

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

За света и
антропософията

*Двадесет и две публични лекции,
проведено между 5 октомври 1905 г.
и 3 май 1906 г.
в Дома на архитектите в Берлин*

1983 г.

ИЗДАТЕЛСТВО РУДОЛФ ЩАЙНЕР,
ДОРНАХ/ШВЕЙЦАРИЯ

РУДОЛФ ЩАЙНЕР ПЪЛНО ИЗДАНИЕ
ПРЕЗЕНТАЦИИ

ПУБЛИЧНИ ЛЕКЦИИ

Според оратора, информацията не е била проверена.
и частично непълни бележки от слушателите
Издадено от Администрацията на наследството на Рудолф Щайнер
Публикацията беше ръководена от Х. В. Цбинден и Х. Вийсбергер.

- 1- во издание, пълно издание Dornach 1966
- 2-ро издание (фотомеханично препечатване)
Пълно издание Дорнах 1983

публикации

Лекция I в «Луцифер-Гнозис», Берлин 1906;
Индивидуални издания Берлин 1908, 1909, 1918, 1920, Дорнах 1926;
по-нататък в «Луцифер-Гнозис. Събрани есета 1903-1908»,
Пълно издание Дорнах 1960
Лекция X в „Знаци и символи на Коледа“ Дорнах 1957, 1968,
1977, 1983
Лекции XIII и XIV в Рудолф Щайнер / Едуар Шуре «Луцифер
- Децата на Луцифер», Дорнах 1955

Библиография № 54

Всички права запазени от Администрацията на имението „Рудолф
Щайнер“, Дорнах/Швейцария

© 1966 от Администрация на имението „Рудолф Щайнер“,
Дорнах/Швейцария

Отпечатано в Германия от Konkordia GmbH, Bühl /Baden

ISBN 3-7274-0540-6

*Публикации от лекционните
трудове на Рудолф Щайнер*

Основата на антропософски ориентираната духовна наука се формира от трудовете , написани и публикувани от Рудолф Щайнер (1861–1925) . Освен това, той е изнесъл множество лекции и курсове между 1900 и 1924 г., както публично, така и за членове на Теософското, по-късно Антропософско общество. Първоначално самият той е искал лекциите му, които е изнасял изцяло импровизирано, да не се записват писмено, тъй като са били предназначени като „устни съобщения, не за публикуване“. След като обаче от неговите ученици са били правени и разпространявани все по-непълни и неточни преписи, той се е почувствал длъжен да регулира процеса на преписване. Той е поверил тази задача на Мари Щайнер-фон Сиверс. Тя е била отговорна за назначаването на стенографите, управлението на преписите и прегледа на текстовете за публикуване. Тъй като Рудолф Щайнер е успявал сам да коригира преписите само в много малко случаи поради липса на време, неговата резерва трябва да се вземе предвид по отношение на всички публикувани лекции: „Просто ще трябва да се приеме, че в ръкописите, които не съм прегледал, могат да бъдат открити грешки . “

След смъртта на Мари Щайнер (1867-1948) започва издаването на пълно издание на произведенията на Рудолф Щайнер в съответствие с нейните насоки. Този том е част от това пълно издание. Където е необходимо, допълнителни подробности относно изходните текстове могат да бъдат намерени в началото на бележките.

СЪДЪРЖАНИЕ

Този брой	8
И. Хекел, Загадките на света и теософията, Берлин, 5 октомври 1905 г., стр	9
11. Нашето световно положение. Война, мир и наука за ума. Берлин, 12 октомври 1905 г.	35
III. Основни понятия на теософията. Душа и дух на човека Берлин, 19 октомври 1905 г.	57
IV. Хуманитарните науки и социалният въпрос Хамбург, 2 март 1908 г. (вместо Берлин, 26 октомври 1905 г.). 80	
V. Женският въпрос Хамбург, 17 ноември 1906 г. (вместо Берлин, 2 ноември 1905 г.) . 105	
VI. Основни понятия на теопософията. Човешки раси. Берлин, 9 ноември 1905 г.	132
VII. Същността на мъдростта в религиите Берлин, 16 ноември 1905 г.	155
VIII. Братството и борбата за съществуване Берлин, 23 ноември 1905 г.	179
IX. Вътрешно развитие Берлин, 7 декември 1905 г.	200
X. Коледа като символ на слънчевата победа Берлин, 14 декември 1905 г.	229
XL Мъдростта на християнството Берлин, 1 февруари 1906 г.	251

XII. Прераждане и карма	
Берлин, 15 февруари 1906 г.	279
XIII. Луцифер	
Берлин, 22 февруари 1906 г.	307
XIV. Децата на Луцифер	
Берлин, 1 март 1906 г.	334
XV. Германска и индийска тайна доктрина	
Берлин, 8 март 1906 г.	361
XVI. Теософите на 19-ти век	
Берлин, 15 март 1906 г.	387
XVII. Зигфрид и залезът на боговете	
Берлин, 22 март 1906 г.	413
XVIII. Парсивал и Лоенгрин	
Берлин, 29 март 1906 г.	430
XIX. Великден	
Берлин, 12 април 1906 г.	451
20-то вътрешно развитие	
Берлин, 19 април 1906 г.	463
XXI. Парацелз	
Берлин, 26 април 1906 г.	477
XXII. Якоб Бьоме	
Берлин, 3 май 1906 г.	498
Забележка	513
Регистър на лицата	528
Подробно съдържание	531
Преглед на пълните съчинения на Рудолф Щайнер .	539

ЗА ТОЗИ БРОЙ

Лекциите в този том принадлежат към частта от лекционната поредица на Рудолф Щайнер, с която той се обръща към публиката. „Берлин беше отправната точка за тази публична лекционна дейност. Това, което беше разгледано повече в отделни лекции в други градове, можеше да бъде изразено тук в съгласувана лекционна поредица, чиито теми се припокриваха. По този начин те придобиха характера на внимателно обосновано, методично въведение в духовната наука и можеха да разчитат на редовно връщаща се публика, нетърпелива да се потопи все по-дълбоко в нововъзникващите области на знанието, докато на новодошлите многократно се дават основите за разбиране на представеното.“ (Мари Щайнер)

Настоящата лекционна поредица, изнесена през зимния семестър на 1905/06 г., е третата от публичната лекционна поредица, която Рудолф Щайнер редовно провежда в Берлин от 1903 г. нататък. В нея материалистическият мироглед на Ернст Хекел е противопоставен на спиритуалистичния мироглед на духовната наука. От тази гледна точка се очертават решения на наболелите въпроси на времето: въпросът за мира, социалният въпрос и въпросът за правата на жените. Показва се как духовната наука предава нов образ на човечеството, нов път към знанието, нова холистична перспектива, която може да доведе до обновление на науката, изкуството и религията. Истините на християнството, значението на мита и легендата се разкриват в нова светлина. Всичко това кулминира в ново разбиране на християнските празници: Коледа като празник на победата на слънцето, Великден като празник на смъртта и възкресението, на вътрешното възкресение към ново човечество.

ХЕКЕЛ, СВЕТОВНИТЕ ЗАГАДКИ И ТЕОСОФИЯ

Берлин, 5 октомври 1905 г.

Когато днес говоря по темата „Хекел, загатката на Вселената и теософията“, знам, че тази тема представлява изключителни трудности за изследователя на духовния живот и че моите забележки могат да причинят значителни обиди както наляво, така и надясно. Въпреки това ми се струва необходимо да говоря за нея от теософска гледна точка, защото, от една страна, евангелието, което *Хекел* извлече от своите изследвания, чрез книгата си „Загатката на Вселената“, е достигнало до хиляди и хиляди хора. Десет хиляди екземпляра от „Загатката на Вселената“ бяха продадени за кратко време и книгата е преведена на много езици. Рядко толкова сериозна книга е постигала толкова широко разпространение.

Ако теософията или духовната наука иска да изясни своите цели, тогава тя трябва да се ангажира с такова важно явление, което се бори и с най-дълбоките въпроси на съществуването, и да изрази своята позиция по него. Сам по себе си теософският или духовно-научният възглед за живота не е предназначен за конфликт, а за помирение, за балансиране на противоположностите. Това също ме поставя в особена позиция по отношение на миогледа на Ернст Хекел. Защото съм запознат с усещанията и чувствата, които хората днес понякога изпитват поради неговата научна...

Чувството за съвест, отчасти произтичащо от общата световна ситуация и мироглед, може, сякаш чрез завладяваща сила, да ни отведе в простите, грандиозни нишки на мисли, от които е съставен мирогледът на Хекел. Вероятно не бих се осмелил да говоря толкова свободно днес, ако бях това, което някой би нарекъл противник на Хекел; ако не бях добре запознат с това, което човек може да изпита, когато се потопи в тази прекрасна сграда от неговите идеи.

Преди всичко, всеки, който разглежда развитието на интелектуалния живот с отворен ум, трябва да признае моралната сила в делото на Хекел . В продължение на десетилетия този човек се бори с огромна смелост за своя мироглед, водейки трудни битки и изправяйки се пред множество несгоди. От друга страна, не бива да пренебрегваме голямата сила на сбито представяне и мисъл, която се крие в Хекел. Това, което толкова много естествоизследователи липсва в това отношение, той притежава във висока степен. Той се осмели, въпреки факта, че през последните десетилетия преобладаващите научни течения се противопоставяха на подобно начинание, да обобщи резултатите от своите изследвания в мироглед. Това трябва да се признае за забележително постижение. Аз също се намирам в особена позиция по отношение на теософския мироглед, когато говоря за Хекел. Всеки, който е изучавал развитието на теософското движение, знае какви сурови думи и битки са водили теософите, и особено основателката на теософското движение *Елена Петровна Блаватска*, срещу последствията...

заклученията, които Ернст Хекел е направил от своите изследвания. Малко явления в областта на миросгледа се борят с такава страст в „Тайната доктрина“, както аргументите на Хекел. Вярвам, че мога да говоря безпристрастно, защото вярвам, че отчасти в моя труд „Хекел и неговите опоненти“, както и в книгата ми за „Миросглед и философия на живота през 19 век“, съм отдал пълна справедливост на истинското съдържание на миросгледа на Хекел. Вярвам, че съм избрал от неговите произведения това, което е непреходно и плодотворно.

Разгледайте цялостното състояние на светогледите, доколкото те се основават на научни основи. Дори през първата половина на 19-ти век преобладаващият интелектуален климат е бил доста различен от този на втората. А появата на Хекел съвпадна с време, когато изглеждаше много изкушаващо да се придаде материалистично измерение на зараждащия се така наречен дарвинизъм. Ако човек разбере колко изкушаващо е било по онова време, когато Хекел навлиза в областта на естествените науки като млад, ентусиазиран изследовател, да интерпретира всички научни открития материалистично, тогава ще схване материалистическата тенденция и ще избере пътя на миротворчеството, а не този на конфликта. Ако разгледате онези, които в средата на 19-ти век свободно са насочили поглед към великите загадки на човечеството, ще откриете две неща. От една страна, пълно отричане пред най-висшите въпроси на съществуването, признание за неспособността, от научна гледна точка, да проникне до въпросите за божествения световен ред, безсмъртието, свободната воля и първичния...

Скок на вярата, накратко разглеждащ истинските мистерии на света. От друга страна, освен това примирено настроение, ще откриете и останки от стара религиозна традиция сред естествените учени. Смело изследване на тези въпроси от научна гледна точка се среща през първата половина на 19 век само сред немските философи, например *Шелинги*, *Фихте* или *Окен* . Свободолюбив човек, какъвто никой друг, също и в други области на живота. Това, което преследва днешните естествоизследователи, които искат да установят мироглед, вече може да се открие в общи линии у Окен. Но над него все още духа особен брыз; в него все още живее усещането за стар спиритуализъм, което е ясно, че зад всичко, което може да се възприеме чрез сетивата и да се изследва чрез инструменти, трябва да се търси нещо духовно.

Самият Хекел многократно е разказвал как този особен дух е проникнал в ума на неговия велик учител, незабравимия натуралист *Йоханес Мюлер* . Можете да прочетете от собствените думи на Хекел как, докато работил под ръководството на Йоханес Мюлер в Берлинския университет и изучавал анатомията на животните и хората, той бил поразен от поразителното сходство не само във външната форма, но и в това, което в крайна сметка се очертава в тази форма, в нейната основна тенденция. Как след това той изразил на учителя си, че това сочи към мистериозно родство между животните и хората, на което Йоханес Мюлер, който се е вгледал толкова дълбоко в природата, отговорил: „Да, който веднъж проумее тайната на видовете, ще достигне най-висшето.“ Човек трябва да се опита да си представи ума на такъв изследовател, който със сигурност не би се поколебал, ако е имало някаква перспектива да проникне в тази тайна.

Друг

Веднъж, когато учител и ученик били на изследователска екскурзия, Хекел отново изразил голямото родство, което съществува между животните; Йоханес Мюлер казал нещо много подобно. С това исках само да посоча едно общо мнение. Ако се консултирате с който и да е виден натуралист от първата половина на 19 век, например *Бурдах*, ще откриете, въпреки внимателното разработване на всички научни подробности, навсякъде, където се обсъжда сферата на живота, индикация, че действат не само физически и химични сили, но че е замесено и нещо по-висше.

Но когато развитието на микроскопа позволи на хората да надникнат в особения състав на живите същества и стана възможно да се наблюдава, че си имат работа с фина мрежа от миниатюрни организми, от които е съставено физическото тяло на тези същества, всичко се промени. Това физическо тяло, което служи като облекло за растенията и животните, се разтваря в клетки за естествения учен. Откритията за клетъчния живот са направени от естествените учени в края на 30-те години на 19 век. И тъй като толкова голяма част от живота на най-малките живи същества може да бъде изследвана сетивно чрез микроскоп, беше лесно да се забрави и пренебрегне какво действа като организиращ принцип в живота същество, тъй като не може да бъде възприето от никакво физическо сетиво, всъщност от нищо външно.

Дарвинизмът не е съществувал тогава, но под впечатлението на тези големи успехи в областта на сетивното наблюдение, през 40-те и 50-те години на 19-ти век се е развила материалистична естествена наука. По това време се е смятало, че човек може...

чрез това, което човек възприема, и може да бъде обяснен чрез сетивата. Това, което днес на мнозина им се струва почти детско, е предизвикало огромна сензация тогава и е представлявало, така да се каже, евангелие за човечеството. Крафт и Щоф, *Бюхнер*, *Молишот* – това са ключовите термини и водещите фигури. Смятало се е за израз на детското въображение на по-ранните епохи на човечеството да се подозира в това, което може да се разгледа до най-малкия детайл с очите, нещо, което надхвърля очевидното, сетивно възприемаемото.

Сега трябва да имате предвид, че наред с всяка преценка и всяко изследване, чувствата и емоциите играят важна роля в развитието на интелектуалния живот . Всеки, който вярва, че светогледите се формират единствено от хладните съображения на преценката, дълбоко се лъже. Ако мога да се изразя радикално, сърцето винаги играе роля. Тайните образователни принципи също действат. В най-новата си фаза на развитие човечеството е преминало през материалистическо образование. Макар че корените му се простират далеч назад, то е достигнало своя зенит едва по времето, което обсъждаме. Наричаме тази епоха на материалистическо образование епоха на Просвещението. Човешките същества – и това е било и крайната последица от християнския мироглед – е трябвало да се научат да намират пътя си на тази твърда основа на реалността. Бога, когото са търсили толкова дълго отвъд облаците, сега е трябвало да търсят в себе си. Това е оказало дълбоко влияние върху цялото развитие на 19-ти век. И всеки, който като социален психолог иска да изучи развитието на човечеството през 19-ти век, ще се сблъска с всички явления, които се случват в него, като например движението за свобода през 30-те и 40-те години на 20-ти век,

да бъдат схванати само като отделни, редовно разгръщащи се бури на развиващото се чувство за значението на физическата реалност. Имаме работа с образователна насока на човечеството, която първоначално, насила, откъсна от човешкото сърце всяка перспектива за духовен, за интелектуален живот. И заключението, че светът се състои от възприемаеми явления, не е извлечено от естествената наука, а по-скоро, като следствие от образованието на човечеството по това време, материализмът е бил привлечен в обяснението на научните факти. Всеки, който наистина изучава нещата безпристрастно, такива, каквито са, ще открие, че е така, както ще кажа, въпреки че не мога да се спра подробно на това за един кратък час.

Наистина важните постижения в областта на естествените науки, астрономията, физиката и химията, чрез спектралния анализ, чрез разширеното теоретично разбиране на топлината и чрез теорията за развитието на живите същества, която се нарича теория на Дарвин, попадат в този период на материализма. Ако тези открития бяха станали във време, когато хората все още са мислили така, както в началото на 18-ти и 19-ти век, когато все още са притежавали по-духовна чувствителност, тогава те щяха да бъдат разглеждани като също толкова доказателство за влиянието и дейността на духа в природата. Забележителните открития на естествените науки щяха да доведат именно до доказателство за първенството на духа. От това е ясно, че научните открития сами по себе си не е задължително и при всички обстоятелства да водят до материализъм; по-скоро само защото много носители на духовен живот по това време са били материалистично настроени, тези открития са били интерпретирани материалистично. По този начин материализмът е бил...

Естествените науки въвеждат материализма, а натуралисти като Ернст Хекел несъзнателно го възприемат. Самото откритие на *Дарвин* не е задължително да е довело до материализъм. В първия му труд намираме изречението: „Твърдя, че всички живи същества, които някога са съществували на Земята, са произлезли от един-единствен прародител, в когото животът е бил вдъхнат от Създателя.“ Тези думи се появяват в книгата на Дарвин „За произхода на видовете“, самата работа, която материализмът използва като своя основа. Ясно е, че всеки, който подхожда към тези открития като материалистически мислител, е трябвало да придаде на дарвинизма материалистически оттенък. Чрез смело материалистичния начин на мислене на Хекел, дарвинизмът придобива сегашната си материалистична тенденция. Той е силно влиятелен, когато през 1868 г. Хекел провъзгласява връзката между хората и маймуните. По онова време това не може да означава нищо друго освен, че хората са произлезли от маймуните. Въпреки това, до ден днешен мисълта е претърпяла особен ход на развитие. Хекел остава фиксиран върху идеята, че хората произлизат от господарските животни, те от своя страна от по-нисшите, а тези по-нисши отново от най-простите живи същества. По този начин той разработил цялото човешко родословно дърво. За него това елиминирало целия дух от света, свеждайки го до просто проявление на материалното. Хекел се стремил да съгласува това, тъй като притежавал дълбоко в себе си, наред с материалистичната си интелектуална душа, и особено спиритуалистична емоционална душа. Тези две никога не се били помирили истински в него, никога не били намерили истински хармоничен съюз. Следователно той заключил, че дори най-малкото живо същество притежава някакъв вид съзнание; обаче останало необяснимо как сложното човешко съзнание е възникнало от съзнателното-

неговото същество е развито в най-малките живи същества. Хекел веднъж казал в разговор : „Хората се обиждат от моя материализъм; но аз изобщо не отричам духа, изобщо не отричам живота; просто искам хората да помислят, че когато поставят вещества в реторта, всичко в нея скоро оживява и се движи.“ Това ясно показва как Хекел, наред с научната си, мислеща душа, е притежавал и духовна, емоционална душа.

също твърдят , че хората произлизат от висши животни, е английският изследовател *Хъксли*. Той заявява, че има толкова голямо сходство във външната структура между хората и висшите животни, че това сходство е по-голямо от сходството между висшите и по-нисшите видове маймуни. От това може да се заключи само, че хората произлизат от висши животни. В по-ново време изследователите откриват нови факти; дори онези чувства, които са оформяли човешките сърца и души през вековете на образование, са били трансформирани; и така се стига дотам, че през 1890-те, малко преди смъртта си, Хъксли изразява забележителна за него гледна точка: „По този начин виждаме, че в природата откриваме последователност от живи същества, от най-простите и най-несъвършените до най-сложните и съвършени. Този ред можем да изследваме. Но защо този ред да не продължи в сфера, която не можем да изследваме?“ - Тези думи намекуват за пътя, по който човек може да се издигне от изучаването на природата до идеята за божествено същество, което стои далеч над човека, същество, което е по-висше.

Той стои над това, както самият той стои над едно просто клетъчно същество. Хъкли веднъж е казал: „Предпочитам да произлизам от такива предци, които са подобни на животните, отколкото от онези, които отричат човешкия разум.“

По този начин, понятията и усещанията, това, което душата мисли и чувства, са се променили. Хекел продължава изследванията си по свой собствен начин. Още през 1868 г. той публикува популярната си книга „Естествена история на сътворението“. От нея може да се научи много; човек може да научи как сферите на живота в природата са взаимосвързани според закони. Човек може да надникне в сивите времена на миналото и да свърже живота с изчезналото, от което на Земята са останали само последните останки. Хекел ясно е схванал това. Световноисторическите събития, които се развиват по-нататък, могат да бъдат изяснени само чрез сравнение. Всеки, който е готов да се задълбочи в подобни въпроси, ще открие, че това сравнение не е по-неправилно от всички сравнения, които въпреки всичко могат да бъдат уместни. Да предположим, че се появи историк на изкуството и опише необятното царство на живописиста от Леонардо да Винчи до наши дни в красив трактат по история на изкуството. Всичко, създадено в този стил през този период, ще се появи пред душата ви и вие ще повярвате, че зървате свободно разгръщащото се тъкане и действие на човешкия дух. Освен това, представете си някой, който идва и казва относно това описание: „Но всичко, което историкът на изкуството представя тук, не е реално; това е нещо, което изобщо не съществува. Това е просто описание на въображаеми творения, които не съществуват, и какво ме интересуват тези фантазии? Човек трябва да изследва реалността, за да стигне до правилно описание в историята на изкуството.“

Затова възнамерявам да изследвам останките на Леонардо да Винчи и да се опитам да реконструирам тялото му, да изследвам какъв мозък е имал и как е функционирал. — Същите неща са описани както от историка на изкуството, така и от историка на анатомията. Не е необходима грешка; всичко може да е правилно. Тогава историкът на анатомията каза, че трябва да се борим със зъби и нокти срещу това, което ни казват идеалистичните историци на изкуството; трябва да се борим с него като с фантазия, защото е почти сякаш суеверие е обзело хората, карайки ни да вярваме, че наред с физическата форма на Леонардо да Винчи е съществувал някакъв вид газов вихър като душа.

Това сравнение е уместно, макар и да изглежда абсурдно. Такава е позицията на някой, който се кълне в единствената правилност на „естествената история на сътворението“. Той също не може да бъде опроверган, като се посочат грешки. Те може и да съществуват, но не това е въпросът тук. Важното е, че възприемчивото някога е било представено според вътрешната му кохерентност. Това по същество е постигнато от Хекел по грандиозен и всеобхватен начин. Направено е по такъв начин, че всеки, който иска да види, може да види и как духовното е активно във формирането на формите, където привидно само материята царува и тъче. Много може да се научи от това; може да се види как да се схване материалната кохерентност на света със сериозност, достойнство и постоянство. Всеки, който изучава „Антропогенията“ на Хекел, вижда как формата се развива от най-простите живи същества до най-сложните, от най-простите организми до човечеството. Който и да е, според това, което материалистът...

Този, който казва, че разбира и как да добави духа , изучава в този хекелизъм най-красивата елементарна теософия.

Резултатите от изследванията на Хекел представляват, така да се каже, първата глава на теософията, или духовната наука. Много по-добре от всичко друго човек може да получи представа за развитието и трансформацията на органичните форми, изучавайки неговите трудове. Имаме всички основания да демонстрираме големите постижения, постигнати чрез напредъка на това дълбоко разбиране на природата.

В епохата, когато Хекел издига тази чудна структура , по-дълбоките мистерии на човечеството са били смятани за неразрешими проблеми. В една брилянтна реторична реч през 1872 г. *Дю Боа-Реймон* говори за границите на естествената наука и нашето разбиране за природата. Малко неща са били обсъждани повече през последните десетилетия от тази реч с нейния известен „Игнорабимус“. Това е значимо събитие и представлява ярък контраст със собственото развитие на Хекел и неговата теория за човешкия произход. В друга реч *Дю Боа-Реймон* постулира „Седемте световни загадки“ като великите енигми на съществуването, на които естественият учен може да отговори само частично или изобщо не може:

1. Произходът на силата и материята.
2. Как първото движение е навлязло в тази неподвижна материя?
3. Как е възникнал животът в движещата се материя?
4. Как може да се обясни, че толкова много в природата носи белега на целесъобразност, какъвто обикновено се среща само в действия, извършвани от човешкия разум?
5. Как може да се обясни, че ако ние подценяваме мозъка си...

го търсим , ще открием само малки сфери, които се въртят в безпорядък. Възможно ли е тези сфери да ме накарат да видя „червено“, да чуя тон на орган, да почувствам болка и т.н.? Представете си вихрушка от атоми и веднага ще ви стане ясно, че усещането, изразено с думите „Виждам червено, усещам миризма на рози“ и т.н., никога не може да възникне от тях.

6. Как се развиват интелектът, разумът, мисълта и езикът в живите същества?

7. Как може да възникне свободна воля у същество, толкова обвързано, че всяко действие трябва да бъде предизвикано от вихрушката на атомите?

във връзка с „Загадката на Вселената“ на Дю Боа-Реймон. Той иска да даде отговор на твърденията на Дю Боа-Реймон. Особено важен пасаж се намира в речта на Дю Боа-Реймон за границите на нашето разбиране за природата. Довеждат ни до този решаващ пасаж и чрез него можем да бъдем насочени към теософията.

Когато Дю Боа-Реймон разговаря с естествените учени и лекарите в Лайпциг , духът на естествената наука копнее за по-чист, по-свободен и по-висш въздух – въздухът, който води до теософския мироглед. Дю Боа-Реймон казва следното по това време: Ако разглеждаме човешките същества научно, то за нас те са взаимодействие на несъзнателни атоми. Да обясним човешките същества научно означава да разберем тези атомни движения до последния детайл. Той има предвид, че ако човек е в състояние да опише как се движат атомите във всяка точка на мозъка, когато каже „Мисля“ или „Дай ми ябълка“, тогава е решил този проблем научно. Дю Боа-Реймон

Той нарича това „астрономическо“ познание на човека. Движещите се групи човешки атоми биха изглеждали като миниатюрно звездно небе. Това, което не е разбрано, е как се случва в съзнанието на човека, чиито атоми, да речем, се движат по такъв и такъв начин, да възникват усещане, чувство и мисъл. Никоя естествена наука не може да определи това. Никоя естествена наука не може да обясни как възниква съзнанието. Дю Боа- Реймон заключава следното: В спящия човек, който не осъзнава усещането, изразено в думите „Виждам червено“, пред нас е физическата група движещи се части на тялото. По отношение на това спящо тяло не е нужно да казваме „Няма да знаем“, „Невежество“. Можем да разберем спящия човек. Будният човек, от друга страна, е неразбираем за никой естествен учен. В спящия човек липсва това, което присъства в будния човек, а именно съзнанието, чрез което той се изправя пред нас като духовно същество.

По това време плахостта на естествената наука е възпрепятствала по-нататъшния напредък ; човек все още не е можел да си представи теософията или духовната наука, защото естествената наука е определила рязко границата, до която ще стигне по свой собствен път. Поради това самоналожено ограничение, което естествената наука си е наложила по този начин, теософският мироглед е зародил своето начало по същото време. Никой не би твърдял, че когато човек заспи вечер и се събуди отново сутрин, той престава да съществува вечерта и се преражда на следващата сутрин. Въпреки това Дю Боа-Реймон казва, че през нощта това, което е налично в човек през деня, отсъства.

е налице. Тук се крие възможността за намеса на теософския мироглед. Сетивното съзнание не говори на спящия човек. Но разчитайки на това, което това сетивно съзнание предава, естественият учен не може да каже нищо за това, което се намира отвъд него, за духовното, защото по този начин му липсва именно това, което прави човешките същества духовни същества. По този начин не можем да проникнем в духовната сфера с методите на естествената наука. Естествената наука се основава на това, което е възприемаемо за сетивата. Това, което вече не е възприемаемо, когато човек спи, не може да бъде обект на нейното изследване. И все пак именно в това нещо, вече невъзприемаемо за спящия човек, трябва да търсим същността, която прави човешките същества духовни същества. Не може да се каже нищо за това, което надхвърля чисто материалното, сетивното, докато - и това е нещо, което естественият учен, ако се фокусира единствено върху сетивното, не може да знае - не се създадат органи, духовни очи, които могат да видят и това, което надхвърля сетивното. Следователно не трябва да се казва: „Ето границите на познанието“, а само: „Ето границите на сетивното възприятие“. Естественият учен възприема сетивно, но не е духовен виждащ. Той обаче трябва да стане виждащ, за да може да възприеме духовното в човечеството. Към това се стреми и цялата по-дълбока мъдрост в света: не просто разширяване на сетивното възприятие в неговата сфера, а издигане на човешките способности. Това е и голямата разлика между съвременната естествена наука и това, което теософията учи. Естественият учен си казва: Човешките същества имат сетива, с които възприемат, и интелект, с който съчетават сетивните възприятия. Какво може да се направи с това?

Това не може да се постигне; то е извън сферата на научното познание. Теософията има различно мнение. Тя казва: Прав си, естествоизпитателю, ако съдиш от своята гледна точка; също толкова прав си, колкото е прав слепецът, от своя гледна точка, да каже, че светът е без светлина и безцветен.

Нямам възражения срещу научната гледна точка; просто искам да я противопоставя на гледната точка на теософията или духовната наука, която гласи: Възможно е, наистина, сигурно е, човечеството да не е нужно да остава на позицията, която заема в момента. Възможно е органи, духовни очи, да се развиват по подобен начин, както сетивните органи, очите и ушите, са се развили в това физическо тяло. След като тези органи се развият, се появяват висши способности. Първо трябва да се повярва в това - не, човек дори не е нужно да го вярва, просто го приема безпристрастно като разказ. Но както не всички вярващи в „естествената история на сътворението“ са видели представените там факти - защото колко от тях всъщност са видели тези факти? - така и фактът на познанието за свръхсетивното не може да бъде демонстриран на всеки. Няма начин обикновеният, сетивно ориентиран човек да влезе в тази сфера. Можем да достигнем до духовните сфери само с помощта на окултни методи на изследване. Когато човек се преобрази в инструмент на висшите сили, за да надникне в световите, скрити от сензуалиста, тогава – ще обсъдя това подробно в деветата лекция за „Вътрешно развитие“ – в него се случват много специални явления. Обикновеният човек е неспособен да види себе си или

Човек не е в състояние съзнателно да възприема обекти в заобикалящата го среда, когато сетивата му са заспали. Когато обаче човек приложи окултния метод на изследване, тази неспособност престава и той започва съзнателно да възприема впечатления в астралния свят.

Първо , има преход, познат на всеки, между външния живот на сетивното възприятие и онзи живот, който не умира дори в най-дълбокия сън. Този преход е хаосът на сънищата. Всеки го познава, обикновено само като ехо от преживяното през деня. Как би могъл човек да възприеме нещо ново, докато спи? Вътрешното същество все още няма органи на възприятие. Но въпреки това нещо присъства. Животът е там. Това, което е напуснало тялото по време на сън, се помни и този спомен се издига у спящия в повече или по-малко объркани образи. Ако искате да научите повече по тези въпроси, моля, вижте есета „Как да постигнем познание за висшите светове?“. След това, постепенно, редът и хармонията започват да навлизат в царството на сънищата, замествайки хаоса. Това е знак, че индивидът започва да се развива духовно; и тогава, в сънищата, той вижда не само хаотичните ехота на реалността, но и неща, които не съществуват в обикновения живот. Разбира се, тези, които желаят да останат в царството на осезаемото, царството на сетивата, ще кажат: „Това са само сънища.“ Но ако по този начин получите прозрение за най-висшите мистерии на света, всъщност може да е напълно без значение за вас дали сте ги получили насън или чрез сетивата. Представете си, че *Греъм Бел* е изобретил телефона насън. Това изобщо не би имало значение днес, стига телефонът във всеки случай да води до значително...

и би се превърнало в полезна институция. Следователно, ясното и подредено сънуване е началото.

Когато човек се потопи в сънища в тишината на нощта , когато е свикнал да възприема съвсем различни светове, скоро идва времето, когато той се учи да излиза в реалността с тези нови възприятия. Тогава целият този свят придобива нов облик за него и той е толкова осъзнат за тази новост, колкото ние осъзнаваме сетивата си, когато вървим през тези редици столове, през всичко, което виждате тук. Тогава той е в ново състояние на съзнанието; нещо ново, нещо съществено, се отваря в него. Чрез това човекът напредва в своето развитие, като в крайна сметка достига до точката, в която не само възприема специфичните явления на висшите светове, като например светлинните явления, с духовното си око, но и чува звуци от висшите светове, така че нещата му говорят своите духовни имена и ги изправят пред ново значение. На езика на мистериите това се изразява с думите: Човек вижда слънцето в полунощ, което означава, че за него вече няма пространствени пречки да види слънцето от другата страна на земята. Тогава това, което слънцето прави в космическото пространство, става очевидно за него, тогава той възприема и това, което питагорейците са представяли като истина, хармонията на сферите. Това звучене и тонизиране, тази хармония на сферите, става нещо реално за него. Поетите, които са били и ясновидци, са знаели, че съществува нещо подобно на хармонията на сферите. Само този, който схваща *Гьоте* от тази перспектива, може да го разбере. Думите в „Пролог в небето“ например могат да бъдат приети или просто като фраза, или като висша истина. Там, където Фауст е въведен в духовния свят във втората част...

Той отново говори за това звучене: „Със звука новият ден вече се ражда за ушите на ума.“

Тук имаме връзката между естествената наука и теософията, или духовната наука. Дю Боа-Реймон посочва, че само спящото човешко същество може да бъде обект на естествената наука. Но когато човек започне да отваря вътрешните си сетива, когато започне да чува и вижда, че съществува и духовна реалност, тогава цялата сграда на елементарната теософия, която Хекел така чудесно е изградил и на която никой не може да се възхищава повече от мен, започва да придобива съвсем нов блясък, съвсем ново значение. Според тази чудна сграда ние виждаме простото живо същество като първична същност, но можем също така да проследим нашата същност духовно назад до по-ранно състояние на съзнанието.

Сега ще обясня теософската или духовно-научната теория за произхода. Разбира се, всяко „доказателство“ за нея трябва да бъде напълно пропуснато в една лекция. Естествено е, че за всички онези, които познават само общоприетите идеи за човешкия произход, всичко, което имам да кажа, ще звучи невероятно и фантастично. Но всички тези идеи наистина са произлезли от преобладаващите материалистически кръгове на мисълта. И мнозина, които може би в момента искат категорично да отхвърлят обвинението в материализъм, всъщност са просто хванати в капана на – разбираемо – самозаблуда. Истинската теософска или духовно-научна теория за еволюцията днес почти не е позната. И когато противниците говорят за нея, всеки, който я познава, веднага вижда от възраженията, че говорят за карикатура на тази теория за еволюцията. За всички онези, които

Да се разпознава душа или дух само като проявяващи се в човешкия или животинския организъм е напълно неразбираемо за теософския начин на мислене . Всяка дискусия по тази тема с такива хора е безплодна. Те първо трябва да се освободят от материалистическите внушения, в които живеят, и да се запознаят с основите на духовно-научната мисъл.

Точно както сетивно-естественонаучният метод проследява физическата организация до далечни, неопределени първични времена, така го прави и духовно-научният подход към душата и духа. Последният по никакъв начин не противоречи на известните факти на естествената наука; той може само да няма нищо общо с материалистичната интерпретация на тези факти. Естествената наука проследява произхода на физическите същества назад, водещ до все по-прости организми. След това тя твърди, че съвършените същества произлизат от тези прости, несъвършени. Това е вярно, що се отнася до физическата телесност, въпреки че хипотетичните първични форми, за които говори материалистическата наука, не съответстват напълно на тези, за които са известни теософските или духовно-научните изследвания. Но това може да не ни интересува повече за настоящата ни цел.

По отношение на сетивните и физическите взаимоотношения, дори хуманитарните науки признават родството между хората и висшите бозайници, тоест с маймуните. Не може обаче да се говори за това, че съвременните хора са произлезли от същество с еднаква духовна стойност със съвременните маймуни . Въпросът е съвсем различен. Всичко, което материализмът излага в това отношение...

Това се основава на проста заблуда. Тази заблуда може да бъде изяснена чрез тривиално сравнение, което, въпреки своята тривиалност, не е напълно неточно. Вземете двама души. Единият е морално по-нисш и интелектуално незначителен; другият е морално по-висш и интелектуално значим. Нека например установим родството между двамата чрез някакъв факт. Ще ни бъде ли позволено тогава да заключим, че по-висшият е произлязъл от някой, равен на по-нисшия? Никога. Човек може да се изненада от друг факт, който гласи: двамата души са роднини; те са братя. Но общият им баща не е бил напълно равен на нито един от братята. Единият брат е паднал в немилост; другият е станал известен.

Грешката, за която се говори в това сравнение, е допусната от материалистичното естествено науко. Въз основа на известните му факти, то трябва да предположи родство между маймуната и човека. Но оттам не бива да заключава, че хората са произлезли от маймуноподобно животно. По-скоро би трябвало да се предположи наличието на първично същество – общ физически прародител; но маймуната е потомък, а човекът – по-високо еволюираният му брат/сестра.

Какво тогава е издигнало това първично същество до човечеството, от една страна, и го е свалило до маймуноподобно състояние, от друга ? Теософията, или духовната наука, казва: Самата човешка душа го е направила. Тази човешка душа вече е съществувала по времето, когато само тези общи предци на хората и маймуните са бродили по физически видимата земя като най-висши сетивни същества. Измежду тези предци най-добрите са били способни да се подчинят на процеса на духовно развитие; по-нисшите не са били. По този начин,

Съвременната човешка душа има духовен прародител, точно както тялото има физически прародител. За сетивното възприятие обаче душата на тези „първични предци“ не би била откриваема в тялото в съвременния смисъл. В известен смисъл тя все още е принадлежала към „висшите светове“. Тя също така е притежавала различни способности и сили от сегашната човешка душа. Липсвала ѝ е днешната интелектуална дейност и морален компас. Тя не е изработвала инструменти от нещата на външния свят, нито е установявала състояния. Дейността ѝ все още е била насочена до голяма степен към трансформацията и преобразуването на самите „първични тела“. Тя е преобразявала несъвършения мозък, така че по-късно да може да се превърне в средство за мисъл. Точно както външно ориентираната душа днес изгражда машини, така и душата на предците все още е надграждала върху самото тяло на човешките предци. Разбира се, някой би могъл да възрази: Да, но защо душата днес не може да надгражда върху собственото си тяло в същата степен? Това е така, защото енергията, която преди е била използвана за трансформация на органи, по-късно е била насочена навън към контрол и регулиране на природните сили.

Така, в праисторически времена, човек стига до двойствен произход на човечеството. Човечеството не е възникнало духовно и психически единствено чрез усъвършенстване на сетивните органи. По-скоро „душата“ на човечеството вече е присъствала, когато „първичните бащи“ все още са ходили по земята. Тя е избрала – това, разбира се, е само сравнителен термин – част от тази „първична група“, на която е дала външен физически израз, превръщайки ги в съвременни хора. Другата част от тази група е атрофирала, дегенерирала и е образувала днешните човекоподобни маймуни. Следователно те са еволюирали – в буквален смисъл –

В най-истинския смисъл на думата, те са образувани от човешкия прародител като негов издънка. Тези „първородни бащи“ са физическите предци на хората; но те биха могли да бъдат такива само защото са притежавали способността за трансформация чрез човешки души. По този начин, хората физически са потомци на този „първороден баща“; но духовно от техния „душевен прародител“. Сега човек може да проследи родословието на съществата по-назад. Там човек стига до физически още по-несъвършен „първороден баща“. Но дори по негово време човешкият „душевен прародител“ вече е присъствал. Този прародител дори е издигнал този „първороден баща“ до маймуноподобно съществуване, отново оставяйки след себе си нееволюираните братя и сестри на този етап. От тях са възникнали същества, чиито потомци все още стоят сред маймуните в родословието на бозайниците днес. И така, човек може да се издигне до онова далечно минало, когато на една Земя, която тогава е изглеждала толкова различна от днес, са съществували само най-простите живи същества, от които Хекел извежда всички висши. Дори неговият съвременник вече е бил „душевен прародител“ на човечеството. Той е трансформирал полезните аспекти и е оставял безполезните на всеки отделен етап. Следователно, цялата съвкупност от земните живи същества наистина произлиза от човечеството. Това, което мисли и действа в нас днес като „душа“, е довело до развитието на всички живи същества. Когато нашата Земя е била в своето начало, самото човечество е било все още чисто духовно същество. То е започнало своето пътуване, като е формирало най-простите физически форми. И цялата поредица от живи същества не представлява нищо друго освен останалите етапи, през които човечеството е развило физическата си структура до сегашното си състояние на съвършенство. Естествено, днешните живи същества вече не отразяват

формата, която са имали техните предци на определен етап,
когато са...

разклонени от човешкото родословно дърво. Те не останаха неподвижни, а по-скоро дегенерираха според специфичен закон, който не може да бъде обсъден по-нататък тук поради необходимата краткост на това описание. Интересното е, че външно духовната наука също дава човешко родословно дърво, което не е толкова различно от това, построено от Хекел. Хекел обаче навсякъде превръща физическите „предци“ на човечеството в – хипотетични – животни. В действителност обаче все още несъвършените предци на човечеството би трябвало да бъдат поставени на всички позиции, където Хекел поставя имена на животни, а животните – всъщност всички същества – са просто закърнелите, дегенерирали форми, които са запазили онези етапи, през които се е развила човешката душа. Следователно външно има сходство между родословните дървета на Хекел и теософските или духовно-научните; вътрешно – по отношение на тяхното значение – те са различни светове.

Ето защо човек може да научи толкова много елементарна духовна наука от трудовете на Хекел. Човек просто трябва да проникне във фактите, които той обсъжда от теософска или духовно-научна гледна точка и да издигне собствената си наивна философия до по-висша. Когато Хекел отхвърля и критикува такава „висша“ философия, самият той е наивен; като някой, който е усвоил само основна аритметика и иска да каже: Това, което знам, е истина, а цялата висша математика е просто фантастична глупост. Работата не е в това, че някой, който е теософ, иска да опровергае това, което е елементарен факт на естествената наука; а по-скоро, че изследователят, повлиян от материалистически внушения, просто не знае за какво говори теософията.

Зависи от индивида каква философия изповядва. Фихте изрази това с думите: „Който няма възприемащо око, не може да вижда цветовете; който няма възприемчива душа, не може да вижда духа.“ *Гьоте също* изрази същата мисъл в известната поговорка: „Ако окото не беше подобно на слънцето, то никога не би могло да види слънцето; ако не беше Божията собствена сила в нас, как би могло божественото да ни радва?“ И поставяйки в перспектива една поговорка на *Фойербах*, може да се каже: Всеки вижда образа на Бога такъв, какъвто е самият той. Чувственият човек създава чувствен бог; този, който възприема духовното, знае как да намери духовното в своя бог. Ако лъвовете, бикове и волове можеха да създават богове за себе си, те щяха да приличат на лъвове, бикове и волове, както вече отбеляза един философ в Древна Гърция. Нещо също живее във фетишисткия поклонник като най-висш духовен принцип, но той все още не го е намерил в себе си. Следователно той все още не е стигнал дотам, че да види в своя бог повече от парчето дърво. Фетишистният поклонник не може да се покланя на повече от това, което чувства в себе си. Той все още смята себе си за същия като дървения блок. Който не вижда нищо повече от вихрушка от атоми, който вижда най-висшето само в малките, чисто материални частици, просто не е разпознал нищо от висшето в себе си.

Хекел със сигурност е заслужил честно това, което ни представя в своите писания, и затова трябва да му бъде позволено да има недостатъците на своите добродетели. Положителните аспекти на неговото дело ще имат ефект, отрицателните ще изчезнат. От по-висша гледна точка може да се каже: Фетишистът се покланя на фетиша, на неодушевено същество, а материалистичният атомист се покланя не просто на малък идол, а на множество малки-

Той ги нарича идоли , които той нарича атоми. Думата „поклонение“, разбира се, не трябва да се приема буквално, защото „материалистичният“ мислител, макар и да не е изоставил фетишизма, със сигурност се е отказал от „моленето“. Суеверието на фетишисткия поклонник е също толкова голямо, колкото и това на материалиста. Материалистичният атом не е нищо друго освен фетиш. Защото блокът дърво също съдържа само атоми. Хекел казва в един момент: „Виждаме Бог в камъка, в растението, в животното, в човека. Бог е навсякъде.“ Но той вижда само Бога, когото разбира. Гьоте толкова красноречиво казва на Земния Дух да говори на Фауст: „Ти приличаш на духа, който разбираш, а не на мен.“ Така материалистът вижда вихрушките атоми в камъка, в растението, в животното и в човека, а може би и в произведението на изкуството, и твърди, че притежава единен мироглед и че е преодолял старите суеверия. Теософите също имат единен мироглед и можем да използваме същите думи като Хекел: Виждаме Бог в камъка, в растението и в човека, но не виждаме вихър от атоми, а по-скоро живия Бог, духовния Бог, когото търсим да открием в природата навън, защото го търсим и в себе си.

НАШАТА СВЕТОВНА СИТУАЦИЯ. ВОЙНА, МИР И НАУКАТА ЗА УМА

Берлин, 12 октомври 1905 г.

Духовното изследване не може да се намесва в непосредствените дела на ежедневието. Нито пък бива да възниква убеждението, че духовното знание е нещо, което се носи над всяка реалност в облаците и няма нищо общо с практиката на живота. Не искаме да представяме събитията, които пряко вълнуват света днес, по същия начин като ежедневиите събития, нито искаме да бъдем сред онези, които биха били слепи и глухи за това, което пряко движи човешкото сърце, това, което пряко ни засяга. Духовният изследовател винаги трябва да намира пътя си между тези две клопки, така че никога да не се поглъща от мненията и възгледите на ежедневието; от друга страна, никога не трябва да се заплита в празни абстракции или да става жертва на авторитети. Често съм казвал от тази гледна точка: Духовната наука трябва да ни направи практични, непосредствено практични, далеч по-практични, отколкото обикновено вярват практикуващите от ежедневието. Но нейната цел е да ни направи практични, като ни води към дълбоко разположените сили на живота и ни просветлява по въпросите от гледна точка на тези по-дълбоки сили, като насочва действията ни в съответствие с великите закони на света. Защото само тогава човек може да постигне нещо в света, може да се намеси в световните процеси, ако го прави в съответствие с великите закони на света.

Предвид тази предпоставка, нека първо посоча няколко факта, които са предназначени единствено да ни напомнят за важността на настоящите ни въпроси и, бих казал, за тяхната актуалност днес.

Единственият факт, който всеки може би си спомня, е, че на 24 август 1898 г. пълномощникът на царя изпраща циркуляр до чуждестранните представители, акредитирани в Санкт Петербург, който съдържа следните думи: „Поддържането на общия мир и евентуалното намаляване на прекомерните въоръжения, които обременяват всички народи, се явяват в сегашното положение на целия свят като идеал, към който трябва да бъдат насочени усилията на всички правителства.“

Хуманните и великодушни усилия на Негово Величество Императора, мой превъзвишени господар, са изцяло посветени на тази задача. Убедено, че тази благородна крайна цел съответства на съществените интереси и законните желания на всички сили, Императорското правителство вярва, че настоящият момент е изключително благоприятен за търсене, чрез международни консултации, на най-ефективните средства за осигуряване на ползите от траен мир за всички народи и най-вече за прекратяване на прогресивното развитие на съществуващите въоръжения.

Този документ съдържа и следните думи: „Тъй като финансовите тежести са във възходяща тенденция и удрят в самите корени на общественото благосъстояние, трудът и капиталът до голяма степен се отклоняват от естественото си предназначение и се консумират по непродуктивен начин. Стотици милиони се харчат за набавяне на ужасни машини за разрушение, които днес се считат за последната дума на науката—“

...се търсят и вече са обречени утре да загубят всякаква стойност в резултат на някакво ново откритие в тази област... Следователно , доколкото въоръженията на всяка сила се увеличават, те отговарят все по-малко на целта, която въпросното правителство си е поставило.“ Документът завършва с твърдението, че една конференция, с Божията помощ, би трябвало да бъде благоприятна поличба за идния век. - Несъмнено този манифест произтича от цел. Как тази цел може да бъде изпълнена, ни учат последните събития. Тази цел не е съвсем нова, защото можем дори да се върнем векове назад и там, през 16-ти и 17-ти век, откриваме един принц, *Анри IV* Френски, който по това време предлага идеята за такава обща мирна конференция. Седем от шестнадесетте държави от онова време са били спечелени, когато Анри IV е убит. Никой не е продължил делото му. Вероятно, ако случаят беше такъв, бихме могли да проследим намеренията за тази цел, произтичащи от тези източници, много по-назад назад.

Това е единият набор от факти. Другият е следният: Проведе се Хагската мирна конференция. Всички знаете името на достойната личност , която преследваше своя идеал с рядка преданост и също така с рядка експертиза: *Берта фон Зутнер*. Година след Хагската мирна конференция тя се опита да събере материалите за книга, в която записа речите, някои от които бяха красиви и великолепни. Тя започна книгата с предговор. Моля, имайте предвид , че беше минала една година, откакто Берта фон Зутнер успя да види този труд за мирната конференция. Тя вече предвиждаше последствията след изтичане на година. В диаметрален контраст с това, ние междувременно...

Кървавата Трансваалска война с отхвърлено посредничество, а днес отново имаме война. Ако се огледаме по света днес, ще видим борбата на много благородни хора за идеята за мир, любовта към всеобщ световен мир, която вече е в сърцата на високомерните идеалисти, и все пак, от друга страна, в други времена на нашата земя едва ли е била пролята толкова кръв, колкото сега. Това е сериозен, много сериозен въпрос за всеки, който също се бори с великите духовни въпроси.

От една страна, имаме всеотдайните апостоли на мира в тяхната енергична дейност. Имаме изключителните постижения на Берта фон Зутнер, която с рядко величие разбираше как да изобрази всички ужаси на борбата и войната; но нека не забравяме, че имаме и другата страна. Нека не забравяме, че сред нашите проникателни хора има и много хора, които, от друга страна, многократно ни уверяват, че смятат борбата за необходима именно за прогреса, като нещо, което заздравява силата ни. Само в борбата срещу съпротивата нашите сили растат. Ученият, който привлече толкова много мислители към своята кауза, колко често е изразявал желанието си за силна война и че само силната война може да придвижи силите на природата? Може би не го е изразявал по толкова радикален начин, но въпреки това мнозина мислят по този начин. Дори в рамките на нашето хуманитарно движение се издигат гласове, които твърдят, че би било слабост, всъщност грях срещу духа на националната сила, да се възразява срещу война, която води до национална чест и национална мощ. Във всеки случай, мненията по този въпрос остават рязко, много рязко противопоставени и днес. Но Хагската мирна конференция

Конференцията постигна едно нещо. Тя спечели подкрепата на редица хора, които са начело на обществените дела. Голям брой представители на държави дадоха своето одобрение по това време, за да може Хагската конференция да се проведе. Човек би си помислил, че кауза, която е получила такова одобрение от такива среди, трябва да е изключително обещаваща.

Сега, за да заемем наистина позиция, по начина, по който ни позволява духовният мироглед и философията на живота, трябва да се вгледаме малко по-дълбоко в темата. Ако проследим въпроса за мира като идеал, както се е развивал с течение на времето, и наред с него реалностите на борбата и конфликта, със сигурност трябва да кажем, че може би начинът, по който се преследва този идеал за всеобщ мир, изисква внимание и изследване. Много от онези, които са водили война, самите те са тези, в чиито сърца има болка и може би дори отвращение от последствията и ефектите на войната. Такива неща естествено ни карат да се запитаме: Дали войните изобщо възникват от нещо, което може да бъде елиминирано чрез принципи и мнения? Всеки, който се вгледа по-дълбоко в душите на хората, знае, че два отделни, напълно различни пътя пораждаат това, което води до война. Едното е това, което наричаме преценка и разум, това, което наричаме идеализъм; другото е човешкото желание, човешките наклонности, човешките симпатии и антипатии. Много би било различно в света, ако беше лесно възможно да се регулират желанията, мечтите и страстите според принципите на сърцето и разума. Тоест, всъщност...

Не е възможно да се лъже; по-скоро, обратното винаги е било вярно за човечеството. Това, което страстта желае, това, което копнежът изисква, разумът, дори сърцето, създава маска със своя идеализъм. И ако проследите историята на човешкото развитие, можете да задавате един и същ въпрос отново и отново, когато видите принципи или идеализъм да проблясват тук или там: Какви желания и страсти се крият на заден план? Ако вземем предвид това, е много възможно дори най-красивите принципи да не са от полза по този въпрос днес; може би е необходимо нещо друго, защото човешките страсти, стремежи и желания просто все още не са се развили достатъчно, за да следват идеализма на индивида. Виждате ли, въпросът е по-дълбок и ние трябва да го схванем по-дълбоко. Трябва наистина да се вгледаме в човешката душа и нейните фундаментални сили, ако искаме да преценим правилно целия въпрос. Хората не винаги виждат достатъчно добре процеса на своето развитие; често те виждат само малък период от време и затова един всеобхватен мироглед трябва да ни отвори очите за перспектива, която, от една страна, ни води дълбоко в бъдещето, а от друга, ни позволява да обхванем по-големите периоди от време, така че да можем да си съставим преценка за силите, които би трябвало да ни водят в бъдещето.

Нека да разгледаме човешката душа, в точката, в която може би можем да я изучаваме задълбочено и обстойно. Днес имаме нещо, което засегнахме преди осем дни, но от различна гледна точка. Имаме научна теория, така нареченият дарвинизъм. В рамките на този научен възглед една концепция играе основна роля. И това...

Терминът означава: борба за съществуване. В продължение на десетилетия цялата ни естествена наука, целият ни мироглед, се ръководеше от борбата за съществуване. Природоучените казваха: онези същества в света, които най-добре оцеляват в борбата за съществуване, тези, които получават най-голямо предимство пред своите събратя, са тези, които издържат; останалите загиват. Така че не бива да се изненадваме, че съществата около нас са най-добре адаптирани, защото те са еволюирали в продължение на милиони години. Най-способните са оцелели; най-малко способните са загинали.

Борбата за съществуване се е превърнала в лозунг на изследванията. И откъде произлиза тази борба? Тя не произлиза от природата. Самият *Дарвин*, макар че я е разглеждал в по-голям мащаб от своите наследници, я е извел от възглед за *Малта*, който се е разпространил през цялата човешка история – възгледът, че земята произвежда храна по такъв прогресивен начин, че това увеличение нараства с много по-бавни темпове от увеличаването на населението. Тези, които са изучавали тези въпроси, знаят, че се казва: увеличението на храната се увеличава в аритметично съотношение, увеличението на населението – в геометрично. Това предполага борба за съществуване, война на всички срещу всички. – Изхождайки от тази предпоставка, Дарвин също е приел, че борбата за съществуване е резултат от природата. И този възглед не съответства на просто идея, а на съвременния начин на живот. Чак до индивидуално ниво, под формата на обща икономическа конкуренция, тази борба за съществуване се е превърнала в действителна реалност. Тази борба за съществуване е наблюдавана в непосредствена близост.

Беше наблюдавано, че то се смята за нещо естествено в човешката сфера и след това е включено в естествената наука.

Ернст Хекел е изхождал от подобни възгледи , виждайки във военната дейност , в самата война, лост за културата. Борбата, вярвал той, е това, което прави силните; слабите са предназначени да загинат, а културата изисква слабите да загинат. След това политическата икономия е приложила тази борба обратно към човешкия свят. По този начин имаме грандиозни теории в нашата политическа икономия и в нашите социални теории, които разглеждат борбата за съществуване като нещо напълно легитимно и неразделно от човешкото развитие. По тези въпроси учените – не без предразсъдъци, но водени от тези принципи – са се върнали още по-назад в най-ранните времена, опитвайки се да изучават живота на варварски, диви народи. Те са вярвали, че могат да подслушват културното развитие на човечеството и са смятали, че там ще намерят най-бруталния принцип на водене на война. *Хъксли* е казал: Ако погледнем природата на животните, борбата за съществуване прилича на гладиаторска битка и това е закон на природата. И ако погледнем от висшите животни към по-нисшите и разгледаме настоящия ход на световното развитие, светът на фактите ни учи навсякъде, че живеем в обща борба за съществуване.

Виждате ли, това би могло да се изрази, това би могло да се защити като универсален закон. Всеки, който ясно осъзнава, че няма думи, които да не излизат от устните, ако не са дълбоко вкоренени в човешката душа, ще си каже, че чувствата, усещанията, цялото състояние на ума на най-добрите ни хора все още произтичат от възгледа, че войната, конфликтът в рамките на човечеството,

Да, има нещо присъщо закономерно в цялата природа , нещо, от което човек не може да избяга. – Сега бихте могли да кажете: Но може би тези изследователи са били доста хуманни хора, които в най-дълбокия си идеализъм са копнеели и желяели мир и равновесие. И все пак тяхното положение, тяхната наука са ги убедили, че това не е така, и може би са записали теорията си с тежки сърца. – Това би било възражение, ако не се беше случило нещо съвсем различно първо. Можем да кажем, че сред всички онези, които са вярвали, че мислят научно и от гледна точка на политическата икономия, описаната по-горе теория е била широко разпространена в цяла Западна и Централна Европа през 60-те и 70-те години на 19-ти век. Преобладаващото мнение е било, че войната и конфликтът са природен закон, от който човек не може да избяга. Смятало се е, че старият *русоистки възглед е бил напълно разбит*: че само човешката неестественост е въвела конфликт и война, антагонизъм и дисхармония в общия природен мир. В края на 18 век това русоистко чувство все още е широко разпространено: че ако човек се вгледа в живота и действието на природата, недокосната от човешката свръхкултивация, вижда хармония и мир навсякъде. Само човечеството, със своя произвол и култура, е донесло борба и конфликт в света. – Това е все още гледната точка на Русо, а изследователите ни уверяват през последната третина на 19 век: Да, би било хубаво, ако беше така, но не е. Фактите ни учат на друго.

И все пак, нека се запитаме сериозно: Дали чувствата говорят или фактите говорят? Трудно би било да се възрази, ако фактите говорят по този начин. Тогава, през 1880 г., се случва едно забележително събитие –

човек , човек, който изнесе лекция на конференцията по естествена история през 1880 г. в Санкт Петербург , Русия, лекция от голямо и дълбоко значение за всички, които сериозно се интересуват от този въпрос. Този човек е зоологът *Кеслер*. Той почина скоро след това. Неговата лекция се занимаваше с принципа на взаимопомощта в природата. За всички, които сериозно обмислят подобни въпроси, изследванията и научната зрялост, които той стимулира, представляват напълно ново развитие. Тук, за първи път в днешно време, бяха събрани факти от цялата природа, които доказват, че всички предишни теории за борбата за съществуване не съответстват на реалността.

В тази лекция ще намерите обяснено и доказано с факти, че животинските видове и групи не се развиват чрез борба за съществуване; че всъщност борба за съществуване се случва само по изключение между два вида, но не и в самия вид, чиито индивиди, напротив, си помагат взаимно; и че най-издръжливите *видове са тези, чиито индивиди са най-предразположени към такава взаимопомощ. Не конфликтът, а взаимопомощта осигурява дълголетие. Това доведе до нова перспектива. Съвременните изследвания обаче доведоха до факта, че чрез забележителна верига от обстоятелства е открита личност, която заема най-невероятното положение за наши дни - княз Кропоткин . Той продължи да развива въпроса. Той успя да демонстрира, използвайки огромен брой установени факти за животните и племената, значението на този принцип на взаимопомощ в природата и в човешкия живот. Горещо препоръчвам този труд, който е достъпен и в немски превод.*

книгата, преведена от *Густав Ландауер* . Тази книга въвежда богатство от концепции и идеи, които служат като школа за възход към духовно разположение. Ние обаче истински разбираме тези факти само когато ги разглеждаме от гледна точка на така наречените езотерични гледни точки, когато проникнем в тези факти с основите на духовната наука. Със сигурност бих могъл да дам някои ясни примери, но можете да ги прочетете в гореспоменатата книга. Принципът на взаимопомощта в природата е: тези, които са развили най-пълно този принцип, напредват най-далеч. – Фактите говорят ясно и ще продължат да говорят все по-ясно за нас. В духовно-научната гледна точка, когато говорим за отделен животински вид, говорим за отделен човек, за индивидуалната индивидуалност на човека. Животинският вид за нас, на по-ниско ниво, е същото, както е отделният човек на по-високо ниво. Казах го и преди тук: Един факт трябва да бъде ясно схванат, за да се разбере резкият контраст между човечеството и цялото животинско царство. Този контраст е изразен в поговорката: Хората имат биография, животните нямат. При животните се задоволяваме, ако сме описали вида. При хората казваме: баща, дядо, внук, син; при лъвовете не е по-различно, така че не би трябвало да описваме всеки поотделно . Разбира се, знам, че могат да бъдат повдигнати много възражения; знам, че някой, който обича куче или маймуна, вярва, че може да напише биография на кучето или маймуната. Но биографията не трябва да съдържа това, което друг човек може да знае за природата на съществото, а по-скоро—

към това, което самото същество е знаело . Самосъзнанието принадлежи на биографията и в този смисъл само хората имат биография. Това съответства на това, което при животните е описание на целия род или вид. Фактът, че всяка животинска група има групова душа, е външен израз на факта, че всяко отделно човешко същество носи душа в себе си.

Вече имах възможността да обясня тук, че един скрит свят, астралният свят, е пряко свързан с нашия физически свят. Този астрален свят не се състои от обекти и същности, които могат да бъдат възприети от сетивата, а е изтъкан от самата тъкан на нашите страсти и желания. Ако разгледате човешките същества, можете да видите, че те са спуснали душите си на физическия план или физическия свят. В този физически свят няма индивидуална душа за животните. Ще откриете обаче индивидуална душа за животните на така наречения астрален план, астралния свят, скрит зад нашия физически свят. Групите животни имат индивидуални души в астралния свят. В това се крие разликата между хората и животинското царство. Сега, ако се запитаме: Какво наистина е във война, когато наблюдаваме борбата за съществуване в животинското царство? Тогава трябва да кажем: Истината е, че зад тази борба, водена между видовете в животинското царство, се крие астралната битка на психическите страсти и желания, вкоренена във видовете или груповите души. Ако обаче се говори за екзистенциална борба в рамките на даден вид в животинското царство, би било все едно човешката душа да се бори в рамките на различните си части. Това е важна истина. Не може да бъде правило, че вътре...

Борбата не е между два животински вида, а може да се води само между видовете. Защото душата на целия вид е единна и тъй като е единна, тя трябва да управлява своите части. Взаимната помощ в животинското царство, която можем да наблюдаваме между видовете, е просто израз на единната дейност на вида или груповата душа. И ако разгледате всички тези примери, които ще намерите в гореспоменатата интересна книга, ще получите прекрасна представа за природата и „начина“ на действие на груповите души. Например, ако индивид от определен вид рак бъде случайно хвърлен по гръб, така че да не може да се изправи сам, тогава голям брой близки животни ще дойдат и ще му помогнат да се изправи. Тази взаимна подкрепа произлиза от общ душевен орган на животните. И наблюдавайте начина, по който бръмбарите се подкрепят взаимно, за да се грижат или защитават общо потомство, да се справят с мъртва мишка и т.н. – как се свързват, подкрепят се взаимно и извършват обща работа – тогава виждате груповата душа в действие. Можете да проследите това дори до най-висшите животински видове. Вярно е, че всеки, който има усет за тази дейност на взаимопомощ между животните, постепенно ще придобие прозрение, концепция, усещане за дейността на груповите души. И именно там те могат да започнат да виждат с очите на ума. Тогава окото става подобно на слънце.

При хората си имаме работа с групова душа, която се е индивидуализирала. Такава групова душа пребивава във всеки отделен човек. И така е както за хората, така и за различните животински видове,

Наистина е възможно всеки индивид да се бори срещу всеки друг индивид. Но сега нека разгледаме целта на тази борба, дали в еволюцията на света съществува борба заради самата нея. Какво се е случило с борбата между видовете? Видовете, които се подкрепят най-много, са оцелели, а тези, които са най-войнствени помежду си, са загинали. Такъв е законът на природата. Следователно, трябва да кажем, че във външната природа напредъкът в развитието се състои в това мирът да замени борбата. Където природата е достигнала определена точка, велик поврат, там наистина цари равновесие; мирът, към който се е развила цялата борба, е налице. Помислете например, че растенията, като видове, водят борба за съществуване помежду си. Но помислете колко красиво и великолепно растителното и животинското царство се подкрепят взаимно в процеса на съвместно развитие: животното вдишва кислород и издишва азот, растението издишва кислород и вдишва азот. По този начин е възможен мирът във Вселената. Това, което природата създава по този начин чрез своята сила, е предопределено човечеството съзнателно да създаде от своята индивидуална природа. Човешките същества са се развивали стъпка по стъпка и стъпка по стъпка в тях се е развило това, което ние разпознаваме като самосъзнание на нашата индивидуална душа. Трябва да разгледаме световната ситуация по такъв начин, че да я смятаме за напълно развита и след това да проследим нейната тенденция към бъдещето. Върнете се в по-ранни времена и ще видите, че в зората на човешкото царство все още са преобладавали групови души, съществуващи в малки племена и семейства; следователно, ние също имаме групови души в човечеството.

да се направи. Колкото по-назад в историята се вглеждате , толкова по-компактни, толкова по-обединени изглеждат хората, групирани по този начин. Това е като дух , който е проникнал в старата селска общност, която след това се е превърнала в примитивна държава. Можете да изучавате как е било нещо различно, когато Александър Велики е водил своите маси на война, отколкото когато маси от хора с далеч по-развитата си индивидуална воля са водени на война днес. Това трябва да се изследва правилно. Защото това е ходът на развиващата се култура: хората да стават все по-индивидуални, независими и съзнателни, по-самоосъзнати. Човечеството се е развило от групи, от общи черти. И точно както имаме групови души, които ръководят и насочват отделни животински видове, така и народите са били ръководени и насочвани от велики групови души. Все повече и повече, чрез прогресивното образование, човечеството надраства ръководството на груповата душа и става все по -самостоятелно и независимо. Тази независимост го е довела до точка, в която, докато преди е третирало своите близки с повече или по-малко враждебност само в рамките на групите, сега се оказва в сърцето на борба за съществуване, която прониква в цялото човечество. Това е нашата световна ситуация и това е съдбата на нашата раса в частност, тоест на нашето непосредствено настояще.

В духовната наука, в настоящата еволюция на света, ние разграничаваме първо пет последователни основни раси, а след това така наречените подраси. Първата подраса се е развила в древни времена, в далечна Индия. Първоначално тази подраса е била пропита от жреческа култура. Тази жреческа култура е дала на нашата настояща раса първите ѝ импулси. Тя е дошла...

Мъже от атлантическата култура, които са съществували на земята, която днес образува дъното на Атлантическия океан. Тази раса е задава тона; след това е била последвана от други подраси и сега ние сме петата . Това не е класификация, заимствана от антропологията или расовата теория, а такава, която ще бъде разгледана по-подробно в шестата лекция от тази поредица. Петата раса е тази, която е довела човечеството най-далеч в неговата отличителност, в неговото индивидуално съзнание. Християнството всъщност е подготвило човечеството да постигне такова различно съзнание: човечеството е трябвало да постигне това самосъзнание. Ако погледнем назад към времето преди Христос, когато са били построени гигантските пирамиди в древен Египет, армия от роби е извършвала работа, чиито трудности и труд никой днес не може наистина да си представи. Но с чувство на лекота и огромен мир тези работници са строили през по-голямата част от времето. Те са строили, защото в онези дни доктрините за прераждането и кармата са били очевидни. Никоя книга няма да ви каже това, но постепенно ще стане напълно ясно, докато се задълбочите в духовната наука. Всеки роб, който е работил сурово и е живял в трудности и мизерия, е знаел отлично: Това е един живот сред многото и аз трябва да понеса това, което страдам сега, като следствие от това, за което съм се подготвил в предишни животи! Ако това не е така, тогава ще изпитам ефекта от този си живот в бъдещ живот; този, който ме командва днес, е бил или ще бъде в същото положение, в което съм аз днес.

При този начин на мислене обаче, цялото нещо никога нямаше да бъде възможно.

самоосъзнати земни животи и висшите сили, които ръководят съдбата на човечеството в голям мащаб, са знаели какво правят, когато за известно време, в продължение на хилядолетия, са позволили осъзнаването за прераждането и кармата да избледнее. Това е голямото развитие на християнството досега: че то е накарало погледа нагоре, погледът към задгробен живот, предназначен да има балансиращ ефект, да изчезне и е привлякло вниманието към огромното значение на този живот.

Може би е отишло твърде далеч в радикалното си изпълнение, но е трябвало да се случи, защото нещата на света не се развиват според логиката, а според други закони. Вечност от наказания е произлязла от този земен живот; еволюционната тенденция е довела до това, колкото и абсурдно да е то. Така човечеството се е научило да осъзнава това единствено земно съществуване. Чрез това Земята, този физически план, е станала безкрайно важна за човечеството. И е трябвало да бъде така, е трябвало да се стигне до това. Всичко, което се случва днес, всичко, което е завладяло Земята в материален план, всичко това е могло да се развие само от предразположение, основано на образование за тази Земя, отделно от понятията за прераждане и карма. Така виждаме последицата от това образование: пълното слизване на човечеството на физическия план. Защото само там би могла да се развие индивидуалната душа; там тя е отделна, затворена в това тяло и може да изглежда само като самостоятелно, отделно съществуване чрез сетивата си. По този начин ние сме въвели в човечеството все повече и повече човешка конкуренция, все повече и повече от ефектите на това да бъдеш аутсайдер. Не бива да се изненадваме, ако човешката раса—

Човечеството все още не може да е достатъчно зряло, за да елиминира това, което е трябвало да култивира. Видяхме, че настоящите животински видове са се развили до своето съвършенство чрез взаимна помощ и че борбата се е водила само между видовете. Но ако човешката индивидуалност е същата като колективната душа на животните, тогава човешката душа може да постигне самосъзнание само като премине през същата борба като животните в природата. Докато човечеството не е развило напълно своята независимост, борбата ще продължи. Но човечеството е призвано съзнателно да постигне това, което съществува на физически план. Следователно, то ще доведе човечеството, на различните нива на съзнание в рамките на неговата сфера, до взаимна помощ и подкрепа, защото човечеството е един вид. И липсата на конфликт, какъвто се среща в животинското царство, първо трябва да бъде постигната по отношение на цялото човечество: пълен, всеобхватен мир. Не борбата е направила отделните животински видове велики, а взаимната помощ и подкрепа. Това, което живее като групова душа в рамките на животинския вид като индивидуална душа, е в мир със себе си; това е единната душа. Само индивидуалната човешка душа е уникална в рамките на тази физическа специализация.

Това е великото постижение за нашата душа, което постигаме чрез духовно развитие: истински да разпознаем споделената душа, която прониква в цялото човечество, единството в цялото човечество, което не получаваме като несъзнателен дар, а към което трябва съзнателно да се стремим. Тази единна душа в цялото човечество—

Да се развие истинско и искрено разбиране за това е задачата на духовно-научния мироглед. Това е изразено в нашия първи принцип: да се установи братство по цялата земя, без оглед на раса, пол, цвят на кожата и т.н. Това е разпознаването на душата, която е обща за цялото човечество. Пречистването трябва да се случи дори в страстите, правейки самоочевидно за всеки човек, че същата душа живее в неговия брат. Във физическия свят ние сме отделни; в духовния свят ние сме едно като „аз“-а на човечеството. Но само в истински, житейски опит можем да схванем това и да се намерим в него. Следователно, само култивирането на духовния живот може да ни проникне със споделения дъх на тази единна душа. Не днешните хора с техните принципи, а бъдещите поколения, които все повече развиват осъзнаване на тази единна душа, ще бъдат тези, които ще положат основите за ново поколение, нова раса, която ще бъде напълно погълната от взаимна подкрепа. Следователно, нашият първи принцип гласи нещо съвсем различно от това, което обикновено се казва. Ние не се бием, нито водим война или нещо друго, защото борбата изобщо не води до по-висше развитие. Всеки животински вид е еволюирал в отделна раса от борба. Оставете всички борби около нас на злобните, които все още не са достатъчно зрели, за да търсят това, което колективната душа на човечеството търси в духовния живот.

Истински мирното общество е това, което се стреми към духовно знание, а истинското движение за мир е духовно-научното течение . То е движението за мир, такова каквото е на практика, и само то е.

Това може да бъде движение за мир, защото се фокусира върху това, което живее в хората, и е насочено към бъдещето.

Подобно на влак от Изтока, духовният живот винаги се е развивал. Изтокът е бил сферата, където се е култивирал духовният живот. А тук, на Запад, е била сферата, където се е разгръщала външната, материална култура. Следователно, Изтокът се разглежда и като сфера, където хората сънуват и спят. Но кой знае какво се случва в душите на онези, които наричаме мечтатели или спящи, когато се издигат към светове, непознати за западните народи? — Сега трябва да преминем отвъд материалната си култура, като вземем предвид всичко, което ни заобикаля във физическия свят. С това, което сме завладели на физически план, трябва да се издигнем в духовната сфера. До известна степен е повече от символично значимо, че в Англия дарвинизмът все още е намерил представител в лицето на Хъксли, който от своята западна перспектива се е чувствал длъжен да каже: „Природата ни показва, че големите маймуни са се борили помежду си и най-силният е бил този, който е останал на плана“ — докато от Изток идва лозунгът: „Подкрепа , взаимопомощ, това е, което осигурява бъдещето!“ Имаме много специална задача тук, в Централна Европа. Нищо не би ни помогнало да бъдем едностранно ориенталски или едностранно английски. Трябва да обединим мароканската визия за Изтока и физическата наука на Запада в една голяма хармония. Тогава ще разберем как идеята за бъдещето е обединена с идеята за борбата за уникално съществуване.

Повече от съвпадение е, че в тази фундаментална книга на теософията, книгата, от която всеки, който желае да се задълбочи в духовния живот, може да намери светлина върху

Втората глава завършва смислено с изречение, което съвпада с тази идея. То не е представено тук в „Светлина по пътя“ като просто фраза, а защото развитието на духа ще доведе човечеството до място, където хората ще разпознаят, че красивите думи, с които завършват двете глави на „Светлина по пътя“, в хармония със споделената душа, която живее вътре и в отделната човешка душа, резонират. Този, който се потопи изцяло в тази прекрасна малка книжка, която не само изпълва душата със съдържание, което ни прави вътрешно благочестиви и добри, но и постепенно дарява човечеството с истинско ясновидство чрез силата на думите, ще види баланса във всеки индивид, след като е преживял написаното във всяка глава. И тогава последните думи се спускат върху и в душата: „Мир с вас“. Това в крайна сметка ще бъде съобщено на цялото човечество чрез това, което ценим и култивираме като духовна сила. След това, духовно, човешкият гений се спуска върху човечеството, чиито главни думи ще бъдат: Мир с вас. – Това ни отваря правилната перспектива. Не само трябва да говорим за мир, да го представяме като идеал, да сключваме договори и да копнеем за арбитражни решения; трябва да култивираме духовния живот, духовното измерение. Тогава събуждаме в себе си силата, която, като сила на взаимопомощта, се излива върху цялото човечество. Ние не се борим; ние правим нещо различно: ние култивираме любов и знаем, че с това култивиране на любовта конфликтът трябва да изчезне. Ние не противопоставяме конфликта на конфликта. Ние противопоставяме любовта, като я подхранваме и култивираме. Това е нещо положително. Ние работим върху себе си в изливането на любовта и установяваме...

Общество, изградено върху любовта. Това е нашият идеал. Тогава, ако наистина прегърнем това с жизнена душа, ние, по нов начин, по начина, по който християнството възнамерява, ще изпълним една древна поговорка. И едно ново християнство, или по-скоро старото християнство, ще се събуди за новото човечество. Буда е дал на своя народ поговорка, която предвижда такова култивиране. Но и християнството предлага такова култивиране на любовта, може би с още по-красиви думи, ако човек я разбере правилно: Не чрез борба може да се преодолее борбата, не чрез омраза може да се преодолее омразата, но всъщност борбата и омразата се преодоляват само чрез любовта.

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ НА ТЕОСОФИЯТА: ДУША И УМ НА ЧОВЕКА

Берлин, 19 октомври 1905 г.

Неотдавна в определени кръгове говоренето за човешка душа като отделна единица се смяташе за напълно ненаучно. А да се говори за дух наред с душата днес се посреща с минимално разбиране. Сега темата, която сме си избрали, е доста обширна . Мога да очертая само няколко основни момента. В рамките на духовно-научния мироглед ние сме водени до това по-старо разделение на човечеството, *тристранно* разделение, за разлика от това, което почти изключително има някаква валидност в съвременното човешко съзнание: разделението на тяло и душа. Тристранното разделение, към което теософският или духовно-научният мироглед трябва да се върне, е това на тяло, душа и дух. Сега нека първо изясним какво всъщност имаме предвид под тяло, душа и дух. Човешкото тяло е нещо, което не изисква много понятия, за да бъде разбрано. Но от друга страна, понятието за телесното, понятието за външното физическо, е дотолкова единственото нещо, което занимава човечеството днес, че постигането на разбиране за разликата между душа и дух и дори за природата на самата душа е доста трудно. Сега трябва, за разлика от някои...

В другата лекция, която изнесох тук, разгледах една доста интимна прецизност на нашите понятия и идеи, които искаме да развием тук, и затова трябва да ви помоля да ми позволите днес първо да отделя вниманието ви на по-фините различия в човешките представи .

Когато човек застане пред вас, лесно ще признаете, че пространството, което заема, съдържа тялото на този човек. Защото вашите сетива свидетелстват за това тяло. Сега човек може да възприема себе си, поне частично, чрез сетивата си и следователно можем да кажем, че човек е, за друго разумно същество и за себе си, телесно, физическо същество. Но в пространството, което човек заема, несъмнено има много повече от това, което вашите сетива могат да видят. Може би в целия човешки живот това, което друг човек може да види с очите си и да докосне с ръцете си, е най-маловажният аспект. Защото, когато човек говори за живота си, той много рядко говори за своята физическа, осезаема външност. Той говори за своята съдба, за удоволствие и скръб, за болка и за всичко, което живее вътре и не е непосредствено осезаемо за сетивата. Един човек може да стои пред вас, а друг до него. Това, което сетивата ви възприемат у тези двама души, първоначално не е най-същественият аспект; по-скоро се оказва, че може би единият човек таи тъжно вътрешно съществуване, докато другият притежава изцяло радостен и приятен вътрешен живот. И в двата случая, както виждате, вътрешната същност на човека изпълва пространството по малко по-различен начин от физическото му съществуване. Ако видите сляп човек пред себе си...

Ако един сляп човек постави човек пред себе си, той първоначално няма да възприеме физическото присъствие на този човек. Освен ако не бъде специално предупреден чрез чувството си за допир или по някакъв друг начин, той може да бъде накаран да повярва, че в стаята няма никой, защото очите му не възприемат нищо. За да се убеди във външно, осезаемо съществуване, човек се нуждае от сетива – сетива, способни да възприемат това външно физическо съществуване. Сега трябва да се запитаме: Не би ли съществувало и това външно физическо съществуване, ако не беше възприето? Не бих ли стоял все още на това място, ако около мен бяха слепи и глухи хора, които не можеха нито да ме виждат, нито да ме чуват? За себе си аз бих съществувал; в себе си бих съществувал. И точно както моето физическо съществуване съществува в мен и това трябва да се разграничава от възприятието на другите, така и сега трябва да се стремим да направим същото разграничение за това, което изброих като втори вид съществуване: удоволствие и болка, за живота, който изпълва пространството, без сетивата да възприемат това, което го изпълва. Ако човек застане пред сляп човек и сляпият човек внезапно прогледа, тогава външното съществуване става осезаемо за слепия човек и възниква въпросът: Не може ли съществуването на удоволствието и страданието, на болката и радостта, на гнева и страстта – първоначално невъзприемчиви за физическите сетива, но живеещи в човека, точно както кръвта, нервите и костите му – да съществува и като нещо осезаемо за другия човек?

Хората са наясно с това, което могат да възприемат.

Хората са същества, които са в процес на развитие.

Човешките същества са същества, еволюирали от несъвършени етапи в далечното минало до сегашното си съществуване. Всички органи, които са върху и в хората, са се развили постепенно. Постепенно способностите за зрение и слух са се развили заедно с външното съществуване; едва постепенно външният физически свят се е превърнал в осезаем свят за хората, свят, който те познават и могат да наблюдават. Ако хората са в това състояние на развитие, не бихме ли могли да се запитаме дали могат да се развиват по-нататък? Може ли това, което все още не е осезаемо за тях, да стане осезаемо? Точно както пространството, в което стои човек, първоначално е тъмно и мрачно за слепия човек, а след това, когато прогледа, започва да възприема цветове и физическа форма, така е възможно и това, което все още живее в пространството, което вълнува душата, да стане видимо и осезаемо. Човешките същества са били водени до своята външна, сетивна видимост от външните сили на света. Те не са направили нищо, за да постигнат това. Те са били поставени от естествения ред на физическия план, въоръжени със сетивни органи, за да възприемат сетивния свят. Но хората могат да вземат по-нататъшното си развитие в свои ръце; те могат да си позволят да преживеят повече от просто сетивния свят около тях.

Това развитие към по-висш живот е култивирано и подхранвано в определени човешки общности от незапомнени времена. Точно както хората първоначално притежават физически очи и уши, така и чрез човешката дейност, способността да възприема чрез духовни очи, ако мога така да се изразя , и чрез духовни уши е била непрекъснато развивана.

Това се култивира у отделните хора. Точно както е вярно, че когато окото се отвори, то възприема пъстър свят около себе си там, където преди е имало само тъмнина и мрак, така е вярно и че чрез подходящо обучение окото на душата се отваря, така че това, което живее в емоциите, в удоволствието и болката, става осезаемо. Обучението, което води до такова по-висше развитие на индивида, е различно от обикновеното обучение. Нашата девета лекция ще обсъди подробно какво може да се обсъжда публично за това вътрешно развитие. Тези, които желаят да научат повече за това вътрешно развитие, ще могат да научат допълнителни подробности. Днес мога само да ви насоча към деветата лекция. Тук обаче ще бъдат очертани основните неща.

За наставленията, които човекът трябва да получи, за да развие духовните си очи и уши, днешната външна култура знае много малко. А за това, което може да се преживее, се знае само бегло. Но именно духовно-научният мироглед е призван да събуди разбирането за свръхсетивното, защото то е необходимо изискване за културата. Днес всяко наставление има за цел да усвои колкото е възможно повече съдържание за интелекта, колкото е възможно повече съдържание за разума. Но това не означава нищо друго освен това, че в нас се събужда свят от идеи, който се отнася до външния, сетивен свят. Нашето външно, сетивно възприятие се простира все по-широки кръгове. Но това не е толкова необходимо; за нашата настояща култура, колкото и величествена да е в своите постижения, не то задълбочава човечеството. Винаги е имало друг вид наставление, наставление, което не отива към външната широта на сетивния свят, а към дълбочината на...

То е насочено към същността на това да бъдеш свят. Можете да добиете представа за него, ако ви го опиша само с няколко думи.

Всичко, което в момента четете в научните трудове, е възникнало чрез външно сетивно наблюдение. Науката горе-долу я счита за нещо, към което не принадлежи нищо, което не е породено от външно наблюдение. Тя предполага, че човешките същества трябва да останат такива, каквито са, че вече притежават способността да усвояват това, което науката може да предложи. Ситуацията обаче е коренно различна, когато става въпрос за обучение, предназначено да култивира способността на човек за вътрешно възприятие. В такива училища се преподава нещо различно. Там на ученика първоначално не се дава учебен материал, който предава колкото е възможно повече понятия. Вместо това, ученикът идва, да речем, при учител и въз основа на цялостния си характер се счита за готов да развие вътрешните си сетива. Тогава той не е нужно да усвоява много ново съдържание; по-скоро първо трябва да стане напълно различен човек. Той не е получил книга, не определено съдържание, а първо така нареченото вечно мисловно съдържание, нещо вечно, което произлиза от онези хора, които са били по-напреднали в развитието си от другите цивилизовани хора.

Трябва да изясним какво имаме предвид под такова вечно мисловно съдържание. Опитайте се да се огледате в душата си и да се запитайте: Колко от идеите и мислите, които живеят в мен, от чувствата и всичко останало в душата ми, принадлежи на времето и мястото, в което живея? Опитайте се да помислите за това.

Помислете какво изпълва душата ви от сутрин до вечер и какво би било различно, съвсем различно , ако бяхте в Москва, вместо в Берлин, и тогава, ако живеехте не в началото на 20-ти век, а в края на 18-ти. Извадете от съдържанието на душата си всичко, което сте извлекли по този начин от пространството и времето, в които живеете. Опитайте се да разберете доколко от това, което си представяте, би се отнасяло и за човек на друго място и в друго време. Не е много. Но има неща, които се отнасят не само за днес и за Берлин, но и за други места и други времена. Докато се издигаме в този смисъл, все повече откриваме, че сякаш водени от велик духовен водач на човечеството, умовете ни са насочени преди всичко към такива вечни съдържания на мисълта. Религиозните писания от всички епохи са пълни с такива неща, които са независими от пространството и времето. И за да спомена най-очевидния момент, мога да кажа, че математиката е нещо независимо от пространството и времето. Това, което се занимава с времето и пространственото, е само по себе си времево и преходно. Но когато душата се занимава с нетленното, тя става вечна и нетленна и поглъща това, което е безсмъртно. Затова учителят първо дава на душата вечно мисловно съдържание, което може да бъде дадено на всеки, независимо дали живее в Америка, Япония или в южния край на Африка – мисловно съдържание, което е свързано само с най-съкровенията сърцевина на душата.

След това ученикът трябваше да се откъсне от сетивния свят навън и да живее с това, което живее в него като сила. Задълбочаването във вътрешния свят на душата трябваше да се случи с огромно търпение. Човешката душа е жива и както може да се види от самото...

Точно както е възникнала клетъчната маса на чудната структура на физическото око, така и духовното око възниква в душата чрез вечното съдържание на духа, когато тя се потапя по този начин и живее в медитация. Физическото око не винаги е било там. То е възникнало чрез сливането на външни физически сили. В душата човек е способен да събуди духовното око, когато си позволи да се развива по-нататък чрез съдържанието на душата. Онези ученици, които е трябвало да посветят голяма част от деня на своите упражнения, са чакали търпеливо и упорито. Имало е времена в цивилизацията, когато това е било възможно. Така те са чакали, докато вътрешните сили, пробудени чрез духовно потапяне, им дадат възприятието за това, което изпълва пространството като удоволствие и болка, като инстинкти, страсти и импулси.

Физическото око вижда, защото външен източник на светлина хвърля лъчи върху обект. Без светлина няма виждане. Око и светлина принадлежат заедно. В сетивния свят око и светлина са две отделни неща. В душата окото на душата се пробужда и това е едновременно източник на нова душевна светлина. Ние самите трябва да излъчваме тази светлина, която прави видима душата, която стои пред нас. Когато сте получили тази вътрешна светлина по този начин, чрез потапяне във вътрешното си аз и свързаното с това пробуждане на вътрешния живот, тогава вашето собствено астрално тяло започва да свети отвътре, осветявайки всичко в истина и реалност, точно както слънцето осветява предметите. Но вие не осветявате външния свят, а по-скоро това, което е душевно, това, което живее в човека като афект; това тогава става видимо за вас чрез лъчите, които самите вие излъчвате. По този начин човек може да направи възприемаемо за себе си това, което е налично, но не е външно възприемаемо.

Всички онези велики водачи на човечеството, които са ни говорили за душата: не вярвайте, че са имали предвид само празни фрази и думи. Ако човек вярва единствено в сетивния свят, той не знае нищо за дълбините, които са движили и оформяли човешката култура. Хората обикновено говорят от непосредствено възприятие. Помислете например за връзката между душата и тялото, както току-що обсъдих. Трябва да разберете, че тази връзка е такава, че физическото тяло пред нас е пронизано и изпълнено с душата. И както е вярно, че това тяло, което наричате свое, се храни отвън с храна и по този начин се оживява и допълва отвън, също толкова вярно е, че това тяло е оживено, осветено и проникнато от душата. Когато това тяло спи, душата първоначално не е в него; тя е отделна от него, тя е извън него. Тогава не можем да говорим за душата, която се влива в тялото. Един немски теософ, дълбок ум, се изрази за тази връзка между душата и тялото по един чудесно очарователен начин, който може да бъде истински разбран само ако се направят същите предположения, каквито току-що направихме ние. Този теософ – както можем да го наречем – говори за съня, когато душата не е в тялото, по особен начин. Той казва: „Сънят е храносмилането на душата; тялото храносмила душата. Будността е състоянието, в което човек е повлиян от стимула на душата – тялото се наслаждава на душата.“ Това е чудесна аналогия. Точно както човек се наслаждава на храната, когато яде, така – твърди този теософ – тялото се наслаждава на душата, която живее в него. И точно както тялото смила храната, след като ѝ се е насладило, така и тялото смила...

В съня, това, което душата е погълнала в себе си. Тази поговорка на нашия немски поет-теософ *Новалис е много красива*. В него можете да намерите извор на най-добрата духовно-научна мъдрост. Тя може да бъде разбрана само от гледна точка на духовно-научния мироглед. Бих могъл да цитирам безброй примери от немския интелектуален свят, които биха ви показали как великите визионери на човечеството са говорили експертно за душата и тялото и тяхната връзка едно с друго.

Третото нещо, което трябва да обсъдим, е духът. Удоволствието и страданието, болката и радостта, страстта, инстинкта и желанието, и всичко друго, което бихме могли да наречем по подобен начин, ние ги групираме под името душа. И ако попитате какво е душата, ние казваме: Това, което първо се появява вътре в човека, е душата. Възприятието за тази душа може да бъде постигнато от някой, който е получил обучението, което току-що описах. Духът не само присъства в човек, но, както може да се види чрез много основна рационална дейност, той е фундаментално навсякъде по света. Всички хора по света мислят, мислят по отношение на това, което е около тях. Те придобиват знания за света около тях чрез мислите си. Тези мисли са не само израз на това, което живее във външния свят, но и на нещо, което не живее във външния свят. Когато оглеждате вселената, сетивата ви възприемат неизмерим брой звезди и процеси, цял звезден свят, и тогава вашето мислене се появява и формира концепция за този звезден свят. Когато сетивата ви възприемат капка вода, умът ви формира концепция за тази капка вода. Накратко, не се задоволяваш само с възприемането на нещата; искаш и да ги разбереш. Това е нещо

Освен просто сетивно възприятие. Ако имате чаша без вода в нея, не можете да изгребете никаква вода. Ако нямаше мисъл или концепция във външното пространство, тогава нищо не би могло да бъде извлечено. Би било илюзорно да се мисли за света, ако светът не беше изграден според мислите. Камъкът, който съзерцавате и разбирате, трябва да е произлязъл от мисъл; в противен случай мисълта не би могла да бъде извадена. Ако не искате да се заплетете в гротескни противоречия, трябва да признаете, че мислите във външния свят са също толкова верни, колкото и мислите в главата ви. Вие мислите и мислите, които живеят във вас, не са нищо друго освен тези, които са изградили света.

Така ние откриваме нещо друго в душата си, което, макар и да не е възприемаемо от сетивата, не е просто вътрешен живот, а ни води до разбиране на цялата вселена. Трябва да признаете, че нашите идеи и понятия не са възприемаеми за нас чрез сетивата, защото в противен случай човечеството би имало и понятията за звездите, които първо трябва да формира в душата си. Така понятието живее вътре и живее и във външния свят. Ние наричаме това, което се съдържа вътре. Болка принадлежи на нашето собствено вътрешно същество. Нейните граници са в границите на нашата душа. Това, което чувствам, това, което преживявам като страдание и радост, е нещо, което ме прониква и преживява вътрешно, но което първоначално има малко отношение към звездното царство. Това, което свети в ума ми като мисъл, има нещо общо с целия външен свят. Това е преди всичко духът навън в света, а след това повторението на духа в собствената душа.

Така имаме троен аспект: сетивния в света, материалното съществуване, възприемано чрез

външни сетива; душата, която преживяваме и която душата, инструктирана по начина, за който говорих, също може да възприеме; и духа, който предполагаме в целия свят като флуид, който го прониква, и като това, което първо ни разкрива същността на нещата. Човешките същества могат да възприемат този дух преди всичко там, където той се появява като такъв. Това, което те могат да възприемат там, е неговата външна физиономия, как духът се изразява във външната сетивна реалност. Не самият дух се вижда в света, а по-скоро това, чрез което духът си помага да се изразява сетивно.

Човешките същества мислят в ума си. Мислите съществуват в света, но хората не могат да ги видят. Те могат само да ги мислят. Точно както вие самите мислите за света и както умствено отражение на света се формира във вас, така и то се формира във всеки друг човек. И този друг човек не е просто инстинкт и страст, но и възплъщава това умствено отражение на света. Това от своя страна може да бъде възприето през очите и ушите на ума, позволявайки по-висше разбиране. Вярно е, че вътрешното обучение, за което говорих, не само създава способността да се възприема човешката душа , но и дава възможност на хората да развият способността да виждат мислите на другите, да разбират и възприемат техния мироглед и цялата им среда. Тогава, когато човек възприема не само външния образ на тази мисъл, но и самата мисъл, когато е способен да отвори духовните си уши за вселената, така че да може да възприема не само звездното небе чрез сетивата си, но и това, чрез което е възникнало всичко разумно, за което всичко разумно е външната физиономия, тогава

Той истински и искрено ще възприеме мислите, духа на света. Звездата тогава ще му се яви не просто като звезда, а звездата ще му говори. Камъните, например планинският кристал, не само ще му изглеждат кристално чисти, но и ще разкрият своята същност. И е възможно чрез такова задълбочаване на съзнанието, както беше посочено, човекът да се сблъска с всяко нещо по съвсем нов начин, така че нещата около него да говорят резониращо, разкривайки най-съкровениите си имена и съобщавайки ни самата си същност. Това са имали предвид древните питагорейци, които са имали такова обучение и са посвещавали другите в такъв начин на чуване на света, когато са говорили за музиката на сферите. Това не е било просто сравнение; това е било прякото възприятие и осъзнаване на това, което иначе е скрито зад нещата. Този воал на природата се разсейва пред духовните уши и хармонията, скрита зад този воал, отеква. Това е и това, което *Гьоте има предвид* с думите си в „Пролог в небето“. Това не е просто фраза, написана там. Това би било фраза, ако Гьоте говореше за ехтящо слънце. Но не, казва той: „Слънцето, по древен начин, пее песен на съревнование в братски сфери и завършва предопределеното си пътуване с гръмотевичен рев.“ Това са думите на световния дух, отекващи от музиката на света. Гьоте продължава това по-късно, където казва: „За духовните уши новият ден вече се ражда отекващ.“ Когато човек развие тази способност, духовното става съзнателно. Тогава мисълта лежи пред душата му толкова осезаемо, колкото тялото лежи пред обикновения човек.

Тяло , душа и дух са трите члена на човешката природа. Човешките същества са преди всичко телесни, физически същества. В тях живее и

Съществуването на душата се развива. И в него духът на целия свят се отразява и оживява като трети елемент, доколкото може да бъде схванат от човечеството. Отвън навътре и отново отвътре навън – това е пътят, който човечеството изминава от тялото през душата към духа. Какво тогава ни дава възможността да имаме такова душевно съществуване? Дължим тази възможност на факта, че можем да живеем в душата. Живеем в удоволствие и страдание, в болка и радост, дори и първоначално да не го възприемаме външно. Ние също живеем в тялото си, но го възприемаме и външно. Има разлика между тези две сфери на съществуване. В духовно-научния мироглед това, което имаме около себе си по същия начин, по който първоначално имаме външния физически свят около нас, се нарича: съществуване на пълно съзнание. Нашето съзнание първоначално е свързано с физическото съществуване. Това съзнание по този начин съществува само на физически план и ние наричаме физически план това, което се разпростира около нас за сетивата. Нещо съвсем друго е това, което живее в нашата душа. Това се нарича живот и този живот се нарича съществуване на така наречения астрален план. Физическият план и астралният план са двете сфери, в които живеят човешките същества. На физическия план хората са съзнателни; на астралния план те просто съществуват. Там те все още не са съзнателно наясно с нещата, които са извън тях. Но те живеят в сферата на душата или астралния план.

Третият вид съществуване е духовното съществуване. Ние като настоящи човешки същества като цяло все още не живеем в това състояние или най-много частично. Но когато се потапяме в духа, самият този дух постепенно се съединява с нашата душа и бихме могли да кажем, че това

Душата се разширява в цялата среда, ставайки все по-голяма. Когато човек схване външния свят, осмисли неговия смисъл и дух, той вече не е затворен само в себе си, а смело излиза навън и се свързва с нещата около себе си. В това отношение сравнете животните с хората. Животните живеят, така да се каже, изцяло в душите си. Те не създават понятия за средата си. Те не разширяват душите си отвъд духовната сфера на света. Това е и разликата между хората и животните. Животните живеят и работят, така да се каже, в себе си. Хората обаче излизат навън от вътрешното си аз. Бихме могли да опишем това и като: Хората надхвърлят собственото си аз. Хората винаги притежават душа, вътрешен живот. Този вътрешен живот винаги присъства. Но човешкото развитие се състои в разширяване на този вътрешен живот отвъд средата им, отвъд това, което ги заобикаля, отвъд духа, така че той да тече и да се излъчва из целия свят. Когато това се случи, човешката душа се съединява с Вечния. Тогава се осъществява този брак на човешката душа с Вечния, Световния Дух. Тогава, когато се случи това съединение на човека с вечния Световен Дух, цялата тази сума от удоволствие и болка, целият този свят от импулси, желання и страсти в нас, се трансформира; цялото астрално тяло на човека става различно. Тези удоволствия, тези инстинкти на човека, които са му дадени, както е дошъл от ръцете на природата, които той споделя с животните - целият този душевен живот изчезва и преминава и като такъв принадлежи на преходното. Опитайте се да си представите за момент какви такива инстинкти, страдания и радости живеят в човека и как се разгръща този живот.

при хората. Те са свързани с преходното.

Сега човекът започва да излиза от царството на преходността. Той усъвършенства своите импулси и желания, своите страсти; престава да намира удоволствие и неудоволствие единствено в това, което е обвързано с мястото и времето. Той се издига до това, което се крие зад нещата и е скрито от завесата на сетивата. Това е нещо важно, когато човек започне да може да се радва не само на това, което очите му дават, но и на това, което се спуска в душата му от духовния свят чрез впечатленията на очите му. Това е велик момент в човешкото развитие, когато човек вече не следва само чувствените си инстинкти, а се ръководи от свръхсетивни мотиви, от морални идеи и понятия, които проникват не отвън, а отвътре в духа. Точно както тялото е пронизано от душата, така и душата е пронизана от духа. Помислете за човека в определени по-ранни етапи на развитие; там ще го намерите като телесно същество, а то е пронизано от душата. Докато човешкото същество стои пред вас във физическа форма, то изживява съществуването си чрез своите импулси и страсти. Все повече и повече от свръхсетивното навлиза в душата. Тя се пронизва с духовното. Този последен процес, тоест, когато душата постепенно се пронизва с духовното, я издига над времето и пространството и до степеня, до която душата е възвишена отвъд времето и пространството, до степеня, до която е нетленна, до степеня, до която остава като нетленен ефект от самата себе си. Така виждате, че както душата е вградена в тяло, така и духът е вграден в душата. И както вграждането на душата в тялото ни свързва с изначално минало.

Точно както връзката между душата и духа сочи бъдещето на човечеството, така и съюзът на душата и духа сочи бъдещето на човечеството. Това развитие се случва много постепенно. Първоначално се случва по такъв начин, че духът все повече прониква в душата.

Помислете как първоначално се крие произходът на психичното съдържание в душата . Представете си, че имате обект пред себе си. Наблюдавате го като сетивен обект. Обръщате се: сетивният обект вече не е пред вас. Но образ на този сетивен обект остава. Наричаме това представяне на обекта, в известен смисъл, паметта за него. Това остава в душата. Това е първият елемент, чрез който умът се захваща в душата. Случва се под формата на памет. Не бихме могли да поемем нищо от духа на нашата среда, ако не бяхме способни да знаем нещо за обектите, дори когато те вече не са пред нас. В паметта първият елемент на ума живее в човешкото същество. И както е по отношение на обектите на средата, така е и по отношение на собствената душа. Нека само разгледаме ролята, която паметта играе в нашия психически живот. Животното живее изцяло в настоящето. Разбира се, етапите, които описвам, степените, които правя, са изразени по-крайно, отколкото са в действителност. Животните също претърпяват определено духовно развитие, но човек трябва да стигне до определена крайност в изразяването си, за да стане въпросът ясен. Това, което животното чувства и преживява днес, е от първостепенно значение за него. Това, което представлява одухотворяването на цялото същество за хората, е, на първо място, способността им да живеят отвъд настоящето. Като се имат предвид нашите...

Като внасяме спомена за духовното в нашето настояще, в нашето днес, ние все повече се одухотворяваме; правейки това, ние схващаме духа в самата му същност. Имам духовното пред себе си, когато си спомням преживяванията от вчера. Паметта е един от най-важните моменти за одухотворяването на нашия вътрешен живот. Паметта свързва нишката с духовно-психичното съществуване, което е преплетено с външния свят и се простира от раждането до настоящето. Ако не можехме да си спомняме отминали дни, щяхме да имаме малко духовно съдържание. Днес все още има хора, на които им липсва такъв спомен. Все още има хора, които забравят преживяванията, които имат в студа, и затова трябва да търсят подслон наново всяка вечер. Да поеме този спомен и да го култивира все повече и повече - това търси този, който се стреми към по-високо развитие. Тук започва възможността да погледнем отвъд преходното си съществуване, затворено между раждането и смъртта.

Представете си, че сте си поставили за принцип да внасяте смисъл и разум в живота чрез спомените и не просто да живеете в настоящето, а да се учите все повече и повече да имате целия си живот пред себе си като картина, със съзнанието, че само от цялото ви временно същество може да произтича това, което искате да постигнете. Ако случаят е такъв и ако това се използва отново, за да се събудят вътрешни сили, както посочих по-рано, когато говорих за съживяване на съдържанието на душата чрез съзерцание, тогава можем да продължим ретроспективния поглед все по-далеч, да се опитаме да го направим все по-конкретен и да се върнем към раждането –

направи . Но изисква огромно търпение; ще обсъдим тези методи по-късно. Тогава човек възприема от душата това, което не е затворено между раждането и смъртта. След това човек се научава да свързва случващото се в този живот между раждането и смъртта с нещо друго. Там, чрез най-дълбокото съзерцание на паметта, аз се уча да свързвам настоящето си с вчерашния ден и смислено да свързвам днешния ефект с вчерашната причина; там се уча да проследявам вътрешната нишка на причината и следствието в душата си. Тогава същата сила, която ме връща към настоящия ми живот, ме води отвъд раждането. Тъй като съм се научил да възприемам причината и следствието в самата душа, това, което е било преди раждането, как човекът е живял преди раждането, се превръща в преживяване. Чрез постепенното развитие на това чувство човекът придобива знания за предишни животи и законът за прераждането се превръща в истински факт за него. Като изостряме възприятието си за временното във вътрешния си свят, ние придобиваме духовната способност да направим прераждането, или повторното въплъщение, реалност за себе си. Какво правим в този случай? В този случай ние пропиваме душата си с това, което ни свързва с духовния свят. И по този начин нашето вътрешно зрение се разширява. Докато, разбирайки външния свят, ние схващаме духа на външния свят и изливаме душата си и я разпространяваме, ние едновременно с това разпространяваме осъзнаването за самата духовна сфера, като превъзхождаме раждането. По този начин нашето зрение се разширява все повече и повече и ние гледаме от това, което е обвързано с мястото и времето, към това, което следва едно друго във времевата последователност. Оттам можем—

Нека тогава разгледаме същността на човека, която е незабравима и вечна.

Човешките същества стават все по-одухотворени. Първият етап е, когато те надхвърлят удоволствията и болките на съществуването и развиват чувства, нещо подобно на удоволствието и болката, за свръхсетивното. Колкото повече култивират това, толкова по-вярно звучи красивото твърдение на Платон: „Тялото е нетленно, защото се храни с нетленни неща, но духът е нетленен, защото се храни с вечна храна.“ Такава е връзката между тяло, душа и дух. Тялото загива. Това, което може да се види от човек, се връща на земята при смъртта. Но това, което живее в човек като удоволствие и болка, духовното царство, не е възникнало при раждането, а е свързано с нещо, което надхвърля раждането. По този начин съществуването на душата се разширява отвъд границите на раждането и смъртта. Това, което човек абсорбира, като надхвърля душата си и се обединява с духа, свързва самата душа с вечните източници на съществуване. Това обожествява душата. По този начин човешката душа става видима извън тялото. Доколкото е свързана с тялото и е едно с него, тя е нещо преходно. Когато душата се съедини с духовното, тя става все по-вечна и нетленна. С това ние стигаме до точката, в която разбираме какво е човешкото себепознание, какво е истинското разбиране на човешкото вътрешно „аз“.

Първоначално човек преживява душата си навътре, изпитвайки удоволствие и страдание, радост и болка. След това обаче тази душа изпитва възприятия, които впоследствие избледняват. В тях се пробужда нещо, което е скрито от обикновените сетива. Това, което се пробужда в душата, първоначално присъства в човека като обикновена мисъл. Но те се свързват...

В течение на живота тази мисъл резонира с душата му. Той се научава да чувства и да съчувства на духовното и в крайна сметка започва да обича и цени духовното, както преди е обичал и ценил само чувственото. Желанието в крайна сметка се разпростира върху всичко духовно. Егоизмът се трансформира в безкористна любов към нетленното. В егоизма любовта на човек е обхваната в душата. Но като я схване дълбоко в себе си като дух, ние осъзнаваме, че намираме това „аз“ в целия останал свят, че сме свързани с целия останал свят и че точно както сме родени от физическия свят, е също толкова вярно, че ние, като дух, се раждаме на всеки час от духовната вселена, духовно-божествения свят. Следователно, ако търсим висшето си „аз“, което съществува в нас като искра, тогава ще видим духовното в цялата ни среда. Това е великата мъдрост, която философията на Веданта е обобщила в поговорката: Тат твам аси - Това си ти. — Когато човек осъзнае своя дух и развитието му започне с излизането си в света, тогава неговото „аз“ се разширява до духа на вселената, до духовно самосъществуване и тогава ние сме, в самата си същност, навсякъде. Тогава това, което е било просто разбиране, се превръща за нас в духовно свързано съдържание и това е истинското издигане на душата до духа, издигане до истински духовен живот.

Има начало на духовния живот, но то е безплодно и студено. Има хора, които чувстват топлина само когато става въпрос за душевни дела, хора, които се радват и страдат само когато става въпрос за душевни дела, за болка и удоволствие. Те казват, че духовното остава нещо пусто и студено. Ако погледнат към звездите, ще намерят мислите за тях абстрактни;

Но те са сухи и студени в разбирането си. Когато душата схване духа обаче, тогава ние чувстваме, тогава вече не просто мислим с вселената, защото тогава възприятието чрез разума и интелекта се трансформира в душевно разбиране на цялата вселена. Това, което преди беше просто удоволствие, сега се превръща в удоволствие в духовното; това, което беше любов в душата, сега се превръща в любов към духовно-божественото в света. Нашето чувство, което сме заключили в себе си, се разпростира по целия свят. Нашето аз изтича навън и ние ставаме едно цяло с вселенския дух. Ние сме съблечени от себе си и отново се озоваваме във вселенския дух. Това е нещо по-висше от простото мислене. В душата човекът е довел себе си до усещането. В духовната сфера той започва да може да използва интелекта си. Но той ще достигне и до точката, в която ще достигне духа чрез усещането. Тогава той е на нивото на божественото. Това е стълбата, която той трябва да изкачи със собствените си сили, за да обедини душата с духа, за да могат да станат едно. Това е истинско саморефлексия. Когато, срещнейки приятел и почувстваме топлина в сърцата си, ние схващаме, усещаме и преживяваме божествения дух, който прониква в света не само с умовете ни, но и със сърцата ни, тогава ние проникваме през главата и неговата мъдрост до сърцето и неговата мъдрост - любовта към целия свят. Така, като издигаме душите си, ние се издигаме и по този начин не само опознаваме тесногърдия си вътрешен аз, но и разширяваме себе си и се озоваваме в света. Често се подчертава: „Просто погледни в себе си и там ще намериш божественото.“ Не, човек може да намери в себе си само това, което вече притежава. Ако човек желае да намери повече в себе си, първо трябва да развие този висш аз и го развива, като разширява висшия си аз.

по целия свят. Тези, които съветваха човечеството да се стреми към себепознание, не са имали предвид просто празно съзерцание на вътрешното си „аз“. Това себепознание се има предвид така, както го разбираме сега: издигане от душата към духа. Тогава човечеството вече не чувства никаква разлика между себе си и животното, растението и камъка. Универсално чувство за глобално братство пронизва сърцето му. И тогава, и само тогава, когато човечеството има това предвид, то разбира като крайна цел на развитието от физическо-психичното към духовно-психичното красивите думи на поета, който е бил и ясновидец: „Човек успя; той повдигна завесата на богинята в Саис. – Но какво видя той? Той видя – чудо на чудесата – себе си!“ И духовният учен добавя: В това „аз“ той намира божественото и това е именно теософията, божествената мъдрост, да издигне сърцето, душата толкова високо до духа, че да успее да свърже мъдростта с божественото и да има не само разбиране, но и общо чувство за божествения свят.

ХУМАНИТАРНИ И СОЦИАЛНИ ВЪПРОСИ

Хамбург, 2 март 1908 г.

Всеки, който чуе термина „социален въпрос“ днес, ще изпита широк спектър от емоции, в зависимост от обстоятелствата, преживяванията и сериозността, с която е способен да подхожда към живота. И така трябва да бъде и с въпрос, който всъщност би трябвало да ангажира времето ни по-дълбоко, отколкото го прави. Трябва да се признае, че това изглежда парадоксално. Тези, които са пряко засегнати от това, което терминът „социален въпрос“ обхваща, със сигурност се ангажират с него достатъчно. Но тези, които в момента са пощадени от пряк контакт с основните причини за социалния въпрос, все още не са напълно убедени, че този въпрос е нещо, което всеки мислещ човек има безусловно задължение да разгледа в нашето време. А тези, които живеят ден за ден, може би дори си затварят очите за изискванията на ежедневието, биха могли да открият, че или те самите, или техните потомци биха могли да понесат катастрофални последици именно поради своето невежество. Дори днес, когато социалният въпрос се обсъжда в смисъл, че нашето време трябва да намери изход от ситуацията, в която много хора са били доведени от структурата на нашия социален живот, често се чуват думите: винаги е имало богати и бедни, винаги е имало социален въпрос, докато човечеството е живяло и се е борило. Следователно не е изненадващо, че дори в наше време тези, които не участват в социалния въпрос...

Благословените с късмет изразяват това по повече или по-малко ясен начин и се стремят да завладеят чрез борба това, което съдбата им е отнела. Богати и бедни, потиснати и повече или по-малко благословени с късмет, винаги са съществували. – С тези думи сякаш човек иска да отмахне и да замъгли уникалния и отличителен характер на социалния въпрос. Посочва се бунтовете на робите от древността, бунтовете от Средновековието и други събития, при които потиснатите са се стремели да отстояват правата си, и намира утеха в подобни примери.

Всеки би трябвало да знае днес, че това, което в момента се нарича социален въпрос, е наистина нещо ново в човешкия живот, нещо съвсем различно от подобни движения в други периоди на историята. Защото тези, които търсят решение на социалния въпрос днес, са преди всичко хора в рамките на нашия социален ред, който в сегашния си вид съществува само за кратко време. Потискащата ситуация е резултат най-много от последните 120 до 130 години; тя е изострена от настоящите, безкрайно значителни постижения в човешката култура. Виждаме този прогрес да се появява в края на 18 век, когато машините и т.н. изникват от умовете на нашите изобретатели. Едва от тези времена, тъй като животът все повече се сближава в индустриалните центрове и градовете, се появява наемният работник, пролетарият в съвременния смисъл на думата. Това, което днес се нарича социален въпрос, не може да бъде отделено от този клас хора, който всъщност е създаден само чрез огромния напредък в човешката култура. Робът от древността всъщност се е борил...

Само когато се чувстваше особено потиснат, той изпитваше някакво разкаяние и му липсваше осъзнаването, че всеки друг социален ред би могъл да облекчи живота му, потисничеството му. Подобна беше ситуацията и през Средновековието. Съвременният пролетарий обаче все повече изисква, че не трябва да се води борба с този или онзи индивидуален проблем, а че само една цялостна реформа, може би дори пълно преобръщане на съществуващите условия, може да промени положението му. И това убеждение е придобило огромна подкрепа, много по-голяма, отколкото вярват онези, които си затварят очите, сред работещото население. Понякога е доста учудващо за онези, които виждат през тези въпроси, че все още има хора, които не се отнасят достатъчно сериозно към всички тези проблеми.

Сега може да изглежда доста странно, ако, изправен пред такова практическо изискване на ежедневието, такъв фундаментален въпрос на съществуването, някой би подходил към него от гледна точка на духовната наука. Повечето хора, в края на краищата, имат впечатлението, че духовната наука е нещо непрактично, най-непрактичното нещо на света, че е произлязла от умовете на няколко мечтатели и се занимава с всякакви неща, които нямат нищо общо с реалността. Хората може би чуват, че съществува глобално течение, наречено духовна наука, което учи за това, което съществува в света като свръхсетивно, и за различните същества, които ни заобикалят , за това, което е в основата на самото човечество като неговата свръхсетивна природа . Те може би също така чуват, че това духовно изследване говори за много факти, като например повтарящи се земни животи и великия закон относно духовната причинност на нашите действия и съдби. Те може би чуват, че то води нагоре към всякакви неща.

Висши светове и т.н. Човек лесно би си помислил: Какви практични и ценни прозрения може да извлече някой, който се занимава с подобни неща, от един фундаментален житейски въпрос като социалния!

Но реалният живот е съвсем различен въпрос. Искаме да обсъдим тази тема днес , именно за да покажем как хуманитарните науки имат истинско значение само когато са способни да се намесват в практическите житейски въпроси. Питаме се: Върху какво трябва да съсредоточим вниманието си, когато говорим за социалния въпрос? Не е ли вярно, че социалният въпрос съществува? Това е нещо очевидно и най-категорично убеждава всеки, който се занимава с живота. Бихме могли да посочим, че с разцвета на нашата индустрия – особено в Англия – са възникнали най-ужасните социални условия. За онези, които са искали да направят индустрията продуктивна за това, което са наричали свой свят, единственият въпрос е бил: Как може да се произвежда труд най-евтино? И там виждаме онези ексцесии, които често са били описвани, как индустрията хвърля не само ярка светлина, но и тъмна сянка, и как благословиите на нашите машини, железници и параходи са се развивали през целия 19 век. Но виждаме и как в резултат на това хората трябва да работят, понякога с часове, които несъмнено надхвърлят всички човешки възможности. Знаем, че не само възрастните са били принуждавани да работят в английските индустрии през 19-ти век на дванадесет, шестнадесет, осемнадесет и двадесетчасови смени, а понякога дори и по-дълго. Хората, които не са пряко засегнати, просто не знаят за тези неща. Знаем също, че децата в най-крехка възраст...

във фабрики по почти невероятен начин . Знаем как хората са ослепели за невъзможността на подобно нещо.

Трябва да посочим само един факт: фактът, че веднъж в парламента беше повдигнат въпросът дали не е възмутително децата да бъдат заети в промишлеността по осемнадесет до деветнадесет часа на ден, както е било в действителност, и един лекар възрази, твърдейки, че при определени обстоятелства това е просто неизбежно! И когато господинът беше попитан дали не смята двадесет и четиричасовия работен ден за невъзможен, мъжът отговори: „Убеден съм по дълбок разум, че баналностите, изговорени по такива въпроси, не винаги трябва да се приемат сериозно и не мога да посоча нито един работен ден под двадесет и четири часа, който по някакъв начин би могъл да бъде описан като вреден за здравето.“ Такъв въпрос характеризира много повече от самия факт положението, в което е доведено човечеството от това, което е едновременно такава благословия за него. И кой в живота не е преживял от първа ръка, ако знае как да отвори очите си, как понякога хората в най-нежното детство, когато са изпратени на училище, не могат да научат нищо, как всички усилия и идеали да ги превърнат в човешки същества са безплодни, защото в резултат на социални трудности те не са екипирани с онези сили, които са разумно достатъчни за достоен живот.

Не е възможно да се опишат социалните трудности, в които често е било потъвано човечеството; това би изисквало показване на твърде много образи. Все пак, за нашето разбиране е необходимо да използваме само казаното.

За да позволим на видяното да се издигне в нас като чувство, вече няма да можем да отречем, че едно нещо е сигурно: Великият напредък на човешкия ум, тези огромни постижения, които доведоха до конструирането на машини и т.н., които обградиха цялата ни земя с несравнима транспортна мрежа, това развитие на човешкия ум изобщо не е в крак с други форми на размисъл, с размисъл върху това кой е най-добрият възможен начин за човешко съвместно съществуване. Никой днес не би повярвал, че една машина се конструира сама, че не е необходимо да се прилага интелектуална сила, никаква умствена напора, за да се приведе машината в живот и да се създаде транспортна система. Но колко са днес, които, дори и да не го признават, таят най-дълбокото чувство, че човешкото съвместно съществуване трябва да се създаде напълно автоматично, че не е необходима интелектуална сила, за да се намеси в този механизъм, точно както се намесва човек в механизма на фабрика.

Макар че не е нужно да се стига чак дотам, както е казал един велик натуралист от 19-ти век: „О, човечеството е постигнало огромен напредък в познанието и разбирането на света, но по отношение на морала човечеството не е напреднало нито с една крачка!“ – не е нужно да се стига чак толкова далеч, но току-що казаното, че много малко хора, които не са пряко засегнати от социалната мизерия, чувстват нужда да се занимават със социалния въпрос днес, е неоспорим факт.

Но какво да кажем за тези, които или се занимават със социалния въпрос, или би трябвало да се занимават с него? Например, има...

неотдавна беше публикувана книга на общински съветник *Колб*, озаглавена „*Като работник в Америка*“. С огромна безкористност и истинска преданост този човек временно се оттегли от бюрократичния си кабинет и отиде в Америка. За да се докосне до социалния живот, той работи усилено във фабрика за велосипеди. Трябва да започна това, като кажа – за да не бъде обвинен в несправедливост в оценката си – че постъпката на този човек е изключително похвална, че не може да бъде достатъчно високо оценена. Но нека сега разгледаме едно-единствено твърдение от тази книга. В тази книга има едно изречение, достатъчно характерно, което гласи: „Колко често, когато видях здрав човек да проси, питах с морално възмущение: защо нещастникът не работи? Сега знаех.“ Така казва въпросният общински съветник. „На теория“, добавя той, „нещата изглеждат различно, отколкото на практика, и дори най-неприятните категории на икономиката все още са доста поносими за работа на учебната маса.“

Е, може да се каже, че от подобно изречение говори цял свят от човешки чувства и действия. Пред нас е човек, издигнал се до позиция, външно наричана правителствен съветник. Той разкрива, че е знаел толкова малко за живота, че е наричал всеки, който не работи, негодник, че първо е трябвало да се измъкне от офиса си и да отиде далеч в Америка, за да научи за живота, за който е трябвало да дава съвети, живота, до който са свързани действията му. Така че, човек може да учи, да се издигне до видна позиция и все пак да има нужда да го прави! Човек няма очи, с които да търси

Виждаш наляво и надясно, но не знаеш нищо за живота. Възможно е!

Когато осъзнаем подобни неща, можем да се запитаме дали по определени въпроси нещата не са в толкова тежко състояние, защото много от истински важните хора презират да се запознаят с живота. Днес се говори много за всякакви подобрения, предложения и неща, които трябва да бъдат установени. Те трябва да бъдат установени от хора. Не би ли трябвало да има малка разлика между нещата, установени от хора, които разбират нещо за живота, и тези, установени от хора, които толкова грандомански признават, че не разбират нищо? Каква е ползата от всички приказки, ако човек не осъзнае, че е важно *кой* говори за тях и дали човекът, който говори за тях, знае нещо? Колко от това, което се върти в живота, може тогава да е напълно празно бърборене и колко от това, което е празно бърборене, може действително да бъде приложено и да получи живот? – Въпросът със сигурност е оправдан. И има много хора, които размишляват върху социалния въпрос днес; Твърде много, ако разгледаме въпроса по-сериозно, ако разгледаме какво е необходимо, за да разберем нещо наистина полезно по този въпрос. Днес има доста хора, които казват: В момента, в който условията се подобрят, в момента, в който условията се променят, тогава животът на хората и тяхното положение също ще се подобрят. Знаем, че преди всичко може би най-разпространената и всеобхватна социална теория на нашето време, самият социализъм, също заема тази позиция. Знаем, че тя винаги подчертава: О, не идвайте при нас с всякакви предложения за това как хората трябва да се подобрят, как хората трябва да се държат –

Не ни отправяйте какви ли не морални искания! Важното е просто – подчертават те – подобряването на настоящата ситуация.

Това може симптоматично да се срещне у един самопровъзгласил се за подобрител на света, който се появява на различни места в Германия със своите социални теории и който винаги казва: Да, хората твърдят, че хората първо трябва да станат по-добри, ако искаме да се подобрят условията. Но, казва той, всичко зависи от това човечеството да бъде поставено в правилните условия. — И той също така разказва как тук-там са били налагани ограничения на кръчмите и как на такива места наистина е имало по-малко пияници и в резултат на това редица хора са били по-добре. След това той проповядва на работника, че любовта към човечеството и взаимното братство са празни фрази. Всичко зависи от създаването на такива условия на труд и живот, че всеки да има достоен живот; тогава и моралното състояние на света ще се осъществи от само себе си.

Е, знаете, че социализмът до голяма степен възплъщава подобен възглед. Това не е нищо друго освен следствие от материализма на нашето време, материализъм, който, за разлика от хуманитарните науки, не е в състояние да надникне във вътрешните механизми на човешките същества и да признае, че всичко, свързано със социалния ред, доколкото е създадено от хората, е резултат от човешките мисли и чувства, а по-скоро вярва, че човешките същества са продукт на външни обстоятелства. Това убеждение е изключително изтощително за продуктивното разбиране на социалния живот. То е изтощително и ние не желаем да предлагаме никакви теоретични доказателства за това днес.

Не искаме да цитираме, а по-скоро да предоставим исторически доказателства.

Ако някой е бил подходящ за социален реформатор в началото на 18-ти и 19-ти век, това е бил *Робърт Оуен*. Той е притежавал две добродетели, които са му позволявали да се намесва в социалния живот от своя гледна точка: остро осъзнаване на индустриалния прогрес и щетите, човешкото благополучие и човешкото щастие, които този прогрес носи. Той е имал отворени очи и сърце за човешкото страдание, а от друга страна, е имал добрата воля и инициативата да осигури поне на известен брой хора достойно съществуване. Първоначално е живял в материалистична епоха и затова, подобно на много други, е бил първоначално зависим от теорията, че човек трябва само да създаде подходящи условия, за да развие в себе си изцяло морална човечност. И така той основава малка колония в Америка, която би могла да се счита за образцова във всяко отношение, ако първоначалните условия са били правилни. Той е гарантирал на хората достойно съществуване чрез външни институции. Той е дегенерирал сред трудолюбиви и амбициозни хора, които е трябвало да бъдат вдъхновени от примера на първите, за да станат достойни човешки същества. Това е довело до моделна икономика, която от своя страна е дала на създателя си идеята да опита същото нещо в по-голям мащаб. След това се появи втората колония, която беше замислена да бъде също толкова практична и хуманна. Но той, който не само теоретизираше, че променящите се условия трябва да доведат до подобряване на човешкото състояние, трябваше да изпита разочарованието, което можем да опишем чрез неговите собствени думи. Защото хората не бяха готови за

Относно условията , той пише: „Каква е ползата от каквото и да е подобрене на условията, ако първо не се повдигнат общите обичаи и общи знания?“ Първо, е важно да се просветлят хората във вътрешното им „аз“, особено относно умствените им способности; едва тогава може да се обмисли как социалният въпрос ще се насочи към донякъде достойно решение.“

Това е преценката на практик, а не на теоретик, и в известен смисъл е характерно за това колко малко човечеството се учи от фактите, че въпреки това разочарование, едни и същи теории се твърдят многократно. Но всеки, който може да погледне дори малко по-дълбоко в душите на хората от нашето време, ще знае, че подобно изолирано явление е свързано с развитието на човешките души в наши дни като цяло. Независимо дали човек го признава или не, основното убеждение е, че всичко може да се направи днес, ако се променят външните условия, и че в случай на вреда, заплашваща човечеството, един закон може бързо да поправи ситуацията. Това са основните убеждения на нашето време. И когато например многократно виждаме, че законите са мотивирани от твърдението: „Неопитното човечество не трябва да бъде оставяно на милостта на този или онзи човек“, тогава човек не осъзнава, че има съвсем различна задача от това да създава закони, че трябва да образува неопитното човечество, за да може то да бъде самостоятелно в действията си.

Не е лесно да преместим фокуса си от условията към хората. Но това е задачата на хуманитарните науки. Те изместват вниманието ни изцяло от условията и изцяло към хората. Нека се запитаме, по отношение на всички неща, които съществуват около нас като условия и обстоятелства: Откъде идват тези обстоятелства и обстоятелства?

Условия ? – Доколкото не са наложени от природата, те са резултат от човешки чувства и мисли. Това, което днес считаме за условия, са били мислите и импулсите на волята на хората, които са живели преди. А условията са такива, каквито са, защото хората са ги създали такива. Ако искаме да създадем по-добри условия, тогава преди всичко трябва да учим повече, трябва да развиваме по-добри мисли, чувства и импулси на волята. Но ако се огледаме в кръга от социални теоретици, дори и най-радикалните, да речем, социалдемократите, тогава тези теории най-вече не отиват отвъд това, което хората винаги са мислили. Те са произлезли от същите мисли и импулси, от които са възникнали нашите условия и които са довели до нашето положение. Трябва да можем да имаме хора, които познават живота и разбират силите, които стоят зад него. Какво е липсвало на Робърт Оуен? Той самият трябваше да си го признае: знание за човешката природа! — Човек никога не познава истински човек, като възприема мироглед, фокусиран единствено върху външното. Щом материалистично замъгленият поглед, насочен само към външната привидност, не успее да разпознае какво се крие под тази физическа форма и по този начин му липсва способността да види, така да се каже, зад кулисите, човек е напълно неспособен, наистина неспособен да разбере каквото и да било за силите, които управляват и насочват живота. И все пак това е именно задачата на духовното познание. Вярно е, че днес тя може да не е изпълнена в най-пълна степен навсякъде; трябва да се признае, че в кръговете, които я търсят, най-висшите въпроси на съществуването често се тривиализират. Не това е смисълът, а по-скоро...

Какво може да бъде духовното изследване за нас? И то може да бъде не само нещо, което ни учи, което ни дава догми, но може да бъде мощно образование на нашите най-съкровени душевни сили. Това е най-доброто нещо, което човек може да извлече от духовното знание, ако разгледаме духовно-научния миросглед от гледна точка на това, в което той може да превърне хората. Тогава картината изглежда следната.

Можехме да говорим тук за възгледите, които духовната наука заема по отношение на най-разнообразните области на живота. Можехме да говорим за нейните учения за това и онова. Но това не е, което ще обсъждаме тук. Всеки, който се запознае с духовната наука, ще забележи едно нещо: в едно важно отношение тя се различава от всичко останало, което днес е теория. И това е важно. Днес в повечето случаи хората завършват формирането на миросглед доста бързо и предпочитат да имат пълна картина на света възможно най-скоро. За запознатите със ситуацията е ясно, че много хора често са материалисти само защото не мислят много далеч, защото мислят повърхностно. А материализмът улеснява своите привърженици, много улеснява. Човек може лесно да обхване и разбере структурата на света от чисто материални факти, особено когато развитието на човечеството е илюстрирано с фотографии. Човек трябва само да се вгледа в него и, използвайки познатите от обикновения живот понятия, може да проследи целия ход на световното развитие. Лесно е да се следва всичко, което материалистите казват за мистериите на вселената, защото мислите на човек не се заплитат, защото към тях не се поставят специални изисквания.

Нещата не са толкова прости в хуманитарните науки. Те не улесняват хората, защото изхождат от истинската и истинска предпоставка, че светът е дълбок в своите мистерии и че човек трябва да се напруга, да се задълбочи в самата същност на нещата, ако иска да разбере света. И така, това, което хуманитарните науки имат да кажат за човешкото развитие и природата, за развитието и природата на световите, е нещо, което води мислите към най-разнообразни заплитания, понякога ни принуждава да се задълбочаваме в подробности, понякога ни води до най-велики перспективи. Но това има определено следствие и ние можем да говорим открито за това следствие. То тренира нашето мислене и ни подготвя да разберем този сложен човешки живот в отделни случаи. Мнозина ще кажат: „Световите, които хуманитарните науки описват, ме замаяха доста.“ – Наистина ли това е лош знак за хуманитарните науки? Би било по-добре, ако тази перспектива не замаяваше хората, а по-скоро ги ободряваше и укрепваше, така че да бъдат готови да схванат живота със силни духовни сили. Но така стоят практическите представи за света и живота: ако човек мисли за мистериите на вселената на кратки откъси, тогава той мисли и за социалния ред на кратки откъси. И така виждаме, че това, което известните хора мислят за социалните въпроси днес, е доста точна картина на това, което ни се предлага като материалистичен мироглед, неспособен да проникне в дълбините на живота. Всеки има смътното усещане, че това, което го тревожи, е някаква фантастична, сънна материя и че духовното познание е нещо фантастично, сънноподобно.

Това би трябвало да е непрактично, поне доста идеалистично, във всеки случай неподходящо за истински практически цели в живота. Всъщност, *Фихте* е казал на своите ученици в Йена преди повече от сто години: „Онези практични хора, за които всеобхватните идеи винаги изглеждат непрактични, защото идеите и идеалите не винаги са приложими в живота, само доказват, че не са били взети предвид в плана на сътворението. Нека благосклонното провидение им даде слънце, храна и мъдри мисли.“ Фихте също така говори за неспособността на някои хора да си представят духовността на себе си: „Повечето хора биха били по-лесно накарани да повярват, че са парче лава на Луната, отколкото себе си.“ Но е необходимост от живота да си представя себе си.

Ако разгледаме живота и социалния въпрос от тази гледна точка, тогава трябва да кажем, че разглеждаме хуманитарните науки като великото училище на живота, което прави невъзможно да преминеш през живота, да постигнеш определена позиция, дори да станеш съветник или консултант, и след това да се наложи да отидеш далеч, далеч, за да изпитаеш живота на почивка, за да не бъдеш убеден, че всеки, който не работи, е негодник. Такова нещо е невъзможно от хуманитарните науки.

Следователно, ние не говорим просто от духовна гледна точка, от някакви предварително заложиени представи за връзката между духовната наука и социализма, а говорим за нещо съвсем друго. Ние разглеждаме духовната наука като реално нещо, не просто като сборник от догми, а като нещо, което предоставя знание и мъдрост – знание, което се влива в непосредствения живот във всеки един момент и отваря очите ни, така че да бъдем равни на този живот. По този начин, духовното знание е универсално знание.

Основата на всяка преценка, независимо дали съдим в сферата на социалния живот или в педагогиката, е, че нашата преценка става по-здрава, защото произтича от истинската човешка природа, когато изхождаме от гледна точка на духовната наука. Казваме, че първо човек трябва да бъде пропит с това, което духовната наука може да предложи, след което самият той ще стигне до правилна преценка. Някой може да попита: Как последовател на духовната наука смята, че еди-кой си трябва да прецени даден въпрос, ако според него е преценил неправилно? — От духовна гледна точка това не е правилният въпрос, а по-скоро трябва да се каже: Изобщо не става въпрос за това да се каже как еди-кой си трябва да мисли, а човек е убеден, че ако е пропит с фундаментални истини, ще има ясна преценка във всяка позиция. Ние не предписваме неговата преценка, но той ще намери правилната преценка. В това отношение духовната наука е най-свободният принцип на живота, който може да съществува. Тя не догматизира, а по-скоро предоставя на хората възможността винаги да имат своя собствена здрава, свободна преценка, навсякъде.

Взаимоотношенията — както започнахме — често се разглеждат като нещо, което може да промени човек, и хората мислят абстрактно за това как тези взаимоотношения могат да бъдат променени. Хуманитарните науки обаче се занимават единствено с истинската човешка душа, с взаимоотношенията между хората. Днес би било напълно невъзможно да се разгледат специфични, конкретни проблеми, свързани със социалния въпрос. Въпреки това е допустимо да се посочат определени аспекти, ако искаме да намерим градивните елементи, които ще ни водят да се намесим по подходящ начин, където и да се намираме в живота. Защото от всеки от нас зависи да оформи собствената си съдба.

да се намесим. Ако искаме да открием градивните елементи, тогава се питаме: Какъв е всъщност фундаменталният факт, основният феномен, от който може да зависи цялото нещастие, цялото социално страдание в света? Духовното прозрение може да ни разкрие този фундаментален факт, като ни сблъска с реалност, която не е нито разбрана, нито призната от огромното мнозинство от хората днес. Този факт е свързан с фундаментален феномен на всяко развитие. Казано направо, по-задълбоченото изследване на живота ни показва, че трудностите, страданието и мизерията не зависят единствено – и най-малкото, когато човек стигне до дъното на въпроса – от външни обстоятелства, а по-скоро от определено състояние на духа и във връзка с това от неговите външни ефекти.

Прагматикът, който се смята за много по-умен, ще намери това за нелепо. Но това е най-практичното нещо в живота и не може да бъде достатъчно подчертано. Това е твърдението, в което все повече ще се убеждавате: че трудностите, мизерията и страданието не са нищо друго освен следствие от егоизма. Трябва да разбираме това твърдение като естествен закон, не в смисъл, че трудностите и страданието винаги трябва да се случват у индивид, който е егоист, а по-скоро, че страданието – може би в съвсем различен контекст – въпреки това е свързано с този егоизъм. Подобно на причината и следствието, егоизмът е свързан с трудностите и страданието. В човешкия живот, в социалния ред на човечеството, егоизмът води до борба за съществуване. Борбата за съществуване е действителната отправна точка за трудностите и страданието, доколкото те са социални. Сега, въз основа на сегашния ни начин на мислене, съществува убеждение, срещу което това, което се твърди сега, изглежда направо абсурдно. Защо? Защото днес се смята, че голяма част от

По-голямата част от човешкия живот трябва да бъде изградена върху егоизма. Докато хората не са склонни да го признаят на думи и теории, те скоро ще го направят на практика. Те го признават по следния начин: Те казват: Напълно естествено е хората да получават заплащане за труда си, да получават лично плодовете на труда си - и все пак това не е нищо друго освен прилагане на егоизма в националния икономически живот. Живеем под егоизъм, щом живеем по принципа: Трябва да ни се плаща лично; това, за което работя, трябва да ми се плаща. Истината е толкова далеч от тази идея, че изглежда напълно абсурдна. Всеки, който иска да се убеди в истината за егоизма, би трябвало да се задълбочи във всякакви фундаментални закони. Би трябвало замислено да обмисли въпроса дали трудът, когато е лично платен, наистина е това, което поддържа живота, дали този труд е това, което има значение. Странен въпрос е дори да се зададе. Но няма да е възможно да се хвърли светлина върху социалния въпрос, докато хората не започнат да мислят за него.

Представете си – и това е парадоксално сравнение – човек, поставен на остров. От него се очаква да се грижи сам за себе си. Ще кажете: Трябва да работи! Но не просто да работи; не е това въпросът. Нещо трябва да се добави към работата му. И ако работата е просто работа, тогава тя може, при определени обстоятелства, да бъде напълно безполезна за живота му. Представете си например, че човекът на острова не е правил нищо друго, освен да хвърля камъни в продължение на две седмици. Това би била изтощителна работа и по обикновените човешки стандарти би могъл да печели значителна заплата. И все пак тази работа няма никаква връзка с живота. Работата е жизнеутвърждаваща и смислена само ако е просто работа.

Стойността възниква, когато се добави нещо друго. Когато тази работа включва обработване на земята и земята дава продукта, тогава работата има нещо общо с живота. Дори у по-нисшите същества виждаме, че работата е отделена от производството. По този начин виждаме един начин да стигнем до изключително важното твърдение, че работата като такава няма смисъл за живота, а само това, което е мъдро насочено. Чрез мъдростта, внушена от хората, това, което служи на човечеството, трябва да бъде създадено и създадено. Дори отдалечено неразбрано, днешното социално мислене греши срещу това твърдение. И не става въпрос за това някой да измисля красиви абстрактни теории, а истинският прогрес зависи от това всеки индивид да се научи да мисли в социален смисъл. Днешното мислене често е несоциално. Например, несоциално е, когато някой е навън в неделя следобед и, подтикнат от възможността, казва: Ще напиша двадесет пощенски картички. — Правилно и социално осъзнато е да знаеш и чувстваш, че тези двадесет картички ще накарат толкова много пощальони да изкачат толкова много стълби. Социално осъзнатото мислене означава да знаеш, че всяко действие, което човек предприема, има ефект върху живота. Но тогава се появява някой и казва, че мисля социално, доколкото разбира, че писането на пощенски картички изисква наемането на повече пощальони и осигуряването им на хляб. Това е все едно да се опитваш да разбереш какво да построиш, за да създадеш работни места, когато си изправен пред безработица. Но смисълът не е да се създават работни места, а по-скоро трудът на хората да се използва единствено за създаване на нещо ценно.

Ако вземете предвид всички последствия, вече не изглежда толкова странно.

Когато се произнесе вековният принцип на хуманитарните науки, който днес звучи възможно най-неразбираемо: В едно социално общество мотивацията за труд никога не трябва да се крие в собствената личност на индивида, а единствено в отдадеността му на цялото. Това често се подчертава, но никога не се разбира по начин, който да признае, че мизерията и трудностите произтичат от желанието на индивида да бъде възнаграден за труда си. Вярно е обаче, че истинският социален прогрес е възможен само ако изпълнявам труда си в служба на общността и ако общността ми осигурява това, от което се нуждая – с други думи, ако трудът ми не служи на моя собствен интерес. Социалният прогрес зависи изцяло от признаването на този принцип: човек не търси лична награда за плодовете на труда си. Човек, който разбира, че не е предназначен да задържа нищо, което произвежда, за себе си, а по-скоро, че дължи труда си на общността, и обратно, че не е предназначен да претендира за нищо за себе си, а по-скоро да ограничава съществуването си единствено до това, което общността предоставя, преследва съвсем различни цели. Колкото и абсурдно да изглежда това за мнозина днес, то е вярно. Животът ни днес се характеризира с обратното: с желанието на хората да претендират, както се казва, за пълния добив от труда си. Докато мисленето продължава в тази посока, неизбежно ще се озовем във все по-тежки обстоятелства.

Това антисоциално мислене води до изкривяване на всички понятия. Помислете как, в рамките на широко разпространения социализъм, се използват термините експлоататор и експлоатиран. Кой, според ясното мислене, е експлоататорът и кой е експлоатиран? Нека разгледаме човека, който...

Някой работи за нищожно заплащане, за да произведе дреха. Кой е неговият експлоататор? Може да е този, който купува дрехата и плаща много ниска цена за нея. Само богатите ли купуват тази дреха? Не купува ли същият работник, който се оплаква от експлоатацията, същата тази евтина дреха? И не изисква ли той, в рамките на днешния социален ред, тя да бъде възможно най-евтина? Вижте как работникът, който работи с окървавени пръсти цяла седмица, може да носи роклята в неделя на ниска цена именно защото трудът на друг човек се експлоатира! Преди ясно мислене, това няма нищо общо с богатството или бедността, а единствено с това, какво е нашето схващане за човешките същества в нашия свят. Сега някой лесно би могъл да каже: Ако изисквате съществуването на човек да бъде независимо от неговата дейност, тогава идеалът е най-красиво изпълнен в държавния служител. Днешният държавен служител е независим. Мярката на неговото съществуване не зависи от продукта, който произвежда, а от това, което се счита за необходимо за неговото съществуване. — Разбира се, но подобно възражение има много сериозен недостатък. Важното е всеки индивид, в пълна свобода, да е способен да уважава този принцип и да го прилага на практика. Не става въпрос за прилагане на този принцип чрез обща сила. Този принцип – правейки това, което е лично придобито, и това, което трябва да бъде придобито, независимо от това, което човек работи за общността – трябва да прониква във всеки отделен човешки живот. А как прониква той самия?

Има само един начин, по който може да се постигне това, такъв, който ще изглежда доста непрактичен за така наречения практикуващ. Трябва да има причини, поради които човекът все още трябва да работи -

Той работи усърдно и всеотдайно, когато личният интерес вече не е движещата сила зад работата му. Този, който патентова някакво постижение, като по този начин демонстрира, че смята личния интерес за най-важното нещо в живота, наистина не създава нищо съществено за социалния живот. Но този, който е воден към истински постижения единствено от любовта, от любовта към цялото човечество, на което с радост и желание отдава труда си, наистина създава за живота. Следователно, импулсът за работа трябва да се подхранва от нещо съвсем различно от възнаграждението. И това е решението на социалния въпрос: отделянето на възнаграждението от труда. Защото това е миросглед, *който* се обръща към духа, събуждайки у хората такива импулси, че те вече не казват: „Ако само съществуването ми е сигурно, тогава мога и да бъда мързелив.“ Това, че не казват това, може да се постигне само чрез миросглед, който се обръща към духа. Целият материализъм в дългосрочен план ще доведе само до обратното.

Сега някой би могъл да каже: Това е хубав малък пример за социалния въпрос; това е доста очарователно! Не сме ли винаги проповядвали това, може да се каже, че хората са по своята същност егоисти и че човек трябва да се съобразява с техния егоизъм? А сега се появява духовният миросглед и казва, че нещата биха могли да бъдат различни. — Е, със сигурност винаги се е проповядвало, че не може да бъде другояче, и хората са се гордеели, казвайки: Той е истински прагматик, който се съобразява с човешкия егоизъм. — Разбира се, но за съжаление, нещата не са обърнати в мисленето на хората тук. Защото тези, които обвиняват всичко в обстоятелствата, които обвиняват всичко в институциите, трябва поне да признаят, че тъй като обстоятелствата са били такива, каквито са били досега,

Сега, след като този стремеж и импулс са оформени, те са навлезли и в човешката природа. Но този начин на мислене е недостатъчен. В противен случай те биха трябвало да кажат: Да, при всички обстоятелства се създава съвсем различна среда, когато се наложи идеята, че е неприлично всичко да се основава на личен интерес. – В това отношение материализмът става непоследователен дори по отношение на собствените си предпоставки.

Трябва да осъзнаем, че импулсите, които духовната наука може да предостави, никога преди не са били опитвани в развитието на човечеството. В това отношение тя е ново интелектуално движение и ще има силата да работи в самите дълбини на душата, защото достига до самата сърцевина на света. Само мироглед, който прониква до сърцевината и черпи истината оттам, може да ни покаже истинското лице на света. Никога не е правилно да станем зли чрез истинско знание, когато видим истинското лице на света. В края на краищата е вярно, че злото в човечеството може да произлезе само от грешка, само от това да се заблуждава. Следователно, духовната наука, основана на разбирането на човешката природа, е изградена върху предпоставката, че ще постигне точно това, за което благородният Оуен толкова се е заблуждавал. Той казва: Необходимо е първо хората да бъдат просветени, моралът да се подобри. Но духовното познание ни казва: Простото подчертаване на този принцип не е достатъчно; трябва да се осигурят средствата, чрез които душата може да бъде облагородена. Защото, когато душите се облагородят и изострят чрез духовен мироглед, тогава ще последват условията и външните обстоятелства, които винаги са отражение на това, което човек мисли . Хората не се определят само от обстоятелствата.

Това не е вярно; по-скоро, доколкото условията са социални, тези условия се създават от хората. Ако човек страда при определени условия, той наистина страда от това, което неговите събратя му причиняват. И цялото нещастие, което е възникнало чрез индустриалното развитие – това трябва да бъде признато от всеки, който търси истината – произтича единствено от факта, че хората не са сметнали за необходимо да вложат същата интелектуална енергия, която са вложили в благотворен външен прогрес, за подобряване на съдбата на онези хора, които са необходими за трансформирането на този прогрес.

Каквото и да сте изучавали във външния живот, изучавайте с еднакво усърдие и законите на човешкото съвместно съществуване! Защото, когато хората живеят заедно, не само телата, но и душите и духовете живеят заедно. Следователно, само духовната наука може да бъде основата за всеки социален мироглед. И така виждаме, че наистина това, което ни предлага задълбочаването на духа, може да донесе на всеки от нас това, което ни позволява, от нашето скромно положение в нашата сфера, да участваме в голям социален прогрес. Защото този прогрес няма да бъде постигнат чрез някаква абстрактна мярка, а е сборът от това, което индивидуалната душа постига. И само мироглед като този на духовната наука може наистина да издигне индивидуалната душа над себе си. Ако нашата социална мизерия се основава на личния личен интерес, на нашето положение в рамките на нашите социални порядки, тогава само мироглед, който издига егото над личния личен интерес, може да помогне. Колкото и странно да изглежда, прехраната не идва единствено от нашия труд; прехраната, вместо от нужда, страдание и мизерия, идва от...

от изучаването на хуманитарните науки. Хуманитарните науки са средство за осигуряване на прехрана и просперитет на хората, в най-истинския смисъл на думата.

за нашите променени обстоятелства, казаното от *Гьоте* за истинското освобождение от всички препятствия и несгоди в живота остава наистина валидно. Гьоте казва в поемата „Тайните“:

Човекът, който преодолява себе си, се
освобождава от насилието, което обвързва
всички същества.

И това изречение, което Гьоте е казал за индивида, важи и за човечеството, доколкото този човек е социално същество: И онези хора, които преодолеят себе си, ще освободят света от насилието, което обвързва всички същества.

ЖЕНСКИЯТ ВЪПРОС

Хамбург, 17 ноември 1906 г.

Може да изглежда странно, че тема, толкова тясно свързана с актуалните събития, като нашата днешна тема, трябва да бъде разглеждана от духовно-научния мироглед – тоест от мироглед и философия на живота, които съзерцават най-висшите мистерии на човешкото съществуване. Всъщност в много кръгове, занимаващи се с духовната наука, или сред тези, които са чували нещо за духа на този мироглед, преобладава мнението, че духовната наука трябва да бъде нещо, което е напълно безразлично към въпросите на деня, към интересите на непосредствения живот. Някои вярват – а някои критикуват теософското движение за това, други го смятат за предимство – че духовната наука трябва да се занимава само с великите въпроси на вечността, че трябва да се носи над ежедневните събития. Тя се счита, за добро или за лошо, за нещо непрактично. Но ако хуманитарните науки искат да изпълнят задача и мисия в нашето време, тогава те трябва да се ангажират с това, което движи сърцето; те трябва да могат да заемат позиция по онези въпроси, които влияят на нашето ежедневно мислене, стремеж и надежда. Те трябва да имат какво да кажат за това, което изпълва нашето време. Защото как е възможно въпросите, които засягат толкова дълбоко човешката душа, като например женския въпрос, който би трябвало да ни занимава днес, да не бъдат разглеждани именно чрез дискурс, който се бори с големите проблеми на...

Как може да се съди за екзистенциален мироглед? Именно това често с право се обвинява в хуманитарните науки: че не са намерили пътя си към реалната житейска практика. Нищо не може да бъде по-далеч от истината от това, ако хуманитарните науки бъдат водени все повече и повече в аскетична, отричаща живота посока. По-скоро те ще докажат своята стойност, като осигурят истинска основа за живот. Те не трябва да се носят в кули от слонова кост, нито да се губят в чисти абстракции; те трябва да имат какво да кажат на съвременния човек.

Точно както обсъждахме социалния въпрос тук, така искаме да говорим и днес за женския въпрос от по-широка културна перспектива, от гледна точка на хуманитарните науки. Разбира се, никой не бива да си въобразява, че хуманитарните науки трябва да се занимават с женския въпрос по същия начин, както ежедневната политика или ежедневната журналистика. Но не бива да се вярва и че само онова, което се свежда до един вид ограничена политика, е практично. Истинският практик винаги е бил този, който може да погледне отвъд непосредственото настояще. Кой е бил този практик тогава, когато пощенската марка е била замислена и въведена през миналия век, марка, която оттогава е трансформирала целия ни обществен живот, целия ни социален живот? Беше преди малко повече от петдесет години. По това време идеята за тази институция, чиято практичност никой не се съмнява днес, е дошла от някой, на когото е липсвал практически опит. Англичанинът Хил *не* е бил пощенски практик. Човекът, който е бил практик, е изрекъл остроумната забележка: „Човек не може да повярва, че тази институция може да доведе до такава голяма промяна в...“

може да предизвика обрат ; но ако това вече беше така, тогава пощенските станции вече нямаше да са достатъчни за транспортиране на писмата.

Друг пример. Когато е трябвало да се построи първата железопътна линия от Берлин до Потсдам, генералният пощенски началник *Наглер* казал: „ Ако хората са толкова склонни да хвърлят парите си на вятъра, тогава трябва да го направят директно. Аз изпращам по два дилижанса всеки ден и никой не седи в тях.“ И знаете за другия инцидент, който се случи в Баварската медицинска асоциация: Учените господа бяха попитани, чисто от хигиенна гледна точка, дали изграждането на железопътни линии е полезно за нервната система. Учените господа казали, че е крайно непрактично, тъй като би причинило сериозни увреждания на нервната система.

Това илюстрира връзката между практикуващите, занимаващи се с ежедневни въпроси, и тези, които гледат към бъдещето с по-далновидна перспектива. Последните, оклеветените идеалисти, които не се придържат към онова, което е било обичайно от незапомнени времена, са истинските практикуващи. И от тази гледна точка, духовно-научният мироглед се явява и днес като движеща сила за практическото приложение на много въпроси, включително и на нашия собствен. Следователно, всеки, който разглежда тези въпроси от по-висша перспектива, може спокойно да приеме подобен упрек и да си спомни други примери, в които хора, вярващи, че имат монопол върху практиката, са преценили по този начин.

, че женският въпрос е един от най-големите културни проблеми на нашето време, защото това се е превърнало в реалност. Има противници на определени възгледи по женския въпрос, но никой не би отрекъл съществуването му. Нека обаче погледнем назад към времена, които не бяха толкова отдавна.

Дори водещи фигури в науката и други области гледаха на женския въпрос като на фантазия, нещо, което трябва да бъде потушено с всички възможни средства. Например, помислете за изказванията на един наистина изтъкнат човек, анатомът *Алберт*, който преди двадесет и пет години яростно се противопостави на допускането на жени до академични професии. От гледна точка на своята анатомична и физиологична наука, той се стремеше да докаже, че е невъзможно жените да се заемат с академични професии, че те някога биха могли да изпълняват медицинската професия. Като се има предвид големият авторитет на естествените науки, едва ли е изненадващо, че онези, които притежават познания за научните възгледи за човешките същества, са били считани за способни да правят преценки. Съвсем наскоро тук, в Германия, беше публикувана проникателната брошура „За физиологичната слабоумност на жените“. Тази брошура е написана от човек, който, признаваме, в никакъв случай не е съвсем незначителен физиолог, *Мьобиус*, който е казал много добри неща, но който, от друга страна, не толкова се е опозорил, колкото е опозорил физиологичната наука, като постепенно е изобразил всички различни гиганти на новата световна история – Гьоте, Шопенхауер, Ницше – като патологични явления, и то по такъв гротескен и радикален начин, че човек би трябвало да попита всеки гений на интелектуалния живот: Къде точно се крие лудостта? Гьоте, Шопенхауер, Ницше – всички те са третираны от гледна точка на психиатрията, на психологическата патология.

Ако човек се задълбочи в тези въпроси, всички те попадат в една категория, характеризирана с примера на известен натуралист, който преди много време...

По това време някой искал да изведе по-ниската интелигентност на жените от уж по-малкото тегло на мозъка им. Това не е басня: мъжът твърдял, че размерът на ума зависи от размера на мозъка и че жените средно имат по-малък мозък от мъжете. И наистина, случило се е, можело е да се случи, методът на този учен да бъде приложен към него. След смъртта му мозъкът му бил претеглен и се оказало, че има необичайно малък мозък, много по-малък мозък от онези жени, които именно поради по-малкото си тегло на мозъка са били считани за по-ниско интелигентни. Би било донякъде злонамерено да се опитваме да разглеждаме подобна брошура като тази за физиологичната слабост на жените от психопатологична гледна точка и да се опитваме, въз основа на определени логически скокове, да я използваме, за да осъдим автора по същия начин, както професор *Бишоф*.

Така че, виждате ли, женският въпрос не показва точно, че онези, които са му се противопоставяли, са били много проникателни. Женският въпрос е далеч по-обхванен от въпроса за допускането на жените до научни професии, отколкото въпроса за образованието на жените; женският въпрос обхваща икономически, социални и психологически аспекти, както и много други неща. Но самият въпрос за образованието на жените всъщност е дал прекрасни плодове. Почти всички преценки, направени въз основа на теория, са опровергани от практиката в тази област. Постепенно, против мненията на мъжкия свят, жените са си пробили път в повечето мъжки професии, в тези на адвокати, лекари, филолози и т.н.

Жените са упражнявали тези професии при значително по-благоприятни условия от мъжете. Достатъчно е да се вземат предвид неблагоприятните обстоятелства, при които жените наскоро са получили достъп до университет. Следвайки нормалния образователен път, това не е голям подвиг; жените обаче са пристигнали с крайно недостатъчно предварително образование. Не само чрез огромно старание, но и чрез всеобхватни способности, те до голяма степен са преодолели всички трудности. По отношение на сериозност, старание и интелектуален капацитет те не са отстъпвали на мъжете, така че на практика този въпрос е решен съвсем различно, отколкото мнозина са си представяли на теория преди двадесет или тридесет години. Няколко професори, водени от своите предразсъдъци, отказаха на жените достъп до университета. Значителен брой завършили жени сега са се утвърдили в живота и в никакъв случай не са по-малко проникателни или проникателни от мъжете.

Но това само осветлява външната ситуация и ни показва точно, че трябва да се вгледаме по-дълбоко в природата на човечеството, в природата на жените, ако искаме да разберем целия въпрос. Защото днес няма човек, който да не е по някакъв начин докоснат от значението на този въпрос. Дори ако жените са си пробили път в научните професии и са получили достъп до множество други професии днес, дори ако голяма част от женския въпрос е решена на практика: ако искаме да се придвижим напред съзнателно, ясно и с прозрение, ако искаме да обсъдим този въпрос от всички ъгли, тогава трябва да се вгледаме по-дълбоко в природата на човечеството.

Толкова много е казано за разликите между мъжете и жените! Днес навсякъде можете да прочетете кратки резюмета, очертаващи различните мнения.

за разграничението, което е направено между мъжете и жените, и как тези преценки са били използвани за формиране на мнение по женския въпрос. Много е писано за психологическия аспект на женския въпрос. По тази тема няма по-добра книга, доколкото подобни произведения са написани от нетеософи, от тази на интелектуално надарена жена, която е активна в съвременната литература: „Върху критиката на женствеността“ от *Роза Майредер*. Можете да намерите тези преценки, изброени и другаде; нека само да разгледам няколко. Първо, имаме мъж на име *Ломброзо*. Той характеризира жените, като казва, че техният психологически характер е съсредоточен предимно върху чувството за подчинение и зависимост. *Джордж Еджъртън* казва, че всяка жена, която наблюдава мъж без предразсъдъци, го вижда като голямо дете и че именно там възниква присъщата на жената жажда за власт, така че тази жажда за власт все повече заема централно място в женската психика. Великият натуралист *Вирхов* казва, че ако човек изучава жените от външна, физиологична гледна точка, ще открие нежност, кротост и самообладание в основата на тяхното същество. *Хавелок Елис*, също толкова компетентен експерт по темата, казва, че основната черта на женската душа е гневът, инициативността и дързостта. *Мьобиус* открива основната черта на женския темперамент в консерватизма. Да бъдеш консервативен, казва той, е самата жизнена сила на женската душа. Нека противопоставим това на преценката на един стар, мъдър експерт по душата, *Хипел*. Той казва, че истинският революционер в човечеството е жената. Разгледайте широката публика и ще откриете едно много своеобразно, но доста разпространено мнение за връзката между интелекта, страстта и емоцията при мъжете и жените. Помислете, от друга страна, за *Ницше*...

Той прави преценка. Казва, че жените се характеризират предимно с интелект, докато мъжете се характеризират с емоция и страст. Сравнете това с общоприетото мнение: точно обратното е.

за това , като отбелязваме, от една страна, съжденията, които приписват всички пасивни, всички слаби качества на жените, а от друга страна, тези, които казват точно обратното. Има сигурност, заложена на карта, когато са възможни такива различни мнения.

Естествените науки също се борят широко с този въпрос и се радват на значителен авторитет. Въпреки това, дори твърденията на естествените учени си противоречат директно по отношение на фундаменталната природа на жените. И ако преминем от естествените учени и психолозите към културната история и се придържаме към често повтаряната идея, че мъжът е истинският създател, докато жената е по-скоро спътник, пресъздател, тогава подобна преценка би била компрометирана и от разглеждането на твърде кратък период от време. Достатъчно е само да погледнем онези народи, които представляват останки от древни култури, или примитивните общества, и е достатъчно само да проследим историята на развитието на човечеството, за да видим, че е имало времена и че все още има такива общества днес, където жените участват в мъжкия труд по наистина значителен начин.

Накратко, мненията се колебаят във всяка посока. И трябва да ни се струва още по-поразително, че жената от един народ се различава много по-малко от мъжа от същия народ, отколкото жената от този народ се различава от жената от друг народ. От това можем да заключим, че изобщо не бива да говорим за мъж и жена, мъж и съпруга, а че наред с пола-

Една негативна характеристика може да разкрие нещо далеч по-важно в човешкото общество от половите характеристики, нещо независимо от тях. Именно чрез наблюдение на човешката природа с отворен ум обикновено става възможно да се разграничи това, което е необходимо свързано с връзката между половете, от това, което се простира отвъд тази връзка в съвсем различни сфери. Материалистичният възглед за света и човечеството обаче, който първоначално вижда само осезаемото и очевидното, естествено вижда само основните физиологични разлики между мъжете и жените. Всеки, който се придържа към този материалистически възглед, просто ще пренебрегне това, което е далеч по-голямо и по-дълбоко от разликите между половете: той ще пренебрегне индивидуалността, която надхвърля пола, за разлика от това, което зависи от него. Да хвърли светлина върху това, да види човечеството по правилния начин, трябва да бъде задачата на светоглед, фокусиран върху духа.

Преди да разгледаме женския въпрос от тази гледна точка, нека първо разгледаме какво представлява той днес. Говорим за женски въпрос като цяло, но това, както и самата концепция за жена, е невъзможно обобщение. Всъщност, дори не бива да се говори за женски въпрос като цяло, защото този въпрос се модифицира според различните социални класи на човечеството. Съществували един и същ женски въпрос в по-нисшите класи, в класите на работниците, както и в образованите класи? Най-ниските класи, самите работници, се стремят с всички средства да извадят жените от фабриката и от търговията, за да ги върнат в семейството.

Висшите класи се стремят към точно обратното. Те се стремят към възможността жените в семейството да участват в обществения живот. Това е един аспект от социалното измерение на женския въпрос.

Наред с това, разбира се, е и общият социален въпрос за жените, който изисква същите права за жените в политическите и културните въпроси, каквито имат мъжете. Днес преобладава мнението, че говорим за неща, които по същество би трябвало да произтичат от самата природа на човечеството. Често обаче се пренебрегва, че човешкият живот се променя много по-бързо, отколкото бихме могли да възприемем повърхностно. Човекът, който от политическа гледна точка се е занимавал и с женския въпрос, *Науман*, си е направил труда да проучи заседанията на Франкфуртския парламент от 1848 г., в които правата на човека са били обсъждани подробно. Дебатите за самоочевидните права на човешките същества са били обширни. Но никъде не се споменава, че тези права трябва да се прилагат еднакво за мъжете и жените. Просто на никого не му е хрумнало. Женският въпрос започва да поема в тази посока едва през втората половина на 19 век. И това сякаш оправдава повдигането на другия въпрос: Защо този аспект на женския въпрос е повдигнат едва в наше време? - Нека го изясним напълно.

Днес женският въпрос често се представя както от мъже, така и от жени, сякаш жените едва сега започват да придобиват значително влияние във всички области на живота. В някои отношения тези дискусии са забележително късогледни, защото човек трябва да се запита: Дали жените изобщо не са имали влияние в други времена, във всички по-ранни времена? Винаги ли са били?

Просто покорени същества? Би било невежо да твърдим това. Нека разгледаме епохата на Ренесанса и да се консултираме с една от най-използваните книги, книгата на *Буркхард* за Ренесанса. Там виждаме дълбокото влияние, което жените например са оказали върху целия интелектуален живот на Италия, как жените са стояли начело на този интелектуален живот, как са били равностойни на мъжете и са играли значителни роли. И накрая, ако някой беше говорил за липсата на влияние на жените през първата половина на 19-ти век на фигура като *Рахел Варнхаген*, тя би била изключително изумена, че подобна тема изобщо е била повдигната. Тя не би разбрала как човек може да стигне до такова мислене. Но има много хора, които днес упражняват всеобщото си право на глас или дори дебатират в парламента и изнасят дълги речи, които са наистина никой, когато се вземе предвид целият културен процес, инициран от току-що споменатата жена. Всеки, който изучава интелектуалния живот през първата половина на 19-ти век и вижда влиянието, което тази жена е оказала върху мъжете от 19-ти век, вече няма да се изкуши да каже, че жените са били безсилни по онова време. Въпросът просто произтича от промяна в перспективата. Тогава хората не вярваха, че човек трябва да има просто право на глас, че трябва да участва в парламентарни дебати или че трябва да учи в университет, за да има значително влияние върху културния процес. Имаше различни гледни точки по всеки аспект. Това не е казано с консервативно намерение, а по-скоро като доказателство, че целият въпрос е продукт на нашата настояща култура и едва сега се поставя по този начин.

Въпросът може да бъде поставен по начина, по който е, и може да бъде поставен само днес във всички области на живота, не само в областта на образованието, на висшите интелектуални занимания. Помислете за отношенията между мъжете и жените в по-ранни времена, когато са преобладавали различни икономически условия. Вижте селянката, занаятчията в предишни векове. Не може да се каже, че селянката е имала по-малко права от селянина или по-малка сфера на влияние. Тя е имала определен отдел за управление, а той - друг. И същото е било и в занаятите. Това, което се е превърнало в „женски въпрос“ в работническата класа днес, е станало такова, защото през последните векове, и особено през последния век, нашата култура се е превърнала, в еминентния смисъл, в мъжка култура. Машинната епоха е продукт на мъжката култура и самата природа на тази култура прави заетостта за жените в по-голяма степен, отколкото заетостта в по-ранния икономически живот. Жената не се вписва във фабрика и там възникват съвсем различни проблеми, отколкото ако е била наета във фермата, в дома или в традиционен занаят като мениджър, управител или партньор. Всичко се е променило в живота ни, както и в разбирането ни за научните професии. Цялостното оценяване на научните професии се е променило. Неотдавна това, което сега смятаме за образователна професия, беше горе-долу просто напреднало майсторство. Това беше просто начин на работа в правото и медицината и на никого сравнително скоро не би му хрумвало да извлече някакъв религиозен мироглед от това, което медицината, правото и естествените науки предлагат.

да се извлече. Днес това е специализираната наука за това, което се изследва в лабораторията, това, което постепенно се е превърнало в домейн на мъжете, от което се извлича по-висш мироглед, докато преди религията и философията са се носили като дух над всички тези неща, изучавани във факултетите, и висшето образование е трябвало да се търси само в тях. Това, което е истински човешко, това, което говори на сърцето, това, което говори на душата, това, което говори на човека за неговите копнежи и надежди за вечността, това, което му дава сила и сигурност в живота - това е било общо както за мъжете, така и за жените. То идва от различен източник от лабораторното или физиологичното изследване. Човек може да достигне най-високите нива на философска и религиозна усъвършенстваност без никакво университетско образование. Човек може да го направи по всяко време, дори като жена. Само защото материалистическата епоха направи така наречените позитивни науки, с техните така наречени факти, основа за по-висши проблеми, влечението на сърцето, копнежът на душата, трябваше да тласка жените, наред с общото влечение, произтичащо от практическия живот, да надникнат в тайните, които ни предлагат микроскопът, телескопът и изследванията на физиологията и биологията. Докато не се е смятало, че нещо за човешкия живот и безсмъртието може да се определи с микроскоп, докато се е знаело, че тези истини трябва да бъдат извлечени от съвсем различни източници, тогава такъв стремеж към научни изследвания, какъвто съществува днес, не би могъл да съществува. Трябва да имаме предвид, че посоката на нашето време е породила този стремеж към научно образование.

и че женският въпрос е повдигнат от цялата природа на културата в нашето време.

Но сега, към всичко, което ни донесе тази нова епоха, всичко, което почива на чисто материална основа, в хуманитарните науки се очертава движение, на което е обърнато малко внимание. Хуманитарният светоглед е това, което ще трябва да разреши фундаменталните въпроси на живота и ще трябва да допринесе за всички културни течения и начинания на бъдещето. Човек не може да разбере погрешно този светоглед, *освен* като го смята за плод на въображението на малцина фантазори. Той е резултат от интелектуалните изследвания на онези, които най-добре разбират нуждите и копнежите на нашето време и ги приемат най-сериозно. Само онези, които отказват да признаят нуждите на нашето време, все още могат да се дистанцират от това изключително практично и дълбоко въздействащо течение на мисълта. Хуманитарните науки не са нещо, което се отдава на непродуктивна критика, нито са нещо консервативно. Тя ги смята за легитимно нещо и признава, че материализмът е спечелил позиции през последния век. Неизбежно е било старите религиозни чувства и традиции да загубят своята валидност пред лицето на изискванията на естествената наука. Тя разбира как се е стигнало дотам, че физиологът и биологът, дори и да не го признават, са се превърнали в отричащи безсмъртието. Трябваше да се случи така. Но човечеството никога няма да може да живее без перспектива, без познание за истински свръхсетивни духовни въпроси. Само за кратко време нещата могат да продължат така, както са днес със специализираната наука и с това, което често се представя от тази посока като религиозен резултат или липса на такъв.

произлиза, води до резултати. Но ще дойде времето, когато човек ще почувства, че източниците на духа в живота трябва да бъдат освободени. И духовната наука е аванпостът на тази борба за освобождаване на истинските духовни източници на човечеството. На много по-широка основа, духовната наука отново ще може да каже на човечеството за природата на душата, за това, което надхвърля преходното и мимолетното; на по-широка основа, отколкото някога е било в популярния свят, духовната наука ще прогласи това, което дава сигурност, сила, смелост и постоянство в живота, това, което може да осветли онези въпроси, които занимават ежедневието и които не могат да бъдат решени единствено от материална страна.

Странно съвпадение е – някои ще го разпознаят – че в началото на теософското движение е стояла една жена, *Елена Петровна Блаватска*, че тук сме свидетели на изключителния пример на жена с най-всеобхватно разбиране, най-завладяваща сила и най-енергичен дух, която е написала произведения, спрямо които наистина всичко останало, създадено от духовната култура, бледнее. За мен, не вярвайте на нищо от написаното в така наречените окултни учения, на написаното в така наречените прозрения за духовния свят, например в „Разкрита Изида“ или в така наречената „Тайна доктрина“ на Блаватска – не вярвайте на нищо. Но вземете книгата и се запитайте колко съвременни умове са знаели нещо по-задълбочено за толкова много неща от Блаватска.

Двата огромни тома на „Тайната доктрина“ обхващат почти всички области на духовния живот, първичната култура, първичната религия, всички възможни клонове на естествените науки, социалния живот, астрономията, физиологията,

Логическо прозрение . За всичко, което ме интересува, нека казаното там е невярно, но ви питам кой е способен днес съзнателно да казва неверни неща за всички тези области и по този начин да демонстрира, че се е запознал добре с тях? Трябва да вземете предвид не само правилността, но и всеобхватността на духа, която не можете да отречете; тогава сте дали пример с жена, която е показала, не само във всеки клон на човешките интелектуални занимания, но и в цялата сфера на човешкия духовен живот, какво може да постигне женският дух по отношение на висшите мирогледы. Ако човек вземе дори трактатите на *Макс Мюлер* по история на религиите без предразсъдъци и сравни тяхното съдържание с всеобхватността на „Тайната доктрина“, тогава ще види колко много последната превъзхожда първата. По този начин е странно съвпадение, че жена стои в началото на това теософско движение. Може би е обяснимо именно от онези неща, които ни показаха женския въпрос като рождение от нашия настоящ интелектуален живот.

Ако се задълбочим в интелектуалното развитие на човечеството, тогава това, което иначе би ни учудило, може да ни се стори като необходимост от интелектуалната история. За да направим това обаче плодотворно, първо трябва накратко да се спрем на същността на човечеството. Ще скицираме човешката природа с няколко насоки.

Това, което материализмът, това, което ежедневиият миросглед признава у човешките същества, духовната наука, теософията, разглежда само една част от човешката природа. Мога да ви кажа само днес...

Ще предложи някои скици, но не фантазии или мечти, а по-скоро неща, фиксирани като математически преценки за математиците. Тоест, това, което човек знае за човечеството във всекидневното възприятие, в обикновената наука, е част от човешката природа, тоест физическото тяло. Това физическо тяло на човека притежава същите физични и химични сили, закони и вещества, които се намират в така наречената нежива природа. Силите, които образуват мъртвия камък в природата и представляват „живота“ в камъка – същите тези сили присъстват и във физическото тяло на човека. Отвъд това обаче духовно-научният мироглед вижда други аспекти на човешката природа, първо втори аспект, който човекът споделя с всички растения. Съвременната наука, в своите разсъждения, вече говори донякъде за това, към което се стреми духовната наука: специален принцип на живота, защото законите на материализма, които са били валидни за мнозина само преди петнадесет години, са били преодоляни от проникателните. Но съвременната естествена наука ще може да изведе този втори аспект на човешката природа само чрез един вид спекулация. Теософската духовна наука обаче се основава на свидетелствата на онези, които притежават по-висока способност за възприятие, които се отнасят към обикновения човек така, както зрящ човек се отнася към слепец. Тя се основава на свидетелствата на онези, които познават този втори аспект на човешката природа като нещо реално и актуално. Този, който не знае нищо, няма право да съди, точно както слепият човек няма право да съди цветовете.

Всички приказки за границите на човешкото познание са глупости. Човек трябва да говори и да пита: Може ли

Не можем ли да издигнем човечеството на по-високо ниво на разбиране? Не е ли това може би наистина това, което наричаме очи и уши на духа? Винаги е имало хора, които са развили определени спящи способности и които в резултат на това могат да виждат повече от другите. Техните свидетелства трябва да се считат за също толкова валидни, колкото и свидетелствата на тези, които гледат през микроскоп. Колко от тях са видели това, което учи естествената история на сътворението? Бих искал да ви попитам, колко хора са видели това, за което говорят? Колко от тях, например, действително имат доказателства за развитието на човешкия зародиш? Ако се самоопитат, щяха да видят какъв вид вярване ги управлява. И ако това е легитимно вярване, тогава също толкова легитимно е вярването, което се основава на свидетелствата на посветените, на посветените, които говорят от своите духовни преживявания.

В контекста на тази духовна наука, ние говорим за втори член на човешката природа. Той е същият като това, което откриваме, описано в християнската религия от *Павел като духовно тяло*. Говорим за етерното или жизненото тяло. Никога определена сума от химични и физически сили не би кристализирала в живот, ако не беше оформена предимно от това, което прониква във всяко живо тяло като жизнено или етерно тяло. Следователно, ние наричаме този втори член жизнено тяло или етерно тяло. Той е, което човечеството споделя с цялото растително и животинско царство. Но растението няма това, което наричаме импулси, желания и страсти. Растението не чувства нито удоволствие, нито болка, защото не може да се говори за усещане, когато се наблюдава, че едно същество реагира на нещо просто външно. Може да се говори само за усещане, когато външният стимул се проявява вътрешно.

То отразява, когато е налично като вътрешно преживяване. Тази част от съвременната физиология, която произлиза от чувствителното тяло на растението, само демонстрира огромен дилетантизъм в разбирането на понятията.

Сега, там, където започва животинският живот, където започват удоволствието и болката, където започват импулсите, желанията и страстите, говорим за третия член на човешкото същество - астралното тяло. Хората споделят това с цялото животинско царство. Но в човечеството има нещо, което надхвърля целия животински живот и прави човечеството венец на творението, нещо, което можем най-добре да схванем чрез кратко, фино размишление.

В целия немски език има име, което се различава от всички останали. Всеки може да нарече маса „Tisch“, всеки може да нарече стол „Stuhl“. Но *едно* име не може да се използва по този начин. Никой не може да ми каже „ich“ по такъв начин, че да означава „аз“. Никога „ich“ не може да резонира в ушите ни, когато означава „аз“. Това винаги се е усещало като нещо съществено. И дори в популярните, по-стари религиозни деноминации е било установено, че се намира важен момент на душата. Там, където душата започва да усеща божественото вътре в себе си, където започва, в този диалог със себе си, да си казва „аз“, да си говори по начин, който не може да бъде изречен отвън, там божествената същност на душата започва своя процес на развитие в човешкото същество. Богът в човешкото същество се обявява там. Древните еврейски езотерични учения са усетили това. Ето защо това име е било наричано неизразимото име на Бог, името, което означава: „Аз съм този, който съм“.

Според старозаветните вярвания, името означава

Възвестяването на Божеството в човешката душа. Следователно, мощни чувства и емоции заляха тълпата, когато свещеникът обяви това име на Божеството в душата: Яхве.

Това е четвъртата част на човешкото същество, с която завършва външната му природа и започва божествеността му. И сега видяхме как човешкото същество е, така да се каже, водено от външни сили нагоре към егото. Там то се установява и оттам започва да действа вътре в себе си. Това его си проправя път надолу към другите три части на човешкото същество. Направете си ясна разликата между хората от тази гледна точка. Сравнете дивака със среднестатистическия европейец, с благородния идеалист, като Шилер или Франциск от Асизи.

Ако астралното тяло е носител на желание и страст, тогава трябва да кажете: Астралното тяло на дивака е изцяло обградено от силите на природата, но среднестатистическият европейец е вложил нещо в астралното си тяло. Те си казват за определени страсти и импулси: Не бива да ги следвате. – Те са трансформирали астралното си тяло. Още повече, че личност като Шилер го е трансформирала, и още повече, че личност, която няма никаква връзка със страстите, като Франциск от Асизи, който е бил напълно пречистен и е господар на всички импулси и желания в това астрално тяло. Така може да се каже за човек, който е работил върху себе си: Астралното му тяло се състои от две части. Едната част е това, което е дадено от природата, от божествените сили; другата част е това, което самите те са създали в него. Тази втора част, трансформирана от егото, ние наричаме духовен аз или Манас.

Сега има неща, които навлизат по-дълбоко в човешката природа, където егото работи по-далеч от просто астралното тяло. Докато ограничавате пороците си само с морални или правни принципи, с логически принципи, вие работите върху астралното си тяло. Но има и други културни средства, чрез които егото работи върху себе си, и това са религиозните импулси на човечеството. Това, което произлиза от религията, е работещ двигател на духовния живот; то е повече от външни правни принципи и морални основи. Когато егото работи въз основа на религиозни импулси, то работи в етерното тяло. По същия начин, когато егото е погълнато от съзерцанието на произведение на изкуството и получава усещането, че зад сетивното съществуване може да се vyplъти вечно, скрито същество, тогава художествената идея не само работи върху астралното тяло, но и човекът усъвършенства и пречиства етерното тяло. Ако вие, като практичен окултист, можехте да наблюдавате как една вагнерианска опера влияе върху различните части на човешката природа, това би ви убедило, че именно музиката позволява на вибрациите ѝ да потънат дълбоко в етерното тяло.

Сега етерното тяло е и носител на всичко, което е повече или по-малко постоянно в човешката природа. Важно е да разберем разликата между развитието на етерното тяло и астралното тяло. Нека си припомним собствения си житейски път. Помислете какво сте научили всички от осемгодишна възраст насам; това е огромно количество. Помислете за съдържанието на вашата душа: принципи, идеи и т.н. Това са промени, трансформации на вашето астрално тяло. Но сега помислете колко малки промени настъпват при повечето хора в това, което наричаме навици, темперамент и това, което обикновено наричаме способности. Ако някой

избухлив , това се проявява рано и променя малко. Ако някой е бил разсеяно дете, той ще си остане такъв и днес. Един прост пример може да илюстрира това неравномерно развитие. Това развитие е като промените в астралното тяло, обозначени от минутната стрелка, и промените в етерното тяло от часовата стрелка на часовник. Това, което човек променя в етерното си тяло, което егото е направило от етерното тяло, се нарича Будхи или, ако използваме немска дума, Lebensgeist (жизнен дух).

Сега има още по-висок етап на развитие, който чела претърпява. Той се основава на превръщането в напълно различен човек, дори в етерното тяло. Когато обикновеният човек учи, той се учи с астралното тяло. Когато ученикът на езотеричната наука учи, той трябва да стане различен човек. Неговите навици и темперамент трябва да се променят; защото това е, което ни позволява да виждаме в други светове. Постепенно цялото му етерно тяло се трансформира.

Най-трудното нещо за човек е да се научи да работи във физическото си тяло. Човек може също така да постигне контрол над кръвообращението; може да повлияе на нервните токове, дихателния процес и т.н. Ученето е възможно и в тези области. Когато човек може да работи във физическото си тяло и по този начин да се научи да се свързва с космоса, той развива своя Атман. Това е най-висшият аспект на човешките същества и тъй като е свързан с развитието на дихателния процес, се нарича Атман. Духовното същество тогава се намира във физическото същество.

Така имаме седем члена на човешкото същество,

Точно както дъгата има седем цвята, а музикалната гама - седем тона, така и човекът се състои от: първо, физическо тяло; второ, етерно тяло; трето, астрално тяло; четвърто, егo; пето, манас; шесто, будхи; и седмо, атман. Когато човек достигне най-висшата степен на развитие, когато създаде физическото си тяло, тогава имаме истинския духовен човек.

Сега, по отношение на днешния ни въпрос, трябва да разгледаме по-подробно тази същност, тази природа на човека. Там една загадка в отношенията между мъжа и жената ще бъде решена за нас по особен начин, произтичащ от самата човешка природа. Именно окултизмът, или това интимно съзерцание на човешката природа, ни води към физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло, егoто и това, което егoто е създадо.

Във всяко човешко същество – това е факт – етерното тяло е двойно, като етерното тяло на мъжа, както живее сред нас, се представя с женски качества, а етерното тяло на жената – с мъжки качества. Цял куп факти в живота ни се обясняват, когато знаем, че в мъжа има нещо от женската природа и точно това, което току-що обсъдихме като прикрепено към етерното тяло, има повече женски качества у мъжа и повече мъжки качества у жената. Следователно ще бъде обяснено защо определени черти на характера могат да се появят у мъжа. Всъщност, във физическото, материално човешко същество никога нямаме пред себе си нищо друго освен физически израз на цялостна личност. Човешката душа изгражда тялото си така, както магнитът се формира от два полюса. Тя изгражда мъжка и женска част, понякога едната част като физическо тяло, понякога като...

Етерно тяло. Следователно, по отношение на онези страсти, които са пряко свързани с етерното тяло – преданост, смелост, любов – жените могат да проявяват мъжки черти на характера, а мъжете понякога могат да изглеждат доста женствени. И обратно, по отношение на всички черти на характера, които са по-тясно свързани с физическото тяло, последствията от пола ще се проявят във външния живот.

Следователно, трябва да изглежда правдоподобно, че във всяко човешко същество, ако искаме да го разгледаме в неговата цялост, имаме пред себе си феномен с две части: открита, материална и скрита, духовна. И само духовният човек е истински завършен, когато е способен да обедини външна мъжественост с вътрешен, красив женски характер. Именно това са възприемали винаги най-великите улове, особено тези с мистична природа, в миналия ни духовен живот.

Това е важен момент. Човекът е играл основна роля, защото материализмът е тласкал към външна култура. Тази външна култура е мъжка култура, защото е била предназначена да бъде материална култура. Но трябва да сме наясно, че в световната история културните епохи също следват една друга и че тази едностранчива мъжка култура трябва да намери своето допълнение в това, което живее във всеки мъж. Това се е усещало именно през ерата на мъжката култура. Затова мистиците, когато са говорили от дълбините на душите си, са описвали тази душа като нещо женско. Следователно, навсякъде се среща сравнението на душата, възприемчива към света, с жената и на това се основава изказването *на Гьоте* в „Мистичния хор“:

Всичко преходно е
само притча;

Незабравимото Тук се
превръща в събитие;
Неописуемото Тук се
случва; Вечната
Женственост ни
дърпа нагоре.

Абсурдно е да се тълкува тази поговорка по тривиален начин. Правилно е разбрана в смисъла на Гьоте и като истински мистицизъм, когато се казва: Този, който е притежавал познания за благородната интелектуална култура, е посочил и женския характер на душата и именно от тази мъжка култура е възникнала поговорката „Вечното женско ни дърпа нагоре“. Така великият свят, космосът, е бил заченат като мъжки, а душата, която се оставя да бъде оплодена от мъдростта на космоса, като женска.

И какво е това, онзи особен вид ум, който се е развивал у човека в продължение на хилядолетия, логиката? Ако искаме да надникнем в дълбините на същността му, трябва да видим нещо женско, въображението, което трябва да бъде оплодено от мъжкото.

Така виждаме висшата природа на човека, това, което егото прави от по-нисшите тела, когато разгледаме какво надхвърля разликата между половете. Мъжът и жената трябва да разглеждат физическите си тела като инструменти, които им позволяват да действат като цяло във физическия свят в една или друга посока. Колкото повече хората усещат духовното в себе си, толкова повече тялото се превръща в инструмент, но толкова повече се учат и да разбират човечеството, когато погледнат в дълбините на душата.

Това няма да ви даде решение на женския въпрос, но ще ви даде перспектива. Не с тенденции и

Идеалите могат да решат женския въпрос! В действителност, вие трябва да го решите, като създадете онази концепция за душата, онова състояние на ума, което прави възможно мъжът и жената да се разбират от гледна точка на цялостната човешка природа. Докато човечеството остава обсебено от материалния свят, наистина ползотворна дискусия по женския въпрос няма да бъде възможна.

Следователно не бива да е изненадващо, че в епоха, която е родила мъжката култура, духовната култура, възникнала в Теософското движение, се е родила от жена. Така това Теософско или духовно-научно движение ще се окаже изключително практично. То ще доведе човечеството до преодоляване на пола в себе си и до издигане до позиция, където Духът Аз и Атман, които са трансцендентни и безлични, пребивават до чисто човешкото. Теософията не говори за универсално човешко ставане, а за универсално човечество, така че то да се разпознава постепенно. Така, подобно съзнание постепенно ще се пробуди у жените, каквото е възникнало у мъжете по време на доминираната от мъжете култура. Както един от онези, които са говорили от дълбините на душата си, е казал: „Вечното женско ни дърпа нагоре“, така и онези, които чувстват в себе си другата страна на човечеството като жена и разбират това в правилния практически смисъл на духовната наука, ще говорят за вечното мъжко в женската природа и тогава ще бъде възможно истинското разбиране и истинското духовно решение на женския въпрос. Защото външната природа е физиономия на вътрешния живот. В нашата външна култура нямаме нищо друго освен това, което човешките същества са създали, което човешките същества са трансформирали от импулси в машини, в индустриални процеси.

Неща, по въпросите на финансите. С развитието на душата се развиват и външните институции. Епоха, която се е придържала към външната физиономия, може да издигне бариери между мъжа и жената. Епоха, която вече няма да се придържа към външното, към материалното, а на която ще бъде дадено знанието за транссексуалното вътрешно същество, ще усъвършенства и разкроява сексуалното, без да се стреми да се оттегли в пустотата и аскетичното или да отрече сексуалното, и ще живее в транссексуалното. И тогава човек ще разбере какво ще донесе истинското решение на женския въпрос, защото едновременно с това ще предложи истинското решение на вечния въпрос на човечеството. Тогава човек вече няма да казва, когато говори за неща от ежедневието: Вечното женско ни дърпа нагоре - нито ще казва: Вечното мъжко ни дърпа нагоре - човек ще казва с разбиране, с дълбоко духовно разбиране: Вечното човешко ни дърпа нагоре.

ОСНОВНИТЕ ПОНЯТИЯ НА ТЕОСОФИЯТА ЧОВЕШКИ РАСИ

Берлин, 9 ноември 1905 г.

Често се казва, че най-доброто и най-важно изследване на човечеството е самото човечество и че най-голямата енигма на човечеството е също самото човечество. В светлината на определени факти трябва да се подчертае, че тази енигма се изправя пред човечеството в най-разнообразни форми. Колко многостранна ни се струва енигмата на човечеството, гледайки ни от всички страни! Несъмнено разнообразните форми *на* човечеството, които наричаме раси, представляват такова умножение на енигмата. Естествените и хуманитарните науки винаги са се стремили да хвърлят светлина върху това разнообразие от човешкото съществуване, върху тези различни форми на човечество. В това начинание пред нас възникват множество въпроси. Ние носим в себе си съзнанието, че във всички човешки същества пребивава единна природа и същност. Но как тази единна природа и същност се отнася към най-разнообразните форми и физиономии, които ни изправят пред расите? Този въпрос става особено належащ, когато видим колко различно са предразположени и надарени отделните човешки раси. На нивата на това, което наричаме най-висша култура, съществува една цивилизация; на най-примитивното, подчинено ниво на културата, привидно за наше разглеждане, друга. Всичко това ни кара да изглежда странно, че човекът, който има единна природа, съществува в толкова разнообразни и същевременно непълни форми.

което може да се появи в бъдеща форма. Често се възприема като несправедливост на природата, че тя осъжда един човек на съществуване в дълбоко по-нисша човешка раса и издига друг до привидно съвършена раса.

малко тази загадка , духовно-научният мироглед изглежда по-подходящ от всеки друг. Защото този духовно-научен мироглед не говори за единното човешко същество в същия смисъл като другите мирогледи. Той има концепция за човечеството, различна от тази на философите, религиите и т.н.; той говори за вечно повтарящото се завръщане на човешката душа. Той ни казва, че душата, която живее в настоящия човешки индивид, вече е била на тази земя много пъти и ще се връща още много пъти. И ако разгледаме въпроса по-внимателно, виждаме, че човешките души преминават през различните раси. По този начин смисълът и разумът произтичат от разнообразието на расите. Така виждаме как един човек не е осъден да живее само в примитивна раса, докато друг е низведен до високоразвитите етапи на расовото съществуване. Всеки от нас преминава през най-разнообразните етапи на расите и този преход означава по-нататъшно развитие за индивидуалната душа. Тези, които днес се явяват като членове на европейската човешка раса, в по-ранни времена са преминали през други човешки раси и в по-късни времена ще преминат през други, освен нашата собствена. Расите ни се струват като етапи на обучение, а в рамките на това разнообразие се появяват съгласуваност и цел.

Ако обаче искаме да разберем напълно това значение , тогава трябва да вземем предвид какво е развитието

да се задълбочим в основните причини за различните раси. Всеки, който се издигне над простото сетивно възприятие в невидимия, свръхсетивен свят и се стреми да отговори на този въпрос от такива сфери, може наистина да стигне до задоволително решение на загадката. Обикновената естествена наука, която по този въпрос трябва да се ограничи до сетивно наблюдение, е успяла да осигури само водеща нишка в тези случаи, отнасящи се до различните типове човечество. Естествената наука ни връща към несъвършените етапи на човешкото съществуване, доколкото е засегната според настоящата дарвинистка перспектива. Тя проследява човечеството до по-ранни епохи от развитието на Земята. Тя ни показва как в по-ранни времена хората са преминавали през етапи, в които са задоволявали нуждите си с прости, подчинени инструменти, с които са могли да извършват само минимална работа. А естествената наука се стреми да ни върне към още по-ранни времена, когато човечеството еволюира от животинския си произход. Първоначално сме доведени до твърдението, че научно погледнато, вероятно вече не можем да проследим най-ранните етапи на човешкото развитие, вероятно защото областите на Земята, където са се развили съвременните хора, сега са потопени. Само един регион науката ни насочва многократно: районът южно от Азия, източно от Африка и чак до Австралия. *Ернст Хекел* предполага, че там се е намирал древен, потопен континент и че там някога са се развили междинните етапи между животинското и човешкото. Той нарече този континент Лемурия.

Въпреки това, в същия смисъл, в който Хекел от-

говорят за континента и неговите жители в този смисъл – тоест, за просто маймуноподобни хора като предци на съвременните хора – духовните науки, основани на своя опит, не могат да се справят с този въпрос. Опитах се да покажа, че има други методи и средства за изучаване на праисторическите времена, освен тези, на които естествените науки трябва да разчитат, методи, различни от изследването на останките, останали в земята. В моя разказ за човешката история, в есета „От Акашовите записи“, ще намерите, основано на вътрешен, мистичен опит, всичко, което винаги е било преподавано в така наречените тайни школи за човешкия произход и разделението на различни раси. Физическите записи и сетивният опит не могат да ни върнат към времената, които наистина могат да ни научат на решаващите факти по този въпрос. Само свръхсетивният опит може да ни научи на това. Днес мога да дам само оскъдна представа за този свръхсетивен опит и само сравнение би трябвало да ни отведе дотам, откъдето идва това, което по същество искаме да обсъдим днес.

Всички знаете, че когато говоря тук, думите ми се отнасят от звуковите вълни, които се раздвижват във въздуха. Вибриращият въздух носи думите ми през ушите ви и в душата ви. Докато говоря тук, цялото това въздушно пространство е изпълнено със звукови вълни. Представете си, ако тези звукови вълни биха могли да бъдат фиксирани по някакъв начин, ако отпечатъкът на това, което се говори тук, би могъл да се създава във всеки един момент, ако бързото разпространение на звуковите вълни, вихреци се в това пространство, би могло да бъде уловено, тогава бихте имали запис на

Всичко, което е казано тук. Точно както думата, която изричам тук, прави впечатление върху средата, върху средствата около нас, така правят и други изрази на човешката природа, макар и не върху въздуха, който в сравнение с много други и по-фини материали и вещества, вече е донякъде груб, защото има много по-фини вещества от въздуха. Имам предвид само етера, въпреки че нашата дискусия няма нищо общо с него. Но всъщност имам предвид най-фината материя, Акашовата материя, в която са отпечатани не само изговорените думи, но и всички мисли, чувства и импулси на волята на човек. Тази Акашова материя, със своите впечатления, наистина образува фонограф в огромен мащаб. И докато тези звукови вълни непрекъснато се разсейват тук във въздуха, траейки само докато звукът се чуе, впечатленията, които човешките действия правят, чак до мислите, в тази така наречена Акашова материя, винаги остават. Тези, които еволюират, за да четат тази Акашова материя, могат да проследят записите, които са били записани от незапомнени времена. И от това знание, от тези висши духовни преживявания, идват прозренията, които духовната наука предоставя за човешкото развитие сред различните раси. По този начин ние биваме върнати не само към хората, които естествените науки и археологията документират за нас, когато откриват останки в пещерите на Франция или други пещери на земята – останки от хора, притежаващи примитивни инструменти и оръжия, хора с вдлъбнати чела, които следователно биха могли да имат само неразвита интелектуална природа, хора, които са били далеч от това, което днес наричаме цивилизовани хора. Всички тези изследвания не ни водят обратно към тези –

Формите на човечеството, за които ни учи духовно-научният миоглед, дори ако днешните естествени учени вярват, че ни проследяват десет до петнадесет хилядолетия назад, може би дори по-напред, са все неща, които сочат към съвсем различни човешки физиономии, към раси, които са живели в съвсем различен регион на земята, към Атлантида, която се е простирила между Европа, Африка и Америка. Дори естествените науки вече не са непознати с идеята, че Атлантическият океан някога е бил суша. Сходството на фауната, животинското царство и различните почвени образувания, както и някои сходства в езиците, всички тези неща сочат дори на естествения учен, че си имаме работа с голямо потъване, с наводняване на обширна земна площ, което се е случило в най-ранните етапи на нашето развитие. Според това, което *Платон* разказва за остров Посейдонис, който той все още нарича остров в океана, това е последният остатък от минал свят. Това ни учи и хуманитарната перспектива.

Ако погледнем назад към жителите, които са живели в Атлантида, виждаме нещо съвсем различно от това, което виждаме днес. Срещаме се с раса, в която най-значимите способности, определящи съвременните цивилизовани хора, все още не са били налице. Атлантската раса все още не е притежавала тези способности - способността да комбинира информация, да изчислява, нито дори способността за мислене. Това, което тези хора са имали, е памет и език. Те се развиват едва по-късно. Те обаче са притежавали и други способности. Крачка напред в

Човешките способности се появяват само защото определени така наречени по-високи нива на човешко съществуване се постигат за сметка на по-ранни етапи на развитие. Точно както хората днес имат много ограничено обоняние в сравнение с някои животни, докато животните имат по-слабо развити висши сетива, особено мозъка, но довеждат по-нисшите си способности до голямо съвършенство, така е и на тези по-високи нива на човечеството. Атлантът е имал почти всезнаеща памет. Неговите знания са се основавали изцяло на паметта. За него не е имало такова нещо като това, което наричаме закон или правило. Той не е смятал в смисъл на познаване на таблица за умножение; със сигурност не е. За него паметта е била основата на цялото му мислене. Той е знаел, че ако е събрал два комплекта от по пет зърна, това е купчина с определено количество. Той не го е смятал, а е съхранявал тази информация в паметта си. По същия начин езикът му е бил напълно различен от нашия. Ще се върна към това явление по-късно в лекцията. Тъй като атлантът е развил само тези способности, той непременно е притежавал определен ясновидски дар, който е отслабвал с развитието на нашето будно съзнание, нашето интелектуално съзнание, нашето изчислително и логическо съзнание и нашето културно съзнание. Атлантът е бил способен, в съвсем различен смисъл, да влияе върху растежа на растенията чрез особената магическа сила на волята си, по силата на самата си природа. Без сетивно посредничество, атлантът е бил способен да извършва определени магически ефекти. Всичко това е било свързано и със съвсем различна физическа структура, преди всичко със значително отдръпнало се чело и недостатъчна форма на развитие.

на предния мозък. За разлика от това, други части на мозъка са били развити по различен начин от тези при съвременните хора. Това му е позволило да използва отличните си способности за памет.

Ако наблюдаваме такъв атлант според записите на Акашовите хроники, ще открием, че в същото време яркостта на нашето сегашно съзнание все още не е била постигната. Това все още е било съзнание-сън. Беше по-ярко от това, но все още не е притежавало онази светеща яснота на ума, която има сегашното ни съзнание. Беше по-скоро размишление и мечтание. И това, което работеше в него, не беше такова, че да може да вижда себе си във всеки един момент като господар на това, което причинява, а по-скоро, че всичко в него е като вид вдъхновение, вид интуиция. Той се чувстваше свързан с други сили, сякаш с дух, протичащ през него. За него духът беше нещо много по-конкретно; това беше това, което беше във вятъра, това, което беше в облаците, това, което растеше в растенията. Духът беше нещо, което човек можеше да усети, когато прокара ръце през въздуха, когато дърветата шумоляха. Това беше езикът на природата. Независимостта на атлантите не беше толкова голяма, колкото тази на съвременните хора.

Поглеждайки по-назад, стигаме до предците на това население, до онези хора, които са живели на континент, познат както на естествените, така и на хуманитарните науки: Лемурия, континентът между Азия, Австралия и Африка. Хуманитарните науки обаче трябва да опишат външния вид и формата на тези хора по съвсем различен начин от съвременните естествени учени. Описанието на външния вид на тези хора, дадено от хуманитарния учен, не е външно...

Толкова различно от това, което си представя натуралистът. Но духовно е съвсем различно. Лемуриецът е бил ясновидско същество в по-голяма степен от атланта. Той е бил надарен с огромна сила на волята; той е бил същество, в което езикът и паметта все още не са се развили. Езикът започва да се появява едва в по-късна Лемурия. Лемуриецът можел да кара растенията да растат, можел да командва вятъра, можел да призовава природни сили от земята сякаш по магия - накратко, в сравнение със съвременните представи, това, което лемуриецът можел да прави, граничи с чудотворното. Но всичко това се случвало в рамките на напълно притъпено съзнание, в по-дълбок сън от този, преживяван от атланта. Изцяло ръководен от висши влияния, от висши духовни същества, този лемуриец бил зависимо същество в ръцете на висши сили, които му давали импулсите за неговите решения, за всичко, което правил.

По този начин, ние имаме три последователни етапа на развитие на нашия вид. Този лемуриец е еволюирал от все още предчовешките спътници на ихтиозаврите, плезиозаврите и т.н. Това са онези невероятни животни, които са съществували още преди нашите бозайници и които са загинали в големите, катаклизмични природни революции на тези континенти. Всичко, което се издига от океана като вулканични образувания, е остатък от онази древна лемурийска епоха. А онези примитивни структури с колосални размери и такава особена форма, каквито са открити на Великденския остров, също са останки от циклопските структури, които се открояват в наше време като паметник на онези хора, които са живели толкова различно в душите си от нас.

Трябва да се кажат само няколко думи за връзката между хората и различните животински видове.

Днешният естествоизпитател, свикнал с материалистични начини на мислене, приема, че човекът е еволюирал от по-нисши животински форми. Духовният учен не може да приеме това. Той приема, че духовното е предшествовало материалното, че първичната основа на външното, на материалното, се намира в духовното, че външното тяло на човека е израз на човешката душа. Това, което духовният учен описва като астрално тяло, се е образувало много по-рано от физическото тяло на човека. Това астрално тяло е претърпяло кондензация и по този начин образува етерното тяло и само кондензацията на това етерно тяло образува физическото тяло. По-плътната форма се е развила по-късно. По-тънката, астралната, по-специално, е съществувала в много по-ранни времена. По този начин духовната наука ни показва, че същество с такива влечения, страсти и инстинкти като човека не е възникнало от произволно натрупване на физическа материя, а по-скоро, че тези влечения и страсти са първоначалната форма в подходяща за тях материя. Тази материя не е създала страстта, а по-ранните страсти са създали формите на физиономията. По този начин човечеството преминава през процес на компресия. И наистина, ако се върнем към тези лемурийци, ще видим, че телата им стават все по-тънки, докато не се върнем към хората, чиято физическа материя е много подобна на някои животни, които днес притежават желатинова субстанция. Ако се върнем още по-назад, ще открием древни човешки предци, образувани от материя, която не може да се види с обикновеното физическо око : етерните същества. Но аз не искам да се връщам към това най-древно време днес.

Искаме да продължим наблюденията си с тези мъже-

Започваме да ги виждаме постепенно да се появяват в такава плътна черупка, каквато носи днешният човек, въпреки че черупката на човека, обитавал Лемурия и Атлантида, е била доста различна от нашата мускулна и скелетна структура. Всичко това е било много по-меко, по-гъвкаво и по-гъвкаво и е отговаряло на изискванията на онези скучни, подобни на сън душевни сили, както ви описах. Именно защото физическата материя на човека става все по-плътна, полюсът към физическата материя се създава от другата страна, който е инструментът на интелекта. С развитието на мозъка се случва едновременно уплътняване на другите органи на човека. Така мозъкът се превръща в инструмент на интелекта, на духа. И ако вземем трите етапа заедно, ги имаме в цивилизования човек. Първо, имаме лемурийския човек, чието съзнание е подобно на транс; след това имаме атлантския човек, който развива паметта и езика; и след това истинския цивилизован човек, човекът на нашето време.

Когато разглеждаме съвременните хора, виждаме, че те са еволюирали, както сме ние днес, от тези по-ранни етапи на съществуване. Когато се появи нещо по-висше, това, което е примитивно, не винаги изчезва веднага. То се запазва за известно време и се променя по много начини. По този начин можем да кажем: Част от бившето атлантско население е мигрирало от Атлантида към Европа и оттам към Азия, образувайки колонии; част е останала, така че сега имаме най-разнообразните етапи един до друг. Всяка прогресираща група оставя след себе си, така да се каже, етапите на развитие като спомен. Това е вярно и за човечеството. Човечеството е това, което развива различните—

Най-примитивните форми на животни са се развили отвътре. Точно както човечеството оставя след себе си по-нисши раси, така и човечеството, на още по-ранни етапи, оставя след себе си определени животински форми, които са като външни проявления на запазения спомен за предишното му съществуване. Когато разглеждаме животните, можем да кажем, че те представляват етапите на нашето собствено развитие, от по-нисшите животински форми до формите на нашата раса. Но нашите собствени форми не са изглеждали като това, което е останало след нас. Тогава условията са били различни. Човек обикновено не може да си представи колко безкрайно огромни са промените, които са се случили на Земята. В древна Атлантида все още не е имало разпределението на дъжда и слънцето, на въздуха и водата, каквото го познаваме днес. Въздухът е бил съвсем различен, наситен с вода. Тогава не е имало дъжд. Митовете и легендите ярко документират тези неща. Ето защо скандинавските саги говорят и за „Нифелхайм“, „Мистхайм“. Това се основава на реален факт. Нашите предци са били различни от нас днес и тези, които са оставили след себе си, са се озовали в обстоятелства, с които не са могли да се справят. Те са били принудени да упаднат, изпадали са в упадък, дегенерирали са.

Физическите условия на сегашната ни Земя позволяват на интелекта да се развие до определено ниво на съществуване. Ако Земята не беше еволюирала от напълно различните условия на Атлантида в наша полза, осигурявайки дъжд и слънце, човечеството никога не би могло да се развие до етапа, който сме достигнали днес. Виждаме, че само прогресивната раса може да се развива по този съответстващ начин. Но какво да кажем за по-ранната форма?

запазено и служи като напомняне за това, което е било преди, защото не се вписва в по-късни обстоятелства. Ако се върнем към по-ранни времена, разбираме, че това, което сме били в миналото, е било напълно различно от животните, които виждаме днес. Те са се променили в резултат на напълно променени условия. Можем също така да разпознаем етапи от по-ранно човешко съществуване в подчинените раси, които всъщност са били адаптирани към различни земни условия по самата си природа.

Въпросът става много по-ясен, когато го разгледаме по този начин. Тогава ще разберем, че индианското население на Америка, което ни се струва толкова загадъчно със своите социални структури и особени инстинкти, трябва да е съвсем различно. Африканската, етиопската и негрската раса отново са различни. Там има инстинкти, свързани с по-низшите аспекти на човечеството. А сред малайците откриваме определен съноподобен елемент. В рамките на монголското население има качества, основани на специална енергия на кръвта, както и определени духовни качества, които са развити по много характерен начин. Следователно, монголската раса винаги ще отхвърля приемането на пантеистичен мироглед. Тяхната религия е вяра в демони, култ към мъртвите. Населението, известно като европеоидна раса, представлява истинската културна раса, предопределена чрез развитието на логическото мислене да създава инструменти за манипулиране на природата чрез чистия интелект на човечеството, което вече не може да владее магически сили, а трябва да разчита на механичното. Всичко, което човечеството е притежавало по този начин по времето на древна Атлантида, е било загубено и следователно...

Той изработил инструменти, защото вече не можел да работи по същия начин; следователно, той се нуждаел от инструменти за механично действие.

Естествената наука се е опитвала да класифицира различните раси по множество начини. Тя се е опитвала да ги категоризира според структурата на черепа: такива с тесен череп, който се простира далеч назад, такива с къс, но широк череп и такива, които попадат някъде по средата. Хората са разделени и по цвят на кожата: черни (негри, етиопци); жълто-кафяви (малайци и монголи); и бели (кавказци). Тази класификация се основава предимно на външни характеристики и разкрива определени различия, но не е изчерпателна. В по-ново време езикът е използван като основа за класификация. Ако обаче разгледате миналото от духовно-научна гледна точка, ще стигнете до съвсем различни заключения. Ще откриете, че нашето бяло, цивилизовано човечество е възникнало, когато определени групи са се отделили от атлантите и са се развили по-нататък тук при различни климатични условия. Някои сегменти от атлантическото население са останали на по-ранни етапи, така че виждаме останки от различните атлантически раси в популациите на Азия и Америка. Но те са се променили, отклонявайки се от първоначалното атлантическо население.

В рамките на атлантическото население разграничаваме седем човешки раси . От тези седем човешки раси пет са във възходяща форма на развитие. Тук ще спомена само, че китайското население в по-голямата си част представлява в някои отношения потомък на четвъртата от седемте човешки раси на атлантическото население.

Той говори за факта , че монголската раса на Азия представлява потомък на седмата подраса на това атлантско население. Паметта и езикът се развиват постепенно. Едва в третата подраса, прототолтеките, езикът се очертава ясно. Там възниква и култура, основана на паметта. Петата подраса, която наричаме протосемити и чийто основен център е бил в днешна Ирландия, е образувала първия зародишен етап за нашата днешна бяла, или, както я наричаме още в хуманистичните изследвания, арийска, човешка раса. Част от тази подраса, много различна от днешното еврейско население, но с право наречена семитска поради определени процеси, е мигрирала в Азия и е развила интелектуалната култура, която след това се е разпространила в днешна Европа, Южна Азия и населението на Северна Африка. За разлика от това, около този център е пояс от човешки популации, който по най-разнообразни начини все още носи останки в характерните си черти на жители от по-ранни времена, останки от атлантите. Всички тези жители са оставили след себе си потомци и затова можем да си представим, че миграцията, за която току-що говорих, е преминала към Азия, сблъскала се е там с население, останало от Атлантида и може би Лемурия, и след това е формирала това, което днес наричаме малайска раса. Сред тях може да се наблюдава сънлив нрав и преждевременна зрялост по отношение на страстите и полова зрялост. Така от избран клон на атлантското население, с преплитане с остатъците от древното население, се е появила човешката раса, която наричаме индийско-арийска раса. Тя е съчетавала определена съноподобна, ясновидска природа с

уникално развит, интелектуално обоснован мироглед. Може би в никой друг мироглед ясновидското възприятие на определени по-дълбоки сили на природата и система от мисли с такава архитектурна съгласуваност и проникваща острота не са били толкова тясно преплетени.

Към Близкия изток откриваме съвсем различни, нови структури на населението. Освен това е ясно – както може да покаже светогледът, основан на хуманитарните науки – че контингент от атланти е мигрирал в Америка. Все още е имало останки от лемурийци, а също и от атланти, които са се смесили, отчасти в кръвта си, отчасти в притежанията и обичаите си. Тази група по-късно се появява като индианско население, срещайки се с европейските имигранти. Два фундаментално различни етапа на човешко развитие се сблъскват. Това, което е съществувало в древността – съвсем различен духовен елемент, нещо ясновидско, нещо от духа, който прониква в целия свят – все още живее в това индианско население. Запазена е реч, която индиански вожд произнася по време на срещата между индианците и европейците. В нея той смъмря европейците, че са нарушили думата си. На индианците са били обещани нови домове, след като селищата им са били отнети. Той е казал нещо подобно: О, вие, бледоликите, вие не разбирате на какво ни учи Великият Дух. Това е така, защото вие, бледоликите, четете всичко, което боговете казват от книгите, защото позволявате на буквите в книгите да ви казват кое е истина. Обещахте ни, че ще ни върнете земя, но не спазихте това обещание, защото вашият Бог не ви учи на истината и как да пазите думата си. Ние знаем един...

Бог, който ни говори в облаците, във вълните, в шумоленето на листата, в светкавици и гръмотевици. И богът на червения човек, той държи на думата си. Богът знае, че трябва да бъде верен на племето. — Това беше велик, могъщ език. Великият дух беше остатък от човешко видение, възникнало от подобно на сън съзнание, от вдъхновения на висши сили. Следователно, той беше едновременно по-близо до божественото, до източниците на божественото.

на нещо подобно. Когато сравняваме различни човешки раси, откриваме съвсем различна структура в езиците на този външен пояс от народи. Древната атлантска структура откриваме в монголските езици, а в африканските езици откриваме в структурата на самите езици нещо, изразено от мирогледа на атлантическия произход. Някои африкански езици отдават съществено значение на съществителните имена и те изразяват това, което ние изразяваме, чрез флексии с предлози. От това може да се види, че са възникнали от силно ефективна памет. Монголските езици показват, че са възникнали във време, когато паметта вече не е функционирала по начина, по който е функционирала преди. Там глаголите са по-развити, вече намеквайки за интелект. Атианският тиер всъщност изобщо не е говорил за памет. Всичко е било налично за него. Едва когато човек започне да забравя, глаголът се развива в езика. Бих искал да кажа, че от сърцето на атлантическата култура е останал един великолепен паметник, а това е китайският език. Този език има нещо чисто композитно в себе си и същевременно нещо първично, където в самия звук има нещо вътрешно, духовно и определено

връзка с външния свят. Ако изучаваме определени сегменти от населението в този контекст, бихме могли да го разберем напълно.

Но можем да разберем нашата раса, ако я проследим по двете течения, които можем ясно да идентифицираме. Първо, имаме течението, което се е движило от запад, може би от днешна Англия, през Азия. Това може да е довело до появата на индийската, блискоизточната семитска, индоафриканската семитска, а също и арабско-халдейската раса. След това трябва да разгледаме друго течение, което не е стигнало толкова далеч, може би е достигнало само до Ирландия или Холандия, или дори до региона, обитаван от предците на древните перси. Това е пояс от сродни популации, простиращ се през територията на персите, през Черно море и в Европа.

И така, можем да идентифицираме две зони на човешка популация. Едната се простира от Индия и обхваща южните полуострови на Европа, другата обхваща северните зони с различни градации. Имаме арийската и различните семитски градации в Азия и Африка; след това, в Гърция и Италия, гръко-римското население. Но трябва да си представим, че последната група е възникнала чрез смесване със северния пояс от народи, който би включвал и персийското население и всички онези, от които, сякаш излизащи от субстрата, са се развили славянското и германското население на запад, и тази, която е повече или по-малко в основата на всички тях: древното келтско население. Можем да си представим, че сме имали древно келтско население в Западна Европа. Тоест

Най-западната част от миграцията на народите е най-северната, докато персийското население представлява най-източната част. Между тях се намират славянските и германските народи; смесени с южния пояс, те образуват гръко-римската раса. Дори в езиците може да се демонстрира родство между популациите, най-силно изразено в дълбокото родство на езиците в северния пояс. Там откриваме езици, които са доста различни от това, което представлява отличителния характер на семито-египетската култура. В езиковата структура на семито-египетската култура откриваме ясен израз на това, което се е развило в петата подраса на Атлантида като протосемитска култура. Тя се характеризира с първия проблясък на разума в човешката еволюция. Тук за първи път се появяват логиката и интелектът. Съновидният, ясновидски елемент от по-ранни времена се смесва по различни начини и се развиват различните религии. Семитските езици обаче не проявяват атомистичен характер, който виждаме в китайския, а по-скоро аналитичен. За разлика от тях, кавказките езици имат синтетичен характер.

Разграничаваме пет члена на човечеството или раси. Дали думата се използва правилно или неправилно е въпрос на дебат. Първата раса са древните индоарийци със забележителното им пророческо мислене. Те са имали култура, предшестваща ведическата култура, поради което не съществуват писмени сведения за нея. Написаното във Ведите са само отгласи от древната пророческа индийска култура. След това, като втора раса, идва древната персийска култура, населението, в което преди...

Отчасти интелектуалната сила се прилага към външна работа. Древна Индия има нещо, което се отдръпва от света. В този северен регион откриваме хора, които прегръщат света, които искат да го завладеят, които се занимават с инструменти и други подобни. Следователно, в тази култура виждаме как се развива осъзнаването, че човечеството има какво да постигне, че има добро и зло. Ормузд и Ариман се изправят един срещу друг тук. След това стигаме до Западна Азия. Там се оформя друга раса. Това, което се изразява в семитската езикова структура, е комбинаторното, изчислителното, логико-концептуалното. Това се сблъсква с нас в архитектурата на Египет; изразява се в пирамидите и във великолепните интелектуални конструкции, след това в чудната наука, в астрологичната форма на астрономията.

Сега имаме три раси. И сега стигаме до Европа, до южните полуострови. Там откриваме това, което се стича от север и се изразява в древните култури. Откриваме, че там се развива нещо, което търси вътрешен живот. Докато египтянинът гради външно, с вътрешна символика, гъркът започва да култивира паметници и скулптури, черпейки вдъхновение от мистериозните драми. Най-значимото събитие в рамките на тази четвърта подраса или културен период обаче е възходът на християнството. Южните раси не са способни да схванат това християнство в неговата уникална форма. В Гърция то е елинизирано, в Рим романизирано и се развива в държавна църква. Това се случва по време на постепенния възход на петата подраса през Средновековието. Това е нашата собствена подраса. Тя е тази, която е имала задачата да пренесе културата на физическия план.

да се пренесе надолу. Това показва, че има смисъл и причина в последователността на расовото развитие.

В друг смисъл, смисълът и разумът също присъстват в това расово развитие. Човешките същества, според своята нисша природа, се състоят от три части: физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло. Физическото тяло е това, което можем да видим с очите си и да хванем с ръцете си. Астралното тяло е носител на нашите желания, страсти и инстинкти, нашите чувства, похоти, афекти, гняв и омраза. Етерното тяло е носител на жизнените сили. Човешкото его живее в тях. Това его се проявява по различни начини.

Искам веднага да започна с това как това се проявява в нашия настоящ културен период. То е развило физическото тяло в най-дълбок смисъл, усъвършенствайки го по най-чудесен начин. Тялото, мозъкът, се е превърнал в инструмент за интелектуален живот и интелектуално въображение. Тялото е трябвало да бъде завладявано стъпка по стъпка. Ако можехте да погледнете назад, щяхте да откриете, че в Лемурийската епоха тялото е изглеждало като тромава, гигантска структура. Астралното тяло все още не е можело да движи крайниците. Предците на Лемурийската епоха са били тромави. Все още можете да видите това да отеква в индианското население на Америка. От една страна, инстинктите все още се борят, защото хората все още нямат осъзнатостта да проникнат в себе си отвътре; те работят върху тялото отвън, татуират го, защото то все още не им изглежда завършено. Ако се изкачим до другите раси, ще открием, че човечеството едва сега завладява етерното тяло. Жизнените функции, хранителните функции, се развиват, така че човекът от несъзнателно същество се превръща в съзнателно, доброволно същество.

Стъпка по стъпка, човечеството се впуска в завладяване на собствената си същност. Лемурийското човечество е означавало завладяване на астралното тяло, атлантското човечество - завладяване на етерното тяло, а нашето настоящо човечество - завладяване *на* физическото тяло. Това е последвано от завладяване на духовните и менталните сили, което е задача на нашето време. Така расовото развитие придобива още по-висш смисъл и ние разбираме, че расовото развитие е обучение *на* развиващия се човешки дух. Поглеждаме назад към сфери, където човечеството е структурирано по съвсем различен начин. Нашите души са се въплъщавали в онези времена и са учили за външния свят чрез неговите проявления. По-късно те са се завърнали на Земята в различна раса и по този начин са се научили да възприемат света по различен начин. И така продължава. Човечеството напредва през раса след раса. Тези, които са млади души, се въплъщават в онези раси, които са останали на по-ранния си расов етап.

Така това, което живее около нас като раса и души, се интегрира органично и духовно. Всичко придобива смисъл, става прозрачно, става обяснимо . Ние се приближаваме все повече и повече до разрешаването на тези загадки и можем да разберем, че в бъдеще ще трябва да преминем през различни епохи, че ще трябва да поемем по различни пътища от тези, които е поела расата. Трябва да сме наясно, че развитието на душата и расата са различни. В рамките на атлантската раса са живели нашите собствени души, които след това са еволюирали във висша човешка раса. Това ни дава картина на човешкото развитие до нашето време. По този начин ние разбираме и принципа за установяване на ядрото на всемирно братство, без да се обръщаме назад.

Разглежда раса, цвят на кожата, социална класа и т.н. Ще разгледам тази мисъл по-подробно по-късно . Днес исках само да покажа как една и съща същност присъства в различните форми и всъщност в много по-точен смисъл, отколкото ни учи естествената наука. Нашата душа напредва от етап на етап, тоест от раса на раса, и ние разбираме значението на човечеството, когато разглеждаме тези раси. Едно нещо, което разбираме все повече и повече, е колко дълбока и вярна е поговорката: „Някой успя да повдигне завесата на богинята в Саис. Но какво видя той? Той видя – чудо на чудесата – себе си!“ Виждаме себе си навсякъде и в най-разнообразни форми. Това е себепознание! И тук се потвърждава великата поговорка от Храма на Мъдростта в Гърция: О, човече, познай себе си!

СЪРЦЕТО НА МЪДРОСТТА В РЕЛИГИИТЕ Берлин,

16 ноември 1905 г.

Когато някой чете популярна книга днес, например за астрономия, вероятно е предимно за да научи за мистериозните факти на Вселената. Той вероятно ще намери удовлетворение в такава книга, ако представената информация резонира с неговия интелект, възприятие и чувства. Той вероятно също така ще се опита, където е възможно, да разбере как се стига до подобни истини и прозрения – в популярни лекции, където се провеждат експерименти, или в достъпни обсерватории, лаборатории и т.н. – да се задълбочи възможно най-дълбоко в темата. Едно обаче остава сигурно: Човекът, който чете такива книги, трябва да предположи, че има и други хора, които чрез много специфични методи на изследване и специализирано научно и техническо обучение са придобили уменията, описани в нашите популярни книги .

Всеки, който прочете „Естествена история на сътворението“ на Хекел , може да си каже: Да, това е напълно логично за моето разбиране, моя разум, моите чувства. – Но той също така ще осъзнае, че е необходимо много, наистина много, за да се установят тези факти на първо място. И тогава може да предположи, че има малка група хора, които са заети с установяването на такива факти. Голяма част от човечеството вероятно реагира по много подобен начин на други писания, които

да се донесат факти от друга сфера на хората, а именно във връзка с така наречените религиозни текстове. По същество това не е по-различна връзка от тази, която току-що описах. По отношение на религиозните текстове хората също първоначално се питат: Дали това говори убедително за моите възприятия, моите чувства и моя разум? — И тук те предполагат, или поне в отминали епохи, а и днес има многобройни религиозни деноминации, в които същото е вярно, че точно както при външните, сетивни факти, които научаваме например от „Естествена история на сътворението“ на Хекел или от популярни астрономически разкази, за тези религиозни истини също има малък кръг от хора, които познават методите, които притежават ключа за установяване на тези факти. По този начин, по отношение на религиозните текстове, хората също предполагаха, че има индивиди, които са способни не само да разчетат тези истини, но и да ги установят; че има индивиди, които притежават ключа към това и знаят методите за пряката му проверка. Накратко, по отношение на религиозните писания, както и при всяко друго представяне на факти, трябва да се предположи, че те произхождат от знание, от пряк опит. По отношение на писанията, които се занимават със сетивни факти, се предполага, че има хора, които установяват тези факти с телескопи, микроскопи и биологични и други методи на изследване. По отношение на съобщенията, съдържащи се в религиозните документи, трябва също да предположим, че има хора, които познават методите за проникване, чрез опит, в сферата, която е описана в...

Религиозните писания засягат тази тема. Точно както „Естествена история на сътворението“ се занимава с областта на сетивните факти, а популярните лекции – с областта и фактите на астрономията, така и религиозните писания се занимават с областта на свръхсетивното, невидимото, *духовното*. И ако ние, като нелюбознателни личности, искаме да отдадем същото доверие и вяра на религиозните писания, тогава трябва да предположим, че в света има хора, които си поставят за цел да събират опит в света на свръхсетивното, невидимото, в света на това, което е в основата на сетивния свят като духовни причини. Човешките същества не могат да имат друго отношение към представянето на естествена история на сътворението и представянето на свръхсетивна история на сътворението. Не отношението на хората към тези въпроси се различава; различават се само областите, за които говорят съответните писания. Това означава, че трябва да има знаещи хора, които могат да установят фактите, съобщени в религиозните писания. До известна степен обаче това осъзнаване е загубено в наше време, особено по отношение на религиозните текстове. И както би било безсмислено, ако не можехме да предположим, че изследователите стоят зад научнопопулярните изложения, така би било фундаментално безсмислено, ако не можехме да предположим, че изследователите стоят зад твърденията на религиозните текстове. Днес обновяването и съживяването на осъзнаването, че изследванията съществуват и в свръхсетивната област, е задача на теософията или духовната наука. Духовната наука не цели нищо по-малко от това да утвърди това осъзнаване в най-широките кръгове.

от своя страна, осъзнайте, че е точно както току-що казах.

Теософията често се превежда на немски като знание или мъдрост от Бога. Това не е точен превод; поне не улавя същността на теософията. Познанието за Бога е нещо, което първоначално се носи пред теософа като предчувствие, нещо, което представлява крайната цел на всяко познание. И точно както все още не сме усвоили напълно всички средства и възможности за познание, все още не можем да твърдим, че притежаваме всеобхватно или окончателно разбиране за божествената основа на света.

Човечеството ще продължи да се развива, ще напредва, също и в своите когнитивни способности. Може би дори най-напредналите сред нас все още не могат да си представят какво все още ще може да постигне човечеството по този път по отношение на прозрението в мистериозните светове на съществуването. Трябва да сме абсолютно наясно, че европейските културни хора имат съвсем различна концепция за божествеността от например така наречените диваци на Африка или варварите, нахлули в Римската империя от север в началото на Средновековието. Трябва да предположим, че средностатистическият образован човек сред нас също има различна концепция за божествената същност от *Гьоте*. По този начин можем да си представим, че човечеството ще продължи да напредва, че в бъдеще ще се развиват човешки способности, срещу които интуитивната и въображаема сила на Гьоте е все още нещо много недоразвито. От това можем да започнем да разбираме колко по-възвишена и величествена е всъщност концепцията за Бог.

Този човек ще бъде като нашия собствен. Можем да кажем, че живеем, движим се и съществуваме в него, но това познание за него никога не може да бъде пълно. Следователно, теософията не означава, че тя се стреми да бъде познание за Бога. Теософията означава онова познание, което придобива по-дълбоката, най-съкровената същност на човека, за разлика от обикновеното, ежедневно познание, което придобива външната, чувствената, преходна природа на човека.

Нека бъдем наясно с това: Виждаме цветове и светлина около нас, чуваме звуци, усещаме аромати, вкусваме вкусове, хващаме предмети, усещаме топлина и студ и така нататък – всичко това чрез външните си сетивни органи. И можем да си представим, че за някой без уши няма звучащ свят, а безшумен; за някой без очи няма светещ, пъстър свят, а тъмен. Всичко това е просто обобщение на това, което хората могат да възприемат със сетивата си. Но сетивата се състоят от материални сили, които се връщат на земята. И това, което възприемаме чрез тях, също е преходно. По този начин сме насочили вниманието си към преходността на човечеството. Физикът ни показва, че ще дойде време, когато земята ще се е разпаднала на безброй атоми, когато вече няма да съществува. Тогава всички цветове, светлини, тонове и форми на минерали, растения и животни вече няма да съществуват в сегашния си вид; всъщност самата човешка форма вече няма да съществува.

По този начин, ние характеризирахме сферата на преходността в човешките същества. Това, което този преходен човек разпознава, е ежедневна наука, вид наука, преследвана от нашата официална наука. Това не е предназначено да внушава каквото и да било.

Това трябва да се каже против тази официална наука. Но цялата тази наука не е нищо друго освен занимание с неща от преходност. Съществува обаче и друг начин за гледане на света, а именно чрез онези способности в човечеството, които сами по себе си са нетленни. Човешката природа носи в себе си нетленно ядро. И това нетленно ядро, което откриваме в себе си чрез интроспекция, чрез собственото си размишление, ще бъде пренесено от човечеството в ново съществуване във времената, когато земята е била разпръсната. Човечеството ще пренесе това нетленно ядро в други светове и това, което е познало, ще пренесе в друг свят като плод на този земен живот. Това, което се познава по този начин чрез божествената същност, е съдържанието на духовната наука. Теософията не е познание за други неща, а познание от различен вид, познание за другия член на човешката природа. Теософията, или духовната наука, следователно не произлиза от онези, които с обикновен интелект и обикновени сетива се стремят да съзерцават духовното от гледна точка на сетивното, а от онези, които са събудили спящите в човечеството способности и по този начин са способни да изследват свръхсетивното, нетленното. Обикновената наука разглежда растенията, животните и хората според техните обикновени свойства, такива каквито се представят на сетивата. Духовната наука също разглежда само това, което ни заобикаля в света. Но тя го наблюдава чрез други сили и други способности и по този начин научава за вечните и нетленни качества на нещата. Това е теософията. И онези изследователи, които са събудили такива способности в себе си, са тези, които са способни да изследват свръхсетивното.

да установят сами фактите, съобщени ни в религиозните вероизповедания. Точно както естествените учени в лабораторията и обсерваторията установяват чрез силата на сетивата и чрез инструменти това, което след това е написано в популярни книги, така и изследователите на свръхсетивното установяват чрез собствения си опит това, което е било съобщено на човечеството в религиозните текстове от различни епохи. В същия смисъл, в който говорим за научни лаборатории и астрономически обсерватории като за изследователски институции, в същия смисъл говорим за духовно-изследователски институции. Ние наричаме тази духовно-изследователска институция - точният термин не е от съществено значение - Ложата на Учителите на Мъдростта. Тъй като цялата мъдрост в крайна сметка трябва да почива на общ произход, обща основа, защото всички, които стоят в духовна връзка с тези учители, са осветени и проникнати от тази мъдрост, всяко изследване също се връща към духовния източник, към великото братство на най-напредналите мъдrecи, които чрез собствената си интуиция и средствата на духовното изследване са разпознали това, което е провъзгласено в тези религиозни текстове. Наречете това, което е в основата на всяка религия, „духовна лаборатория на човечеството“, наречете го „великата бяла лежа“ - няма значение. Сега знаем какво се има предвид под това. Точно както всяка популярна книга води началото си от това, което действително е било изследвано някъде, така и всяка от великите религии води началото си от това, което е било изследвано в духовен смисъл в тази лаборатория на бялото братство на човечеството. А тези, които са основали религиите, не са били нищо друго освен велики, изключителни личности, които са насочвали обучението и учението на това братство в—

на великата духовна лаборатория, са били въведени в духовния живот, който е в основата на всички явления, и са били изпратени оттам при различните народи, за да говорят с всеки народ на неговия собствен език и по негов собствен начин. В тази духовна лаборатория се преподава единна основа на знанието, първична истина, и е възможно тези, които се изкачват нагоре чрез вътрешно развитие, да се научат сами да разпознават методите на изследване и да могат да боравят с тях, както Хекел и други естествени учени боравят със сензорните методи. Възможно е тези хора *да получат достъп до изследователите на духовната лаборатория* и да научат от кое централно място са дошли великите мъдреци, пътували на юг и запад и донесли великите послания на човечеството; възможно е те да намерят пътя към онези, от които могат да научат как се е случило всичко това.

Древните религиозни учители са били изпратени от едно и също място, великите основатели на религии, които са донесли първите послания в древна Индия, чиито отгласи европейските учени са се възхищавали толкова много, тъй като са контрастирали с мъдростта, присъща на древните брахмани. Същият този център на мъдрост е изпратил различните Буди, които са донесли своите послания на отделните членове на азиатските религии; той е изпратил египетския Хермес, който е основал онази чудна религия, за която някой е казал на *Солон* : „Това, което знаеш, е като знанието на децата в сравнение с мъдростта на нашите посветени.“ От нея произлиза Питагор, великият учител на гръцкия народ, а също и от нея произлиза този, който сияе в бъдещето, чието религиозно кредо е все по-широко.

и става по-духовен, самият Исус. Тук имаме връзката, както се представя духовно, и виждаме как различните религии сочат обратно към централното място, където се култивира най-висшата човешка мъдрост. Всеки, който разгледа различните религии, ще може да се убеди, че самите им характеристики сочат към такова централно място. Това, че прилики могат да бъдат открити в различните религиозни вероизповедания, често е било признавано дори от нашите материалистични културни изследователи. Зороастризмът, древният индианизъм, будизмът, дори религията, съществувала в древна Америка - всички те съдържат елементи, в които има забележително съгласие. Смятало се е обаче, че това съгласие произтича от външни причини. Процесът не е бил изследван достатъчно задълбочено, защото ключът към него е бил донякъде изгубен. Всеки, който наистина се ангажира с това, което е в основата на религиите като основна истина, обаче, ще може да се убеди от самите религиозни вероизповедания, че приликите не могат да произтичат от външни фактори, а по-скоро, че произтичат от общо ядро на мъдростта и че са били оформени по различен начин само от съображения за отделните народи и различните времена.

Поглеждайки към Азия , първо откриваме останки от древна религия, която трудно може да се счита за религия в съвременния ни смисъл. Откриваме тази религия в забележителната култура на Китай. Не говоря за религията на Конфуций, нито за тази, която се разпространи като будизъм в Индия и Китай, а по-скоро искам да говоря за останки от древната китайска религия, даоистката религия. Това е религията, която насочва човечеството към Дао.

Дао се превежда като цел или път. Но човек не получава ясно разбиране за същността на тази религия, като просто се придържа към този превод. В продължение на хилядолетия Дао е изразявало за голяма част от човечеството най-висшия идеал, към който хората биха могли да се стремят, идеала, който те вярваха, че светът, цялото човечество, един ден ще постигне – най-висшият идеал, който човечеството носи в себе си като семе и който един ден ще разцъфне в зрял цвят от най-съкровени дълбини на човешката природа. Дао означава едновременно дълбока, скрита дълбочина на душата и възвишено бъдеще. С благоговейно страхопочитание за Дао не само се говори, но и се съзерцава от онези, които знаят какво наистина означава. Даоистката религия се основава на принципа на еволюцията и утвърждава: Това, което ме заобикаля днес, е етап, който ще бъде преодолян. Трябва да съм наясно, че това развитие, през което преминавам, има цел, че се развивам към възвишена цел и че в мен живее сила, която ме подтиква да постигна великата цел на Дао. Ако усещам тази велика сила в себе си и ако усещам, че всички същества се стремят към тази цел заедно с мен, тогава тази сила е водещата сила, която духа към мен от вятъра, отеква от камъка, свети от мълнията, отеква от гръмотевицата и ми изпраща светлината си от слънцето. При растенията тя се проявява като силата на растежа; при животните - като усещане и възприятие. Това е силата, която ще ражда форма след форма, отново и отново, докато не достигнем онази възвишена цел, чрез която познавам себе си като едно с цялата природа, която се влива и излиза от мен с всяко вдишване, която е символ на най-висшия развиващ се дух, който преживявам като живот. Аз преживявам тази сила като Дао. - Именно в тази религия -

gion zun ahn om von einen nachseits Gott ganz sprechen; es wurde nicht von etwas, die aus das außer Welt sprechen, aber von etwas durch etwas, durch einen Kraft zum Fortschritte der Menschheit zu finden.

Дао е било истински усещано в онези времена, когато човечеството все още е било свързано с божествения източник, особено сред хората от Атлантида. Тези наши предци все още не са притежавали високоразвития интелект, интелигентността, тази на съвременното човечество. Вместо това, те са имали по-сънноподобно съзнание, по-инстинктивно възникващ въображаем живот и по-малко пресметлив мисловен живот. Представете си този сънноподобен живот, но засилен, така че да е смислен, а не хаотичен, и си представете човечество, от чиито души възникват такива образи, образи, които съобщават за усещанията, които се намират в собствените им души, образи, които отразяват всичко, което е външно около нас. Човек трябва да си представи вътрешния свят на тези първични хора съвсем различно от нашия днес. Днес човечеството се стреми да формира мисли и понятия за околната среда възможно най-точно. Примитивните хора, от друга страна, са формирали символични, алегорични понятия, които са се появявали в тях, пълни с живот. Когато срещнете някого днес, се опитвате преди всичко да си съставите представа дали е добър или лош, умен или глупав и се опитвате да стигнете до понятие, което съответства възможно най-обективно на външния вид на човека. Това никога не е било така при първобитния човек от Атлантида. За него е възниквал образ, а не интелектуална концепция. Ако е срещнал зъл човек, е възниквал образ, който е бил скучен и зловещ. Но възприятието не се е превърнало в концепция. Въпреки това, той е действал и се е държал според този образ.

Образи. Когато пред него се появяваше ярък, красив образ, сънливо видение в душата му, тогава той знаеше, че може да се довери на такова същество. И той се страхуваше от образ, когато той възникваше в него в черни, червени или кафяви нюанси. Истините все още не се появяваха рационално или интелектуално, а като вдъхновение. Той чувстваше, сякаш божеството, действащо в тези образи, беше в самия него. Той говореше за божеството, което се обявяваше в бриза, в шумоленето на гората, а също и в образите на вътрешния му душевен живот, когато се чувстваше принуден да погледне към възвишено бъдеще за човечеството. И това той наричаше Дао.

Съвременният човек, който е наследил това първично човечество, се отнася към духовните сили по различен начин. Той е загубил силата на прякото възприятие, която в някои отношения е по-тъпа и по-неясна от нашата, и вместо това е достигнал етапа на интелектуално и рационално представяне, което в някои отношения е по-високо, но в други и по-ниско. Така съвременният човек стои по-високо от първичния човек, защото притежава остър, проникновен интелект; но той вече не изпитва живата връзка с божествено активните даоистки сили на света. Така той има света такъв, какъвто се разкрива в душата му, а от друга страна, силите на интелекта. Атлантът е усещал образите, които са живели в него. Съвременният човек чува и вижда външния свят. Тези две неща, външното и вътрешното, стоят в противоположност едно на друго и той вече не усеща как връзката протича от едното към другото. Това е великият смисъл на развитието на човечеството. Откакто земните маси са се издигнали отново, след като океанските наводнения са залели континентите, откакто

В онези времена човечеството копнееше да преоткрие връзката между това, което чувстваше и възприемаше вътре в себе си, и това, което му се представяше във външния свят на сетивата. Следователно думата „религия“ – „религия“ – е оправдана. Тя не означава нищо друго освен да се съедини отново това, което някога е било свързано, а сега е разделено, да се свържат отново света и Азът. Различните форми на религиозни вярвания не са нищо друго освен средствата, пътищата, проповядвани от великите мъдреци, за преоткриване на тази връзка. Те са толкова разнообразни по своя замисъл, за да бъдат разбрани, под една или друга форма, от хора от всяко културно ниво.

Древният индиец, заобиколен от буен, процъфтяващ растителен свят, който успокоявал душата му и правил ненужно производството на външни инструменти и култура, е трябвало да възприема това, което съществува като религия в човечеството, по различен начин от съвременните хора. Когато човек живее спокоен живот, в душата му възникват различни идеи, отколкото когато работи с груби инструменти и е принуден да се занимава с технически дейности. По този начин откриваме, че външната природа варира в различните региони на земята, както и вътрешният живот на хората. Тъй като общата нишка трябва да се търси чрез различните религии, е съвсем естествено учителите да са установили пътя за намиране на тази връзка по различен начин за различните народи и различните времена.

Първият начин, по който е била установена тази връзка, как е било търсено древното Дао на Атлантида, е чрез религията на древна Индия, региона Ганг, който в древни времена е получил ученията на светите Риши, велики посветени, чиито възвишени доктрини все още резонират в прекрасните ведически поеми и в

до най-високите нива на човешкото разбиране, провъзглася на човечеството с общи черти, че съществува нещо, което служи като единна основа на вселената, основата на всичко. То се е наричало Брахман, Парабрахман, Бхагавад и каквито и други имена да е било използвано. И това, което откриваме във Ведите, които са просто ехо от оригиналните древни учения, ни показва колко величествени, могъщи и възвишени са били понятията, чрез които тази изтънчена духовност се е опитвала да се издигне до божествения първичен източник на битието. Човек би могъл да го опише така: Някога духовните войнства се събрали около първичното същество и го попитали кое е то, а то отговорило: Нямаше да бъда това, което съм, ако можех да определя себе си чрез нещо друго освен себе си. Когато определяте нещо, търсите по-висша концепция за него. Отделните животински същества – лъвът, орелът, кучето, вълкът и т.н. – се идентифицират чрез позоваване на всеобхватните понятия за видове котки, видове кучета, видове птици и т.н. Отделните ветрове се идентифицират чрез позоваване на общата концепция за вятър. Така всичко в света има свое име, което показва какво е над него. Но Аз – така Брахман каза на духовните войнства – Аз нямам име над себе си. Аз съм АЗ СЪМ.

Това е първичният източник, от който произлиза човечеството; това е целта, към която човечеството трябва да се завърне. Развитието се е случвало и тук, в древна Индия. Развитието е било магическата дума, чрез която човечеството е осъзнало своята цел. Според религиозната доктрина, трябва да е имало нещо, което е довело до мястото, където човечеството се намира днес. Някога трябва да е имало копнеж.

да имаш копнеж, който води надолу от божествения произход към този свят, към необходимия преходен етап, на който се намираме днес. Точно както е било необходимо и правилно да съществува такъв копнеж и желание, водещи към света, така е вярно, че трябва да има сила, която да води човечеството обратно навън, така че то да върне плодовете на този свят към божествения източник. Тази сила е преодоляването на желанието чрез божествени желания, пречистването на целите чрез божествената цел.

Сега това, което се възприемаше като религия, беше нещо съвсем различно от древните времена, за които говорихме. Вече не беше Богът, който се разкриваше на вътрешното „аз“; сега беше Богът, който се разкриваше отвън, защото човешката душа трябваше да създаде пропаст между себе си и външния свят. Ясно е, че Словото сега заемаше мястото на непосредствения живот и просто силата – а самата Веда не означава нищо друго освен Слово. Чрез Словото напредналите, мъдри хора провъзгласиха какъв е източникът и целта на човечеството, какво е в основата на целия свят. В древността хората са имали съвсем различно разбиране за това Слово, отколкото ние имаме днес.

Бих искал да се опитам да ви дам представа какво е чувствал човек, когато е говорил за Ведата, Логоса и по-късно за Словото. Човешките същества дават имена на нещата. Те казват: „Това е това“ и „Оно е онова“. Но когато устата им назовава нещата, това не е произволно; по-скоро това са същите имена, които божествената първична душа на човечеството някога е изрекла от себе си, създавайки по този начин нещата. Човешките същества виждат нещата и след това изричат техните имена. Но първичната душа...

Някога първо са били изговаряни имената и нещата са се оформяли според словото. Така, в древни времена, е имало първична душа, която е изричала думите на сътворението. Думите са се превърнали във вещи и човешката душа впоследствие е открила думите в онези неща, които божеството е поставило в тях. Тя е събудила спящите думи от вътрешността на нещата. Така човечеството се е свързвало с божеството, където е имало религиозно чувство, чувство към словото, което наистина е живяло в древна Индия. Следователно, идеята е била свързана със словото, че има хора, които са способни да виждат дълбоко в природата и същността на света, които могат да оставят да резонира и да провъзгласяват с думите си това, което божеството някога е издъхнало в света. Такива хора са били считани за посветени. Старият индиец е говорил за своите Риши не като за обикновени хора, а като за такива, които вече са достигнали степента на безсмъртие във физическите си тела и които не живеят в света на сетивата, а в душите си във висшето небесно царство, общувайки с боговете, с духовните същества, които са в основата на света. Поглеждайки към онези, които по този начин бяха развили Дао в себе си, човек осъзнаваше, че всеки човек един ден ще достигне този етап. И с това дойде доктрината за прераждането, за честото повторение. Не от въображението си, а от възприятието си, Буда говори на своите последователи и каза: „Оглеждам се назад към един, два, три, четири, десет, сто живота.“ - И той говореше за тези сто живота, както човек говори за един живот. В тези много животи той придоби всичко, което му позволяваше да надхвърли простото сетивно преживяване,

а по-скоро да говорят от гледна точка на опита на свръхестественния свят и да донесат на човечеството посланието на тези свръхестествени светове. Това свръхестествено знание е фундаментален компонент на всички религии.

Нека отново се поставим на мястото на народите, които са усещали Дао. Те не просто са се стремели да се обединят с божественото чрез религията, но са виждали себе си като дреха, покривало на божественото. Това е било тяхното непосредствено осъзнаване. Имало е хора, които не са могли да мислят по този начин, които не са били толкова мъдри, колкото сме ние, но са имали непосредственото осъзнаване, че самите те обхващат божествена сърцевина, както плод обхваща костилката си. Те са виждали и усещали тази сърцевина и чрез нея са гледали назад в миналото и навън в бъдещето. Правейки това, те са преживели в себе си доктрината за прераждането.

С подобно осъзнаване са се сблъскали мигриращите имигранти от онова време. Древните индийски учители, които са дали на индийците първата култура на Брахма, все още са намирали живо разбиране за прераждането. Следователно всички религии, произхождащи от това място, споделят доктрината за прераждането. Дао се е усещало, то се е усещало в различните му проявления на човешката дейност. Съвсем естествено е човекът в наше време, който е отделил вътрешния си живот от великите външни сили, да не е могъл да обхване многото животи, а е виждал само, че представлява ограничения обхват на този вътрешен живот. От всеки следващ етап, който сега се простира на север, започвайки с древната персийска религия, осъзнаването, че човешката душа е обвивка около вечно прераждащото се ядро, избледнява. Съзнанието се стеснява до

Зенитът се намира между раждането и смъртта и възниква въпросът как, в рамките на раждането и смъртта, трябва да се търси „religare“, религията. Там, за първи път, контрастът между дуалността и единството се усеща истински.

Докато даоисткият индивид от Атлантската епоха живо преживяваше връзката си с изначалния източник, а брахманският индивид все още се опитваше да събуди Брахман, разбиран като един и същ както външно, така и вътре в човечеството, персийският индивид първо възприемаше определена двойственост, дуализъм. Той възприемаше това, което се е случило с човечеството, като вътрешно и външно, като изначална основа и настоящата човешка форма. Той гледаше нагоре към изначалната основа, от която е произлязло всичко около него; той гледаше нагоре към Словото, от което са произлезли растенията, животните и хората във физическата си форма. Но той възприемаше и нещо друго: усещаше, че нещо в него не е в хармония, нещо, което първо трябваше да стане подобно на изначалното божествено. Той възприемаше последното като падение от изначалното божествено. Противоположността се изправяше пред него: двойствеността на светлината и тъмнината, или мъжкото и женското. Те представляват изначалната основа и това, което човешката душа очаква в материалната си форма. Това е вторият етап от човешката еволюция.

Третият етап ни среща в праисторическите и исторически разкази на Египет, запазени за нас в „Книгата на мъртвите“. Там човечеството е възприело трето измерение на дуалността. То е видяло как светлината, слънцето, се разпространява над земята, видяло е как то я прониква с лъчите си и събужда за живот семената и съществата, спящи в нея, видяло е как първичната почва трябва да бъде оплодена. Тази троица – първична почва, оплождане, нов живот – е това, което наричаме тричастна

концепция.

Животът, който откриваме символизиран като Озирис, слънцето, богът на светлината; като Изида, материята; и като Хор, животът, който се развива от нея. Това са трите египетски божества. Така троицата се появява тук. И тази троица сега се превръща в основно ядро във всички по-късни религиозни деноминации.

Тогава божественото ни се явява като троица в религиозните вероизповедания, където е назовано: Отец, Слово и Свети Дух – Изида, Озирис, Хор – Атма, Будхи, Манас. Навсякъде сега откриваме концепцията за Троицата в религиите. И ние сме разпознали причината за това. Тя ни се явява в образи или думи в Азия, в Египет сред жреците, но също и в гръко-римския свят, при Августин, а след това и през Средновековието, където човек открива, сякаш отеквайки, съответстващ първичен тон, който се е появил съвсем ясно в миналото като първичната основа, от която е възникнал човечеството. Човечеството се е развило до това, което е днес, и сега се стреми към бъдещето от центъра на своето същество. Древните духовни изследователи са възприемали това като Троицата в човечеството. Когато в бъдещето сме узрели към по-голямо съвършенство, тогава онази сила, на която дължим съществуването си и която днес действа в нас като скритата първична основа на битието, ще се е появила по формиращ начин. Това се възприемаше като божественото, неописуемият аспект на човечеството, който е тъждествен с първата същност, неразделна част от тройния свят. И тогава, това, което сега живее в човечеството, което се стреми към това най-висше благо, се възприемаше като Словото, действащо в настоящето, Синът, който произлиза от Отца, който почива неописуемо в него: От Отца произлиза Синът-човек. Точно както това Отечество-основание оформя бъдещото, по-съвършено човешко същество, така наистина е...

Той създаде развиващия се син-човек, Будхи, втория член на човешкото същество, който все още не е съвършен, но е причината да се стремим към съвършенство. Това е втората същност. Но тази основа на света е действала и в миналото. Точно както чувственото човешко същество е било създадено от първичната основа на всички светове в миналото, така и това, което вече е приело форма и е излъчило в него днес, съдържа нещо, което също е изникнало от първичната основа в миналото и вече е напълно оформено. Нека погледнем навън във вселената, каквато тя се възприема в цветове, звуци, миризми и тактилни усещания: тя е изникнала от неописуемата първична основа. В това отношение можем да наречем тази първична основа, която ни се явява, създанията, дух, дори в християнския смисъл. Но светът все още не е напълно създаден. Светът е зародиш, нещо, което има душа в себе си, нещо, което има в себе си стремежа към бъдещето. Това е Синът. Затова този стремеж е наречен: Словото, Веда, Еда. Третото е това, което е в нас днес като сила, която ще стане осезаема в нас в бъдеще: Бащината основа на цялото битие, лежаща дълбоко в душите на всички нас.

Да преживееш това живо, да го превърнеш в същността на всяко вътрешно представяне, означава: да преживееш Троицата. Персона означава маска или външна форма, скритост. Следователно, религията разкрива това ядро на истината, което току-що развих, в три различни маски, в три лица. Бог има три различни лица, което означава, че се появява в три различни маски: Дух, Слово и Отец. С това едновременно се докоснахме до религиозното изповедание, което след това доведе до християнството. Ако наистина разберете това, ще схванете тази истина.

Това е изразено и в него. Ако наистина разберете най-дълбокото Евангелие, това на Йоан, ще откриете в него същото осъзнаване за религиозност, за единение с висше съзнание, появило се в човешка форма: доктрината за въплътения Логос, Божеството, самото настоящо Божество, което живее в братство с другите две форми на Божеството: Духът, произхождащ от миналото и действащ в настоящето, и Отецът, който твори в настоящите светове в бъдещето. Така Синът произлиза от Отца, едновременно е съединен с Духа и по този начин Синът е великото предизвестие, което ще доведе до Отца. Това е показано и с думите: „Никой не дохожда при Отца, освен чрез Мен“, чрез божествената същност на настоящето. Освен това е посочено, че той отново ще изпрати Духа, същността на това, което вече е в света днес. Точно както Христос е казал: „Аз съм с вас през всичките дни до свършека на века“, така е вярно и че той ще се завърне, че цялото християнство е било подготовка за новата форма. Засега имаме духа, знанието и науката; засега религиите са били преподавани така, както са били преподавани в миналото. Религиозните текстове са били запазени за нас и теолозите сега се стремят да ги тълкуват и да преподават съответно. Ето как теологията сега действа на мястото на мъдростта. Теософията означава мъдрост и истина; теологията означава *доктрина* за мъдростта и истината. Точно както теологията е възникнала от духовната наука, така и теологията трябва да се върне към духовната наука.

съм посочвал как са били нещата преди

Такова беше изследването и тогава настъпи промяна. Дотогава, навсякъде, където се провеждаше обучението, хората се позоваваха на книгите на древните мъдреци, на Платон, Аристотел и т.н. Там нямаше изследователи, а по-скоро тълкуватели. Имам предвид онзи любопитен период, за който ни разказва теологията, но който, в по-късни времена, когато хората се научиха да четат природата, фундаменталният текст отново вече не можеше да бъде разбран. Вярата в писаното слово беше почти абсолютна. Ако например един естествен учен твърдеше, че нервите произхождат не от сърцето, а от мозъка, отговорът беше: Аристотел казва друго и Аристотел е прав, въпреки че изследваният обект може би е демонстрирал това, което се твърди. В най-широките кръгове днес все още няма осъзнаване, че съществува ключ, че има изследователски институции и изследователски методи, които установяват фактите от духовната сфера, точно както обсерваториите или лабораториите установяват фактите от сетивния свят. Вече тридесет години отново се провъзгласява, че съществува такова нещо като духовен център на човечеството, а теософите не казват нищо по-невероятно от това, когато Хекел казва: „Ето как стоят нещата.“ — Когато Хекел прави нещо, ние приемаме, че е намерил доказателство за това в своите изследвания. По същия начин приемаме, че казаното в религиозните текстове е установено като истина чрез факти и че сред нас има хора, които сами могат да се върнат към източниците. Привличането на вниманието към духовните изследователи, към връщането към централния център, е теософията, или духовната наука, която говори отново от опит за нещата на свръхсетивното, точно както тези, които първоначално са създали религиозните текстове, от които

Те са говорили от вътрешен опит. Точно както естествената наука е преживяла възраждане преди четиристотин години, така и теософията или духовната наука е предназначена да означава възраждане на директното духовно изследване днес.

Това ни води до необходимостта да се върнем към онова ядро на истината, което се опитам да очертая накратко – от Дао до появата на великия Изкупител на човечеството. Това, което исках да постигна днес, е да насърча осъзнаването за това как хуманитарните науки се отнасят към тази централна точка, това ядро на истината в различните религии. Тези, които все още не са се занимавали с хуманитарни науки, може би ще се върнат, за да чуят повече. Може би някои ще кажат обаче, че това е необудизъм, нова религия, нещо ориенталско, нещо, което се стреми да въведе нещо чуждо в нашия свят. Но това не е така; това не би било в духа на хуманитарните науки. Само онези, на които им липсва воля да се вслушат в това, което хуманитарните науки имат да кажат, говорят по този начин. Целта на хуманитарните науки е да търсят ядрото на истината във външните ни религиозни вероизповедания, да проследят до източниците, от които са се появили и са създадени книгите, които съществуват днес. Връщането към фактите е необходимо; тогава книгите ще бъдат по-добре разбрани, тогава нов живот ще се влее в човечеството. Християнството трябва да се разбира като религия, която подготвя човечеството за бъдещето, като религия на Сина, чрез която човек намира Отца по същите пътища. Да направи тази религия разбираема е едновременно една от най-важните задачи на хуманитарните науки. Следователно, тя търси зрънцето на истината във всички религии, за да открие зрънцето на истината в нашата собствена.

да намери своето. Осъзнахме, че религията не произлиза от детински представи, а от най-висша мъдрост, от духовно изследване. Научихме обаче също, че човек може да стои на върховете на науката и все пак да бъде религиозен човек. Когато това прозрение, това изследване, намери отново резонанс, тогава живото чувство ще се събуди за това, което един от теософите, *Гьоте*, провъзгласи на света преди повече от сто години като вид програма, като красив и славен основен принцип за човечеството, с който искаме да заключим днес, признавайки, че не може да има истинска наука, никакво по-дълбоко човешко наблюдение, което да изобразява религиозните истини като детински; и че всички религии съдържат като ядро на нашата най-висша цел:

Който притежава наука и изкуство,
има и религия; който не притежава
тези две, нека има религия!

БРАТСТВО И БОРБА ЗА СЪЩЕСТВУВАНЕ

Берлин, 23 ноември 190 г.

Днес нашата задача е да говорим за два аспекта на душата, единият от които представлява велик идеал, който е проникнал в човечеството, откакто то е започнало истински да го чувства: братството. Другият е нещо, с което се сблъскваме на всеки етап от живота днес: борбата за съществуване. Тези от вас, които са изучавали дори малко целите на духовно-научното движение, са запознати с нашия първи принцип: да формираме ядрото на братство, основано на всеобщата любов към човечеството, без разлика на раса, пол, професия, вероизповедание и т.н. Самото Теософско общество е поставило този принцип на всеобщото братство начело на своето движение и го е превърнало в свой най-важен идеал. То е показало това, като е разглеждало този велик етичен стремеж към братство като тясно свързан с това, което като цяло е целта на човешката еволюция, сред онези културни начинания, от които се нуждаем повече от всичко днес.

Духовно настроеният човек е убеден – и не само убеден, но и напълно сигурен – че дълбокото познание, познанието за духовния свят, когато то истински и искрено обхваща човечеството, трябва да доведе до братство, че най-благородният плод на дълбокото, най-съкровено познание е именно това братство. Този духовно-научен мироглед обаче сякаш противоречи на много от казаното в последно време.

Човечеството се е сблъсквало с това. В определени кръгове многократно се подчертава прогресивната сила на борбата и колко често все още чуваме днес, че човешката сила расте чрез съпротива, че човечеството става силно по воля и интелектуална инициатива, като трябва да измерва силата си с противника си. Един светоглед, възникнал от интелектуалните основи, светогледът на *Фридрих Ницше*, включва, наред с много други ентусиазирани от борбата изказвания, и това: „Обичам критика, обичам големия критик повече от малкия.“ Можем да открием това в различни форми в творчеството на Ницше отново и отново като нещо, което е изцяло неразделна част от неговата философия на живота. Свързано е с някои дълго преобладаващи икономически възгледи, че борбата на всички срещу всички, в общата конкуренция, се разглежда като мощен лост на прогреса. Колко често се е казвало, че човечеството може най-добре да напредне, когато индивидът, доколкото е възможно, се облагодетелства сам и се откроява. Думата индивидуализъм се е превърнала в истинска модна дума, признаваме, че повече в сферата на външния материален живот, но също така не е без основание и в сферата на вътрешния духовен живот.

Че човек е от най-голяма полза за своите близки, когато извлича възможно най-много икономическа полза от живота, защото като стане икономически силен, той може да облагодетелства повече и общността: това е кредото на много икономисти и социолози. От друга страна, чуваме, както многократно се подчертава, че човек не трябва да бъде свеждан до един-единствен калъп, че трябва да развива присъщия си потенциал във всичките му аспекти, че трябва да живее живота си пълноценно, че трябва да стане...

То трябва да извади наяве това, което се крие в човек, за да може човек да бъде от най-голяма полза за своите събратя. Сред нашите съграждани има много хора, които са откровено плахи в преследването на този принцип, които не могат да направят достатъчно, за да изразят себе си. Духовно-научният мироглед не отрича необходимостта от борбата за съществуване, особено в наше време, но в същото време този мироглед е ясен и в това, че днес, когато тази борба за съществуване е най-мощна, принципът на братството, в дълбокия му смисъл, трябва отново да бъде доведен до разбиране.

Най-важният въпрос ще бъде следният: Вярно ли е, както мнозина вярват, че човешката сила расте предимно чрез съпротива, че преди всичко борбата, която човечеството трябва да води, го е направила велико и силно? В лекцията за идеята за мир, която имах привилегията да ви дам, вече посочих, че този принцип на борбата за съществуване в човешкия живот в момента е силно подсилен от факта, че естествената наука го е превърнала в общ природен принцип на света и че, особено на Запад, известно време се е вярвало, че най-целенасочено оформените същества в света са тези, които са победили противника си и са оцелели в тази борба за съществуване.

Натуралистът *Хъксли* казва: „Когато погледнем живота навън , той ни се струва като гладиаторска битка; най-силният остава победител, останалите загиват.“ Ако човек би вярвал на натуралистите, би трябвало да предположи, че всички същества, които населяват света днес, са били способни да победят онези, които са били там още по-рано. Има

Съществуваше и школа по социология, която се стремеше да разработи теория за човешката еволюция, основана на този принцип на борбата за съществуване. В книга , озаглавена „От Дарвин до Ницше“, деканът *Александър Тиле* се опита да покаже, че бъдещото щастие на човечеството зависи от всеотдайното приемане на тази борба за съществуване като водещ принцип на човешкото развитие, от осигуряване на нетрайността на неспособните и от култивиране и насърчаване на силните и могъщите в борбата за съществуване. Слабите трябва да загинат. Имахме нужда от социален ред, който потиска слабите, защото те се смятаха за вредни. – Питам ви: Кой е силният, този с идеална умствена сила, но слабо тяло, или другият, който притежава по-малка умствена сила, но здраво тяло? – Както виждате, общите правила са от малка полза тук. Трудно е да се реши кой всъщност трябва да оцелее в борбата за съществуване. Ако бяха заложени практически мерки, този въпрос щеше да трябва да бъде решен първо. Сега се питаме какво виждаме, когато разглеждаме човешкия живот? В развитието на човечеството, принципът на братството или принципът на борбата за съществуване постигнал ли е нещо велико, или и двата са допринесли за развитието на човечеството?

накратко да повторя това, което вече заявих в лекцията си за идеята за мир: че дори съвременната естествена наука вече не стои на същата основа, на която стоеше преди десетилетие. Вече се позовах на фундаменталната лекция, изнесена от руския изследовател *Кеслер* през 1880 г., в която беше показано

Въпросът е, че най-продуктивните и наистина прогресивни животински видове не са тези, които водят най-големите битки, а по-скоро тези, които се подкрепят и си помагат. Това не означава, че в животинското царство не съществуват битки и война. Разбира се, те съществуват, но остава въпросът: кое насърчава развитието повече - войната или взаимопомощта? Освен това е повдигнат въпросът: оцеляват ли онези видове, чиито индивиди постоянно се бият помежду си, или тези, които си помагат? Споменатите по-горе изследвания вече показват, че не битки, а взаимопомощ наистина насърчават прогреса. Вече споменах книгата на княз *Кропоткин* „Взаимопомощ в животинското царство и човешкия живот“. В тази книга ще намерите много ценни прозрения относно въпросите, които обсъждаме днес.

И така, каква роля е играло братството в развитието на човечеството? Достатъчно е да погледнем собствените си предци на самата земя, на която живеем днес. Лесно е да се създаде впечатлението, че ловът и войната са били истински благотворните сили и са оформили предимно характера на тези хора. Но всеки, който се задълбочи в историята, ще открие, че това не е вярно, че тези, които са просперирали най-добре, дори сред германските племена, са били именно тези, които са развили принципа на братството до изключителна степен. Откриваме, че този принцип на братството се е проявил най-ясно в начина, по който е била регулирана собствеността във времената преди и след Миграцията на народите. Имало е широко разпространена общинска собственост върху земята. Селото-

Общността, в която хората живеели заедно, имала обща земя и с изключение на малкото неща, пряко свързани с домакинската употреба, с изключение на инструментите и може би градината, всичко, което се притежавало, било общо. От време на време земята се преразпределяла между хората и станало очевидно, че тези племена са се засилили, като са култивирали братство по отношение на материалните блага до изключителна степен.

Ако погледнем няколко века назад, ще открием, че този принцип ни се представя по изключително плодотворен начин. Принципът на братството, както е бил изразен в старите селски общини, в старите условия, където хората са намирали свободата си в братска общност, е бил особено характерен в практиката на изгаряне на това, което човек притежава на собствената си земя, след смъртта си, защото никой не е искал да притежава нещо, което е принадлежало на даден човек, като частна собственост след смъртта му. Когато този принцип е бил нарушен поради различни обстоятелства, особено защото хората са придобили големи имения и хората в околността са били принудени към крепостничество и принудителен труд, принципът на братството се е проявил по друг, блестящ начин. Тези, които са били потиснати от господарите, земевладелците, са искали да се освободят от тяхното потисничество. Така, в средата на Средновековието, виждаме голямо, мощно движение за свобода, обхващащо цяла Европа. Това движение за свобода се характеризира с всеобщо братство, от което процъфтява всеобща култура. Намираме се в така наречената градска култура на средното Средновековие. Тези мъже-

Тези, които не могли да понесат принудителния труд в именията, бягали от господарите си и търсели свободата си в разрастващите се градове. Хора идвали от всички посоки – от Шотландия, Франция и Русия – и обединявали свободните градове. Това пораждало принципа на братството и по начина, по който се проявявал, той ставал изключително благоприятен за културата. Тези, които споделяли сходни професии, се обединявали в сдружения, наречени клетвени братства, които по-късно прераснали в гилдии. Тези клетвени братства били много повече от просто сдружения на търговци или занаятчии. Те се развивали от практическия живот до висок морален стандарт. Взаимната подкрепа и помощ били силно култивирани в тези братства и много неща, за които почти никой не се интересува днес, били предмет на такава подкрепа. Например, членовете на такова братство си помагали взаимно, като се подкрепяли взаимно в случаи на болест. Всеки ден били избирани двама братя, които да бдят до леглото на болен брат. Болните били снабдявани с храна и наистина братската памет се простирала дори след смъртта, тъй като се смятало за особено почетно действие да се направи подобаващо погребение на член на братството. Накрая, за заветното братство е било и въпрос на чест да се грижи за вдовици и сираци. От това можете да видите как разбирането за морала е нараснало в рамките на обществения живот, как този морал се е формирал от съзнание, което е трудно за разбиране от съвременните хора. Не вярвате ли, че тук, в

Настоящите условия не бива да бъдат критикувани по никакъв начин. Те са станали необходими, точно както е било необходимо средновековните условия да намерят своя израз по свой собствен начин. Просто трябва да разберем, че е имало и други фази на развитие освен настоящата.

В свободните градове през Средновековието хората навсякъде са говорили за „придворна цена“ или „придворно пазарче“. Какво е означавало това? Нека го илюстрирам с конкретен пример. Когато продукти са били внасяни в града от околните провинции, е било строго забранено да се продават по какъвто и да е начин, освен в малък мащаб през първите няколко дни. Никой не е имал право да купува на едро и да става посредник. Идеята, че цените трябва да се регулират от търсенето и предлагането, никога не е била обмисляна по това време. Хората са разбирали как да регулират и двете. Групите в градовете или гилдиите е трябвало да определят цената на тези продукти за своите членове, които са били приети, след като са демонстрирали какво е необходимо, за да се произвеждат стоки и да се превърнат в производители. Никой не е имал право да надвишава *цената*. Ако сами погледнем условията на труд, виждаме как е имало задълбочено разбиране за това от какво се нуждае човек. Когато разглеждаме заплатите от онази епоха в светлината на коренно различните обстоятелства, трябва да признаем, че заплатите, плащани тогава, са несравними с тези днес. Този факт често е бил напълно погрешно тълкуван от изследователите.

Тези братства са били структурирани според практически съображения и следователно до голяма степен са били формирани според такива практически съображения. Те са предприели действия

След това те се разпространили от един град в друг , защото било естествено онези, които споделяли обща търговия и общи интереси в различните градове, да обединят сили и да се подкрепят взаимно. Така сдруженията се разширили от град на град.

Човечеството по това време все още не е било обединено от полицейски мерки, а от практически съображения. Всеки, който си направи труда да изучи условията, които са били еднакво видими в градовете на Европа по това време, много бързо ще осъзнае, че тук си имаме работа с много специфична фаза в задълбочаването на принципа на братството. Това става особено очевидно, когато видим какви плодове са се развили от него. Първо бихме могли да посочим най-високите върхове, монументалните художествени постижения на 12-ти и 13-ти век. Те не биха били възможни без това задълбочаване на принципа на братството. Можем да разберем монументалното произведение на *Данте* „Божествена комедия“ от културно-историческа гледна точка само ако разберем проявлението на принципа на братството. Освен това, помислете какво е възникнало в градовете под влиянието на този принцип, например как изкуството на печатарството, гравирването на медни плочи, производството на хартия, часовникарството и изобретенията, които са се появили по-късно, са се развили под влиянието на свободния принцип на братството. Това, което сме свикнали да наричаме буржоазия, произтича от култивирането на принципа на братството в средновековните градове. Голяма част от постигнатото чрез научни и артистични занимания не би било възможно без култивирането на този принцип на братство. Ако се построи катедрала – да вземем Кьолнската катедрала или която и да е друга – виждаме, че първо се е сформирало сдружение.

Това доведе до формирането на така наречената строителна гилдия, което доведе до решително сътрудничество между нейните членове. Ако имате интуитивно око за това, можете дори да видите този принцип на братство, изразен в архитектурния стил; можете да го видите изразен в почти всеки средновековен град и ще го намерите навсякъде, независимо дали отидете в Северна Шотландия или Венеция, или дали погледнете руски или полски градове.

Едно нещо, което трябва да подчертаем, е, че принципът на братството се е появил под влиянието на съвременно течение, което решително е възприело материалната култура. Следователно, ние виждаме материалното, физическото навсякъде, както в това, което се е появило като висша култура, така и в това, което е останало като плод на онази епоха. То е трябвало да бъде култивирано и за да бъде култивирано и развито правилно, този принцип на братството е бил необходим по онова време. Този принцип на братството е възникнал от една абстракция и именно чрез тази абстракция, чрез това интелектуално мислене, животът ни е бил разделен, така че днес ние вече не знаем истински, вече не разбираме истински как борбата за съществуване и принципът на братството взаимодействат във взаимната си връзка. От една страна, интелектуалният живот е станал все по-абстрактен. Моралът и справедливостта, възгледите относно държавата и други социални условия са били подчинени на все по-абстрактни принципи, а борбата за съществуване е била все повече и повече отделена от пропаст от това, което човечеството всъщност чувства като свой идеал. Тогава, в средата на Средновековието, е имало хармония между това, което човек е чувствал като свой идеал, и това, което всъщност е правил, и ако някога е било доказано,

Това, че човек може да бъде едновременно идеалист и прагматик, е било вярно през Средновековието. Връзката *между* римското право и живота също е била хармонична. Но погледнете ситуацията днес и ще видите как нашите правни системи се извисяват над моралния живот. Мнозина казват: Знаем кое е добро, правилно и справедливо, но това не е практично. Това произтича от факта, че мисленето за най-висшите принципи е отделено от живота.

От 16-ти век нататък виждаме как интелектуалният живот се развива повече по линия на разума. Този, който от своята гилдия е съдил с останалите дванадесет съдебни заседатели за всяко престъпление, извършено от член на гилдията, е бил брат на съдения. Животът е бил преплетен с живота. Всеки е знаел върху какво работят другите и всеки се е опитвал да разбере защо може да се отклони от правилния път. Те са се взирали, така да се каже, в брат си и са искали да го видят.

Сега съдебната практика се е развила по такъв начин, че съдиите и адвокатите се интересуват само от юридическите книги, че и двамата виждат само „случай“, към който трябва да приложат закона. Само помислете как всичко, което е морално замислено, е било откъснато от правната наука. Видяхме как това състояние на нещата се развива все повече и повече през последния век, докато през Средновековието, при принципа на братството, се е развило нещо, което е необходимо и важно за всеки плодотворен напредък: експертиза и доверие, които днес все повече изчезват като принципи. Преценката на експерта сега почти напълно е отстъпила в полза на абстрактната юриспруденция, в полза на абстрактния парламентаризъм. Здравият разум,

Мнозинството трябва да бъде решаващият фактор днес, а не експертизата. Предпочитанието за мнението на мнозинството беше неизбежно. Но точно както не можете да гласувате в математиката, за да стигнете до правилен резултат – защото 3 по 3 винаги е 9 и 3 по 9 винаги е 27 – така е и тук. Би било невъзможно да се приложи принципът на експертизата без принципа на братството, на братската любов.

Борбата за съществуване има своето място в живота. Тъй като човечеството е уникално същество, защото всеки индивид трябва да извърви свой собствен път през живота, той е зависим от тази борба. В известен смисъл *думите на Рюкен важат и тук*: Ако розата краси себе си, тя краси и градината. Ако не се направим способни да помагаме на своите близни, няма да можем да им помагаме ефективно. Ако не гарантираме, че всичките ни таланти са развити, ще имаме малък успех в това да помагаме на своите близни. За да се развият тези таланти, е необходима известна степен на егоизъм, защото инициативата е свързана с егоизма. Който разбира да не се води, който разбира да не позволява на всеки образ от заобикалящата го среда да му влияе, а по-скоро да се спусне във вътрешното си аз, където се крият източниците на сила, ще се развие в силен и способен човек и ще има много по-голям капацитет да служи на другите, отколкото някой, който се подчинява на всяко възможно влияние от заобикалящата го среда. Изглежда очевидно, че този принцип, който е от съществено значение за човечеството, може да бъде развит до своята радикална крайност. Този принцип обаче ще даде истински плодове само когато е съчетан с принципа на братската любов.

Точно затова избрах свободните градове -

Гилдиите от Средновековието са цитирани като практически пример, за да се покаже как практическите въпроси са станали толкова силни именно под принципа на взаимна, лична, индивидуална помощ. Откъде са черпили силата си? От живота в братство със своите събратя . Правилно е да се стремим да бъдем възможно най-силни. Но въпросът е дали изобщо можем да станем силни без братска любов. Всеки, който се стреми към истинско духовно разбиране, трябва да отговори на този въпрос с категорично „не“.

В цялата природа виждаме модели на взаимодействието на отделни същества в едно цяло. Вземете например човешкото тяло. То се състои от независими същества, от милиони и милиони отделни, независими живи същества или клетки. Ако разгледате част от това човешко тяло под микроскоп, ще видите, че то е съставено именно от такива независими същества. Но как взаимодействат те? Как това, което е предназначено да образува цяло в природата, е станало безкористно? Нито една от нашите клетки не утвърждава своята индивидуалност по егоистичен начин. Чудният инструмент на мисълта, мозъкът, също е образуван от милиони малки клетки, но всяка от тях работи хармонично с останалите на свое място. Какъв ефект води взаимодействието на тези малки клетки? Какво кара едно висше същество да се изрази в тези малки живи същества? Човешката душа е тази, която произвежда този ефект. Но човешката душа никога не би могла да действа тук, на Земята, ако тези милиони малки същества не се откажат от своята индивидуалност и не се поставят в служба на великото, общо същество, което наричаме душа. Душата вижда с клетките на окото, мисли с клетките на мозъка, живее...

с клетките на кръвта. Там виждаме какво означава съюз. Съюз означава възможността едно висше същество да се изрази чрез обединените членове. Това е общ принцип във всеки живот. Петима души, които са заедно, които мислят и чувстват хармонично заедно, са повече от $i + i + i + i + x$; те не са просто сбор от петте, както и нашето тяло не е сбор от петте сетива. По-скоро съвместното съществуване, смесването на хората, означава нещо доста подобно на смесването на клетките на човешкото тяло. Ново, висше същество е сред петте, всъщност дори сред двама или три. „Където двама или трима са съединени в Мое име, там съм и Аз сред тях.“ Не е едното и другото и третото, а нещо съвсем ново, което възниква чрез съюза. Но то възниква само когато индивидът живее в другия, когато индивидът черпи силата си не само от себе си, но и от другите. Това обаче може да се случи само ако те живеят безкористно в другия. По този начин, човешките асоциации са мистериозните места, в които висши духовни същества се спускат, за да работят чрез отделните хора, точно както душата работи чрез крайниците на тялото.

В нашата материалистична епоха това е трудно за вярване, но в духовно-научния мироглед това не е просто нещо фигуративно, а нещо реално в най-висша степен. Следователно, духовният учен не говори просто за абстрактни неща, когато говори за националния дух, националната душа, семейния дух или духа на която и да е друга общност. Този дух, който действа в рамките на една общност, не може да се види, но е там и присъства чрез...

Братската любов на отделните хора, действащи в това сдружение . Точно както тялото има душа, така и гилдията, братството имат душа и повтарям още веднъж, това не е просто метафора, а трябва да се приема като пълна реалност.

Магьосниците са тези, които работят заедно в братство, защото привличат висши същества в своя кръг. Няма нужда да се прибегва до машинациите на спиритизма, когато човек работи заедно в общност с братска любов. Висшите същества се проявяват там. Когато се отдадем в братство, това отдаване, това сливане с цялото, е заздравяване, укрепване на нашите способности. Когато тогава действаме или говорим като членове на такава общност, не индивидуалната душа действа или говори в нас, а духът на общността. Това е тайната на прогреса на бъдещото човечество: да действаме отвътре в общностите. Точно както една епоха следва друга, всяка със своя собствена задача, така е и със средновековната епоха по отношение на нашата собствена и с нашата епоха по отношение на бъдещето. В непосредствения практически живот, в основата на полезните изкуства, средновековните братства са били активни. Те са проявили материалистичен начин на живот едва след като са пожънали своите плодове, след като основата на тяхното съзнание – а именно братството – е изчезнала повече или по-малко, след като абстрактният принцип на държавата, абстрактният, духовен живот, е заменил истинската емпатия. Дълг на бъдещето е да се възстановят братствата, основани на духовното, на най-висшите идеали на душата. Човешкият живот досега е създавал най-разнообразни сдружения; той е бил ужасна борба за съществуване.

Това доведе до движение, което сега е достигнало своя зенит. Духовно-научният мироглед се стреми да култивира най-висшите ценности на човечеството в съответствие с принципа на братството и по този начин ще видите, че духовно-научното глобално движение замества борбата за съществуване с този принцип на братство във всички области. Трябва да се научим да водим общностен живот. Не трябва да вярваме, че един или друг човек е способен да постигне това или онова.

би искал да знае как да съчетае борбата за съществуване с братската любов. Много е просто. Трябва да се научим да заместваме борбата с позитивна работа, да заместваме конфликта и войната с идеала. Днес просто не разбираме достатъчно какво означава това. Не знаем за каква борба говорим, защото всичко, за което говорим в живота в наши дни, е борба. Има социална борба, борба за мир, борба за еманципация на жените, борба за земя и така нататък – навсякъде, където погледнем, виждаме борба.

Духовно-научният мироглед сега се стреми да замени тази борба с позитивна работа. Всеки, който е възприел този мироглед, знае, че борбата в никоя област от живота не води до реален резултат. Стремете се да въведете в живота това, което се оказва правилно във вашия опит и според вашето разбиране, да го отстоявате, без да се борите с противника. Разбира се, това може да бъде само идеал, но такъв идеал трябва да съществува, такъв, който да бъде въведен в живота днес като основен принцип на духовно-научното. Хората, които се свързват с другите и които посвещават енергията си на всички – това са тези, които осигуряват основата за...

Просперитно развитие в бъдещето. Самото Теософско общество се стреми да бъде модел в това отношение ; следователно то не е пропагандно общество като другите, а братство. В него влиянието произтича от работата на всеки отделен член. Човек просто трябва да разбере това правилно. Най-ефективният човек е този, който не се стреми да налага собственото си мнение, а по-скоро това, което вижда в очите на своите събратя; този, който изследва мислите и чувствата на другите и се прави техен слуга. Най-ефективният човек в този кръг е този, който може да приложи собственото си мнение на практика. Ако се стремим да разберем по този начин, че най-добрите ни усилия произтичат от единството и че единството не трябва просто да се приема като абстрактен принцип, а преди всичко трябва да се практикува по теософски начин във всяко действие, във всеки момент от живота, тогава ще напреднем. Просто не трябва да бъдем нетърпеливи в този напредък.

И така, какво ни показва духовната наука? Тя ни показва една по-висша реалност и това осъзнаване на една по-висша реалност е това, което ни движи напред в практикуването на принципа на братството.

Дори днес теософите са наричани непрактични идеалисти. Няма да мине много време, преди те да се докажат като най-практичните, защото вземат предвид силите на живота. Никой не се съмнява, че хвърлянето на камък по главата на някого го наранява. Но това, че е много по-лошо да изпратиш чувство на омраза към някого, което наранява душата му много повече, отколкото камъкът наранява тялото му, не се взема предвид. Всичко зависи от отношението, с което се отнасяме към нашите близки. Зависи също от—

ще черпим сили за едно плодотворно бъдеще. Ако се стремим да живеем в братство по този начин, тогава ще приложим принципа на братството на практика.

, да бъдеш толерантен означава нещо различно от това, което обикновено се разбира под термина. Това означава да уважаваш свободата на мисълта на другите. Да избуташ някого от мястото му е грубо, но ако правим същото наум, никой не го смята за грешно. Говорим много за това, че ценим мнението на другите хора, но не сме склонни да прилагаме това към себе си.

Една дума почти няма значение за нас; чуваме я, но все още не сме я чули истински. Но трябва да се научим да слушаме с душата си; трябва да разбираме, да схващаме най-съкровените неща с душата си. Това, което по-късно се проявява във физическия живот, винаги съществува първо в ума. Следователно, трябва да потиснем собствените си мнения, за да чуем другия човек напълно – не само думата, но дори чувството, дори и да чувстваме, че това, което другият човек казва, е грешно. Много по-силно е да можем да слушаме, докато другият човек говори, отколкото да го прекъсваме. Това създава съвсем различен вид взаимно разбиране. Ще почувствате сякаш душата на другия човек ви стопля и озарява, когато се обърнете към него по този начин с абсолютна толерантност. Трябва да даваме не само лична свобода, но и пълна свобода; всъщност, дори трябва да ценим свободата на мнението на другите. Това е само един пример сред многото. От интелектуален мироглед, някой, който прекъсва друг човек, прави нещо подобно на някой, който физически рита друг човек.

осъзнае, че прекъсването на някого е далеч по-силно влияние от ритането му, може истински да разбере братството в самата му същност; само тогава то се превръща в реалност. Това е величието на духовно-научното движение: че ни носи нова вяра, ново убеждение за духовните сили, които текат от човек на човек. Това е висшият, духовен принцип на братството. Всеки може да си представи колко далеч е човечеството от такъв духовен принцип на братство. Всеки може да култивира това, ако намери време, като изпраща мисли за любов и приятелство на своите близки. Хората обикновено смятат това за безсмислено. Но щом стигнете до точката на осъзнаване, че мисълта е също толкова сила, колкото електрическата вълна, излъчвана от устройство и течаща към приемащото устройство, тогава ще разберете по-добре и принципа на братството; тогава споделеното съзнание постепенно ще стане по-ясно, тогава то ще стане практично.

От тази гледна точка можем да получим ясно разбиране за това как духовно-научният мироглед разбира борбата за съществуване и братските отношения. Знаем отлично, че много от онези, които са поставени в това или онова положение в живота, просто биха загинали, ако не вият с вълците, ако не водят тази борба за съществуване също толкова жестоко, колкото много други. За тези, които мислят материалистично, почти няма бягство от тази борба за съществуване. Наистина сме предназначени да изпълняваме дълга си на мястото, където ни е поставила кармата. Но постъпваме правилно, ако осъзнаваме, че бихме постигнали много повече, ако се въздържаме от усилия в настоящето.

Да видим успехите, към които се стремим. Донесете го в сърцето си, дори ако стоите с кървяща душа в борбата за съществуване, с любов да изпратите мислите си, душа на душа, на този, когото сте наранили в тази борба. Като материалист, може би си мислите, че не сте направили нищо. Но след тези борби ще осъзнаете, че това трябва да има ефект по-късно, защото нищо, както знаем, не се губи, което се случва в духовната сфера.

Така , понякога с плаха душа, с меланхолия в сърцата си, можем да поемем борбата за съществуване и чрез сътрудничеството си да я трансформираме. Да работим в тази борба за съществуване означава, на практика, да променим самата борба за съществуване. Това не е възможно за една нощ, но че можем да го направим, е извън всякакво съмнение. Когато работим върху собствените си души в дух на братска любов, тогава, като сме полезни на себе си, ние най-много облагодетелстваме човечеството, защото е вярно, че нашите способности се изкореняват като растение, откъснато от земята, когато останем в егоистична изолация. Точно както окото вече не е око, когато е откъснато от главата, така и човешката душа вече не е човешка душа, когато се отдели от човешката общност . И ще видите, че развиваме талантите си най-добре, когато живеем в братска общност, че живеем най-интензивно, когато сме вкоренени в цялото. Разбира се, трябва да изчакаме, докато това, което се вкорени в цялото, узрее в плод чрез тиха интроспекция.

бива да се губим нито във външния свят, нито в себе си, защото казаното от поета е вярно в най-висшия духовен смисъл: човек трябва да бъде неподвижен в себе си.

Трябва да бъдем себе си, ако искаме талантите ни да се проявят. Но тези таланти са вкоренени в света. Можем да ги укрепим и да подобрим характера си само ако живеем в общност. Следователно е вярно, в духа на истинския принцип на братството, че братството прави човека най-силен в борбата за съществуване и той ще намери по-голямата част от силата си в тишината на сърцето си, когато развива цялата си личност, цялата си индивидуалност, заедно със своите събратя. Вярно е: талантът се развива в тишина - но е вярно и това: характерът, а оттам и цялата личност и цялото човечество, се развива в потока на света.

ВЪТРЕШНО РАЗВИТИЕ

Берлин, 7 декември 1905 г.

В дълга поредица от лекции тук са обсъждани идеи за свръхсетивния свят и неговата връзка със сетивния свят. Съвсем естествено е отново и отново да възниква въпросът: Откъде идват нашите прозрения за свръхсетивния свят? Именно този въпрос, или с други думи, въпросът за вътрешното развитие на човечеството, ще разгледаме днес.

Вътрешното развитие на човека се има предвид тук в смисъл, че то означава издигането на човека до способности, които трябва да придобие, ако иска да направи тези свръхсетивни прозрения свои. Сега, не разбирайте погрешно целта на тази лекция. Тази лекция далеч не е установяване на правила или закони, които имат нещо общо с общия човешки морал или с изискванията, принадлежащи на преобладаващата религия на нашето време. Трябва изрично да заявя това, защото отново и отново в нашата епоха на изравняване, където не трябва да се прави разлика между един човек и друг, възниква погрешното схващане, че някой, който говори за окултизъм, установява някакви общи човешки изисквания, морални принципи или други подобни, които се отнасят за всички без разлика. Това не е така. Нито пък въпросната лекция днес трябва да се бърка с лекция за общите принципи на теософската вяра.

Движение. Окултизмът не е същото като теософията. Теософското общество няма единствената и със сигурност не изключителна задача да култивира окултизмът. Възможно е дори някой, който се присъедини към това Теософско общество, напълно да отхвърли окултизма.

Сред нещата, култивирани в Теософското общество, което включва и обща етика, е окултизмът, който обхваща познанието за онези закони на нашето съществуване, които се изплъзват на обикновеното сетивно наблюдение в ежедневието на човешкия опит. Тези закони обаче по никакъв начин не са несвързани с този ежедневен опит. Окултно означава скрито, мистериозно. Трябва да се подчертава отново и отново обаче, че окултизмът е нещо, за което са наистина необходими определени предварителни условия. Точно както висшата математика е неразбираема за обикновения земеделец, който никога не е чувал за нея, така е и окултизмът за много хора от нашето време.

Окултизмът престава да бъде окултен, след като бъде овладян. По този начин стриктно ограничих обхвата на днешната лекция. Никой не може да възрази – и това трябва да се подчертае изрично след хилядолетия опит и многобройни опити – че изискванията, поставени от окултизма, не могат да бъдат изпълнени, че те противоречат на общата човешка култура. Никой не е длъжен да ги изпълнява. Но ако някой дойде при мен, искайки да бъде научен на убежденията, които окултизмът предоставя, но отказва да се занимава със самия окултизм, тогава той се озовава в абсолютно същото положение като ученика, който има стъклена пръчка.

Някой, който иска да направи нещо електрическо, но отказва да го търка, ще открие, че то няма да стане електрическо без триене. Приблизително същото е и с някой, който се противопоставя на практиките на окултизма.

Никой не е призван да стане окултист; всеки трябва да се занимава с окултизъм доброволно. Всеки, който възразява, че не се нуждаем от окултизъм, не бива да се занимава с него. Окултизмът не е апел към човечеството като цяло в наше време. Освен това, в нашата съвременна култура е изключително трудно да се подчиним на изискванията на живот, който отваря свръхсетивния свят.

В нашата култура напълно липсват две предпоставки. Първото изискване е изолацията, това, което в езотеричната наука се нарича висше човешко уединение; второто е преодоляването на егоизма, който е достигнал най-високата си степен в наше време по отношение на най-съкровени психологически качества и е до голяма степен несъзнателен за човечеството.

Липсата на тези две предпоставки прави развитието на вътрешния живот на човек практически невъзможно. Изолацията или духовното уединение е толкова трудно постижимо днес именно защото животът става все по-разпръснат, фрагментиран – накратко, изискващ външна чувственост. В никоя друга култура хората не са живели толкова съсредоточени върху външния свят, както в нашата. А сега отново ви моля да не приемате всичко, което казвам, като критика, а просто като характеристика.

Естествено, всеки, който говори така, както говоря аз днес, знае отлично, че не може да бъде другояче, че големите предимства и значителните постижения на нашето време се основават именно на тези качества. Но

Ето защо нашето време е толкова лишено от всякакво свръхсетивно знание и от каквото и да е влияние на свръхсетивното знание върху нашата култура. В други култури – а има такива култури – хората са способни да култивират повече вътрешния си живот и да се отдръпват от влиянията на външния живот. В рамките на такива култури процъфтява това, което се нарича вътрешен живот в по-висш смисъл. В източните култури съществува това, което се нарича Йога, и тези, които живеят според правилата на това учение, се наричат Йоги. Следователно йогин е този, който се стреми към висша духовна наука, но само след като е потърсил учител на свръхсетивното. Никой няма да я търси, освен под ръководството на учител, гуру. След като е намерил този учител, той трябва редовно, а не нередовно, да посвещава голяма част от деня си на това да живее изцяло в душата си. Всички сили, които йогинът трябва да развие, вече лежат в душата му; те лежат там толкова сигурно, толкова истински, колкото електричеството в стъклена пръчка, от която се извлича чрез триене. Вярно е, че никой не знае сам как да призове тези сили, точно както никой спонтанно не открива, че стъклена пръчка може да се електрифицира чрез триене. Човек трябва да използва наблюденията, правени през хилядолетията, и езотеричните методи, разработени от тях, за да събуди силите на душата. А това е много трудно в нашето време, което изисква от всеки човек, чрез борбата за съществуване, да се фрагментира. Те не могат да постигнат онзи велик вътрешен мир, дори и понятие за мир, каквото някога се е намирало в йога. Няма осъзнаване за дълбокото уединение, което йогинът трябва да търси. Те трябва, дори и само за кратки периоди, да го правят с огромна редовност.

Повтаряйте едно и също нещо ритмично всеки ден, в пълна изолация от всичко останало, в което човек живее. Необходимо и абсолютно необходимо е целият живот, който иначе ни заобикаля, да умре пред йогина, сетивата му да станат непроницаеми за всички впечатления от външния свят. Йогинът трябва да може да се направи сляп и глух за околната среда за времето, което сам си е определил. Той трябва да може да бъде толкова съсредоточен в себе си – и трябва да усвои практиката на това съсредоточаване – че човек да може да стреля с оръдие до него, без да нарушава способността му да съсредоточи вниманието си върху вътрешния си живот. Той също така трябва да се освободи от всички умствени впечатления, от всички спомени от ежедневието.

Сега помислете колко изключително трудно е да се установят тези предпоставки в нашата култура, колко малко имаме представа за такава изолация, за такова духовно уединение. Всичко това трябва да се постигне при едно условие: никога по никакъв начин да не се губи хармония, пълно равновесие с външния свят. А това е изключително лесно да се постигне с такова дълбоко потапяне във вътрешното си „аз“. Този, който все по-дълбоко се задълбочава в себе си, трябва едновременно с това да установи още по-ясно хармония с външния свят. Нищо, което предполага отчуждение, дистанция от външния, практически живот, не може да се появи в него, иначе ще се отклони, иначе човек би могъл до известна степен да не е в състояние да различи висшия си живот от лудостта. Наистина е вид лудост, когато вътрешният живот губи връзката си с външния. Представете си за момент – за да илюстрирам това с пример – че сте били мъдри по отношение на нашите земни обстоятелства,

Те биха притежавали целия опит и мъдрост, които могат да бъдат събрани на Земята. Заспиват през нощта, но се събуждат сутрин не на Земята, а на Марс. Условията на Марс обаче са напълно различни от тези на Земята. Цялата наука, която са придобили на Земята, е напълно безполезна за тях там. Вече няма хармония между това, което живее вътре в тях, и това, което се случва извън тях. Следователно, те вероятно биха били изпратени в марсианско убежище в рамките на един час, неспособни да се адаптират към тези нови обстоятелства. Всеки, който загуби връзка с външния свят в развитието на вътрешния си живот, може лесно да бъде подведен по такъв път. Трябва да се полагат строги грижи, за да се предотврати това. Всичко това представлява значителни предизвикателства в нашата култура.

Другата пречка е един вид егоизъм по отношение на вътрешните духовни качества, за които съвременното човечество обикновено не отдава значение. Това е тясно свързано с духовното развитие на човечеството. Всъщност, едно от предпоставките за духовно развитие е то да не се преследва от егоизъм. Тези, които го търсят от егоизъм, не могат да стигнат далеч. Сега нашето време е егоистично чак до самата същност на човешката душа. Човек многократно чува: „Каква е ползата от всички учения, разпространявани в окултизма, ако не мога сам да ги преживея?“ Всеки, който започва от тази предпоставка и не се отклонява от нея, трудно може да постигне наистина по-високо ниво на развитие, защото по-висшето развитие включва най-интимното съзнание на човешката общност, така че е без значение дали аз самият или някой друг има това или онова преживяване. Следователно трябва...

Да разширя безграничната си любов и пълното доверие към онези, които притежават по-високо ниво на развитие от мен. Първо, трябва да се стремя да постигна това осъзнаване, това осъзнаване на безкрайното доверие към моя ближен, когато той казва: „Преживял съм това и онова“. Такова доверие трябва да бъде условие за общ живот и където подобни окултни способности се използват в по-голяма степен, това доверие присъства по безграничен начин; има осъзнаване, че човек е личност, в която пребивава висша индивидуалност. Следователно, основата за мен е преди всичко доверието и вярата, защото ние не само винаги търсим висшето си аз в себе си, но и в нашите близки. Всеки, който живее около нас, е в своята вътрешна същност в пълно и неразделно единство с нас.

Докато моето по-нисше „аз“ е това, което има значение, аз оставам отделен от другите хора. Но когато става въпрос за моето по-висше „аз“ – и само то може да се издигне в свръхсетивния свят – тогава аз вече не съм отделен от моите събратя; тогава аз съм едно същество с тях; тогава този, който ми говори за по-висши истини, съм аз самият. Трябва напълно да се освободя от тази разлика между него и мен; трябва напълно да преодолеея чувството, че той има някакво предимство пред мен. Опитайте се да се потопите напълно в това чувство, така че то да проникне до най-съкровените влакна на човешката душа и всеки егоизъм да изчезне, а другият, който е по-напреднал от вас, наистина да застане пред вас, както вашето собствено „аз“. Тогава ще сте схванали една от предпоставките за пробуждане на по-висш духовен живот.

Те могат да го направят точно там, където се дават насоки за окултен живот – често много погрешни и погрешни.

Човек чува : Висшият Аз живее в човека; той трябва само да позволи на вътрешния си Аз да говори и най-висшата истина ще се разкрие. – Нищо не е едновременно по-истинско и по-безплодно от това, което се твърди. Опитайте се да оставите вътрешния си Аз да говори и ще видите, че като правило, дори и да си представяте как се появява висшият ви Аз, говори вашият нисш Аз. Първо не откриваме висшия Аз в себе си. Първо трябва да го търсим извън себе си. От тези, които са по-напреднали, можем да научим едно-две неща, тъй като там го имаме, така да се каже, ярко илюстрирано. Никога не можем да се възползваме от висшия си Аз от собственото си егоистично его. Където и да стои този, който е по-напреднал от мен, там един ден ще стоя и аз в бъдещето. По природа аз наистина нося в себе си зародиша на това, което е той. Но първо пътищата към Олимп трябва да бъдат осветени, за да мога да ги следвам.

Чувство , вярвате или не – всеки опитен окултист ще го потвърди – *чувството е основното условие за всяко окултно развитие, такова* , което се споменава в различни религии. Християнската религия го изразява с добре познатата фраза, която всеки окултист трябва напълно да разбере: „Ако не станете като малки деца, никога няма да влезете в небесното царство.“ Само онези, които са се научили да се покланят в най-висшия смисъл на думата, наистина разбират тази фраза. Представете си, че в най-ранната си младост сте чули човек, описан като достоен за почит, личност, която е събудила във вас най-висшия идеал в определена посока, и ви е дадена възможността да опознаете този човек по-добре. Свято страхопочитание пред...

Тази личност живее във вас в деня, който ще ви донесе момента, в който ще я видите от плът и кръв за първи път. Застанали пред вратата на тази личност, може да се колебаете да докоснете дръжката и да отворите вратата. Когато погледнете нагоре по този начин към такава почтена личност, вие сте схванали нещо от чувството, за което християнството говори, когато казва, че човек трябва да стане като малки деца, за да участва в Небесното царство. Не е толкова въпросът дали този, към когото е насочено чувството, напълно го заслужава, а по-скоро дали имаме способността да гледаме нагоре към нещо с истинско, дълбоко благоговение от самите нас. Това е важният аспект на благоговението: самият човек е привлечен нагоре към този, към когото гледа нагоре.

Чувството на благоговение е възвисяващата сила, магнитната сила, която ни привлича към висшите сфери на свръхсетивния живот. Това е законът на окултния свят, който всеки, който търси висш живот, трябва да впише в душата си сякаш със златни букви. От това фундаментално разположение на ума трябва да започне развитието. Без това чувство нищо не може да се постигне. Освен това, този, който търси вътрешно развитие, трябва да е наясно, че прави нещо огромно по отношение на човечеството. Това, което търси, не е нищо повече и нищо по-малко от прераждане, и то в буквалния смисъл. Висшата душа на човешкото същество трябва да се роди. И както човечеството се е родило при първото си раждане от дълбоките вътрешни основи на съществуването, както е излязло в светлината на слънцето, така и този, който търси вътрешно развитие, излиза от светлината на слънцето, от това, което преживява в сетивния свят.

може да се издигне във висша духовна светлина. В него се ражда нещо, което е дълбоко скрито в обикновения човек, който представлява майката в този процес, както детето е дълбоко скрито в майката преди да се роди.

Всеки, който не е напълно наясно с последиците от този факт, не знае какво означава окултно развитие. Висшата душа, която първоначално е дълбоко, дълбоко вградена и преплетена с цялата човешка природа, е извадена на повърхността. Когато човек застане пред нас в ежедневието, нисшата и висшата природа са преплетени и това е благословия за ежедневието.

Някои, които живеят сред нас, ако следват своята нисша природа, биха могли да породят злонамерени, зли качества, но в тях, смесена с тази нисша природа, живее висшата природа, която държи първата под контрол. Това смесване е сравнимо с това, когато комбинираме жълта и синя течност в чаша, в резултат на което се получава зелена течност, в която вече не можем да различим жълто и синьо. Така и при човешките същества нисшата природа се смесва с висшата и двете вече не се различават една от друга. Точно както можете да извлечете синьото от зелената течност с помощта на химически средства, така че да остане само жълтото, а еднородното зелено се разделя на пълна двойственост, на синьо и жълто, така и в окултното развитие отделяте нисшата от висшата природа. Изваждате нисшата природа от тялото като меч от ножницата му, който след това остава сам по себе си. Тази нисша природа се появява по такъв начин, че изглежда почти ужасяваща. Когато все още беше смесена с висшата природа, нищо подобно не се забелязваше. Но сега, когато тя е отделена, всичките ѝ злонамерени, лоши качества излизат на преден план. Хората, които преди са изглеждали доброжелателни, стават...

Често свадливи и завистливи. Тези качества вече са били налице в нисшата им природа, но са били контролирани от висшата. Можете да наблюдавате това при много хора, които са водени по необичайни пътища. Човек става лъжец особено лесно, когато е въведен в свръхсетивния свят. Те лесно губят способността си да различават истината от лъжата. За окултното обучение е от съществено значение най-строгото обучение на характера да върви ръка за ръка с него. Това, което историята на светците разказва като техни изкушения, не е легенда, а буквална истина.

Всеки, който желае да се издигне до по-висш свят по какъвто и да е начин, лесно се излага на това изкушение, освен ако не е култивирал силата и мощта на характера и най-висшия морал, за да потисне всичко, което се приближава до него. Не става въпрос само за това, че желанията и страстите растат – това дори не е така нареченият „по-висш“ аспект – но също така – и това първоначално изглежда чудотворно – че възможностите се увеличават. Сякаш по чудо, човекът, издигащ се до по-висшия свят, е заобиколен от възможности за вреда и зло, които преди са били скрити от него. Във всеки аспект от живота демон дебне в очакване, опитвайки се да ги отклони от пътя. Това, което не са виждали преди, сега го виждат. Самото разделение в тяхната природа извиква такива възможности от тайните сфери на живота. Следователно, така наречената бяла магия, тази школа за окултно развитие, която води хората към по-висшите светове по добър, истински и истински начин, изисква много специфична форма на развитие на характера като незаменима. Всеки практичен окултист ще ви каже,

не бива да се осмелява да премине през тази тясна порта – входът към окултното развитие – без непрекъснато да практикува тези качества. Те са необходим подготвителен курс за окултен живот.

Първото нещо, което човек трябва да развие, е способността, по всички житейски пътища, да различава незначителното от значимото, преходното от нетленното. Това изискване е лесно за формулиране, но често е трудно за изпълнение. Както казва *Гьоте*, лесно е, но лесното е трудно. Погледнете например растение или предмет. Ще се научите да разпознавате, че всяко нещо има значим и незначителен аспект и че хората обикновено намират интереса си в незначителния аспект, във връзката на предмета с тях или във второстепенна характеристика. Всеки, който иска да стане окултист, трябва постепенно да свикне да вижда и търси същност във всяко нещо. Ако например погледне часовник, той трябва да се интересува какви са законите на часовникарството. Той трябва да може да ги анализира до най-малкия детайл и да развие чувство за това какви са тези закони. Освен това, да предположим, че минералог изследва скален кристал. Дори чрез външно наблюдение той ще придобие значително разбиране за кристала. Окултистът обаче трябва да може да вземе камък в ръката си и да го почувства сякаш е жив, както се подсказва в следния монолог: В известно отношение ти си под човечеството, но в известно отношение ти, планинският кристал, си далеч над човечеството. Ти си под човечеството, защото не можеш да формираш образи на хората чрез въображение, защото не чувстваш. Не можеш да си представяш, не можеш да мислиш и не живееш, но имаш нещо, което липсва на човечеството: ти си целомъдрен в себе си.

Ти нямаш желания, мечти или копнежи. Всеки човек, всяко живо същество има желания, копнежи, копнежи; ти нямаш никакви. Ти си свършен и без желания, доволен от това, което си станал, модел за другите, с който те след това трябва да съчетаят другите си качества.

Ако окултистът може да почувства това дълбоко, тогава той е схванал значението, което камъкът може да му каже. По този начин човек може да извлече нещо смислено от всичко. Когато след това се превърне в навик да различава значимото от незначителното, той е придобил още едно от чувствата, които окултистът трябва да притежава. Тогава той трябва да свърже собствения си живот с това значение. Хората, особено в наше време, много лесно грешат в това. Хората много лесно вярват, че мястото, което заемат, не им се полага. Колко често хората са склонни да казват: Моята съдба ме постави в положение, където не принадлежа. Аз съм, да речем, пощенски служител. Ако бях поставен на друго място, бих могъл да споделям възвишени идеи с хората, да давам велики учения и т.н. Грешката на тези хора е, че не свързват живота си със значението на своята професия. Ако виждате нещо важно в мен, защото мога да говоря с хората тук, тогава не виждате значението на собствения си живот и работа. Ако пощальоните не доставяха писмата, цялата пощенска система щеше да спре да функционира и голяма част от работата, вече свършена от други, щеше да бъде напразна.

Следователно, всеки в своето положение е от изключителна важност за цялото и никой не е по-висш от друг. Христос се опита да илюстрира това по най-красив и наистина великолепен начин в тринадесета глава.

Евангелието от Йоан съдържа думите: „Слугата не е по-горен от господаря си, нито ученикът е по-горен от този, който го е изпратил.“ Тези думи са изречени, след като Учителят е измил краката на апостолите. С това той е имал предвид: Какво щях да бъда без апостолите си? Те трябва да съществуват, за да мога аз да съществувам в света, и имам дълг към тях да се смиря пред тях и да им измия краката. Това е един от най-значимите индикации за чувството, което окултистът трябва да има за това, което е наистина значимо. Човек не трябва да бърка това, което е външно значимо, с това, което е вътрешно значимо; това разграничение трябва стриктно да се спазва.

След това трябва да развием редица качества. На първо място, това включва да станем господари на мислите си, особено на потока им. Това се нарича контрол на мислите. Помислете как мислите се носят в човешката душа, как се шмугват навътре: едно впечатление възниква тук, друго там и всяко от тях променя мисълта. Не е вярно, че държим мислите си в ръцете си; по-скоро мислите ни напълно ни контролират. Трябва обаче да стигнем до точката, в която за определен период от време всеки ден се потапяме в определена мисъл и си казваме: Някоя друга мисъл не може да влезе в душата ни и да ни контролира. По този начин ние самите държим юздите на мисловния си живот за известно време.

Вторият момент е, че ние трябва да се отнасяме към действията си по подобен начин, като по този начин упражняваме контрол над тях. Необходимо е поне от време на време да успяваме да извършваме действия, към които не сме подтикнати от нищо външно. Всичко, което сме принудени да правим от нашия статус, от нашите

Нашата професия и позиция не ни водят по-дълбоко към по-висш живот. По-висшият живот зависи от такива интимности, например решението ни да направим нещо фундаментално, нещо, което произтича от нашата собствена инициатива, дори и да е само напълно незначителен въпрос. Всички други действия не допринасят с нищо за по-висш живот.

Третото нещо, към което трябва да се стремим, е устойчивостта. Хората се колебаят между радост и скръб, в един момент са във възторг, а в следващия – напълно отчаяни. Така хората са хвърляни по вълните на живота, на радостта и болката. Но те трябва да постигнат спокойствие, безмятежност. Най-голямото страдание, най-големите радости не трябва да ги обезпокояват; те трябва да останат непоколебими, да станат поносими.

Четвъртото е разбирането на всички същества. Нищо не изразява значението на разбирането на всички същества по-красиво от легенда, която ни е запазена за Христос Исус, не в Евангелията, а в персийска приказка. Исус вървял с учениците си през полето и те намерили гниещо куче на пътеката. Животното било отвратително за гледка. Исус спрял и го погледнал с възхищение, казвайки: „Колко красиви са зъбите му!“ Исус намерил нещо красиво в отвратителното. Стремете се да се доближавате до славното по този начин навсякъде, във всяко нещо в реалността, и ще видите, че всичко има нещо, на което човек може да каже „да“. Правете както Христос, който се възхищавал на красивите зъби на мъртвото куче. Това е посоката, която води до голяма толерантност и разбиране за всички неща и всички същества.

Петото качество е пълната откритост към всичко ново, с което се сблъскваме. Повечето хора преценяват новите неща, с които се сблъскват, въз основа на това, което вече знаят. Когато някой дойде да им каже нещо, те веднага отговарят: „Не съм съгласен.“ Но не бива веднага да противопоставяме на всяка получена информация със собственото си мнение; по-скоро трябва да бъдем наблюдателни, търсейки нови неща, които да научим. И можем да се учим дори от малко дете. Дори най-мъдрият човек трябва да е склонен да съдържа преценката си и да слуша другите. Трябва да култивираме тази способност да слушаме, защото тя ни позволява да подхождаме към нещата с възможно най-голяма откритост. В окултизма това се нарича „вяра“ и е силата да избягваме отслабването на впечатленията, които новото ни прави, чрез нашите собствени контрааргументи.

Шестото качество е това, което всеки придобива естествено, след като е развил гореспоменатите качества. Това е вътрешна хармония. Вътрешна хармония се притежава от тези, които имат и другите качества. Необходимо е също така човекът, търсещ окултно развитие, да е култивирал дълбоко чувство за свобода, чувство за свобода, чрез което да може да търси центъра на своето същество в себе си и да стъпи на собствените си крака, така че да не е нужно да пита всички какво да прави, а по-скоро да стои изправен и да действа свободно. Това също е нещо, което човек трябва да придобие.

След като човек е развил тези качества в себе си, той е изложен на всяка опасност, която разделението на неговата природа би могло да причини; тогава качествата на по-нисшата му природа вече не могат да го засегнат.

Тогава той вече не може да се отклони от пътя. Следователно, тези качества трябва да бъдат развивани с голяма прецизност. След това идва окултният живот, чието изразяване изисква определен ритъм на живот.

Изразът „ритмизиране на живота“ изразява развитата за това способност. Ако наблюдавате природата, ще откриете в нея определен ритъм. Ще приемете за даденост, че теменужката цъфти по едно и също време всяка пролет, че семената на полето и гроздето на лозата узряват едновременно. Тази ритмична последователност от явления се среща навсякъде в природата; навсякъде има ритъм, навсякъде повторение в правилна последователност. Когато се издигнете до същества, които са по-високо развити, ще видите как тази ритмична последователност намалява все повече и повече. Ще видите също, в още по-голяма степен, че всички качества у животните са ритмично подредени. В определено време на годината животното придобива много специфични функции и способности. Колкото по-високо се развива едно същество, толкова повече животът е поставен в негови ръце, толкова повече този ритъм спира. Трябва да разберете, че човешкото тяло е само един член на неговото същество. След това идва етерното тяло, след това астралното тяло и накрая висшите членове, които са в основата на тези.

Физическото тяло е подчинено до голяма степен на ритъма, на който е подчинена цялата външна природа. Точно както растителният и животинският живот се развива ритмично във външната си форма, така се развива и животът на физическото тяло. Сърцето бие ритмично, белите дробове дишат ритмично и т.н. Всичко това се развива толкова ритмично, защото е подредено от висши сили, от мъдростта на света, от това, което писанията казват на светците.

Наречете го дух. Висшите тела, и особено астралното тяло, бих казал, в известен смисъл са изоставени от тези висши духовни сили и са загубили ритъма си. Или можете да отречете, че вашата дейност по отношение на желанията, копнежите и страстите е нередовна, че не може да се сравни с редовността, която преобладава във физическото тяло? Който изучи ритъма, присъщ на физическата природа, все повече ще намира в него модел за духовност. Ако разгледате сърцето, този чудесен орган с неговия редовен ритъм и вродена мъдрост, и го сравните с желанията и страстите на астралното тяло, които отприщват всякакви действия срещу сърцето, тогава ще разберете колко вредна е страстта за неговото редовно функциониране. Точно както ритмични са дейностите на физическото тяло, такива трябва да станат и функциите на астралното тяло.

Искам да спомена нещо тук, което ще изглежда гротескно за повечето хора днес, а именно по отношение на постенето. Напълно сме загубили осъзнаването си за значението на постенето. От гледна точка на регулирането на ритъма на нашето астрално тяло обаче, постенето е нещо изключително смислено. Какво означава постенето? То означава да обуздаем апетита си и да изключим астралното тяло във връзка с него. Този, който пости, изключва астралното тяло и не развива желание за храна. Това е като да изключиш двигател в машина. Тогава астралното тяло е неактивно и всички ритми на физическото тяло и мъдростта, имплантирана в него, се насочват към астралното тяло и регулират неговия ритъм. Подобно на печата на пръстен с печат, хармонията на физическото тяло се отпечатва върху астралното тяло.

и би се предавало много по-устойчиво, ако не беше винаги нередовно обусловено от желания, страсти и мечти, включително духовни желания и мечти.

Това, което е по-необходимо за съвременния човек, отколкото е било в по-ранни времена, е да въведе ритъм в целия си висш живот. Точно както ритъмът е вложен от Бог във физическото тяло, така и човекът трябва да направи ритмично астралното си тяло. Човекът трябва да предпише деня си, разделяйки го за астралното тяло, както духът на природата го разделя за по-нисшите сфери. Рано сутрин, в много точно определено време, човек трябва да извърши духовно упражнение; в друго време, което отново трябва да се спазва стриктно, още едно; и още едно вечер. Тези духовни упражнения не трябва да се избират произволно, а трябва да са подходящи за по-нататъшното развитие на висшия живот. Това е начин да вземеш живота в свои ръце и да го държиш в свои ръце. Затова отдели един час сутрин за концентрация. Трябва да се придържаш към този час. Трябва да създадеш един вид спокойствие, за да може великият окултен учител във теб да се събуди. Трябва да медитираш върху дълбока мисъл, която няма нищо общо с външния свят, и да позволиш на тази мисъл да се прояви напълно във теб. Достатъчно е кратко време, може би четвърт час; Дори пет минути ще са достатъчни, ако нямате повече време. Въпреки това е безполезно и безсмислено да правите тези упражнения нередовно. Ако ги правите редовно, така че активността на астралното тяло да стане толкова правилна, колкото часовник, тогава те са ценни. Астралното тяло придобива съвсем различен вид, когато правите тези упражнения редовно. Затова седнете сутрин и ги правете.

Чрез тези упражнения ще се развият силите, които описах. Както казах обаче, това трябва да се прави редовно, защото астралното тяло очаква същото отношение по едно и също време и изпада в безредие, ако не го направи. Поне склонността към ред трябва да е налице. Ако структурирате живота си по този начин, скоро би трябвало да видите резултатите; а именно, духовният живот, който първоначално е скрит от човешкото око, ще се разкрие до известна степен.

Човешкият живот обикновено се редува между четири състояния . Първото състояние е възприемането на външния свят. Оглеждате се със сетивата си и възприемате външния свят. Второто състояние е това, което можем да наречем въображение, живот на идеи, който е свързан с и дори принадлежи на живота в сънища. В това състояние човек не е вкоренен в обкръжението си, а е откъснат от него; той няма реалности пред себе си, най-много спомени. Третото състояние е сън без сънища. В това състояние човек изобщо няма осъзнаване за себе си. А четвъртото състояние е това, в което човек живее в паметта. Това е нещо различно от възприятието; то е нещо абстрактно, нещо духовно. Ако човек нямаше памет, той не би могъл да претърпи никакво духовно развитие.

Вътрешният живот започва да се развива чрез вътрешно съзерцание и медитация. Рано или късно човек осъзнава, че вече не сънува хаотично, а по-скоро по много важен начин, и че в сънищата му се разкриват забележителни неща, които той постепенно започва да разпознава като откровения на духовни истини. Разбира се, лесно може да се повдигне тривиалното възражение: че

Всичко е само сън, така че какво ни е това за нас? — Но ако някой е открил управляемия балон насън и след това действително го е използвал, тогава този сън би разкрил истината. По този начин една идея може да бъде схваната по различен начин от обичайния и нейната истина трябва да се намери в нейната реализация. Следователно трябва да бъдем убедени в нейната вътрешна истина отвън.

Следващият етап в духовния живот е, когато разбираме истината чрез собствените си качества и съзнателно насочваме сънищата си. Когато започнем редовно да насочваме сънищата си, достигаме етапа, в който истината става прозрачна за нас. Първият етап се нарича материално познание, за което обектът трябва да присъства физически. Вторият етап е въображаемото познание. То се развива чрез медитация, чрез ритмично оформяне на живота. Трудно е да се постигне. Но щом бъде достигнато, идва времето, когато вече няма разлика между възприятието в обикновения живот и възприятието в свръхсетивното. Когато сме сред нещата от обикновения живот, тоест в сетивния свят, и променяме психическото си състояние, ние непрекъснато преживяваме духовния, свръхсетивния свят, стига да сме се обучавали достатъчно по този начин. Това е така веднага щом сме способни наистина да станем слепи и глухи за сетивния свят, да не помним нищо от ежедневието и въпреки това да притежаваме духовен живот в себе си. Тогава нашият живот в сънищата започва да приема съзнателна форма. И когато сме способни да интегрираме част от това в ежедневието си, тогава се проявява и това, което прави психологическите качества на съществата около нас осезаеми.

Тогава ние вече не виждаме само външните аспекти на нещата, но виждаме и вътрешната, скритата същност на нещата, на растенията, на животните и на хората. Знам, че повечето ще кажат: Това са фундаментално различни неща. – Точно така; те винаги са напълно различни от това, което вижда човек, на когото му липсват такива сетива. Третото е състоянието, което иначе е напълно празно, но което започва да оживява, когато се установи непрекъснатостта на съзнанието. Тази непрекъснатост възниква изцяло от само себе си; тогава човекът вече не спи несъзнателно. През времето, когато иначе би спал, той преживява свръхсетивния свят.

Какво друго е сънят? Физическото тяло лежи в леглото, а астралното тяло живее в свръхсетивния свят. В този свръхсетивен свят вие се скитате. Обикновено, с днешната физическа конституция, човек не може да се отдалечи далеч от тялото си. Ако обаче, чрез принципите, предоставени от духовната наука, са развити органи за това астрално тяло, което се скита по време на сън, точно както физическото тяло има органи, тогава то започва да става съзнателно по време на сън. Физическото тяло би било сляпо и глухо, ако нямаше очи и уши, а астралното тяло, което се скита през нощта, е сляпо и глухо по същата причина, защото все още няма очи и уши. Те се развиват чрез медитация; медитацията е средство за формирането на тези органи. Тази медитация тогава трябва да се ръководи по редовен начин. Тя се ръководи по такъв начин, че физическото тяло е майката, а духът е бащата. Човешкото тяло, както се появява физически пред нас, във всяка част представлява мистерия, по такъв начин, че всяка част принадлежи по специфичен, но скрит начин на част от астралното тяло.

Това са нещата, които окултистът знае. Той знае например на какво съответства точката между веждите във физическото тяло. Тя съответства на специфичен орган в астралния организъм и като ви покаже как да насочите мислите, чувствата и усещанията си към тази точка между веждите – като свърже нещо, което е развито във физическото тяло, със съответния му аспект в астралното тяло – окултистът ще ви даде определено усещане в астралното тяло. Това обаче трябва да се прави редовно и човек трябва да знае как. Тогава астралното тяло започва да се развива. От бучка то се превръща в организъм, в който се развиват органите. Описах астралните сетивни органи в списанието „Луцифер-Гнозис“. Те се наричат още лотосови цветове. Тези лотосови цветове се развиват чрез специфични формули. Когато бъдат развити, човек е способен да възприема духовния свят. Това е същият свят, в който той влиза, когато преминава през портата на смъртта. Тогава думите на Хамлет, че никой пътешественик никога не се е връщал от тази непозната земя, са засрамени.

те могат да преминат от сетивния свят в свръхсетивния свят, или по-скоро, да се вмъкнат в него и да живеят и в двата. Това не е живот във фантастичен свят, а живот в онази сфера, която прави живота в нашата собствена сфера обясним и разбираем за нас. Точно както обикновен човек, който не е изучавал законите на електричеството, влиза в завод с електричество, вижда чудните машини и не ги разбира, така и обикновеният човек не разбира как работи духовният свят. Липсата на разбиране у посетителя на завода продължава, докато...

стига да не познава законите на електричеството . Така и човекът е невеж в сферата на духовното, стига да не познава законите на духовното. Няма нищо в нашия свят, което да не е напълно зависимо от духовния свят. Всичко, което ни заобикаля тук, е външен израз на духовния свят. Няма материя. Цялата материя е кондензиран дух и за този, който вижда в духовния свят, целият материален, сетивен свят, светът като цяло, се одухотворява. Точно както ледът се топи във вода пред слънцето, така и пред душата, която вижда в духовния свят, всичко сетивно се топи в нещо духовно; така постепенно фундаменталната основа на света се разкрива пред духовното око и духовното ухо.

Всъщност животът, който човек опознава по този начин, е духовният живот, който той вече води вътре в себе си , но за който не е наясно, защото не познава себе си, преди да е развил органите за висшия свят. Представете си за момент, че сте човек с характеристиките, които притежавате в момента, но без никакви сетивни органи. Не бихте знаели нищо за света около вас, не бихте имали разбиране за физическото тяло и въпреки това бихте принадлежали на физическия свят. По подобен начин човешката душа принадлежи на духовния свят, но не го познава, защото нито чува, нито вижда. Точно както тялото ни е образувано от силите и веществата на физическия свят, така и душата ни е образувана от силите и веществата на духовния свят. Ние не разпознаваме себе си в себе си, а само в обкръжението си. Точно както не можете да видите сърцето и мозъка, без да ги възприемете чрез сетивата си у другите – дори с помощта на рентгенови лъчи, само очите ви могат да видят сърцето – така е вярно, че не можете да видите или чуете собствената си душа, без да я възприемете чрез духовни средства.

Сетивните органи възприемат околната среда. Можете да възприемате себе си само през вашата среда. Всъщност няма вътрешно знание, няма саморефлексия; има само знание, откровение, чрез органите както на физическия, така и на духовния живот около нас. Ние принадлежим към световите около нас: физическия, психическия и духовния. Учим се от физическия свят, ако имаме физически органи, и от духовния свят, от всички души, ако имаме духовни органи. Няма друго знание освен знание за света.

Безсмислено и празно е съзерцанието, когато човек се задълбочава в себе си и вярва, че може да постигне всичко само чрез саморефлексия. Човек намира Бог в себе си, когато събуди божествените си органи и след това открие висшето си, божествено „аз“ в заобикалящата го среда, точно както може да открие нисшето си „аз“ само чрез очите и ушите си. Ние ставаме ясни за себе си като физически същества чрез взаимодействието си със сетивния свят и ставаме ясни за себе си в духовен смисъл, като развиваме духовни сетива в себе си. Вътрешното развитие означава да се отворим за божествения живот във външния свят около нас.

Сега ще разберете защо е необходимо, преди всичко, всеки, който се възнесе към висшия свят, както го описах, да изпита безкрайно укрепване на характера си. Човешките същества могат първоначално да преживеят света на сетивата чрез себе си, защото сетивата им вече са развити, защото един благосклонен божествен дух, който е виждал и чувал във физическия свят, е стоял до човечеството в най-далечното минало, преди да види, чуе и отвори очите и ушите им. Именно от такива същества човечеството трябва да се научи да вижда духовно днес, от същества, които вече...

трябва да може да прави това, което е необходимо да научи. Нуждаем се от гуру, който ни казва как да развиваме органите си, който ни казва какво е направил, за да ги развие. Всеки, който иска да напътства другите, трябва да е придобил едно основно качество: абсолютна истинност, а това е и ключово изискване за ученика. Никой не бива да бъде обучен за окултист, освен ако първо не е бил обучен в това основно качество на абсолютна истинност.

Сетивните преживявания ни позволяват да проверим казаното. Но когато ви казвам нещо от духовния свят, трябва да имате вяра, защото все още не сте на етап, в който можете да го проверите. Този, който желае да бъде гуру, трябва да е станал толкова правдив, че да е невъзможно да приема лекомислено подобни твърдения относно духовния свят и духовния живот. Сетивата лесно коригират грешките, които правим по отношение на този сетивен свят, но в духовния свят ние трябва да имаме този водещ принцип в себе си; трябва да бъдем строго обучени, така че да не сме принудени да разчитаме на външен контрол, а по-скоро да го имаме в себе си. Можем да придобием този контрол само като култивираме най-строгата истинност тук, в този свят. Следователно, когато Теософското общество започна да разпространява някои елементарни учения на окултизма по света, то трябваше да приеме принципа: Няма закон над истината. Малцина разбират този принцип. Повечето хора са доволни, ако могат да си кажат: „Имам съзнанието, че това е истина“, а ако е невярно, казват: „Сгреших“. Окултистът не трябва да настоява за своята субективна честност. Има...

Той беше на грешен път. Винаги трябваше да се съобразява с фактите на външния свят и всяко преживяване, което им противоречи, трябваше да се счита за грешка, пропуск. За окултиста понятията за отговорност и липса на отговорност престават да съществуват. Той трябва да бъде в абсолютна хармония с фактите на живота. Човек трябва да започне да се чувства отговорен, в най-строгия смисъл, за всяко твърдение, което прави. Тогава той култивира безусловната увереност, която всеки, който иска да бъде духовен водач, трябва да има за себе си и за другите.

И така, виждате ли, днес – ще трябва да обсъдим отново тази тема, за да добавим по-напредналите аспекти – трябваше да ви опиша редица качества и методи, които ще ви се сторят твърде интимни, за да се обсъждат с другите, които всяка душа трябва да реши сама за себе си и които може да ви се сторят неподходящи за постигане на важната цел, която трябва да бъде постигната, а именно навлизането в свръхсетивния свят. Това навлизане несъмнено ще бъде постигнато от всеки, който следва пътя, който описах.

Кога? Един от най-изтъкнатите участници в теософското движение, нашият отдавна починал член *Суба Роу*, уместно отговори на този въпрос. Той отговори на въпроса колко време отнема: Седем години, може би седем пъти по седем години, може би седем прераждания, може би само седем часа. – Зависи изцяло от това какво човек внася в живота. Може да се сблъскаме с човек, който изглежда доста глупав, но е донесъл със себе си по-висш живот, сега скрит, който просто трябва да бъде изваден наяве. Днес повечето хора са по-напреднали в окултните въпроси, отколкото изглежда, и мнозина биха били наясно с това.

Само ако нашите материални обстоятелства и нашето материално време не ги отвеждаха толкова силно във вътрешния живот на душата. Голям процент от хората днес са били по-напреднали в миналото. Дали това, което е вътре в човек, излиза на повърхността зависи от различни фактори. Човек обаче може да предложи известна помощ. Представете си човек, който стои пред мен. В предишното си въплъщение той е бил високо развит индивид, но сега има недоразвит мозък. Недоразвитият мозък понякога може да крие големи интелектуални способности. Ако обаче човек ги научи на обикновени, светски умения, е възможно и вътрешният им духовен потенциал да се прояви. Но това зависи не само от това, но и от средата, в която човек живее.

По един много важен начин човек е отражение на средата си. Да предположим, че човек е високоразвита личност, но живее в среда, която само събужда и култивира определени предразсъдъци в него, предразсъдъци, които след това оказват толкова силно влияние, че по-висшият му потенциал не може да се прояви. Ако такъв човек не намери някой, който да го извлече, тогава той остава скрит в него.

Тук бих могъл да ви дам само няколко намека; обаче, ще обсъдим по-дълбоките аспекти отново след Коледа. Единствената идея, която исках да предам, е, че висшият живот не се развива бурно, а по-скоро интимно, в най-дълбоките кътчета на душата, и че великият ден, когато душата се пробужда и навлиза във висшия живот, наистина идва като крадец в нощта. Развитието към висшия живот води човек в нов свят и щом веднъж е влязъл в този нов свят, той вижда, така да се каже, другата страна на съществуването; тогава се разкрива един изцяло нов свят.

За него това, което преди е било скрито от него. Може би не всеки може да го направи, може би само малцина могат; всеки трябва да си го каже. Но това не бива да ги възпира поне първо да поемат по пътя, отворен за всички, а именно да чуят за висшите светове. Човешките същества са призвани да живеят в общност и тези, които се изолират, не могат да постигнат духовен живот. Но изолацията във висш смисъл е, когато казвам: Не вярвам в това, това няма отношение към мен, това може да е валидно за друг живот; не важи за окултиста. Основен принцип за окултиста е да гледа на другите хора в действителност като на откровение на собственото си висше аз, защото тогава човек знае, че трябва да намери другите в себе си.

Има тънка разлика между двете фрази „да намериш другите в себе си“ и „да намериш себе си в другите“. В по-висш смисъл това означава: Това си ти. А в най-висш смисъл означава: Да разпознаеш и разбереш себе си в света – думите на поета, които имах привилегията да цитирам преди няколко седмици в различен контекст: „Един успя, той повдигна завесата на богинята в Саис. – Но какво видя той? Той видя – чудо *на* чудесата – себе си.“ Истинското себепознание не е да намериш себе си в егоистичното си вътрешно аз, а безкористно в света.

КОЛЕДА КАТО ЗНАК НА ПОБЕДАТА НА СЛЪНЦЕТО

Берлин, 14 декември 1905 г.

Нека се опитаме да помислим колко хора днес все още могат да предизвикат ясно, донякъде дълбоко разбиране в душите си, когато се разхождат по улиците и виждат навсякъде приготовленията за Коледа. Колко малко ясни идеи има за този празник днес и колко малко те съответстват на намеренията на онези – можем да говорим като теософи – които някога са утвърдили тези велики празници като символи на безкрайното и нетленното в света, може лесно да се установи, като се хвърли поглед върху така наречените коледни размисли в нашите вестници. Едва ли може да има нещо по-мрачно и същевременно по-чуждо на това, за което става въпрос, от това, което се провъзгласява на света чрез печатни издания по това време на годината. Нека днес позволим пред съзнанието ни да премине един вид обобщение на това, което тези различни есенни лекции ни донесоха през хоризонта на духовната наука. Това не е замислено като педантично, назидателно обобщение, а по-скоро обобщение от типа, който може да възникне в сърцата ни, когато се свържем с Коледа от хуманитарна гледна точка, както тя може да ни се представи, когато разглеждаме хуманитарната концепция за живота не като абстрактна теория, не като външно изповядване на вяра, не като философия, а като нещо непосредствено.

да съзерцаваме живота, който пулсира през нас. Съвременният човек е отчужден от непосредствената природа , много по-отчужден, отколкото осъзнава, много по-отчужден, отколкото по *времето на Гьоте*. Или кой все още чувства пълната дълбочина на думите, които Гьоте е казал, когато е влязъл в кръговете на Ваймар и едновременно с това е започнал изключително важен етап от живота си? По това време той е отправил химн, един вид Гьотеова молитва, към природата с нейните тайнствени сили:

„Природа! Ние сме обгърнати и прегърнати от нея – неспособни да излезем от нея и неспособни да се потопим по-дълбоко в нея. Непоканена и непредупредена, тя ни въвлича в цикъла на своя танц и ни носи напред, докато не се изморим и не паднем от прегръдката ѝ.“

То постоянно създава нови форми; това, което е там, никога не е било преди, това, което е било, няма да се върне - всичко е ново и въпреки това винаги едно и също.

Живеем в нея, но сме ѝ чужди. Тя ни говори непрестанно, но не разкрива тайната си. Ние непрекъснато упражняваме влиянието си върху нея, но нямаме власт над нея.

Изглежда, че е проектирала всичко около индивидуалността и не се интересува от отделни хора. Тя винаги строи и винаги руши, а работилницата ѝ е недостъпна.

Тя живее в децата, а къде е майката? – Тя е единственият творец: от най-простия материал до най-големите контрасти; без капка усилие до най-голямото съвършенство – до най-прецизната дефиниция, винаги покрита с нещо меко. Всяко нейно произведение има своя собствена същност, всяка нейна поява е най-изолираната концепция и въпреки това всичко образува едно цяло.

Тя прави представление: дали самата тя го вижда, не знаем.

Не, и въпреки това тя ни го свири , застанала в ъгъла.

В нея има вечен живот, ставане и движение, но тя никога не се движи напред. Тя се трансформира вечно и никога няма миг покой в нея. Тя няма представа за оставане и е проклела покоя. Тя е непоколебима. Крачката ѝ е премерена, изключенията ѝ са редки, законите ѝ са неизменни ...

Всички ние сме нейни деца. И ако вярваме, че най-малко действаме според нейните закони, може би най-много действаме според този велик закон, който тече през природата и в нас. И кой все още чувства толкова дълбоко днес онова друго важно изказване на Гьоте, с което Гьоте не по-малко се опитва да изрази съпричастност към скритите сили, общи за природата и човечеството, където Гьоте се обръща към природата не като към неодушевено същество, както е в днешното материалистическо мислене, а като към жив дух:

Възвишен Дух, ти ми даде, даде ми всичко,
Защо питах? Не си ме питал за нищо.
Лицето ти се обърна към огъня.
Ти ми даде великолепната природа като царство,
Силата да го усетиш, да му се насладиш. Не
Допускаш само хладнокръвно изумени посетители,
Прости ми в дълбоките ѝ гърди
Като да погледнеш в пазвата на приятел.
Ти водиш редицата от живите.
Минавайки пред мен и учейки ме на братята ми
Познат в тихия храст, във въздуха и водата.
И когато бурята бучи и скърца в гората,
Гигантският смърч, падащ, съседни клони

И когато стволите на съседа се срутят и хълмът
прогърмява глухо-глухо от падането им, тогава ти
ме водиш към безопасната пещера, показваш ми
тогава самия мен и тайни дълбоки чудеса се отварят
към собствената ми гръд.

Това е настроението, чрез което Гьоте, черпейки от дълбоката
си връзка с природата, се е стремил да съживи нещо от онова,
което е произлизало както от чувството, така и от разбирането.
Това е настроението на онези времена, когато самата мъдрост
все още е живяла в общение с природата, когато са били
създадени онези символи на съпричастност към природата и
вселената, които от духовно-научна гледна точка разпознаваме
като великите празници. Нещо абстрактно, почти безразлично,
се е превърнало в такъв празник за душата и за сърцето. Днес
думата, за която можем да спорим, думата, в която можем да
се закълнем, често означава за нас повече от това, което
първоначално е била предназначена да означава. Тази дума,
тази външна, тази буквална дума, трябва да бъде
представителят, известието, символът на великото,
творческото слово, което живее в природата и в цялата вселена
и което се преражда в нас, когато наистина разбираме себе си,
и което, в онези случаи, особено подходящи за това според
хода на природата, трябва да бъде доведено до съзнанието на
цялото човечество. Това е било намерението зад
установяването на великите празници. Нека се опитаме да
използваме знанията си, тоест това, което сме се стремили да
придобием в хода на лекциите по хуманитарни науки, за да
разберем какво са изразявали древните мъдреци в коледния
празник.

Тази Коледа не е просто християнски празник.

Съществувал е навсякъде, където са се изразявали религиозни чувства. Ако се огледате в древен Египет, хиляди и хиляди години преди нашата ера, ако отидете в Азия, дори ако отидете в нашите региони, отново много години преди нашата ера , навсякъде ще намерите същия този празник в дните, когато раждането на Христос се чества и от християнството.

Какъв беше този празник, който се е празнувал по целия свят от древни времена? – Днес не говорим за нищо друго освен за онези прекрасни огнени празници, които са се празнували в регионите на Северна и Централна Европа в древността. Именно през тези дни този празник се е празнувал и в нашите региони, в Скандинавия, Шотландия и Англия, в кръговете на древните келти, предимно от техните жреци, така наречените друиди. И какво се е празнувало?

Имаше честване на края на зимата и постепенното завръщане на пролетта. Разбира се, с приближаването на Коледа, ние все още се движим към зимата. Но в природата вече е възвестена победа, която за човечеството може да бъде символ на празник на надеждата или по-скоро – ако използваме думата, която съществува за този празник в почти всеки език – символ на празник на увереността, празник на доверието и вярата. Победата на слънцето над противостоящите сили на природата: това е символът. Усетихме ги, дните стават все по-къси. И това скъсяване на дните е за нас израз на умиране, или по-скоро заспиване на силите на природата до деня, в който празнуваме Коледа.

на който нашите предци са празнували същия празник. На този ден самите дни започват да стават все по-дълги. Светлината на слънцето празнува победата си над тъмнината. Днес, мислейки материалистично, това ни се струва много повече, отколкото осъзнаваме, като събитие, за което вече не се замисляме много. За тези, които са притежавали живо чувство за чувства и мъдрост, свързана с това чувство, то се е явявало като жив израз на духовно преживяване, преживяване на самото божествено, което ръководи живота ни. Точно както в живота на човек се случва важно, решаващо събитие, така и такова слънцестоене се е възприемало в онези времена като нещо значимо в живота на висше същество. Всъщност, дори повече: това скъсяване и удължаване на дните не се е възприемало просто като израз на такова житейско събитие на висше същество, а още повече като напомняне за нещо много по-голямо, нещо единствено. И това ни води до фундаменталната идея за Коледа като глобален празник, празник на човечеството от най-висок порядък.

Във времената, когато е съществувала истинска езотерична доктрина – не както е днес, където тя се отрича от външния, материалистичен мироглед, а в смисъл, че е действала като жизнена сила на целия народен живот – в онези времена по Коледа се е наблюдавало нещо, което се е случвало в природата, което се е смятало за маркер, за паметник на велико събитие, случило се някога на тази земя. И жреците, които са събирали около себе си най-верните си последователи, тези, които са били учители на народа, в полунощ през тези дни, са се стремили да разкрият велика тайна на своите последователи и са говорили приблизително за следното.

към тях. Не ви казвам нищо сложно тук, нищо открито чрез абстрактна наука, а ви казвам нещо, което е живяло в мистериите, в тайните места за поклонение, в споменатите времена, когато жреците са събирали своите верни, за да им дадат сила за ученията им чрез това, което са им казвали.

Днес, казаха те, виждаме себе си да обявяваме победата на слънцето над тъмнината. Някога е било така и на тази земя. Тогава слънцето отпразнува великата си победа над тъмнината. Ето как се случи: Дотогава целият физически, целият телесен живот на нашата земя се беше развил почти изключително до животински стадий. Това, което съществуваше на нашата земя като най-висша сфера, беше само на етап подготовка да приеме безсмъртната човешка душа. Тогава, в тази първична епоха, настъпи момент, велик момент в еволюцията на човечеството, когато безсмъртната, нетленната човешка душа слезе от божествените висоти. Жизнената сила се беше развила до такава степен по това време, че човешкото тяло стана способно да приеме нетленната душа в себе си. Този човешки прародител наистина беше по-висок, отколкото вярват материалистичните естествоизследователи. Но духовната част, безсмъртната част, все още не беше в него. Той първо слезе от друга, по-висша планета на нашата Земя, която сега щеше да стане сцена за неговите действия, обиталище на това, което сега е неотменимо за нас: нашата душа.

Ние наричаме тези предци на човечеството лемурийска раса. Те са последвани от атлантската раса, а след това и от нашата собствена, която наричаме арийска раса. В рамките на тази лемурийска раса човешките тела са били оплодени от висшата човешка душа. Духовната наука нарича това „слизване на божествените синове на духа“.

Този велик момент в еволюцията на човечеството. Оттогава човешката душа се оформя и работи в човешкото тяло към своето по-висше развитие. Противно на това, което си представя материалистическата естествена наука – днес мога само да загатна за това, тъй като съм говорил подробно за това в други лекции, а тези, които са тук за първи път и биха могли да сметнат казаното от мен за фантазия, трябва да имат това предвид – именно в този момент човешкото тяло е било пропито с нетленната душа. Противно на възгледа на материалистичните естествени учени, тогава в необятната вселена се е случило нещо, което принадлежи към най-важните събития в нашата човешка еволюция.

По това време, постепенно, възникнало това съзвездие, това взаимно подравняване на Земята, Луната и Слънцето, което направило възможно сливането на душите. Тогава Слънцето придобило за човечеството значението, което има за неговия растеж и разцвет на Земята, и едновременно с това значението, което има за другите същества, принадлежащи към него, за растенията и животните. Само онези, които духовно схванат цялостното развитие на човечеството и Земята, ще разберат истински тази връзка между Слънцето, Луната и Земята и хората, живеещи на Земята. Имало е време - така се е учело в онези древни времена - когато Земята все още е била едно цяло със Слънцето и Луната. Те все още са били едно тяло. Съществата там също са били с различна форма и външен вид от тези, които живеят на Земята днес, защото тогава са били адаптирани към това космическо тяло, което се е състояло от Слънцето, Луната и Земята заедно. Всичко, което живее на тази земя, е получило своята същност от отделянето първо на слънцето, а след това на луната и от тези две небесни тела.

тела влязоха във външна връзка с нашата Земя. И в тази връзка се крие тайната на единството на човешкия дух с целия вселенски дух, който в духовната наука се нарича Логос и който обхваща едновременно слънцето, луната и Земята. В него ние живеем, движим се и съществуваме.

Точно както Земята се е родила от тялото, което е обхващало едновременно слънцето и луната, така и човекът се ражда от дух, душа, към която принадлежат едновременно слънцето, Земята и луната. Когато човек погледне нагоре към слънцето, погледне нагоре към луната, той не би трябвало да вижда само тези външни физически тела, но и да вижда в тях външни тела на духовни същества. Това, разбира се, е нещо, което съвременният материализъм е забравил. Но който вече не може да вижда телата на духовете в слънцето и луната, не може да разпознае тялото на духа и в човешкото тяло. Точно както човешкото тяло е носител на дух, така и небесните тела са носители на духовни същества.

принадлежат към тези духовни същности . Точно както физическите им тела са отделени от силите, които управляват слънцето и луната, и въпреки това външните им физически форми съдържат сили, действащи в слънцето и луната, така и същата духовност, която управлява слънцето и луната, е активна в душите им. И превръщайки се в това същество на Земята, хората са станали зависими от този начин на действие на слънцето, в който то е влязло като специално тяло, осветяващо Земята.

са се чувствали като духовни деца на цялата вселена и са си казвали: Ние станахме хора чрез това, което слънчевият дух е създал в нас, нашата духовна форма. Победата на слънцето над тъмнината означава и за нас...

Напомняне за победата, която нашата душа извоюва тогава, в дните, когато слънцето за първи път грееше, както сега грее на Земята. Това беше слънчева победа, когато безсмъртната душа, под знака на слънцето, влезе във физическото тяло, слизайки в тъмнината на желанията, импулсите и страстите.

Нека си представим живота на духа. Тъмнината предшества триумфа на слънцето. И тази тъмнина просто следва предишна слънчева епоха. Така беше и с човешката душа. Тази човешка душа произлиза от изначалната божественост. Но тя е трябвало да се потопи в безсъзнание за известно време, за да изгради нисшата човешка природа в това безсъзнание; защото тази човешка душа постепенно е изградила самата нисша човешка природа, за да обитава това жилище, което сама е построила. Ако си представите строител, който строи къща, използвайки най-добрите сили в себе си, и по-късно се нанася в нея, имате истинска аналогия за навлизането на безсмъртната човешка душа в човешкото тяло. Но само несъзнателно човешката душа би могла да работи върху собственото си жилище през това време. Тази несъзнателна работа е изразена в аналогията чрез тъмнината. А пробуждането, сиянието на съзнателната човешка душа, е изразено в аналогията чрез триумфа на слънцето.

Така, за онези, които все още притежавали живо чувство за връзката на човечеството с вселената, тази слънчева победа бележела момента, в който те получили най-същественото за земното си съществуване. Този велик момент бил отбелязан с това тържество.

През цялата история пътешествието на човечеството през земята е било представяно като все повече наподобяващо правилния, ритмичен цикъл на самата природа. Ако погледнем от гледна точка на човешката душа към това, в което сега се съдържа нейният живот, ако погледнем към пътешествието на слънцето през вселената и към всичко, с което е свързано това пътешествие, нещо, което е безкрайно важно да усетим и преживеем: великият ритъм, великата хармония, в контраст с хаотичното, дисхармоничното в нашата собствена човешка природа. Погледнете нагоре към слънцето, проследете пътя му и ще видите колко ритмично, колко редовно се повтарят неговите прояви през годината и деня. И ще видите колко редовно и ритмично всичко е взаимосвързано под хода на слънцето в това, което наричаме природа.

Често съм подчертавал, че всичко е ритмично сред съществата под човечеството. Представете си, че слънцето се е отклонило от пътя си само за миг, за частица от секундата, и си представете невероятния, неописуем хаос, който би настъпил в нашата вселена. Нашата вселена е възможна само чрез тази велика, огромна хармония в хода на слънцето. Ритмичните жизнени процеси на всички същества, зависими от слънцето, са взаимосвързани чрез тази хармония. Представете си слънцето през цялата година, как то събужда съществата на природата през пролетта; представете си колко ви е трудно да си представите, че теменужката цъфти по различно време, отколкото сте свикнали да я виждате. Представете си, че семената биха могли да бъдат засети по различно време, а реколтата по различно време, отколкото е в действителност. Нагоре.

Всичко, чак до животинския живот, ви се разкрива като зависимо от ритмичния ход на слънцето. Дори при хората всичко е ритмично, редовно и хармонично, доколкото не е подвластно на човешки страсти, инстинкти или дори човешки интелект. Наблюдавайте пулса си, хода на храносмилането си и се възхищавайте на великия ритъм и усетете великата, безкрайна мъдрост, която тече през цялата природа. След това сравнете това с неравномерността, хаоса, който цари в човешките страсти, импулси и желания, и особено в човешкия интелект и мисъл. Опитайте се да оставите редовността на пулса и дишането си да преминат пред ума ви и я сравнете с неравномерността на мисленето, чувстването и волята. Това е блуждаещ огън.

Представете си, за разлика от това, как жизнените сили са мъдро подредени, как ритъмът надделява над хаоса. Какво ли не правят човешката страст и хедонизъм с ритъма на човешкото тяло! Често съм споменавал тук колко е прекрасно за някой, който чрез анатомичната наука опознае сърцето, този чудесно устроен орган на човешкото тяло, и след това трябва да помисли какво трябва да понесе то, защото хората, чрез консумацията на чай, кафе и т.н., пречат на ритмичното, хармонично биене на сърцето. Така е и с цялата ритмична, божествена, мъдра природа, на която са се възхищавали нашите предци, чиято душа е слънцето с неговия редовен ход.

Докато мъдреците и техните последователи се взирали в слънцето, те си казвали: Вие сте образът на това, което тази душа, родена с вас, все още не е, но в което е предопределена да се превърне. – Божественият световен ред бил разкрит.

За тези мъдреци в цялата им слава. Това е изразено и от християнския мироглед, който гласи, че славата трябва да бъде в божествените висини. Думата „слава“ означава откровение, а не чест. Не бива да се казва: Слава на Бога във висините — а: Днес е откровението на Бога на небесата. — Това води до истинността на твърдението. И в това твърдение човек може напълно да възприеме славата, която обгръща света. В по-ранни времена това се е възприемало като велик идеал за този, който трябва да бъде водач на останалата част от човечеството. Затова, по всяко време и навсякъде, където е имало осъзнаване на тези неща, хората са говорили за „слънчевия герой“.

В храмовите места, където се е провеждало посвещението, са били разграничавани седем степени на посвещение. Ще ви ги представя, използвайки персийските им имена. Първата степен е тази, при която човек е надхвърлял ежедневните чувства, постигайки по-висше духовно възприятие и познание за духа. Такъв човек е бил наричан „гарван“. Следователно, гарваните са тези, които съобщават на посветените в храмовете какво се случва във външния свят. Когато средновековната мъдростна литература се е стремяла да създаде посветен в лицето на средновековен владетел, чакащ в земята, сред земните съкровища на мъдростта, онзи велик момент, когато християнството, наново задълбочено, ще подмлади човечеството, когато тази средновековна мъдростна литература е развила образа на Барбароса, тя отново е поставила гарваните за вестители. Дори Старият завет говори за гарвани в историята за Илия.

Посветените във втора степен са „окултисти“. Посветените в трета степен са „воини“.

в четвърта степен са „Лъвовете“. Тези в пета степен са кръстени на собствения си народ: перси или индийци и т.н., защото само посветеният в пета степен е истинският представител на своя народ . Посветеният в шеста степен е бил наричан „Слънчев герой“ или „Слънчев бегач“. Посветеният в седма степен е бил наричан „Баща“.

Защо посветеният в шеста степен е бил наричан Слънчев герой? Всеки, който се е изкачил толкова високо по стълбата на духовното познание, е трябвало да е култивирал в себе си поне такъв живот, че този вътрешен живот да се разгръща според модела на божествения ритъм в целия космос. Те е трябвало да възприемат, чувстват и мислят по такъв начин, че нищо хаотично, нищо аритмично, нищо дисхармонично да не остава в тях, а по-скоро да бъдат изпълнени с вътрешна хармония на душата, която резонира с външната хармония на слънцето. Това е било изискването, поставено към посветените в шеста степен. Те са били представяни като свети фигури, като модели, като идеали и за тях се е казвало: Точно както голямо нещастие би било за вселената, ако е възможно слънцето да се отклони от пътя си с четвърт минута, така и голямо нещастие би било, ако е възможно Слънчев герой да се отклони, дори за миг, от пътя на великия морал, от пътя на ритъма на душата, от хармонията на духа . — Всеки, който намирал в съзнанието си път, толкова сигурен , колкото слънцето във вселената, бил наричан слънчев герой. И всеки народ е имал такива слънчеви герои.

Нашите учени знаят толкова малко за тези неща. Те обаче забелязват, че митовите за слънцето са се кристализирали около живота на всички велики основатели на религиите.

Те обаче не знаят, че в церемониите по посвещение водещите герои обикновено са били превръщани в слънчеви герои и че изобщо не е изненадващо, когато това, което древните са се опитвали да проектират върху тях, е преоткрито чрез материалистични изследвания. Такива слънчеви митове са били търсени и открити у Буда и дори у Христос. Ето причината, поради която те биха могли да бъдат открити в тях. Първоначално те са били проектирани върху тях, така че те са представлявали пряк отпечатък на слънчевия ритъм. Тези слънчеви герои след това са се превърнали в великия модел за подражание.

Какво си представяха хората, че се е случило в душата на такъв герой, който е намерил такава вътрешна хармония? Те си представяха, че в него вече не живее само еднoединствена, индивидуална човешка душа, а че нещо от универсалната душа, която прониква в цялата вселена, е било абсорбирано в него. Тази универсална душа, която прониква в цялата вселена, се е наричала Христос в Гърция и е позната на най-възвишените мъдреци в Ориента като Будхи. Когато човек е престанал да се чувства просто носител на своята индивидуална душа и е изпитал нещо от универсалното в себе си, тогава той е създал в себе си образ на това, което тогава е било съединено с човешкото тяло като слънчева душа; тогава той е постигнал нещо изключително значимо по пътя на човечеството.

Ако разгледаме този човек с такава изтънчена душа, тогава ще можем да си представим бъдещето на човечеството и цялостната връзка на това бъдеще с идеята, с концепцията за самото човечество. В това състояние, в което човечеството стои пред нас днес, е невъзможно да си го представим по друг начин, освен че определени неща ще бъдат решени от това...

Че хората, така да се каже, стигат до решение чрез един вид мнозинство, чрез решение на мнозинството, сред конфликт и борби. Където подобни решения на мнозинството все още се възприемат като нещо наистина идеално, човек все още не е схванал какво е истинската истина. Къде се крие истинската истина в нас? Истината се крие в нас, където се задължаваме да мислим логично. Или не би ли било абсурдно да се решава с мнозинство дали две по две е равно на четири или три по четири е равно на дванадесет? След като човек е разпознал кое е истина, дори милиони да дойдат и да кажат друго, той пак ще намери сигурност в себе си.

Ето докъде сме стигнали по отношение на научната мисъл, по отношение на онзи вид мислене, който вече не е докоснат от човешките страсти, влечения и инстинкти. Навсякъде, където са замесени страсти, влечения и инстинкти, хората все още са въввлечени в конфликти и борби, в хаотично объркване, точно както животът на влеченията и инстинктите обикновено представлява див хаос. Но когато влеченията, инстинктите и страстите бъдат пречистени, изчистени и идеализирани в това, което се нарича Будхи, това, което се нарича Христос, когато бъдат развити до нивото, на което днес се намира логичното, безстрастно мислене, тогава ще бъде постигнато това, което ни блести в древните религии на мъдростта, в християнството и в антропософската духовна наука като истински идеал за човечеството. Когато нашето мислене и чувство са толкова пречистени, че това, което един човек чувства, резонира хармонично с това, което другите чувстват, когато на тази земя е настъпила същата епоха за чувството и усещането, както е настъпила за *обединяващия* интелект, когато Будхи, Христосът, е въплътен на тази земя в човечеството,

Тогава идеалът на древните учители на мъдростта, на християнството, на антропософията ще бъде изпълнен. Тогава няма да има нужда да се гласува за това, което човек смята за добро, благородно и правилно, точно както няма да има нужда да се гласува за това, което човек е разпознал като логически правилно и логически грешно. Всеки може да постави този идеал пред душата си и когато го направи, пред него се изявява идеалът на Слънчевия герой, същият идеал, който имат и всички езотерични учители, посветени в шеста степен.

Дори нашите немски мистици през Средновековието са усещали това, както се вижда от употребата им на дума с дълбок смисъл: обожествяване. Тази дума е съществувала във всички религии на мъдростта. Какво означава тя? Означава следното: Някога онези, които сега смятаме за духове *на* вселената, също са преминали през етап, в който човечеството се намира днес - през хаос. И тези водещи духове на вселената са се борили до своя божествен етап, където техните жизнени изрази резонират хармонично в целия космос. Това, което днес ни се струва като хармоничното движение на слънцето през годината, растежът на растенията и животът на животните, някога е било хаотично и едва наскоро е постигнало тази велика хармония. Там, където някога са стояли тези духове, сега стои човечеството. От този хаос човечеството ще се развие в бъдеща хармония, която ще бъде моделирана по днешното слънце, по днешната универсална хармония.

Това, не като теория, не като доктрина, а като живо усещане, потънало в душата ни, е това, което ни дава антропософското коледно чувство. Ако наистина усетим, че славата, откровението на божествената хармония, се появява във висините на небето и ако знаем, че откровението на тази хармония един ден ще дойде от...

Когато звукът на тази хармония резонира в собствените ни души, ние възприемаме и другия аспект, който ще възникне в човечеството чрез тази хармония; ние изпитваме мира на хората с добра воля. Така тези две чувства се обединяват като чувствата на Коледа. Когато погледнем от тази грандиозна перспектива към божествения световен ред, към откровението, към неговата слава в небесата и погледнем навън към човешкото бъдеще, вече можем да усетим днес онази хармония, която ще се вкорени на Земята в бъдеще, в онези, които притежават чувството и способността за нея. Колкото повече това, което възприемаме като хармония в света, потъва в нас, толкова повече мир и единство ще има на тази Земя.

Така великият идеал за мир се представя пред душите ни като усещане за природа от най-висш порядък, когато по време на Коледния сезон наистина усещаме и възприемаме пътуването на слънцето през природата. Когато преживеем отново победата на слънчевата светлина над тъмнината през тези дни, ние черпим от нея голямата увереност, дълбокото доверие, което свързва нашата собствена развиваща се душа с тази хармония на света; тогава, не напразно, ще позволим на това, което живее в тази хармония на света, да се влее в душите ни. Тогава нещо хармонично нахлува в нас, тогава живее в нас; тогава семето, което носи мир на тази земя, в смисъл на мир между религиите, потъва в душите ни. Тези, които чувстват такъв мир, такъв мир, който ще дойде на земята, когато се достигне това по-високо ниво на съгласие между чувството и духа, което днес се достига само за обединяващия интелект, са с добра воля. Тогава, на мястото на борбата и раздора, ще се е завладяла всепроникващата любов, любовта, за която Гьоте говори в...

В същия химн, който цитирах, се казва, че няколко глътки от тази чаша на любовта ще ни предпазят от вреда през целия ни труден живот.

Следователно, тази Коледа е празник на увереността, празник на доверието и надеждата във всички религии на мъдростта, защото в тези дни усещаме, че светлината трябва да надделее. Семето, поставено в земята, ще поникне нещо от себе си, което търси светлината и трябва да процъфтява отново в светлината на новата година. Точно както семето на растението е посято в земята и узрява в светлината на слънцето, така и божествената истина, божествената и истинска душа, е посята в дълбините на живота на страстта и инстинкта. Там, долу в тъмнината, божествената слънчева душа трябва да узрее. И точно както семето узрява в земята и точно както това узряване е възможно за семето в земята чрез победата на светлината над тъмнината, така и победата е възможна за светлината на душата чрез продължаващата победа на светлината над тъмнината. И точно както може да има само борба в тъмнината и само мир в светлината, така и световната хармония и световният мир ще дойдат с правилното разбиране. Това е и дълбоката, истинска дума на християнството: Слава в тези дни, откровение в тези дни на божествените сили на небесата горе и мир на онези, които са на земята с добра воля.

Въз основа на това дълбоко чувство за глобална значимост, християнската църква през IV век решила да постави честването на раждането на Спасителя в същите дни, в които всички основни религии на мъдростта празнували победата на светлината над тъмнината. До IV век Коледа, честването на раждането на Спасителя, се е празнувало в един и същи ден.

Празникът на Христос е изцяло променлив. Едва през IV век е решено християнският Спасител да се роди в деня, в който винаги се е чествала тази победа на светлината над тъмнината.

можем да се задълбочаваме в мъдростта на самото християнство, която ще бъде тема на лекция догодина. Но едно нещо трябва да се каже днес: нищо не би могло да бъде по-правилно от това да се постави честването на раждането на тази божествена индивидуалност в това време, което дава на християнина увереността, увереността, че неговата душа, неговата божественост, ще триумфира над всичко, което е мрак в неговия чисто външен свят.

По този начин християнството е в хармония с всички основни световни религии. И когато християнските коледни камбани бият, хората може би си спомнят, че този празник се е празнувал по целия свят през тези дни. Той се е празнувал навсякъде, където се е разбирал истинският, велик напредък на човешката душа на тази земя, където е имало някакво познание за това какво означава духът и духовният живот, където хората са се опитвали да практикуват себепознание в практически смисъл.

Това, което обсъждахме днес, не е неопределено, не е абстрактно усещане за природата, а усещане за природата в цялата ѝ жива духовност. Ако се свържем с думите на Гьоте: „Природата, ние сме обгърнати и прегърнати от нея“ и т.н., тогава трябва да сме наясно, че не тълкуваме природата в материалистичен смисъл, а че виждаме в нея външния израз и физиономията на божествения мирови дух. И как физическото се ражда от физическото, душата и духът от божествено-душевното и божествено-духовното, и как...

Точно както физическото тяло се свързва с чисто материални сили, така и душата се свързва с духовните.

Да усетим и почувстваме тази връзка с цялата вселена , да използваме знанията и мисленето си, за да се чувстваме не по неопределен, а по най-категоричен начин в едно с цялата вселена – за това са големите празници, като ориентири за човечеството. И когато отново почувстваме нещо от това, тогава тези празници ще бъдат нещо различно от това, което са днес; тогава те отново ще пуснат корени в душите и сърцата ни; тогава те ще бъдат това, което наистина са предназначени да бъдат: ключови моменти от годината, които ни свързват с духа на космоса.

задълженията и задачите си за ежедневието през годината, в тези моменти от годината ние поглеждаме към това, което ни свързва с вечното. И въпреки че знаем, че е трябвало да се борим за много неща през годината, в тези дни получаваме усещането, че над всяка борба и хаос има мир и хармония. Следователно, тези празници са празници на велики идеали; а Коледа е раждането на най-великия идеал на човечеството, идеалът, който човечеството трябва да постигне, ако иска да изпълни съдбата си. Раждането на това, което умът може да възприеме, почувства и желае – това е Коледа, когато е правилно разбрана.

Антропософската духовна наука има за цел да допринесе за обновено разбиране на този празник. Ние не искаме да изпратим в света догма, просто доктрина или философия, а самия живот. Нашият идеал е всичко, което казваме и преподаваме, всичко, което правим, да бъде

Това, което се съдържа в нашите писания, в нашата наука, ще се влее в живота. То ще прелее в живота, когато човечеството практикува духовната наука навсякъде, дори в ежедневието, така че вече да не е нужно да говорим за духовна наука, когато духовно-научният живот отеква от всеки амвон чрез думите, изречени на вярващите, без да се произнасят думите „теософия“ или „духовна наука“. Когато във всички съдилища действията на хората се разглеждат с духовно-научна чувствителност, когато на болничното легло лекарят чувства и лекува с духовно-научно разбиране, когато в училищата учителят култивира духовната наука за подрастващото дете, когато на всяка улица хората мислят, чувстват и действат с духовно-научно разбиране, така че духовно-научната доктрина да стане излишна – тогава нашият идеал ще бъде постигнат, тогава духовната наука ще бъде нещо обичайно. Тогава духовната наука ще присъства и в големите празнични повратни моменти на годината. И чрез духовното мислене, чувстване и воля човечеството ще свърже ежедневието си с духовното. И обратно, в големите празнични дни, то ще позволи на вечното и нетленното, слънцето на духа, да блесне в душата му, *напомняйки* му, че в него се крие истина, висш аз, божествено, подобно на слънцето, сияйно същество, което винаги ще триумфира над цялата тъмнина, над целия хаос, дарявайки душевен мир, който винаги ще уравнивсява всяка борба, всяка война и всички раздори в света.

МЪДРИТЕ УЧЕНИЯ НА ХРИСТИЯНСТВОТО

Берлин, 1 февруари 1906 г.

Когато човек се огледа, светът първоначално го изправя пред озадачаващо разнообразие, както като външна природа, така и като самия човешки живот. Той естествено насочва погледа си нагоре към звездното небе и се опитва да проумее смисъла на великолепно, но първоначално загадъчно разнообразие от звезди в светещите небеса. Замисленият човек ще се опита да различи смисъла и в движението на звездите, и в другия живот и дейност на елементите през деня. Но когато след това погледнем надолу към нашата земя, когато се опитаме да разберем нашите планини с тяхното пъстро разнообразие от скали, гори и растителност, когато се опитаме да осмислим нещата, които ни заобикалят – растения, животни и събрата – и когато се опитаме да видим причина и смисъл в явленията, които достигат до нас, повече или по-малко неясно, от събитията в природата, накратко, във всичко, което се опитваме да видим, тогава вероятно първоначално чувстваме някаква безсилие пред цялото това объркване, което ни изправя. Но най-озадачаващото за нас е това, с което се сблъскваме в реалния живот на човечеството, в историческото развитие на човечеството през хилядолетията. Науката, религията и другите човешки начинания, чувствата, интелектът и разумът винаги са се опитвали да наложат смисъл и съгласуваност на цветното многообразие на звездите, на живота и дейностите на съществата на нашата Земя. Кой би могъл да отрече, че човешкият дух, в този контекст...

Развитието му го е довело далеч и той може да се надява да продължи да го прави. Но дали има някакъв присъщ смисъл, някаква духовна връзка в това, което наричаме човешко развитие в историята, изглежда доста съмнително за мнозина, когато обмислят хода на съдбата с цялото нещастие, което, от една страна, незаслужено сполетява отделни хора, племена и народи, а от друга страна, целия късмет, който, привидно незаслужено, сполетява отделни хора или дори мнозина, и с цялата поредица от исторически преживявания на отделни народи, раси и народи. Когато погледнем всичко това, понякога ни се струва като чист хаос. Мнозина вярват, че търсенето им на смисъл, на връзка е напразно, че могат само да се надяват да получат разбиране за всичко това.

Велики , проникателни умове никога не са се съмнявали, че човешкият дух може да намери смисъл и разбиране, дори в този ход на историческите събития, законна необходимост. Достатъчно е да отбележа, че нашият велик немски поет и мислител *Лесинг* в завещанието си за живота си, в последното си произведение, изобразява това развитие на човечеството като образование на човечеството. Той изобразява древността като детството на човечеството, със Стария завет като първата начална книга, а следващата възраст като вид юношество, от което имаме възможност да погледнем в бъдещето, което ще ни донесе нещо зряло и мъжествено. Бих искал също да ви напомня, че друг велик немски мислител, когото, признавам, малцина познават днес, дори и тези, които са били призовани да го изучават - великият немски философ *Хегел* -

Историята е нарекла образованието на човека към съзнанието за свобода, пробуждане към съзнанието за свобода. Бихме могли да увеличим тези два примера със сто и бихме видели навсякъде, че онези, които гледат с гениална проникателност към тази дейност, към тази объркваща, привидно хаотична дейност, никога не са се съмнявали, че в нея има и законова необходимост, преди всичко по-висш ред от този там, в природата, в света на звездите, растенията, животните и физическите същества като цяло.

Когато погледнем назад към развитието на човечеството, пред нас се изправя едно нещо, което вече не се усеща с яркостта, с която би трябвало да бъде: двойственост, дълбоко разделение. Това изглежда доста тривиално, но само защото хората са свикнали с него. Ние се съобразяваме с дългия период преди и дългия период след раждането на Христос. Това вече не се възприема като значимо днес именно защото човечеството е свикнало с него. Но не е ли нещо от най-голямо значение, че цялата ни история е била разделена на две части след това единствено събитие? Това нещо трябва да е било толкова мощна сила, че да е било разпознато от толкова голяма част от човечеството, както всъщност е така? Фактът, че това е могло да се случи, ни показва, че дълбоко в човешкото сърце се крие скрито осъзнаване за уникалното, знаменателно значение на деянието на Христос Исус. Но кой би могъл да отрече, че днес това значение се е превърнало в нещо съмнително за мнозина, така че днес малцина от тези, които се смятат за едни от най-просветените, могат наистина да обяснят защо е така?

От какви безкрайни дълбини всъщност човечеството е стигнало до това разделение на историята?

Това е въпросът, който ще разгледаме днес: мъдростта на християнството от гледна точка на един по-дълбок духовен мироглед. Теософското движение, което се разпространява все повече в образования свят през последните тридесет години, се опитва, наред с други неща, да задълбочи мъдростта на християнството. Тези, които вече са се занимавали с антропософски ориентирана духовна наука, знаят, че вторият принцип на това духовно-научно течение е да търси ядрото на мъдростта във всички основни културни религии. Именно по отношение на антропософското разбиране на християнството преобладават най-големите възможни недоразумения и сред призовани да преподават и обясняват християнството, много малко притежават истинско разбиране за антропософското начинание. Отново и отново се казва: Да, антропософията иска да трансплантира някакви източни учения, нов будизъм, в Европа. Това би било най-неантропософското нещо, което можем да си представим. Ако сме искрени в принципа си да търсим ядрото на мъдростта във всички религии, тогава трябва да осъзнаем, че трябва да търсим това ядро на мъдростта преди всичко в християнството, в религията, чрез която е създадена цялата култура на Европа и от която са произлезли най-добрите течения на Запада. Всеки, който не разбира християнството днес, няма да разбере себе си и ако християнството иска да постигне нещо наистина велико за Европа в бъдеще, тогава то трябва да бъде задълбочено. Ако хуманитарните науки искат да имат дял в това велико постижение,

След това има задачата да проникне в дълбините на християнството и да потърси онези източници, които все още могат да преливат в бъдещето, които са способни да събудят културни надежди за бъдещето.

Преди време, когато говорих в един град в Южна Германия за мъдростта на християнството – тоест за днешната ни тема – присъстваха и няколко протестантски пастори и католически свещеници. След лекцията католическите свещеници ми казаха: „Това, което ни казахте, е най-изящната форма на християнство, но само за избраните малцина, които желаят християнството по такъв дълбок начин. Ние обаче провъзгласяваме християнството във форма, която всеки може да разбере, която е достъпна за всички.“ Отговорих: „Ако бяхте прави, тогава можехте да бъдете сигурни, че никога нямаше да ми хрумне да говоря за същността на мъдростта на християнството, тъй като бих я сметнал за най-ненужното нещо на света. Защото, ако бяхте прави, можеше ли да има някой, който да се чувства принуден да изостави начина, по който учите? Тогава броят на онези, които вече не намират удовлетворение във вашето учение, нямаше да се увеличава всеки ден. Разбира се, има много, за които можете да говорите днес.“ Но фактът, че много хора може вече да не намират удовлетворение с вас, се доказва от факта, че има хора, към които трябва да се обърнем по различен начин. Не става въпрос за това да си въобразяваме, че можем да достигнем до всички. Лесно можем да направим това и да си мислим, че се представяме по начин, който ще достигне до всички. Но не става въпрос за това какви мнения имаме за това, което смятаме за правилния начин. Не става въпрос за нашите въображения, а за фактите. Ако вие

Наблюдавайте това и не им позволявайте да говорят вместо вас, основавайки се на вашите собствени субективни твърдения. Ще видите, че има много хора, на които вече не говорите. И за тях е необходима нова форма на комуникация. Това са хората, на които говори ученият в областта на хуманитарните науки.

Но духовната наука няма да говори само на тях. Тя ще говори и на онези, които, все още в пълно християнско благочестие, се придържат към старите християнски традиции и за тях това също ще бъде задълбочаване, одухотворяване на истинските учения на християнството. Духовно-научната максима „Нищо не е по-висше от истината“ често е доста погрешно разбрана от хора като споменатия от мен пастор. Те вярват, че е достатъчно просто да вярваме, че нещо е истина. Не, не е достатъчно да имаме субективното убеждение и да си въобразяваме, че сме на правилния път. Именно това се стреми да преодолее духовно-научното движение. Истината не се крие в нашето мнение, а във фактите. Наблюдението на фактите трябва да е от по-голямо значение за нас от това, в което вярваме. Това е смисълът на максимата. Това, в което вярваме, е наш личен въпрос. Това, което ни говори чрез света на фактите, е безлично. Трябва да се подчиним на това, трябва да го изследваме.

Наистина е вярно, че появата на Христос Исус на Земята раздели еволюцията на човечеството на две части и затова трябва да се вгледаме малко по-дълбоко в този ход на човешкото развитие. Всеки, който се задълбочи дори малко в духовно изследване на съществуването, скоро ще осъзнае колко плитки и повърхностни са всички материалистични миогледи.

Вярно е, че всичко материално е просто израз на основополагащата духовна сфера, точно както духовното е произходът и източникът на цялото външно, сетивно съществуване. Човешките същества, такива каквито са се развивали от времената, описани от историята и човешката мисъл като цяло, са просто израз на трансцендентно, духовно човешко същество. Днес не е моментът да се разработват тези дълбоки идеи по пълен, научен начин. Това често е правено в тези лекции. Днес мога да го предложа само метафорично и винаги е било внушавано метафорично от християнски и предхристиянски мислители по такъв начин, че да изобразят трансцендентното човешко същество, все още недокоснато от материята, като слязло и въплътило се в сферата на сетивата. В това, което еврейските езотерични учения наричат Адам Кадмон, виждаме човешкото същество, дошло в този сетивен свят от други духовни сфери. Това идване в света се описва като „падение“. Но това не бива да се разбира погрешно. Велики християнски писатели са тълкували това като падение, а деянието на Христос Исус е било разбирано като издигане от това падение до нова духовна висота. Ще видим как твърдението на Павел, че Христос Исус е обърнатият Адам, има дълбоко духовно значение. Ако по този начин разбираме човечеството като нещо подобно – и моля ви да не приемате думата „нещо подобно“ твърде буквално, тъй като тя е предназначена само да внуши истинската връзка – като нещо слязало от духовни висоти и въплътено в сетивния свят, тогава ще разберем и каква е била първоначалната задача на човечеството в най-ранните етапи на историческото развитие.

Какво беше значението на ранните исторически и пред-

Каква роля е играло човечеството в историческото развитие на този земен етап? За тях, в този ранен период, сетивните им крайници са били инструменти, чието използване е трябвало да научат. Високодуховният човек сега е бил въплътен в света на сетивата. Там, в първата епоха на съществуване, която бих нарекъл инстинктивна епоха на човешкото развитие, те са се научили да използват собствените си инструменти . Това е била първата задача на първата четвърт на човешкото развитие - не искаме да се връщаме в много древни времена. Човечеството постепенно се е научило да използва ръцете и другите си крайници; то се е научило да се интегрира в света и природата около него. За това не му е бил необходим интелект; това е било инстинктивна емпатия и потапяне в съществуването. Когато човечеството се е научило да се контролира и е придобило използването на крайници като инструменти, то е живяло в рамките на племето. Племето е било това, в което е живяло човечеството. Това е била естествена връзка, дадена чрез кръвни връзки. Нещо като животински инстинкт е държало човечеството заедно. Само великите учители са били извън сферата на инстинкта. Хората са се научили да използват крайниците си по най-различни начини, в зависимост от природата на страните, регионите и времената, в които са живели. Тази еволюция е довела до голямо разнообразие в човешката структура. Това, което е било присъщо на човечеството, се е проявило в най-голямо разнообразие. Можем да се върнем назад навсякъде по Земята: откриваме тази инстинктивна епоха на развитие у всички народи.

След това откриваме втора епоха. В тази епоха човечеството научава нещо повече, нещо, което Библията и другите светогледи обхващат с една конкретна дума:

дума, чието правилно разбиране е изключително важно. Разбираме тази дума правилно, когато осъзнаем какво е трябвало да произведе първият период на човешкото развитие. По най-разнообразни начини инстинктът е научил хората да използват крайниците си, по един начин в един регион, а по друг начин. Един народ се е развил в горещ климат с буйна растителност, където храната е била леснодостъпна; друг се е развил в студен, негостоприемен регион, където е трябвало да се бори, за да си набави храна и средства за оцеляване, и по този начин е трябвало да развие крайниците си с големи трудности. Фактът, че хората са имали толкова малко интелект, е довел до... освен това, това тя един друг Те се изправиха един срещу друг, Как то Различното развитие на инстинктите е резултат от това. Нещо ново навлезе в света чрез закона, създаден от разума. Инстинктите на народите се различават, но разумът е един и същ и в момента, в който този единен разум беше приложен към човешкото съвместно съществуване, това, което в Библията се нарича още Закон, навлезе в света. Първо човечеството се научи да контролира цялото си тяло като свой инструмент. След това дойде законовият период, в който човечеството се стреми да внесе хармония и ред в своята общност, в който се стреми да балансира инстинктите във взаимното взаимодействие, в който се стреми да установи взаимоотношения на тази земя, определени от разума. Разумът беше въведен чрез начина, по който хората живееха заедно. Така човечеството се развиваше *през* първите две четвърти от своето съществуване. Но човечеството не беше без ръководство, не беше без лидерство. Инстинктът се развиваше до все по-голяма яснота, докато законът не прие формата на разум, който беше широко разпространен в най-широки кръгове.

Откъде се е появило всичко това? Човечеството никога не би напреднало толкова далеч без такива братя и сестри, които са напреднали далеч, далеч отвъд своите събратя в своето развитие. По всяко време, винаги и навсякъде е имало хора, които са се развивали по-бързо нагоре по етапите на съществуване, за да бъдат лидери, да ръководят останалата част от човечеството. Такива личности, такива индивиди, са наричани от духовните изследователи пазители на мъдростта, пазители на човешкия прогрес. Такива пазители на човешкия прогрес винаги са съществували. Те съществуват и днес. Тези велики индивиди, тези личности, които сега са достигнали етап на съществуване, който по-голямата част от човечеството ще достигне едва в далечното бъдеще, са присъствали и в предхристиянските времена, през първите две четвърти от човешкото развитие. Те са ръководили света; те са били пазителите на човечеството и са донесли ред и съгласуваност в човечеството. Откъде са получили тези лидери на човечеството своите знания, своята мъдрост? И в какво се е състояла тази мъдрост? — Видимото е било ръководено от невидимото, сетивното от свръхсетивното. Материалните връзки са били ръководени от това, което невидимо дреме в материалното. Дреме ли то невидимо в материалното? Едно просто размишление може да ви убеди. Погледнете нагоре към облака. Той ви се струва като светлина и тъмнина. Той предвещава гръмотевична буря. И докато все още гледате нагоре, светкавици проблясват през облака, гръмотевици гърмят. Къде беше светкавицата, къде беше гръмотевицата? Те дремяха, спяха като скрити материални сили. Точно както светкавицата и гръмотевицата дремяха, така и множество скрити сили дремят във видимото като невидимо, в сетивното като свръхсетивното. Точно както

Точно както цялата ни външна култура е достигнала до сегашното си състояние, защото човечеството се е научило да събужда силите и способностите, просто спящи в материята, така и великата духовна култура възниква от факта, че пазителите на човечеството са способни да събудят свръхсетивните сили, спящи в сетивната сфера, отвъдните способности, спящи в земната сфера, и да овладеят нисшето чрез висшето. Точно както строителят използва земните гравитационни сили, за да постави гредата върху стълба, като по този начин използва сила, спяща в материята, за да издигне нашите сгради чрез различните комбинации от стълбове и греди, и точно както електротехникът овладява нашите двигатели и други електрически устройства с невидимата сила на електричеството, така и пазителите на мъдростта и прогреса на човечеството овладяват земните сили чрез това, което не е сетивно присъстващо в света. Видимото не се овладява от видимото, а от невидимото. Не този, който се издига чрез невидимото над видимото, е извън връзка със света, а този, който остава фиксиран върху видимото. Истински реалистичният човек е този, който овладява света чрез това, което спи в него, за да може да оформя реалността, да я изгражда и да я поставя в служба на човешкия прогрес. Точно както строителят и електротехникът използват силите, спящи в материята, за да строят къщи, да създават механична култура, така и великите пазители на мъдростта и човешкия прогрес използват силите, присъщи на човешката природа, за да водят самите хора към тяхната цел, да структурират и дават смисъл на това, което се вихри хаотично във външния свят. Никога по-нататъшното развитие на...

от инстинктивния, после закономерния период до нашата собствена сетивна сфера. Но мъдрите пазители на човечеството първо трябваше да преживеят това, първо трябваше да го преживеят; те трябваше да бъдат напълно проникнати от него, не от сляпа вяра, не от смътни убеждения, а от духовен опит. Те трябваше да са наясно, че има свръхсетивна сфера, свръхсетивна сфера във и извън човечеството, че това, което се случва между раждането и смъртта, е само един аспект от нашето съществуване и че има съществено ядро, което се простира отвъд раждането и смъртта, че има нещо в човечеството, което е по-обхватно от всичко сетивно, което е създателят на формата и поддържащият всичко сетивно, и това не от просто предположение, а от непосредствена, свръхсетивна, вечна интуиция.

От тази гледна точка , пазителите на човечеството трябваше да действат, а именно от осъзнаването, че смъртта може да бъде победена, че съзнанието може да бъде постигнато, че има нещо, което кара смъртта да изглежда като събитие като всяко друго събитие в живота. Само от такъв опит човечеството придобива силата да овладее сетивното от свръхсетивното, видимото от невидимото. Ако трябваше да кажа накратко в какво се състои великата тайна на онези, които наричаме велики пазители на човечеството, трябва да кажа, че тези пазители на мъдростта и прогреса на човечеството знаеха, че в човечеството има нещо, което побеждава смъртта. Те трябваше да видят зад кулисите на съществуването, зад сферите на съществуването, в които човечеството навлиза, когато е преминало през портата на смъртта. Това, което се намира отвъд сетивното, трябваше да им бъде достъпно чрез опита. И те стигнаха до това, което се крие зад сетивния свят в т.нар.

Инициаторски храмове, в инициаторските храмове на древните египетски жреци и езотерични учители, в училищата на Елевзинските и други гръцки инициаторски храмове. Тези, които са били достатъчно зрели, за да придобият тези убеждения, са били посветени в тези мистерии. Само с няколко думи - всичко останало ще бъде разкрито в следващите лекции - мога да покажа какво е било предадено на човечеството в тези инициаторски храмове, в тези висши училища на духовния живот.

Така човекът първо е преминал през смъртта, преживявайки в този живот онова възнесение, което се случва, когато преминава през портата на смъртта. Когато при естествена смърт човек преминава през портата, която води към другия свят, той навлиза в друга земя, земята от другата страна на съществуването. Човек може да влезе в тази земя и по време на този живот, може да влезе в нея чрез променено състояние на съзнанието, чрез пробуждането на способности, спящи в човешкото сърце, способности, които ни позволяват не само да изпитаме несъзнателното състояние на сън в духовната сфера, но и чрез духовни качества да влезем в отвъдния свят, да бъдем граждани на духовния свят. Това се е наричало смърт, възкресение и възнесение. Те са били преживявани от великите посветени. Ако мога да го кажа така, те са преживели смъртта, докато са били още живи; в продължение на три дни и половина са били, така да се каже, мъртви. Те са напускали физическите си тела и са преживявали реалностите на един висш свят, духовен свят, света, към който човечеството, според по-дълбоката си същност, принадлежи. Това се случва с онази част от човешкото същество, която навлиза в свръхсетивното съществуване. След като човекът е преминал през този висш свят, той е станал

към земното съществуване от онези, които вече били посветени . Тогава той бил нов човек, човек, който бил наричан възкръснал. Като символ на това, той получил ново име, което имало по-дълбок смисъл. Такъв човек, който бил дошъл до видение в мистериите и храмовете на посвещението, говорел на нов език и в думите му отекваха звуците на духовния свят, които бил преживял по време на посвещението. Той бил пратеник от висши светове; думите му имали криле през преживяванията в самия духовен свят; той говорел на различен език. Той бил един от онези, за които се казвало, че говорят езика на боговете, че говорят мъдростта, която боговете познават. Това е по същество теософията, божествената мъдрост. Такъв човек бил наричан, ако се преведе думата на немски, блажен. Думите имат дълбок смисъл, когато се разбират в правилния смисъл; те не са възникнали случайно. За такъв човек, който е участвал в духовния свят, защото го е съзрял, се казвало, че е блажен. Тези, които знаят нещо за това велико блаженство, за тези чудни преживявания от друг свят, говорят за него, дори и да пишат профански текстове за него. Най-важното от тези неща никога не е било записано и никога не може да бъде записано. Но тези, които разказват и записват нещо за него, пишат за него с тонове, които звучат съвсем различно от тези, които говорят за чувствено съществуване. Тези, които са знаели нещо за посвещението, говорят за обновление на цялото човешко същество. И един от тях каза: Само онзи е станал човешко същество в истинския смисъл на думата, който е участвал в мистериите на своята вечна същност, докато—

А останалите все още трябва да чакат, докато и те получат тази благодат. - *Платон*, уникалният гръцки философ, казва: Тези, които не са преживели нищо от свещеното в посвещението, ходят в калта. - Бихме могли да цитираме още много гласове от древността и предхристиянските времена, в които светостта, силата и величието на посвещението са ярко подчертани, така че резонират в душите ни. Само малцина, избрани малцина, биха могли да участват във висшия духовен живот по такъв начин, директно чрез видение. Масите нямаха друг дял освен този в изказванията на такива визионери, такива посветени.

След това се появи християнството и чрез християнството всички тези условия се промениха. В това се крие цялата дълбочина на трансформацията, която християнството е донесло в човечеството. Тя е изразена в една мощна дума, а именно: „Блажени са онези, които вярват, дори и да не виждат.“ Тайната на християнството се крие в тази дума и ние я разбираме само ако я приемем възможно най-буквално. Какво означава тя? Знаем, че който е получил посвещение в храм на посвещението, е знаел, че е победил смъртта, че е участвал в погребението и е бил благословен чрез видението. Сега се появи велика личност, която на външния план на историята, пред всички очи – доколкото тези очи са били склонни да видят или са могли да го възприемат чрез вяра, чрез единение с уникалната личност – завърши това велико събитие, което толкова често се е случвало за посветените в дълбокия мрак на мистериозните храмове, външно на историческия план. Това беше събитието, което се случи в Палестина през 33-та година.

Това, което преди това е било приемано и ценено повече или по-малко символично в дълбините на храмовете, сега се е превърнало в историческа истина, историческа реалност на великата сцена на живота. Това трябва да се разбере, защото е важно. Умишлено избрах да не озаглавявам краткия си труд за християнството „Мистицизмът на християнството“, а по-скоро „Християнството като мистичен факт“. Нямах намерение да изобразявам мистичните аспекти на християнството, а по-скоро самото християнство да се разбира като мистичен факт. Трябва да се разбере, че случилото се в Палестина е едновременно факт с дълбок символизъм и същевременно нещо, което е действителна реалност, действителна истина. Нека бъдем наясно с този момент, защото това е един от най-важните аспекти на разбирането на християнството. Когато някой говори за историческото събитие на смъртта, възкресението, погребението и възнесението, случило се в Палестина през 33-та година, и казва, че това събитие се е случвало толкова много пъти преди това в мистериозния храм, тогава той не го смята за реално; човек не вярва в действителния Христос. А други, които вярват в Христос, вярват, че си имаме работа с дълбок символизъм в смъртта, погребението и възкресението. Трудно е да се разбере, че нещо може да бъде едновременно факт и символ. Че един факт има и дълбоко символично значение, никога няма да бъде схванато от някой, който тълкува историята по „реален“ начин и я гледа с безразличие; че в историята има високи и ниски планини, високи планини, които се издигат над големите – това са едновременно факти и символи. Това е важното. Сега имаме

Представихме на всички едно събитие, събитие, което провъзгласява пред всички хора, че смъртта може да бъде победена и че има живот в духа, който надхвърля всяка смърт, защото Единият беше победил смъртта. Той беше преживял пред очите на всички това, което посветените бяха преживели в мистериите. Сега вече не беше необходимо да се навлиза в мистерията, за да се види; сега човек можеше да вярва и да се чувства свързан с този, който във физическия свят беше преживял великото събитие на победата на живота над смъртта. Сега човек можеше да вярва дори без да вижда. Този, който истински разбира религиозните текстове, е този, който се стреми да ги разбере буквално. Защото да виждаш буквално означава да виждаш в мистериите, а да вярваш е да вярваш във факта на победата на смъртта чрез живота, който Христос ни е представил. По този начин можем да кажем, че най-голямото учение за мъдрост в християнството е, че ученията за мъдрост от различните религии са се превърнали в реалност в християнството.

Какви са били мъдростта на различните религии? Чрез истинско потапяне в духовната наука можете да се убедите, че по отношение на своите учения религиите са съгласни помежду си. Помислете за ученията на Хермес, Питагор, Зороастър или други религиозни основатели: в това, което са проповядвали и провъзгласявали, може да се открие дълбоко, обединяващо ядро на мъдростта. Всички учители, които са провъзгласявали великите мъдри учения, са могли да кажат: „Аз съм пътят и истината.“ Защото истината е извирала от устата им; истината, която са преживели в мистериозните храмове, ги е направила посланици на божествената истина. С Христос Исус това е било нещо различно.

Той можеше да каже повече за себе си. Той стана това, което е изразено във великите и красиви думи: „Аз съм пътят, истината и животът“. Това, което другите основатели на религиите са казвали, докато животът им е оставал скрит от очите на човечеството в сумрака на мистерията, той го е проповядвал пред всички. Невидим е бил животът, чрез който е бил придобит опит в рамките на мистерията. Той става видим чрез събитието в Палестина. Така християнството стои над древните предхристиянски религии. Мъдростта, придобита чрез скрития живот на посветения, е излязла в публичната сфера и в днешно време, в християнството, имаме самата истина, която се е превърнала в личност, самият живот, самото съществуване. Следователно, в много от древните религии не е важно да се разказва как са живели основателите. Не чуваме разкази за това как са живели египетският Хермес, индийските Риши, Заратустра или Буда. Когато приемем ученията и издигнем сърцата и умовете си към тях, благословии се стичат за нас. Но ако искаме да разберем християнството, трябва да вземем предвид, че Христос не само е говорил по този начин, но и е ходил по този начин. Следователно, не е оцеляла нито една негова книга, а само книги за него. Благата новина, Евангелията, не са езикът на мъдростта на Исус. Те са разкази за живота на Исус. Други са говорили за него и от него. Ако учениците на Буда и Хермес говореха, те щяха да кажат: „Чухме това, това са неговите свети думи и искаме да ви ги предадем.“ Но когато учениците на Исус излязоха по света, те подчертаваха, че той е там, че са свързани с него, че са негови спътници.

Те се стремяха да поддържат традицията, да я предават от поколение на поколение: Ние самите чухме словото с него на святата планина, положихме ръце върху раните му. — Елементът на истината в съвместния живот беше това, което трябваше да пренесе жизнеността на потомството. Това е нещо различно от това, което е съществувало преди това в различните други религии. Това е нещо съвсем ново.

Ако искаме да схванем пълното значение на това изцяло ново развитие, трябва да разберем разликата между първата четвърт на човешката еволюция и това, което се случваше сега. Какво се случваше сега? За какво всъщност подготвяше човечеството християнството? Защо някой трябваше да преживее това велико събитие по такъв начин, че хората да могат да го гледат, да го възприемат като доказателство за победата на живота над смъртта? Такъв човек беше необходим, защото сега започваше различна епоха в човешката история, защото интелектът, силата на духа, вече беше използвана за нещо друго в продължение на векове, дори хилядолетия. Приблизително по времето на разпространението на християнството започна това, което можем да наречем триумф на човечеството над нашия материален свят. Първо, християнството трябваше да подготви почвата за това. В средата на Средновековието започна материалната победа на човечеството и законите, с които хората я установиха, станаха все по-съвършени. Човечеството стана господар на природата чрез усъвършенстване на своите механизми, установявайки огромна, глобална мрежа от търговия. Човешкият интелект ще триумфира над нашата Земя. Това беше напълно нечувано в предхристиянските времена. Опитайте се да си представите как...

Нашата наука започва в същата епоха като възхода на християнството. Знаете ли, *Таис* е първият философ. Християнството тогава подготвя почвата за използване на човешката сила за завладяване на външната природа. За да се предотврати пълното откъсване на човечеството от духовния живот, е било необходимо убеждението за духовен живот да идва от съвсем различен източник. Способният индивид сега трябваше да бъде използван за завладяване на земята в материален план. Следователно науката трябваше да се отдели от чувството, от вярата. Това беше характерно за посветените в мистериите: че науката и вярата, усещането и вярването са едно цяло. За този, който надхвърля материалния свят, няма разделение между вярата и знанието, между истината и усещането. Формите, в които са били подредени звездите, са били за халдейските посветени надписи на самото Божество. Това трябваше да се промени в новата епоха. Първоначално човечеството насочва погледа си нагоре към звездното небе и наука, лишена от божествено чувство, обхваща небесните сфери и земното съществуване във всичките му проявления. Светът, в своето знание, вече не можеше да следва същия път като вярата и мъдростта. Тъй като двете трябваше да се разделят, трябваше да се случи събитие, което да затвърди вярата, да установи толкова твърдо чувство, толкова солидно чувство в човечеството, че материалната наука да може да се установи редом с нея и че вярата да може да пребъде през цялото материално време. Така имаме вярата, здраво установена една до друга, и науката, която няма вяра, а гледа към личността, към Христос. Истински личностно...

Личната връзка с Единствения се установява редом с материалния стремеж. И така, това, което е издигнато в Палестина през 33-та година, е бастионът за запазване на Вечното, съзнанието за духовното, по време на развитието на човечеството към материалност. Онези, които са могли да вярват в Единия, докато са трябвало да посветят визията си на постигането на материалния живот, са били предопределени да бъдат благословени. Така древността във втората си епоха е била пророческо предзнаменование на Христос Исус. Не е без основание това, което се учи в Стария Завет, да се тълкува като пророческо предсказание, пророческо указание за Христос Исус. Всяко посвещение е било такова предсказание. Това, което посветеният е преживял, той е преживял първо духовно, после символично, след това е присъствало в света. След това е било изпълнение, изпълнение на Стария: това е бил Новият Завет. И тази дума ни се разкрива в пълния си смисъл, когато схванем нейната дълбочина. Така сте описали трите епохи на човешкото развитие, които протичат успоредно една на друга: вяра, знание и мъдрост.

Пръстите на краката са били различни – нека се пренесем назад във времена, за които историята всъщност не ни разказва – често съм говорил за тях преди – когато бедните египетски роби са мъкнали големи, могъщи камъни и са се трудили кърваво върху гигантски каменни гиганти. Съвременният работник не може да си представи какво е означавала тази работа. Блаженство и удовлетворение бяха чувствата, които преминаваха през душата на нещастния роб. Защото този роб знаеше едно нещо: знаеше, че този живот, който живее в такъв тежък труд, е само един сред многото. Посветеният често му казваше това, за да накара човечеството да осъзнае, че човечеството...

се е въплъщавал често и отново , и че това, което е преживял, е причинил сам, и че това, което е направил сега, ще бъде възнаградено в бъдещи животи. Така за него загадката на човешката съдба е била наистина решена. В кръвопролитното, трудещо се робско население е имало блаженство и религиозно чувство. Робът си е казал: Този, който ми заповядва днес, някога е бил като мен и ако изпълня всичко това сега, и аз един ден ще бъда като него. — Да постигнат това не би било възможно за мъдреците, които са завладели материалния свят в по-късни времена, мъдреците, които са се занимавали с чисто материална наука, колкото и мощни да са ученията на *Галилей* и *Коперник* , ученията на съвременните изследвания на сетивно-материалното съществуване. Разбира се, нищо не бива да се казва срещу тези учения и никой не може да оцени тяхното величие и сила по-добре от мен, но е вярно и трябва да се каже, че тези огнени думи, този дух, който отваря душите, който дава на човечеството надежда за вечност, който дава на човечеството сигурността на духовния живот, беше нещо, което материалистическите изследователи не можаха да намерят. Тази сигурност обаче произлиза от личната връзка с уникалния Христос. Постепенно външната наука отново се задълбочава. Науката постепенно отново се превръща в мъдрост и следствието от това е, че тази външна наука отново претендира да бъде основател на религия. Защото какво са мислителите на Просвещението, свободомислещите? Какво искат те? Те са по същество религиозни по природа. Те искат да основат религия; те искат да създадат такава религия от самата съвременна наука. По същество *Молешот*, *Хекел* и т.н., с книгите си, които представят един вид материалистично евангелие, са...

За толкова много хора това не е нищо друго освен материалистични религиозни основатели. Тъй като светското и чувственото е придобило такава огромна сила и авторитет, че човечеството се стреми да постигне най-висшето чрез науката и нейната мъдрост, учените – дори тези, които само смътно усещат силата на науката и имат какво да споделят за нейното величие и мощ – са се отвърнали от Христос Исус. Така имаме разкола в науката. Но Исус е казал дума, дума, която не можем да схванем достатъчно дълбоко, а именно: „Аз съм с вас през всичките дни до самия край на века.“ Не е нужно просто да заимстваме мъдростта му от традициите и книгите, но когато се издигнем до висшите светове, отново ще имаме в себе си великия опит, който може да се постигне само във висшите светове отвъд портата на смъртта. Тогава той отново ни говори, тогава ни доказва, че е тук днес, че можем да го чуем директно в настоящето. Следователно се нуждаем от обновено задълбочаване на човечеството, за да могат хората да изпитат Христос в себе си, за да могат отново да изпитат нещо подобно на това, което са правили посветените в древните мистерии. Поне едно отражение на великото, значимо преживяване на мистериалните храмове трябва постепенно да се предаде на онези, които се обръщат към антропософията – навлизане в духовния свят, от другата страна на живота, дори тук, през този живот, за да могат да преживеят това, което *Гьоте* толкова величествено и смислено е изразил в стихотворението, което започва: „Не казвай на никого освен на мъдрите, защото масите веднага ще се подиграят“ и завършва: „И докато ти липсва това: Умри и Стани, ти си само мрачен гост на тъмната земя.“

Ето за това говорим днес: смърт и прераждане. Съществува средство за духовно развитие, чрез което можем да събудим вътрешната божествена същност в нас, чрез което можем да израснем в духовния свят. Тогава очите ни се отварят за духовния свят, ушите ни се пробуждат, за да чуем по-висши гласове. Ще можем да станем граждани на един по-висш свят; ще открием, че Христос е с нас до края на света. Тогава ще можем отново да чуем езика, който е говорил на учениците на планината. Това е загатнато в най-дълбоката мистерия на самото християнство.

Нека завършим, като се обърнем към тази велика мистерия. Христос също е имал посветени ученици и той също ги е отвел от тълпата. Когато е искал да обясни казаното на тълпата с притчи, той е повел тримата си посветени ученици – Петър, Яков и Йоан – на планината Тавор. Там те са станали свидетели на Преображението. Който разбира Преображението, ще разпознае в него най-дълбоката мистерия на християнството. Учениците са откъснати от чувственото съществуване. Какво се появява пред тях? Илия и Моисей. Илия е думата за път или цел, Моисей е просто езотеричната дума за истина, а Исус е животът. В това, че вечността им се е явила във времевост, в това, че онези, които отдавна са починали, са се появили пред очите им, пред духовните им очи, това означава, че са се възнесли в духовния свят. Петър казва: „Това е красиво; нека построим тук заслони.“ Изразът „строим колиби“ може да се намери навсякъде, където ученик се изкачва на втория етап от пътя на Чела. За него се казва, че строи колиби в отвъдния живот. Тези, които разпознават така наречените ключови думи, навсякъде ще разпознаят великите истини в религиозните текстове. Великият

думите „Аз съм пътят, истината и животът“. Когато слизаха от планината, Исус им забрани да казват на някого какво са видели, докато Човешкият Син не възкръсне от мъртвите. Те се питаха един друг: „Какво е това възкръсване от мъртвите?“ — И попитаха Исус: „Не казват ли книжниците, че първо трябва да дойде Илия?“ — Той отговори: „Първо трябва да дойде Илия и да възстанови всичко.“ — Учениците, в най-съкровено святилище, говорят тук за прераждането, сякаш е нещо самоочевидно за тях. Самият Господ говори за него, сякаш е нещо самоочевидно, когато казва: „Илия отново дойде; Йоан Кръстител е Илия; но не казвайте на никого, докато не дойда отново.“ — Това е заветът на планината. „Планината“ е ключовата дума за посвещение. Навсякъде, където става въпрос за посвещение, се използва изразът „на планината“. Какво означава: „Не казвайте на никого, докато не дойда отново“? Тоест, докато не ви говоря отново, докато самите вие не присъствате отново в такава форма, че човечеството да може отново да възприеме словото на истината. Христос Исус беше на Земята като мой представител. Чрез перспективата за неговата смърт човечеството трябваше да изпита победата на живота над смъртта. Вярата, чрез която дори египетският роб знаеше за отвъдния живот, трябваше да бъде заменена от вярата, че вечното пребивава в същностното ядро, което надхвърля физическото. Сега те трябваше да започнат своя триумфален поход през света. Материално за нас не остава нищо от това, което представлява мъдростта, прякото познание за отвъдния живот. Сега, през следващите две хиляди години, нищо не трябваше да бъде провъзгласявано на човечеството за прераждането. Исус установи това като свой завет. Едва когато човечеството премине през третата

В тази епоха на развитие те ще са постигнали тази материална победа над земното кълбо; ще са приложили интелекта и разума към външната култура. Едва тогава може да започне нова епоха, само тогава мъдростта може отново да проумее това, което се е разкрило уникално. Тогава Христос ще се появи отново на Земята, за да може да бъде директно схванат. Тогава човечеството вече няма да се нуждае от живот на Тавор; тогава то ще преживее посвещение в себе си, ще открие Богочовека вътре в себе си. Тогава то отново ще погледне към божествения живот, който е бил общото наследство на човечеството в предхристиянските времена. Тази нова епоха е иницирана от антропософските учения. Това, което Христос е оставил след себе си на планината Тавор, се възприема от стремящите се към духовна наука като тяхна мисия, като тяхно призвание. Християнските мистици от Средновековието вече са намеквали за това. Ангелус Силезий, великият силезийски посветен, го заявява изрично: „Ако Христос се роди хиляда пъти във Витлеем, а не във вас, вие ще останете вечно изгубени.“ Точно както слепият човек преживява пробуждането на светлината, така и този, който влезе в това ново състояние, може да преживее явлението, както на Тавор. Това е бъдещето.

Така, в третата епоха на човечеството, ние имаме християнство на вярата и така, в четвъртата епоха, ще имаме християнство на мъдростта. Какво постигна човечеството в третата епоха? Инстинктивният период е предхристиянската епоха. Имахме периода на външна, материална култура и сега навлизаме в четвъртия период на човешкото развитие. Човечеството е обхванало целия свят с индустрия и търговия; без разлика на нация или раса, индустрията и търговията действат. Ма-

Същите продукти се произвеждат в Япония, Бразилия и Европа. Същите железопътни линии прекосяват земното кълбо във всички региони без разлика на раса, нация или класа. Различията в човечеството са изчезнали в нашето културно тяло . Чек, издаден тук в Берлин, може да бъде осребрен в Токио. Всичко в нашата култура се е развило по такъв начин, че можем да установим като принцип на третия период това, което никой не би могъл да предложи като принцип, когато тази култура е трябвало да бъде поставена в началото си: Искане да установим култура, която обхваща целия свят без разлика на раса, пол, професия или вероизповедание. Това е материалната култура, която под това мото е обхванала света, целия свят. Тази култура трябва да съхрани душа. И да внуши тази културна душа в нея - това е задачата на четвъртата епоха на човечеството, това е задачата на Антропософията и на нашия начин на живот. Имаме материална култура и се нуждаем от духовна култура със същите качества. Хората са силни там, където са установили морална връзка. Японският търговец разбира търговците от всички други страни. Човешките същества трябва да могат да се разбират отново, чак до самите си души. Това ще се случи, когато тези постижения бъдат плодотворни и за науката за човечеството. Тялото на културата има три епохи. То се нуждае от културна душа. Духът на културата трябва да доведе до четвъртата епоха. Това е великата фундаментална идея, великата цел, която великото културно движение трябва да има, ако иска да бъде нещо различно от просто игра за онези, които нямат нищо по-добро да правят, освен да се въртят в мистични мисли. Ако Теософското общество иска да съществува, то ще го постигне. Следователно, то трябва да предизвика християнството в неговото...

За да схване дълбините му, християнството трябва да разбере най-дълбоките му учения за мъдрост и също така трябва да има силата да не практикува тези учения в старата им, традиционна форма, да живее по старите начини, а да ги трансформира, така че те да продължат да бъдат полезни във всички времена, така че християнството да не е нещо от миналото, а да има живата сила да продължи да работи в бъдещето. По този начин, Антропософията, християнството, разбирано чрез Антропософията, не е доктрина, не е догма, не е сектантство, а нещо съвсем друго: то е живот, то е нещо, което сочи към бъдещето, то е нещо, което кара сърцето да бие по-бързо в най-добрия смисъл на думата, то е нещо, което издига душата към най-великите задачи на настоящето, защото само най-великите задачи могат да съответстват на благословената надежда за бъдещето. Тогава наистина ще сме разбрали християнството, когато то ни дава живот за бъдещето. Тогава наистина ще разберем високите духове, когато те станат наши учители за бъдещето. Ще бъдем техни истински ученици, ако не просто увековечаваме казаното от самите тях по авторитетен начин, а ако техните думи и дела са се превърнали в енергия за новите неща, които създаваме. Това е голямата тайна, великият закон и необходимост, която имаме в хода на човешкото развитие, която е предназначена да ни изпълни, която е предназначена да съставлява живота ни в най-висшия смисъл на думата. Това е истинското образование на човечеството: от истинското разбиране на великите дела на нашите предци да получим силата да творим за бъдещето и надеждата за благотворно въздействие в бъдещето.

Прероден годеж и карма

Берлин, 15 февруари 1906 г.

Има загадки на света, които интересуват онези, които желаят да се задълбочат в структурата, в тъканта на нашето съществуване. Такива загадки на света включват например: Откъде идват материята и силата, откъде произлиза животът в света? Откъде идва целенасочеността в природата, откъде идва това, което наричаме съзнание? Как да оценим въпроса за произхода на сферата, а какво да кажем за въпроса за загадката на свободната воля? Всичко това са въпроси, които със сигурност се налагат на онези, които искат да проникнат по-дълбоко в разбирането на съществуването, въпроси, които не могат да бъдат далеч от един напреднал, образован интелект. Но преди тези въпроси има по-непосредствени, велики въпроси на човечеството, които първоначално нямат теоретична, никаква научна стойност, но които също се налагат, които ни позволяват да погледнем от трудовете и трудностите на живота към това, което бихме могли да наречем нетленно, за разлика от преходното. Тези въпроси са свързани с това, което срещаме на всеки ход, с това, което ни изправя навсякъде по света като загадка. Това са въпроси, от чиито отговори зависи не само задоволяването на нашите теоретични или научни интереси, но и дали имаме сила, смелост и сигурност в живота, дали имаме надежда за проспериращо бъдеще за човечеството и за отделния човек.

Такива фундаментални въпроси възникват, когато се съсредоточим върху непосредственото съществуване на човешките същества.

Когато видим как един човек се ражда с ограничени способности и сили и как тези оскъдни предразположения и таланти го предразполагат към мизерно, бедно съществуване, което трябва да влачи от раждането до смъртта, виждаме как той може да се роди в семейство по такъв начин, че чрез обстоятелства и факти да изглежда осъден на мизерия без своя вина. Друг човек може да се роди в семейство, което от самото начало му гарантира щастлив и радостен живот; той притежава таланти и способности, така че можем да кажем, че ще постигне велики и значими неща в живота. Всичко това и още, с което се сблъскваме всеки ден, всеки час и всеки момент, когато наблюдаваме живота, докато се развива с отворен ум, обхваща великите и непосредствени загадки на съществуването. Великите светогледи и техните поддръжници винаги са се стремели да разрешат тези загадки на съществуването за човечеството. Но във всяка нова епоха загадките на съществуването изискват ново решение. Не става въпрос за това, че старите истини вече не са верни – не е това въпросът – а по-скоро за това, че мисленето и чувствата на хората се променят, че възприятието на *душата* се променя повече, отколкото е прието да се смята, че ние не повдигаме различни въпроси, а по-скоро старите въпроси се поставят по различен начин. Теософският или духовно-научният мироглед, който се разпространява в образованите култури през последните тридесет години, се опитва да разреши загадките на съществуването по такъв начин, че съвременното човечество да може да намери удовлетворение в подобно решение.

Две концепции, проникващи в светогледа на хуманитарните науки, са предмет на днешната ни тема и са предназначени да дадат отговори на...

Повдигнатите въпроси са двете идеи за прераждането , или повтарящите се земни животи, и за кармата, или великия закон на съдбата на съществуването. Духовно-научният мироглед се стреми да отговори на загадъчните въпроси на съществуването чрез тези две идеи, точно както естественият учен, ученият като цяло, отговаря на въпросите си въз основа на прозрение, на знание, а не просто на вяра. Това, което духовно-научният мироглед се стреми да предложи, не се различава по характер от това, което предлагат други форми на изследване, с изключение на това, че може би единствената разлика е, че са необходими определени предварителни условия за разбиране и осмисляне на научните истини. Определена научна основа е почти присъща и на всички научнопопулярни изложения. Теософският или духовно-научният мироглед обаче ще бъде наистина разбираем за всеки; той ще предложи удовлетворение на всеки, от простия, наивен ум, способен само да следва въпросите и отговорите с усещане и чувство, до най-учения мъдрец, който първоначално подхожда към тези въпроси с най-голямо съмнение и който, ако само има търпението и постоянството да се впусне в тях, ще намери удовлетворение в това. Всички те не само ще намерят удовлетворение, не само ще получат онова освобождаващо чувство, което изпълва душите ни, когато отдавна копнеем да получим отговор на някой въпрос – който познава това чувство, знае нещо за съкровено щастие на душата – но и ще ни предложи нещо съвсем различно по отношение на фундаменталния въпрос на живота. Тук важното не е какво задоволява жаждата ни за знания, а нещо, което ни дава сигурност за живота, нещо, което...

което би трябвало да даде отговор не само за отделните, но и за всички душевни сили.

Тъй като днес се занимаваме с толкова дълбоки, фундаментални въпроси, нека обясня в какъв смисъл отговорите на духовната наука трябва да се разбират като основани на живота. Често, въз основа на пълно неразбиране, духовният учен среща отговора: „Дайте ни доказателства за това, което твърдите, ако искаме да повярваме на това, което ни казвате за висши, духовни светове и за неща, които са, преди всичко, недостъпни за обикновените сетива на опит.“ Съответно, духовният учен може да отговори само по един начин: „Никой не е длъжен да ми вярва; не изисквам от никого повече от доверие в моите твърдения, защото такива доказателства, каквито обикновено се изискват, не могат да съществуват за духовните истини. Който ги изисква, не разбира природата и значението на духовните истини.“ Животът предоставя доказателствата за истините на хуманитарните науки и животът ги предоставя не само когато ги наблюдаваме чувствено, в рамките на това, което ни учат собствените ни очи, уши и чувство за допир, но животът в най-широкия му обхват, чак до най-висшите интелектуални сфери. Ако някой се появи и каже: „Не вярвам на това, което казваш, защото може да е нещо, което си измислил, може да е чиста фантазия“ – човек може да отговори: „Добре, вярвай, вярвай, че хуманитарните учени са най-големите шарлатани в света.“ Но има и нещо друго, което се намира между вярата и неверието. Това е безпристрастното слушане. Вземете един поразителен пример. Вземете карта на Мала Азия. Един човек казва: „Това не е карта на Мала Азия, това...“

Това си измисли. – Човек може само да отговори: Добре , това няма значение, но запомни какво ти показах, запиши си го и го запомни. Когато след това дойдеш в Мала Азия, ще видиш, че е правилно. – Същото е и с духовните учения. Никой не е нужно да им вярва. Ако само наблюдаваме внимателно и без предразсъдъци, има достатъчно доказателства за тях в живота, дори за живота след като сме преминали през портата на смъртта, в отвъдния живот.

по нов начин . Дори през 17-ти век не е било просто суеверие на масите, а споделено убеждение на всички учени хора, които са вярвали, че разбират нещо за естествените науки, че не само много обикновени животни, но дори земните червеи могат да растат от обикновена речна кал. Това е било общоприето вярване. Хората не са вярвали, че един земен червей трябва да произлиза от друг земен червей, а по-скоро, че е възникнал от калта. Италианският натуралист *Реди* формулира принципа: Живите същества произлизат само от живи същества. Никога нищо живо не произлиза от неодушевени неща. Земният червей не произлиза от кал, а чрез размножаването на земен червей. – Толкова е скорошно това убеждение! Така че прогресът е човечеството в преследването на истината. Днес всеки, който вярва, че земните червеи могат да растат от кал, би бил смятан за глупак. Това, което Реди изрази тогава – който на косъм избегна съдбата, на която се поддаде Джорда Бруно – е вярно и днес за светогледа, основан на хуманитарните науки. Точно както е било напълно противно на преобладаващите начини на мислене по онова време да се възприеме –

Като се има предвид, че живите същества трябва да произлизат от живи същества, доктрината за прераждането противоречи на съвременния начин на мислене. Някои са доведени до лудост от истините на хуманитарните науки, точно както хората са били, когато се е твърдело, че земните червеи не растат от кал. В същия смисъл, както току-що заявих, хуманитарният мироглед гласи: духовните и умствените неща произлизат само от духовни и умствени неща. Освен ако глупостта не триумфира над разума, несъмнено е вярно, че след още два века, точно както научната истина, хуманитарният мироглед ще е проникнал във всички среди.

Какво означава, че духовното и психическото възникват само от духовното и психическото? Духовно и психическо е, когато се сблъскваме със съдбата на човек, тъй като тя зависи от външни факти, от предразположения и способности, от целия му характер. Само някой, който не е в състояние да наблюдава фините, интимни характеристики на човешката душа в нейното развитие, само някой, който има усет единствено за грубото физическо, може да отрече, че в едно дете виждаме нещо да расте, което не може да се обясни с нещо недуховно, неинтелектуално, както земният червей с кал. Носът *на Шилер*, червената коса на Шилер и много други черти на неговата физиономия със сигурност са обясними с физическа наследственост, точно както въглеродните и кислородните компоненти в земния червей произхождат от други въглеродни и кислородни компоненти в неговата среда. Неодушевените части на земния червей идват от неодушевените части на заобикалящата го природа, както и физическите части на телата ни идват от физическата среда. Но способностите и талантите на Шилер...

Не можем да го обясним от околната среда, както не можем да обясним земните червеи от калта. Но Шилер не е въпросът. Той е цитиран само като радикален пример. За всяко човешко същество, дори и най-простото, е вярно, че то постепенно се развива от това, което му е присъщо. Невъзможно е да се извлече индивидуалност от физическата наследственост. Дори в общи линии това е лесно да се види. Опитайте се да разберете как тук се прилага поговорката *на Гьоте* : „Тайнствена на бял ден, природата не може да бъде ограбена от воала си и това, което не иска да разкрие на ума ви, не можете да го изтръгнете с лостове и винтове.“ Така че клещите и микроскопите са безполезни тук. Погледнете детето такова, каквото ви се представя в първите месеци и години от живота си. Лицето му изразява това, което е наследило от баща си, майка си и предците си. То изразява универсалния човешки елемент, родовия аспект, племенния характер, семейния характер. Често казваме, че нежните черти на детето идват от бащата, майката, чичо или леля си. Но след това, докато наблюдаваме как детето расте, се случва забележителна трансформация, която е съвсем видима за по-изтънченото чувство. Това, което възприемаме като сливане на баща, майка, баба и т.н., като отпечатък, се променя и приема форма отвътре. И това, което живее дълбоко вътре, това, което не може да бъде извлечено от бащата и майката, постепенно се изразява в чертите на лицето. Колкото по-индивидуално е, колкото повече това надхвърля общото, живее в душата, толкова повече душата твори отвътре в тялото и го трансформира. И къде би могъл човек да намери лицето на велик мислител, велик благодетел на света, който работи отвътре и обогатява света с нещо ново? Къде би могъл човек да намери лицето на велик мислител, велик благодетел на света, който работи отвътре и обогатява света с нещо ново?

Може ли това да се обясни с наследственост ? По лицето можете да видите как човек израства отвъд чисто генетичния живот. Във всяко човешко същество се разкрива духовно ядро, което не се ражда от физическо наследство, а по-скоро се ражда в него. Ако не можете да проследите това духовно ядро до баща и майка, предци и прадеди, тогава трябва да можем да го проследим до нещо духовно. Духовно-психичното произлиза от духовно-психичното. Съществува само идеята за развитие, идеята за многократно възплъщение. Съществото, което отпечатва чертите си върху детето, вече е било там, многократно е присъствало в тялото. Там ще намерите обяснение за духовно-психичното, точно както намерите обяснение за земния червей, ако кажете, че земният червей е произлязъл от земен червей, а не от кал или пясък. Някога е съществувало нещо несъвършено, но не можем да се задълбочим в това в тази лекция.

Как духовната наука обяснява съвършенството и несъвършенството в сферата на душата и духа? Точно както малкото плазмодиево животно – по Хекеловски начин – е възникнало от прости условия на живот и точно както последвалото животно постепенно се е развило чрез разгръщането на външната си физическа форма, така и за съвършената душа можем да кажем, че тя постепенно се е развила от несъвършена душа, която е станала по-съвършена. Несъвършеният дивак, с детската си душа, е запазил за нас онази форма на нашата душа, през която е трябвало да преминем, за да се издигнем до духовната форма на нашата душа. Или сравнете душата на средностатистически европейец с душата на човек, какъвто *Дарвин* ги е срещнал. Душата на съвременен човек...

Хората имат понятия за добро и зло , правилно и грешно, лъжа и истина. Дарвин веднъж се опитал да обясни на един дивак, който все още бил канибал: „Не бива да ядеш хора, това е лошо, не бива да правиш това.“ Дивакът го погледнал любопитно и казал: „Ами как можеш да знаеш това? Първо трябваше да го изядеш. Ако сме го изяли, тогава знаем дали е бил добър или лош.“ По този начин имате несъвършена душа, която ще става все по-пълна и съвършена чрез развитието си . Нашата душа не идва на света като бебе във всеки индивид, а по-скоро тази душа първо се е развила в несъвършени превъплъщения, където не е разбирала нищо от добро и лошо, освен това, което е приятно и неприятно за небцето и други подобни. През такива етапи тя се е развивала и напредвала, учейки се и учейки през много превъплъщения, до сегашния ни етап. Ние носим душата си в себе си, със способностите и силите, които притежаваме, и със съдбата, която я очаква. Ще видим по-ясно, когато се върнем на Земята в друго превъплъщение; Ще изглеждаме все по-съвършени на Земята, докато достигнем етапа, в който сме готови да се издигнем до по-висше и по-божествено съществуване, което не е нужно да обсъждаме днес. Със сигурност има и други обяснения за съществуването освен доктрината за прераждането, но само това може да разреши загадките на съществуването за човечеството. Ядрото на съществуването ни се изправя в лицето на човека, за когото казваме, че преминава през много животи, през повтарящи се животи. Докато материалистично настроените ни казват, че духът и душата са просто придатък към тялото, че те просто са формирани от тялото, заедно с мисловните модели и езика,

може да се разглежда просто като по-висше развитие на това, с което се сблъскваме във физическо-животинския свят, и материализмът ясно показва, че нашите най-възвишени морални идеали и нашите най-свещени религиозни чувства не са нищо повече от резултати от нашата физическа организация, духовно-научният мироглед ни показва, че всичко, което пребивава в душата ни, е нашата вечна същност, която, напротив, е оформяла и формирала тялото си етап по етап. Физическото произлиза от духовно-душевния свят: това е доктрината на духовно-научния мироглед, която ще става все по-ясна, колкото по-дълбоко се потапяте в нея. Това е доктрина, която не се основава на сляпа вяра, въпреки че ако някой иска да я представи по популярен начин в кратък урок, може само да я скицира накратко, а не да я въвежда подробно. Това е обаче доктрина, толкова сигурна и здраво обоснована, колкото всяка научна доктрина. Духовната наука действа, използвайки същите методи, но в духовния свят, както сетивната наука прави във физическия свят. Говори се за човека като състоящ се от висша и низша природа и за неговата низша природа, когато преминава през портата на смъртта, се връща към елементите, към които принадлежи. Тялото се връща към земята, други части се връщат към други елементи. Но в човека остава вечна същност, която непрекъснато приема нова човешка форма и облик, точно както лилията, като вид, непрекъснато приема нови форми, като многократно преминава през семето, за да достигне до ново, живо съществуване.

Тази доктрина за прераждането на съществото, която ни показва развитието в духовната сфера като

Висшият еквивалент на развитието в сетивната сфера ни води до това да видим тези по-фини, по-интимни аспекти на човечеството. Говорим за това съществено ядро на човечеството като съдържащо тройна фундаментална природа, като имащо тройна природа; говорим за нещо, което се намира дълбоко в човечеството и което, по начина, по който съществува днес сред нормално образованите сред нас, е все още напълно неразвито в *повечето*, съществуващо само в ембрионална форма. Наричаме това най-съкровено, най-дълбоко съществено ядро на човечеството Атма или духовното човешко същество. В повечето хора днес то дори не е видимо за психическо око.

Втори аспект на тази духовна същност на човечеството е Будхи. На немски бихме го нарекли жизнен дух. Този втори елемент в човешката душа е нещо, което се изразява по определен начин в най-високоразвитите същества, в лидерите и фигурите на човечеството. В известен смисъл можем да опишем какво представлява този жизнен дух. Този Будхи, в най-висшата си слава и възвишеност, е това, което е живяло в древните основатели на религиите, в Хермес, Буда, Заратустра и в най-висша степен в Христос Исус. Ако трябва да изясня какво означава този Будхи в духовната сфера, мога да го направя само чрез притча. Човек трябва или да види духовното, или, подобно на Гьоте, който е казал: „Всичко преходно е само притча“, човек трябва да улови вечното и нетленното в притча. Бих искал да предложа такава притча за Будхи. Ако си представите обикновената продуктивна сила в обикновения сетивен живот, съчетана с любов, но не като приемаща любов, а по-скоро като напълно отдаваща любов: това е Будхи. Едва ли има друга аналогия в природата освен кокошката, която седи на яйцето, с която

Създаване на нов живот от топлината на собствения живот , жертване на собственото съществуване в любящ капацитет за този нов живот. Сега си представете това преведено в духовната сфера, представете си индивидуалност, която духовно изважда наяве великите, движещи сили в човешката природа, това, *което е импулсът в нашето човешко развитие* , както току-що беше описано, и тогава го имате. Или не беше ли това, което в продължение на две хилядолетия е било благословията на духа и чувството, която наводнява западните и американските сърца и ни изпълва с блаженство, не беше ли елементът на християнското чувство и чувствителност фундаментална сила, нещо, което е било извлечено от Христос и присъства в Христос? И не беше ли донесен на този свят по най-славния начин, представлявайки в духа това, което живее в чувствената сфера, себеотдаваща любов, която ражда – която ражда не човешко същество, а духовна любов, която създава мъдростта на света, която е била предавана през вековете? Представете си този елемент в човешката природа и тогава имаме това, което наричаме Христос в християнския мистицизъм, Христос в гръцкия мистицизъм и Будхи в източния мистицизъм: жизненият дух в най-висшата му сила. Всеки, който чувства нещо от това какво означава да се произвежда духовно, какво е включено като сила на човешката еволюция, какво дава импулси в духовния живот – всеки, който чувства нещо от това, изпитва в духовна, ярка, светла яснота чувство, подобно на това, което е изразено тук долу чрез една притча, истинското чувство на блаженство, с което кокошката седи на яйцето. Това е Будхи. До известна степен то присъства във всеки един човек, поне в неговата предразположеност.

Третата сила на *душата* е тази, чрез която ние

Да разбереш света, да схванеш света. Би било напълно глупаво да вярваме, че човек може да извлече вода от съд, ако в него няма вода. Също толкова глупави са и тези, които казват, че могат да извлекат мъдрост от света, ако в него не съществува такава. Астрономът се стреми да изчисли и разбере мъдростта в света. Само чрез мъдростта може да бъде разбран светът. Не би ли било най-голямата глупост да се опитваме да извлечем мъдрост от света, ако мъдростта вече не присъства в него? Ако мъдростта не беше дадена, никога не бихме могли да я получим. Светът е създаден чрез същата мъдрост, с която се стремим да го разберем. Това е третият елемент, който прониква в целия свят. Това е Манас. Най-добрият превод на немски е: Мъдростта се ражда от света. Нашето духовно аз е този трети елемент. Ако вземете предвид тези три неща – Атма, Будхи, Манас – тогава ще откриете най-дълбоката същност на човечеството; Имате това, което прогресира от прераждане към прераждане, това, което в дивашкия свят, където тази троица присъства и на по-ниски нива, е само несъвършено развито, докъдето го виждаме в обикновения човек днес, докъдето го виждаме във великия водач на човечеството. От прераждане към прераждане човечеството прогресира, от духовно образование до духовно не само идеалните, но и святи водачи на човечеството, до Франциск от Асизи, Бернард или други. Ученикът може напълно да разбере преминаването през повтарящи се земни животи, като наблюдава начина, по който хората стоят един до друг в това развитие.

За тези, които виждат по-внимателно, това, което описах, се изразява в цялостната личност. Казах, че тази съществена сърцевина на човешкото същество присъства само в нормалната конституция.

То съществува в образованите хора. Ще става все по-съвършено. Но това, което развиваме днес от нашата същностна сърцевина, ни е оформило и създало от самото начало. Така виждаме как тази тройствена същност, тази същностна сърцевина, работи първо несъзнателно, а след това съзнателно в човешкото същество. Споменах само един пример по-рано за това как вътрешната същност на човек се изразява във физиономията на мислещия. Същностната сърцевина се изразява не само в трайната физиономия, но и в жеста и в подвижността на чертите на лицето. Те постепенно се оформят според това как се развива същностната сърцевина у детето. Това, което всъщност се нарича духовно изследване, окултизъм, ви дава връзката между тази тройствена същност на човешкото същество и това, което се изразява външно в тялото му, в инструментите му. Така нареченият окултист казва, че при мъжете това, което наричаме Манас, духовното аз, първоначално се изразява в чертите на лицето. Това, което наричаме Будхи, се оформя в неговия речев орган, живее в гласа му, подготвяйки и предвещавайки бъдещи етапи. Третото, което наричаме Атма, живее в човека в жеста, в движението на ръката. Казах, че в речевия орган и в гласа живее вторият член, Будхи, или, както видяхте по-рано, Христос. Християнският мистицизъм е изразил това по най-дълбок начин в Евангелието от Йоан, където се казва: „В началото бе Словото; и Словото беше у Бога; и Словото беше Бог.“ Йоан директно посочва речта като Христос. В женската природа тя е малко по-различна. Това, разбира се, не казва нищо против абсолютното равенство на половете, практикувано в теософията. Атма,

Буддхи и Манас са еднакви при мъжете и жените. Те нямат нищо общо с физическия вид, а по-скоро с външната форма. При жените Манас се проявява в речта, Буддхи - в жестовете на ръцете, а Атма се изразява в цялото тяло. Това са така наречените окултни разлики между мъжката и женската форма, а не между същностната природа на мъжа и жената.

И така, каква е връзката между идеята за прераждането и закона за кармата? Кармата произлиза от, или поне е свързана със, санскритската дума *karnoti*, която означава да правя, да правя, да действам. Тя е точно същият корен като латинската *creare*, да създавам. *Creare*, да правя и да създавам следователно са абсолютно едно и също нещо. Карма и творение са едно и също нещо, само че изразени на два различни езика. Сега нека изясним какво означава карма. Карма, изразена на немски, означава дейност, ставане, действие. Нека изясня какво означава карма с един прост пример. Представете си, че работите върху нещо от сутрин до вечер. След това заспите, спите през нощта и ставате отново сутрин. Ако си кажете: „Това, върху което работих вчера, не е моя работа; ще започна на чисто днес“, бихте били глупави. Единственото възможно нещо е да възобновите сутринта това, което сте оставили вечерта, казвайки: „Това е моята работа и откъдето спрях вчера, трябва да започна отново днес.“ Какво означава това? Това просто означава, че съдбата ми днес е определена от работата ми вчера. Аз създадох съдбата си за днес вчера. Това е цялата концепция за кармата. Всяко същество изгражда собствената си съдба за бъдещето.

Вземете друг пример. Животните са мигрирали в

Тъмни пещери. Нещо особено се случва с тези животни. Те губят зрението си. Хранителните вещества се пренасочват към други части на тялото, които се нуждаят от тях повече от зрението. Последницата е: зрението се влошава, животните ослепяват. Какво имаме пред себе си, когато виждаме как тези животни многократно произвеждат слепи поколения? Трябва да кажем, че в слепотата на животните виждаме ефекта от факта, че животните са били привлечени в тъмни пещери. Как тези животни са довели до сегашната си форма? Чрез предишните си действия. Кармата не е нищо друго освен подготовка на съдбата на човек за бъдещето чрез действията му в миналото. Причината и следствието винаги са свързани. Когато човек преминава през земен живот между раждането и смъртта, той извършва редица действия. Междувременно той преминава през смърт и прераждане и след това навлиза в нов живот. Сякаш се събуждаме и си връщаме това, което сме оставили зад гърба си вечерта. Това, което сме посели в минали животи, жънем като плод в новия. Ако сме си причинили лоша, неприятна съдба в минал живот, тогава последствията от собствените ни действия ще се изправят пред нас в новия живот. Ако сме постъпили несправедливо с някого, той ще ни се яви отново в новия живот и ще ни отмъсти, като ни причини зло. От някой, който се изправя срещу мен и извършва зло, мога да предположа, че вече съм бил с него в предишни животи и сам съм положил основите за това, което сега ми причинява. По този начин съдбата на индивида става по-прозрачна и обяснима чрез великия закон на кармата и най-голямата загадка на живота, която ни изправя на всяка крачка —

Този, който влезе, получава светлина и решение. Сега ми е дадено обяснението защо един човек се е родил в най-дълбока мъка и страдание и защо такава отвратителна съдба сякаш го сполетява незаслужено в този живот. Все едно е с онзи, който не е свършил работата си както трябва вчера. Той ще бъде осъден заради лошата си подготовка от вчера да свърши лоша работа отново днес. Същото е, когато казвам, че този, който сега страда от мъка и страдание, си ги е причинил сам в предишен живот. Знам също, че нищо не остава без резултат. Това, което правя сега, добро и зло, има своя ефект в идния живот. Ефектът в света е свързан с причината, както може поучително да се наблюдава в звездите и слънцето. Същото е и в духовния и умствения свят. Това, което създаваме за себе си сега, ще намери своя баланс в по-късен живот. Вярна е библейската поговорка: Бог не е за подиграване; каквото посееш, това ще и пожънеш. Павел, като посветен, със сигурност е знаел защо е изрекъл такава дума по определен начин. Това е великият универсален закон, който управлява човешката съдба. Сега знам, че е необходимо да се придобие известно разбиране за това как работи този закон и бих искал да кажа няколко думи за това. Тези, които са слушали други мои лекции, вече знаят какво имам предвид. Когато разглеждаме човешките същества с духовно чувство, те не стоят пред нас като това физическо тяло, но знаем, че това физическо тяло е само част от великото същество, че зад него стои нещо, което Павел нарича духовно тяло, а духовните учени наричат етерно тяло. Етерното тяло е като отражение на физическото тяло, или по-скоро физическото тяло е отражение на етерното тяло.

Вторият член на човешките същества е етерното тяло. Третият член е астралното тяло, това, което човек носи в себе си като удоволствие и болка, радост и скръб, инстинкти, влечения, страсти и желания – всичко, което е пред нас, когато човек застане пред нас, но което не можем да видим или възприемем със сетивно-физически средства. Какво виждаме, когато човек застане пред нас? Виждаме кожата, нейния цвят и т.н. Анатомът все още може да изследва кости, мускули, нерви и т.н. с физически средства, но удоволствието и болката, инстинктите, желанията и страстите, които също са в една и съща сфера, не са възприемаеми за сетивата. Това се нарича астрално тяло и именно в това тяло се намира духовната същност на човека, която наричаме наше его, която наричаме носител на нашето самосъзнание. Притежавайки това, ние от своя страна ставаме носители на Атма, Будхи, Манас – на това, което описах като духовно аз, жизнен дух и духовно човешко същество.

Дори животните притежават астрално тяло. Те изпитват удоволствие, радост и болка. Но това, което присъства в най-висшата си форма в лидерите на човечеството и във вродения потенциал на всички хора, е вечната същност на човечеството, която се развива от въплъщение на въплъщение. Когато човек умре, какво остава и какво загива? Физическото тяло, това, което човек може да види с очите си и да докосне с ръцете си, се предава на земята. Етерното тяло се слива с общия жизнен етер и това се случва скоро след смъртта. Третият елемент е астралното тяло, това, върху което човекът вече е работил. Вземете такава душа, живееща в цивилизован човек; там имате вътрешната същност, а след това сборът от импулсите и страстите. В случая с дивака, на първо място...

На първия етап от физическото въплъщение, Атма, Будхи и Манас са работили малко върху инстинктите си. Следователно, те все още са животински. Какво прави духовното ядро? То работи непрекъснато, като усъвършенства животинските страсти. Това е, което отличава цивилизования човек от диваците: астралното му тяло вече не е животинско. След това човек умира и навлиза в духовно-психическия свят. Там човек вижда това, което все още е било в него, като импулс от първото му физическо въплъщение. Когато човек за първи път навлезе във физическо въплъщение, животинските му страсти са непречистени. Той поглъща своите събратя и така нататък. Тогава се появяват последствията. Тогава той започва да схваща нещо, поне в най-основната му форма. Предполагаме радикалния случай, в който той си казва: „Ако аз мога да погълна другия, тогава другият може да погълне и мен.“ Той разбира, че и той може да бъде погълнат. В последния момент той осъзнава до какво ще доведе това и първото му, много слабо, морално съзнание се заражда в него. След това той пречиства импулса си чрез преценката, която е формирал, преценка, която извира от духовното му ядро. Това, което е развил като преценка, се проявява като предразположение във второто му въплъщение. Той е станал малко по-благороден. И сега той пречиства страстите и импулсите си все повече и повече. Той ги издига от въплъщение на въплъщение. Това е, което наистина се случва, когато човек умре. Физическото тяло се предава на земята, етерното тяло се слива с жизнения етер. Какво се случва с човека сега, какво се случва след това?

Не само способността да се вижда ясновидски в света, но дори самият разум би могъл да научи онези, които мислят по-дълбоко, какво трябва да се случи! Човекът вече е безплътен; той няма физическо тяло. Но какво е правил през целия си живот? Той е прекарал живота си...

Чувството за вкус осигурява удоволствието от храненето. Това удоволствие от храненето, вкусът на храната, удоволствието за небцето , е психологическо. Самото небце е физическо. Ако човек нямаше физическо тяло, не би могъл да постигне психологическо удоволствие. Ако нямаше физическо ухо, не би могъл да чува; ако нямаше физическо око, не би могъл да вижда. Всичко, което възприемаме, го възприемаме първо с физическите сетива . Съвременният човек не може да възприеме нищо без физическите си сетива. Той е обвързан с тях и е свикнал с тях. Свикнал е да задоволява онези желания, които могат да бъдат задоволени от сетивните органи. Навикът да има желания, да изпитва удоволствия, остава, но средствата, чрез които може да ги задоволи, отпадат; езикът, очите и ушите отпадат. Той вече ги няма. Сега му липсват след смъртта. Той все още копнее за удоволствието, което може да бъде получено и задоволено само от сетивните органи. Последницата от това е, че след смъртта човек навлиза в състояние на съзнание, което по същество се състои в отвикване от това да бъде задоволен единствено чрез сетивата. Душата трябва да се отучи от желанието за чувствено удоволствие, трябва да се пречисти отвъд това, което я е задоволявало на Земята и което може да бъде задоволено само чрез чувствени, физически средства. Това се нарича Камалока в теософския мироглед. То съществува сред нас под формата на Чистилището, пречистващия огън. Не може неточно да се сравнява това, което човек изпитва там, с пареща жажда, вид парещо лишение. Това е състоянието след смъртта. Съответните чувствено-физически средства не са налице след смъртта; органът, чрез който копнеещата душа може да бъде задоволена, не е там. Ако душата в хода на

След години в Камалока, когато душата се е отделила от тази връзка с физическото, тя живее в духовния свят, към който принадлежи. И отнася това със себе си в духовния свят. Духовно-научният мироглед нарича този духовен свят Девачан или духовния свят. Какво отнася душата със себе си? Пречистените желания и страсти. Те сега са одухотворени и пречистени от физическото. Ако човек е бил въплътен на Земята, тогава той приема това, което е придобил, в Девачан и го преработва там за ново земно въплъщение. От преживяването, което е имал, трябва да се появи жизнена сила. Не е достатъчно човек просто да има преживяване. Помислете внимателно за разликата между преживяване и жизнена сила. Когато една неразвита душа научи чрез опит, че е невъзможно да погълне ближния си, без да се изложи на опасност и да навреди на себе си, когато това преживяване се изправи срещу душата, тогава това е преживяването, което трябва да се трансформира в сила, така че да присъства вътрешен глас: Не трябва да поглъщаш друго човешко същество. Тогава волята, гласът на съвестта, който ще става все по-съвършен с колкото повече превъплъщения сме преживели, се трансформира във воля, в глас на съвестта в хода на превъплъщенията. И сега знаете какво прави човек в Девачан. В Камалока той се пречиства; в Девачан той трансформира *преживяванията*, които има, в сила за следващия земен живот, за да се прояви като могъща, вътрешна, индивидуална природа. Затова можете да го видите, когато една неразвита душа се появява в дивашко състояние; това е разпознаваемо в жестовете и чертите на лицето им, в движенията на ръцете им като нещо видово подобно. Колкото повече превъплъщения са преживели—

Колкото повече сила има, толкова повече се проявява индивидът. И какво е това, което се оформя? Именно преживяванията от предишните му превъплъщения се превръщат в неговия характер.

Сега може би ще попитате: Защо хората не помнят миналите си животи? — Този въпрос, както е формулиран, няма особен смисъл. Ще го видите след малко. Все едно някой да дойде и да каже: „Хората се наричат хора, а пред нас стои четиригодишно дете, което не може да смята“ — и след това да каже: „Това дете не може да смята, но е човек, следователно хората не могат да смятат.“ — Но това е въпрос на развитие. Всеки човек в крайна сметка достига до точката, в която вече са пристигнали някои по-напреднали същества, тези, които могат да си спомнят миналите си животи. Ако не могат да си спомнят, това е така, защото първо трябва да придобият тази способност, точно както детето придобива способността да чете, пише и да смята. Човек не бива да позволява на съдбата да го подмине в апатия, ако иска да се издигне през тези преживявания до точката, в която може да си спомни миналите си животи. Как се случва това спомняне за предишни земни животи?

Този живот е обвързан с факта, че човек е развил максимално своята вътрешна духовна същност. Колкото по-свободен и по-независим е станал човек от чувствеността в този живот, колкото повече живее в душата си, толкова по-малко е зависим от удоволствията, които получава чрез сетивата, толкова повече се приближава до състоянието, в което разпознава себе си в по-ранни състояния. Но как би трябвало такъв човек да си спомня предишни земни животи? Просто разгледайте какво обикновено изпълва обикновения човек. Само това, което предлага сетивното възприятие! Това...

този спомен избледнява , тъй като споменът за предишни земни животи не е възможен. Само когато човек живее в божественото си аз, той ще си спомня в същата степен това, което е преживял в предишни прераждания, а тези, които се потопят в духовния живот, със сигурност ще се преродят със спомен за този духовен живот.

Друго често повдигано възражение срещу доктрината за кармата е: „Ами, това е старият закон на съдбата.“ Но сега се казва, че хората са подготвили всичко за себе си в предишни земни животи. Съдбата и характерът са необратимо определени. Вече няма свобода или свободна воля. Ние сме подвластни на съдба. – Ако някой каже това, би било толкова мъдро, колкото да каже: „ Ето ме, имам счетоводна книга. Отляво са всички дебитни записи, отдясно всички кредитни записи. Ако събера двете страни, получавам определено число. Ако извадя и двете числа, получавам печалбата или загубата. Ако добавя това обратно към едната страна, имаме баланс.“ – Разбира се, същото е и с баланса на живота. Добрите дела са от едната страна, лошите и глупавите дела – от другата. Съществува и сметка на живота с баланс на живота, точно както има сметки и баланси в търговското счетоводство. Сега си представете търговец, който казва: „Годишните ми отчети са готови; не мога да вписвам нищо повече, не мога да извършвам никакъв нов бизнес, защото всичко, което все още ми е позволено да правя, е предопределено от предишните вписвания.“ Същото би било, ако човек каже: „Не мога да извършвам никакви нови действия.“ Вписванията и финансовите отчети не им забраняват да го правят. Нито пък книгите...

както отношението на търговеца му забранява да прави нови сделки, кармата не му забранява добри или лоши дела.“ Във всеки един момент можем да добавяме нови записи; във всеки един момент можем да увеличим както дебитната, така и кредитната страна. Някои също казват: „Ако помогна на някого в нужда и нещастие, се намесвам в кармата му. Но не трябва да правя това.“ – Това не е така. Можете да помогнете на човек да добави нови и положителни записи към кармата си и по този начин да направите житейската си сметка по-благоприятна. Това, което добавяте по отношение на мързел, небрежност и фатализъм, не е толкова положително свързано със закона за кармата. Но нещо друго е свързано със закона за кармата.

Ако видите химик да влиза в лабораторията си, той може да влезе с определената идея: Ако комбинирам сяра, кислород и водород по определен начин, ще се получи сярна киселина съгласно неизменен закон. Няма нищо лошо в този закон. Но химикът може също да избере да не прави сместа; може да я направи или не. Законът изобщо не нарушава свободната му воля. Но законът му дава уверението, че това, което е писано да се случи, наистина ще се случи, когато е писано да се случи. Една и съща смес не произвежда въглеродна киселина веднъж, а сярна киселина друг път. Законът ни позволява да разчитаме на специфичен ефект. Същото е и с кармата. Законът не може да ни предпази от карма чрез каквото и да е действие, но ни дава уверението, че в живота трябва да има правилен и справедлив баланс, че всяко добро дело трябва да има своя добър ефект, а всяко мъдро действие - съответстващия му ефект. Това, че всичко се случва съгласно духовен закон, ни дава уверението, показва ни, че нищо...

Това, което правим, не е оставено на случайността , а по-скоро всичко, което правим, е направено по такъв начин, че да можем да надграждаме върху подходящ глобален контекст.

По този начин, този закон на кармата не е просто научен закон, не е нещо, което просто задоволява теоретичен интерес, а нещо, което съдържа решението на загадката на живота, загадката на света. Той дава сила и сигурност в живота; действа по такъв начин, че да знаем, че всичко в този живот е свързано според закон, който е все по-разпознаваем, който ние интерпретираме първо несъзнателно, а след това все по-съзнателно. Духовно-научният мироглед не просто задоволява жаждата за знания. Той предоставя и нещо друго: сила, смелост и сигурност. Не само ни се казва нещо за нашата съдба, но в същото време ни се дава възможността да живеем в съответствие с тази съдба, да живеем по такъв начин, че да напредваме към все по-съвършено съществуване. По този начин, решението на загадката на живота, чрез двата факта - прераждането и закона на кармата, не е догматично и дидактично, а жизнено и изпълнено с чувство.

Всички, които са се вгледали по-задълбочено в природата, в природата на духовния живот, са стигнали до този закон на съдбата и до закона за прераждането . Джордано Бруно е бил последовател на този закон и когато от период на застой се е родила нова духовна култура, именно *Лесинг* е позволил на мъдростта си да достигне кулминацията си в доктрината за прераждането. Знам, че мнозина се въздържат от критикуване на Лесинг. Но ако някой се почувства склонен да го хвали, няма да се съгласи с това. Странно е обаче да се каже за такъв велик човек.

Човек приема само това, което му подхожда. Същото е и с Джордано Бруно и Гьоте, при които тези идеи се възприемат като признаци на стареене или нещо подобно. Ще видим , че и нашата немска теософия е дълбоко проникната от този възглед. Но едва днес, едва през последните няколко десетилетия, е възможно отново публично да се съобщи този възглед. Векове наред това не е било възможно, защото човешката култура е имала различна задача, както вече обясних. Ученията за прераждането и кармата са се появявали само постепенно и дори тези велики умове са могли да провъзгласяват много неща само образно, в символи, схващайки ги живо. Където животът е можел да им бъде обяснен в най-дълбоките му дълбини, те често са посочвали с голям хумор тези истини, този вечен закон за прераждането, който определя това, което сега преживяваме между раждането и смъртта. Гьоте е намекнал за това, когато се е опитал да обясни дълбокото си вътрешно приятелство с фрау фон Щайн, казвайки: „Ах, в отминали времена ти беше моя сестра или моя жена.“ Но Гьоте, както и други велики умове, също изразява закона, който ни управлява, като закон на кармата. Че ние идваме в света според нашата природа, такива каквито сме, следвайки закона за причината и следствието, както всичко останало в света, той изразява с тези красиви думи:

Както в деня, който те даде на света, когато слънцето застана, за да поздрави планетите, ти процъфтяваш оттогава, според закона, по който си се родил. Такъв трябва да бъдеш; не можеш да избягаш от себе си.

Така са казали сибилите, така са казали
пророците, и никакво време и никаква сила не
могат да разрушат отпечатаната форма, която
се развива в живота.

Но най-дълбокото нещо, което е имал да каже, той го е изразил чрез образи, включително в красивото стихотворение, където сравнява човешката душа с водата, а човешката съдба с вятъра – душата като това, което тече от vyplъщение на vyplъщение в потока на живота, а съдбата с вятъра, който кара тази душа да се издига и спуска в вечни вълни. И както всяка следваща вълна зависи по своята форма от предходната, така и душата зависи от предишната си форма и както вятърът е винаги нов, така и нещо ново винаги се вписва в човешкия живот, винаги нещо ново се записва. „Душо човешко, как си подобна на водата, съдбо човешко, как си подобна на вятъра“, казва той в края на стихотворението, където директно изобразява прераждането в земния живот. „Човешката душа е като водата; от небето идва, към небето се издига и отново на земята трябва да се спусне, вечно променяйки се.“ Така Гьоте изобразява душата. Тя идва от духовния свят, слиза на земята, връща се на небето и идва отново в ново vyplъщение:

Човешката душа е като
водата: тя идва от небето,
издига се към небето и
трябва да се спусне отново
към земята , вечно
променяйки се.

струи чистият лъч, след
което той сладко се
разпръсква на облачни
вълни към гладката
скала и, лесно приет, се
стича забулващо, тихо
шумолейки надолу към
дълбините.

Издигащи се скали,
Към есента,
Той се разпенва от уста от
пъхтене .
Постепенно
Към бездната.
В плоско легло
Той се промъква по ливадна
долина,
И в гладкото езеро
Върбите са лицето им
Всички звезди.

Вятърът е вълната
Прекрасен ухажор;
Вятърът се смесва отдолу.
Пенящи се вълни!
Човешката душа
Колко си като вода!
Съдбата на човека,
Колко си като вятъра.

Л ЮЗИФЕР

Берлин, 22 февруари 1906 г.

Персийската легенда разказва за две противоположни божества: Ормузд, добрият бог, и Ариман, злият бог. Двете божества се борят за човечеството, всъщност за всичко, което се развива като живот и борба тук, на Земята. Предсказано е, че доброто божество един ден ще триумфира над злото.

Каквото и да мисли човек за тази легенда, всеки вижда отражение на тази идея в природата, в света около нас. Помислете например за огъня. Дължим нашата култура, нашия комфорт и нашия напредък в живота на огъня. Помислете, от друга страна, за разрушителната сила на силите, които също са свързани с огъня, като земетресенията и вулканичните изригвания. Следователно в самата природа има благотворни, съхраняващи, насърчаващи живота и животворящи сили, а от друга страна, животоразрушаващи и враждебни сили. Арената, на която се разиграват борбите на тези две сили, е не само външният човек, но и вътрешният. Човешката душа е разкъсвана между противоположни сили: от една страна от задушаване, зло и страдание, а от друга - от благотворните сили *на* съществуването, от радостта, възвишеността, възвисяващите преживявания и това, което ни води в духовните сфери на небето. По-дълбоките натури имат...

Винаги е било признавано единството, дори хармонията между тези две противоположни сили. Достатъчно е само да ви напомня за нещо доста познато и ще си спомните как един избран ум от нашата собствена немска култура е изразил единството и съгласуваността на тези две противоположни сили. „Песента на камбаната“ на Шилер съдържа красиви думи именно в това отношение:

Благотворна е силата на огъня, когато
човек го опитомява и пази, и това,
което образува, това, което създава, той
дължи на тази небесна сила; но ужасна
става небесната сила, когато се
освободи от оковите си, проследявайки
собствения си път, свободната дъщеря
на природата.

Едно и също нещо от две различни гледни точки!

Ако разглеждаме човечеството както външно, така и вътрешно, навсякъде ще възприемем противоположни сили в нас. Една от тези сили, за която мъдри и немъдри хора говорят от древни времена, ще бъде предмет на нашето разглеждане днес: силата, която винаги е била наричана Луцифер. Към тази тема няма да подходим единствено от гледна точка на научен, исторически анализ, а по-скоро от гледна точка на вътрешно, така наречено езотерично размишление.

Думата Луцифер означава: Lux - светлина, fer, ferre - нося, светлоносец . Ако имаме предвид тази дума, тогава трябва да си кажем: ...

Тези, които са дали името на това насилие, не биха могли да имат предвид само това, което различни позитивни религиозни вярвания обобщават като разрушителната, страдаща и носеща разруха сила, която виждат в символиката на змията и злия дракон. Въпреки това, най-известната религиозна система в Европа, християнството, резонира с това, което обикновено се нарича дявол, Сатана, когото човек вижда като животоразрушаваща или унижаваща сила. Змията е позната на всички вас като изкусител на човечеството. Така се появява в началото на Битие, Библията, и така продължава да живее в съзнанието на мнозина. Змията не винаги и не във всички религиозни деноминации се смята за символ на злото, на унижаващата и покваряваща сила. Ако разгледаме самия юдео-християнски мит, може би не ни се струва точно така. Защото кой днес непременно би смятал силата, която донесе на човечеството познанието за доброто и злото, силата, за която се казва, че е отворила очите на човечеството, за една от враждебните сили? Настъпи голяма трансформация, особено през последния век.

Достатъчно е само да си спомним името на великия гений *Гьоте*, за да разберем трансформациите, които са се случили през последните няколко века. Добре известно е, че Гьоте е трансформирал средновековната легенда за Фауст, не просто я е преосмислял. Ако разгледате тази средновековна легенда за Фауст, Фауст е представител и архетип на човешкия стремеж – стремеж, изграден върху свобода, независимост и знание, а не върху откровение или вяра. Дори през 16 век народният дух е прегърнал този Фауст, този гений на...

Човешкият стремеж към свобода и знание е представен по такъв начин, че неизбежно води до поддаване на зли, животоотричащи сили. Фауст трябва да загине, защото се е отвърнал от вярата, от традициите на хилядолетията, от откровението. За него се казва, че вече не е искал да бъде теолог; казва се, че е поставил Библията зад пейка и е станал светски човек. Светски човек се е разбирал като някой, който се стреми да основава съществуването си на свобода и независимост, на лично познание и на разбиране на действащите сили. Според преобладаващото по онова време схващане, такъв човек непременно е бил обречен да стане жертва на злите сили. Гьоте ни представя тази борба отново. И как той позволява на тази съдба да приключи? „Който се стреми винаги напред, него можем да изкупим“, кара той да пее хорът на ангелите. И тук Фауст сключва пакт със силите, свързани с Мефистофел, но е изкупен, въпреки че основава съществуването си на свобода и самоопределение. Фауст постига мир в съществуването си. Това е трансформация на душата му, която се е случила. Луцифер вече не се възприема по стария начин като носещ абсолютна разруха.

Ако погледнем древните религии, Луцифер не винаги е бил носител на разрушение. В древните индийски религии мъдреците, водачите, тези, които просветляват хората с духа, се наричат змии. Това е така в много религии. Защо е така? Какво представлява Луцифер в контекста на тези древни религии? Какво в крайна сметка представлява той? Тези и подобни въпроси ще ни занимават днес. Какво представлява той в контекста на окултистите, изследователите на екзистенциалните сили, спящи в природата, по-дълбоките сили на природата, които в контекста на тези...

Да говорим за знанието на Луцифер като за това на този, който трябва да донесе светлина на самостоятелния индивид, който не разчита на откровение и вяра, а на знание и наука? Ако искаме да се задълбочим в този въпрос, трябва да се докоснем до нещо, което ни води до далечните кътчета на човешкото съществуване, до началната точка, така да се каже, на човешкото развитие. Въпросът, който може да бъде засегнат само тук, може да бъде напълно разгледан само когато обсъждаме планетарната еволюция. Но ние трябва да започнем още днес от тази точка в човешкото развитие. Развитието е това, което ни се явява днес като магическа дума, която се стреми да направи човешкото съществуване разбираемо, това, което ни се изправя днес в определено съвършенство и завършеност и което се надяваме да се стреми към все по-големи степени на съвършенство. Ние приписваме всичко, което живее около нас, на развитие от най-несъвършеното до съвършеното. И така е с човечеството, с човечеството, което според една по-дълбока теория на еволюцията възниква преди древни времена, когато самата ни Земя е изглеждала съвсем различно от днес и когато природните сили и мощи върху нея са действали по съвсем различен начин. В смисъла на това, което се нарича теософски или духовно-научен мироглед, ние също говорим от тази начална точка на човешката еволюция, но говорим за еволюция, която ни отвежда назад към още по-големи разстояния и към начални точки, които лежат преди нашето собствено формиране на Земята. Това може само да се загатне.

Когато човекът се е появил, той е бил същество, което, така да се каже, е съществувало само в света сред и с природните царства.

беше. Когато разглеждаме човечеството по този начин, то ни се струва, в сравнение с другите царства на природата – минералното, растителното и животинското – като най-висшето звено, последното звено във веригата на развитие, която преминава през тези царства. Но също толкова глупаво, колкото би било за растение, камък или животно да каже: „Моето развитие свършва тук“, би било също толкова глупаво и безсмислено за човечеството да каже за себе си: „Моето развитие свършва тук; аз съм най-висшето от всички възможни същества тук на Земята.“ Трябва да гледаме нагоре към други същества, до които не можем да стигнем със сетивните си очи, но до които можем да стигнем, когато по-дълбоките, спящи духовни сили в нас се събудят, когато духовните ни очи се отворят. Теософският или духовно-научният мироглед е такъв, който има за цел да възвърне осъзнаването за тези по-еволюирали същества, които се отнасят към човечеството по същия начин, по който човечеството се отнася към по-нисшите царства на природата. Когато човечеството е възникнало тук, то не е създадено от нищото, а по-скоро е възникнало от по-ранни, много по-ранни етапи на развитие. Други същества също са претърпели подобно развитие. Те бяха превъзхождащи човечеството. Религията, включително Библията, говори за тези същества. Тя говори за същества, които по времето, когато човечеството е започнало своето развитие на Земята, са могли да се чувстват толкова свършени, колкото самото човечество един ден ще се чувства, когато достигне края на фазата на развитие, в която се намира в момента. В духовно-научния мироглед ние казваме: в човечеството, в най-дълбоката му сърцевина, живее Бог в процес на зараждане. А с християнските мистерии на Средновековието ние казваме, че човечеството може да се издигне до сфери, които са превъзхождащи тези, в които...

както живее днес. Християнската мистичка *Анджела Силезиус* красиво изразява това: „Когато се издигнеш над себе си и позволиш на Бог да поеме контрола, възнесението към небето ще се осъществи във твой дух.“ Тогава той не е просто сред творческите сили, всред тях, хедонистът, какъвто сме ние днес, а човекът ще стои като творец, като одухотворено и обожествено същество.

И в началната точка, където силите, които вече са достигнали определени степени на съвършенство, са били все още в детството, до него е имало същества, които вече са преминали през етапите, които сега той трябва да завърши. Ако наистина разбираме Библията, те са това, от което произлизат боговете. Дори боговете, в библейския смисъл, са еволюирали. Елохимите не са нещо, което просто стои неподвижно, а по-скоро нещо, което е възникнало и се е развило до тази висота. В миналото те са стояли пред очите на питащото човечество на нивото, до което самото човечество един ден ще се развие. Тези богове са постигнали определена степен на съвършенство. Но както на етапите на нашето настоящо съществуване, редом с по-пълноценно развити индивиди, има и такива, които са достигнали само по-малка степен на съвършенство, които са изостанали донякъде от своите събратя, така и в онези дни са стояли същества между хората и боговете, които са били по-висши от човечеството, но по-нисши от тези, които са били определени като творчески богове. Знам колко лесно подобни неща могат да бъдат разбрани погрешно, дори когато се приемат сериозно. Знам, че материалистическият мироглед на практика забранява да се говори за етапи в развитието на такива същества, защото го смята за суеверие. Но това не може да ни попречи да се изправим пред истината.

и да говорим за етапи на развитие, които се простират отвъд човечеството. Така боговете са били на възвишена височина над човечеството, а непосредствено над тях са били същества, чието развитие е било между това на боговете и хората, но което те не са завършили по това време и след това са завършили развитието си сред хората, защото са били по-близо до човечеството. Тези същества в известен смисъл са компенсирали това, което преди това са пренебрегвали на нашата Земя в рамките на собственото си развитие. Това, което се нарича езотерична доктрина или окултизъм, е в хармония с древните религии и подълбоката мъдрост на нашето време. Там тези сили са групирани под името Луцифер. И точно както теософският мироглед ясно показва, че в човечеството живее бог, който го поддържа и подкрепя и който се изразява в спящите потенциали, които обаче са божествени потенциали, които човечеството ще е развило в края на своето еволюционно пътуване, така и луциферският принцип живее в човечеството и принадлежи на собствената му душа, точно както душата принадлежи на боговете.

След като разгледахме това , можем, точно както физикът говори за електричество и магнетизъм, да говорим за богове и луциферически сили, за божествените и луциферически принципи в нас. Боговете стояха там като възвишени същества. И двете - богове и луциферически сили - сега трябва да разбираме като великия закон, който живее и действа във всяко развитие. Помислете за природата около вас. В поредица от етапи, ние се сблъскваме, на най-ниското ниво, с неодушевения свят на минералите, след това с растителното царство, след това с животинското царство и накрая с човешкото царство; и още по-нагоре, с царствата на висшите същества. Когато растението отвори очи и с ярко, ясно възприятие...

да се огледа , щеше да си каже: На това минерално царство, което живее около мен, на него дължа съществуването си; ако не беше то, никога не бих могъл да съществувам. От него черпя жизнената си сила. Това царство образува почвата, от която поникват корените ми. Без това царство никога не бих могъл да съществувам. – И отново, ако животното можеше да гледа на нисшите царства на природата по същия начин, щеше да е същото. И щеше да трябва да погледне надолу към нисшето растително царство и да каже: От него съм израснал, на него дължа прехраната си; ако не беше растителното царство, нямаше да съществувам. – И същото е и с хората. Те също трябва да си кажат: Аз съм израснал от тези нисши царства на природата, на тях дължа съществуването си; ако не бяха те, нямаше да съществувам. Тук отново висшето царство на природата се изправя срещу нисшето и, така да се каже, му помага да продължи съществуването си. Само си представете, ако на Земята се беше развило само минерално царство! Какво щеше да стане със Земята? Твърдо, безжизнено тяло, носещо се през пространството. Животът би останал да дреме в минералното царство, сякаш в гроб. Този живот сега, така да се каже, е избягал в по-висше царство, растителното царство, и чрез растителното царство минералното царство на Земята отново е съживено. Минералното царство поддържа и подкрепя растителното царство, а растителното царство непрекъснато трансформира минералното царство в един жив цикъл. Помислете какво правят растенията с минералните сили на Земята! Ако на Земята нямаше растения, веществата на минералното царство щяха да спят в мъртвите скали. Но тъй като има растително царство, то абсорбира тези вещества, оживява се с тях и ги освобождава обратно. По-нисшето царство осигурява основата и силите за висшето.

А висшият свят, от своя страна, помага за поддържането на съществуването *на* низшия. И така е с всеки висш свят. Животинското царство живее хармонично с растителното царство, дишайки кислород и издишвайки въглероден диоксид; растението изгражда тялото си от въглерод и в замяна отделя кислород. А човечеството? То също живее чрез низшите царства на природата. Тук постепенно стигаме до човечеството, приближаващо се и подхранвано от духа; и когато преминем към духовните сили, има връзка между боговете и хората, приблизително същата като между низшите царства на вселената, връзка, подобна на тази между растенията и минералите или между другите възходящи царства на вселената. Ако знаем какво правят растенията, за да формират и оживят минералното царство, какво правят духовните царства? Какво правят боговете с човечеството в началната точка на неговото развитие и в неговото развитие? Какво са направили с човешкото царство?

Боговете са завършили своята еволюция. Ако искаме да говорим тук по правдоподобен, макар и не съвсем точен начин, те нямат пряк интерес към човешкото царство. Но имат косвен такъв; те даряват на човечеството силите да връщат към живот спящото и замръзналото вътре, точно както растението дава живот на мъртъв камък. Сега помислете за минералното царство, растителното царство и животинското царство. Как се отнасят те едно към друго? Окултистът, тоест този, който изследва по-дълбоките сили на природата, казва: Минералното, растителното и животинското царство се отнасят едно към друго като мъдрост, живот и любов. Нека се опитаме да разберем това!

Когато гледате минералното царство, както то ни се изправя пред природата, вие се стремите да го разберете навсякъде с интелекта си и с човешка мъдрост. Вие изследвате небесните тела в техните орбити, това, което живее като природен закон в минералния свят. Растението черпи мъдрост и законите на вселената от минералния свят. Затова казваме: Мъдростта, законите на природата, пребивават в минералното царство; самата мъдрост е това минерално царство. Но това минерално царство с неговата мъдрост би било бедно, безплодно и мъртво, ако растителният свят не се беше намесил и не беше събудил оживяващия принцип, поникващия и пъпкуващия живот, в тази спяща мъдрост. Любовта и мъдростта си обменят сили, докато растенията и минералите взаимодействат. Подобно е между боговете и хората. Точно както човечеството е било, когато е започнало своето развитие на Земята, животът първоначално е лежал спящ в него; боговете са го разпалили отново в нова земна еволюция. Това земно развитие, с какво е свързано? Отново, човешкото царство и божественото царство, когато ги сравним, се отнасят едно към друго като мъдрост и любов. Следователно, окултизмът и всички по-дълбоки религиозни изповедания – включително християнството – говорят за Бог или боговете като за любов, за оживяващия, за поникващия принцип. Първо, този поникващ и разпространяващ се принцип поражда чувствена любов. Следователно, в еврейската религия на Стария завет, Йехова е представен като дарител на чувствения нагон, като източник на растеж и размножаване. В този чувствен нагон се крие принципът на по-нататъшното развитие, който ни тласка от несъвършеното към съвършеното, което е развитието от животинска природа към...

Тя възниква там, където любовта основава състояния . В тази любов, която, така да се каже, призовава за общности в човечеството, която изпълва с разцъфващ и поникващ живот това, което е втвърдено в човечеството, точно както растението призовава камък към живот, в нея ние откриваме, преди всичко, разкриващата, изначална божественост. Това е вярно във всички религии, а също и в това, което наричаме окултна наука. И сега трябва да сме наясно, че тук, в човешкото развитие, трябва да видим божествените движещи сили, божествената мощ. Човечеството винаги е трябвало да разглежда това, което го тласка напред, това, което го издига нагоре, като дар, като откровение на божествен принцип.

между него и боговете . Това му позволява да вземе в свои ръце онова, което живее несъзнателно в него като божествен принцип, в неговия несъзнателен стремеж към размножаване и развитие. Чрез това той ще се издигне до независимост и свобода в своето развитие. И защо е така? Защото това, което живее в Луцифер, е по-близо до него, е, така да се каже, по-малък брат на божествения принцип. Тогава, когато развитието е било все още в по-ранна фаза, самите богове са били на нивото на човечеството; те са търсили самостоятелно собственото си развитие в рамките на това ниво. Но сега, когато са се развили, човечеството е създание сред тях; сега те управляват човечеството и действат в рамките на човечеството. Луциферският елемент сега влиза в картината. И това има по-семейна и интимна връзка с човечеството ; то все още не е напълно надраснало етапа , който се нарича човечество. Това е нещо, което надхвърля сегашната гледна точка на човечеството, но е тясно свързано, така че е свързано с...

Човешките същества все повече се обединяват и действат като присъщ им стремеж да се движат напред. Това са трите етапа, които действат в самото човечество като негови сили на развитие: човечност, луциферически принцип и божественост. Ако искаме да разберем човечеството такова, каквото е пред нас на настоящия етап на развитие, тогава, в смисъла на духовно-научния миروглед, трябва да признаем, че то е развило така наречените четири нисши принципа. Тук предполагам част от това, което теософският миروглед учи. Ще предложа само кратко обяснение за това.

Първо, имаме физическото тяло на човека, след това принципът на етерното тяло, оживяващото, формиращото, след това неговите импулси, желания и страсти, животинският аспект в него; това се е пробудило до независимост чрез четвъртия принцип, чрез истинското его на човека, чрез което той е превъзмогнал животинското. Това его на човека е това, което всъщност продължава да се развива. Това его живее в рамките на трите по-нисши принципа. То е четвъртият. И в рамките на този четвърти принцип действат божествените сили, сили, които в своето развитие вече са надминали четвъртия принцип и го управляват отгоре. Също така, все още отчасти вътре, все още свързани с четвъртия принцип, имаме луциферическите сили. Боговете са се издигнали от егоизма до безкористността, до предаността и до преодоляването на всяко отделно съществуване. Луциферският аспект на човечеството, заедно с по-голямата част от неговото същество, остава в егото, все още ограничен до самите човешки интереси. По този начин виждаме, че всичко, което живее в човечеството като безкористност и готовност за жертвоготовност, е божествен принцип в човечеството и че наред с този божествен принцип...

В него има друга движеща сила. Този, който практикува истинско самонаблюдение, се научава да разпознава този друг принцип. Това е Луциферическият. Той е този, който не просто се стреми към божественост в пълна отдаденост, отказвайки се от себе си, а по-скоро с ентузиазъм, но именно от най-дълбок личен интерес, се стреми нагоре към *най* -високите нива на съвършенство, казвайки: Не само защото ги обичам, но защото по-висшето съвършенство съвпада с това, което трябва да обичам, аз, като човешко същество, ще се стремя към него в божествена свобода. Божествените сили не търсят това съвършенство. Но чрез Луциферическия стремеж аз правя божественото съвършенство мое собствено същество.

Следователно можем да кажем: Ако този Луциферически принцип не съществуваше в човека, той би бил воден към съвършенство в известна пасивност, в известна неактивност, носен от боговете. Той би бил, така да се каже, напълно предаден на божественото синовство. Неговото същество наистина би се стремilo към съвършенство, но не той би се стремил по този начин, а по-скоро богът в него. — Към това идва другата сила, която считаме за Луциферична. Това прави този стремеж въпрос на негово собствено дело. Той си поставя тази цел за съвършенство. Това е чудесно изобразено и в библейския мит. Там Адам и Ева излязоха от ръцете на боговете, предопределени да бъдат водени към божествено съвършенство от божествените сили без тяхна собствена намеса, защото богът в тях ги ръководи. Но тъй като идва змията, която дава знание и свобода, а по този начин и визията и възможността за съвършенство, тя носи и възможността за зло. Тъй като решението между добро и зло сега е в собствените ръце на човека и в собствената му способност за знание —

Когато това се установи, стремежът, любовта, става носител на несъзнателен, но божествен стремеж към съвършенство. Всичко, което трябва да живее и да процъфтява в този стремеж към съвършенство, трябва да бъде проникнато от тази любов, от това, което се разкрива на човечеството в тази любов. От друга страна, това се противопоставя на силата, която ръководи човечеството, като завладява този четвърти принцип, егото, събужда го за собствения му избор, дава му светлина за собственото му познание, така че да върви в светлината към съвършенство. Така имаме носителя на любовта, следователно носителя на светлината, като двете истински сили, действащи в човечеството.

Това, изразено в съвременна форма, е това, което се среща във всички религиозни деноминации и всички окултни светогледи като принципа на Бог и принципа на Луцифер. Само онези религиозни деноминации, които все повече разчитат единствено на откровението и вярата, са възприели това, което действа в човечеството и живее като свой собствен принцип на съвършенство като носител на злото. Така Луцифер, носителят на светлина, се е трансформирал от това, което призовава човечеството към свобода, независимост и ясно, просветлено разбиране, в това, което го съблазнява. Това е едната страна на историята. Всички онези религии, които са изоставили своята отправна точка – защото всички те имат в отправната си точка правилното разбиране за Бог и Луцифер – които търсят само Бога, който води хората несъзнателно към блаженство, всички едновременно възприемат това, в което самият Бог действа, като нещо покваряващо. Те възприемат природата като грях; Те възприемат духа, светлото, ясно и просветлено знание, като покваряващия Луцифер. Гьоте е изразил това красиво: „Природата е грях, дух...”

Това е дяволът; те таят съмнение помежду си, техният деформиран хермафродит.“ Да, вярно е, абсолютно вярно е, че съмнението стои точно между това, което е божествено откровение, и това, което е стремежът към свобода. Но също така е вярно, че това съмнение е необходимо за човечеството, ако то наистина желае да се стреми отвъд собственото си его към благочестие чрез собствените си заслуги. Трябва да преминем през съмнението и само когато можем да се съмняваме във всички истини, сме наистина способни да направим истината своя. Който никога не се е съмнявал, не знае как човечеството е свързано с истината. Но който преодолява съмнението, е придобил по-висше знание, отколкото ако то беше станало негово притежание чрез сляпо откровение. Това е образователната стойност на съмнението. Следователно, то с право стои между това, което е божествено, това, което не може да бъде отделено от природата и е превърнато в грях, между това, което е дяволско, луциферианско, и етапа на съвършенство.

Разглеждано в тази светлина, човешкото развитие ни се струва сякаш осветено от определено разбиране. Целият старозаветен разказ ни се струва като такъв, в който Бог, като любов, царува в прогреса на човечеството, в чувствената любов и във всичко, което тя установява: кръвни връзки, семейство, племе и т.н. Най-съвършения пример за това намираме в еврейския народ в лицето на Йехова. Той не е нищо друго освен олицетворената сила на природата, когато човек обмисли как действа в минералното царство, в поникващото растително царство, в животинското царство, което изпитва удоволствие и болка, и в самото човечество. Именно човешкият Бог, подобното на Христос влияние, отключва минерала в кристал, събужда растението.

което кара живота да процъфтява и позволява на животните да преминат през своите инстинктивни нагони, а също така води човечеството от несъвършенство към съвършенство. Дори ако човечеството се издигне до по-висшите сфери, то би останало просто природно същество, ако не беше другият дух, доброжелателният дух на човечеството, Луцифер, който царува в него. Този дух събужда егоизма, но също така независимостта и свободата; той прави човечеството уникално, специално същество и по този начин го издига над обикновените природни сили. Точно както е вярно за последователите на Йехова, че самият Йехова е основата на човешкия свят, божеството, така и Луцифер е този, който се бунтува, който се бунтува срещу тази природна сила, който води човечеството към знание, който го призовава към ясно съзнание.

Така човекът се издига до независимост . Той се освобождава от връзките на кръвното родство, от връзките на племето и нацията. Постепенно се превръща в личност, макар и егоистична. След това, от същия дух, Йехова, уредникът на висшия живот, се изправя срещу него, регулирайки само развитието чрез закон, чрез заповед. Ако в природата имаме Бог, който действа непременно чрез чувствената любов, сега го имаме в законодателя, в Бога на Десетте заповеди. В него имаме Йехова, който дава на човека закон, на който той трябва да се подчини, закон, предназначен да въведе ред в пробуждащата се личност, закон, предназначен да я обедини в хармония и баланс. Това, което е чувствената любов долу, е заповедта на морала горе, закон, заповед. Също така трябва да се издигне това, което не действа просто като сила на природата, като заповед, това, което не просто се стреми към съвършенство от божествеността, а...

Човешкото „аз“ също трябва да бъде издигнато. Така е – наречем го сега с по-скоро подходящ израз – дадено от общите закони на природата, по необходимост, че самата сила на любовта се трансформира в принципа на духовната любов, че чувственият Йехова става Христос, пречистената, одухотворената любов, която вече не действа просто в естествения импулс, а прониква и одухотворява живота, който преди можеше да бъде управляван само от закона. Така Христос става основател на закона, който не се обръща към човечеството отвън като обикновения закон, а който, подобно на най-съкровения импулс към морала, се превръща в сила на самата душа. Ако Йехова дава заповед, Христос дава силата да се действа според нея. Ако Йехова Бог определя кое е добро, тогава Христос, който царува в човечеството, изважда доброта от силата в самото човечество. Силите на природата се издигат до душата; това, което е било чувствена любов, се превръща в духовна любов, това, което Христос е създал. Самият закон е пропит с божественото; той действа в самия свят като нещо божествено, като благодат, както се нарича в християнски израз.

Така, с големия прогрес в началото на нашето време, виждаме, че чувствената любов, принципът на чисто божествено замислената природна сила, е пречистена и одухотворена в духовна любов, в сила, която вече не действа на естествен план, а на морален. Така християнското милосърдие, християнската любов, е преди всичко пречистената сила, силата, която поражда между хората морална връзка, която прониква в цялото човечество, която разглежда хората строго като човешки същества, която прави всички хора равни пред най-висшето съвършенство, която установява морала в...

любовта бъде потопена , както някога природата е била потопена в любов. Това е ранният период на християнството. Християнската добродетел следователно се превръща в добродетели на общността, добродетели на хармонията на човешките души. Богът, който обединява хората, желае да бъде този, който действа в духовна любов и това е принципът на християнската религия. Точно както тялото се е намерило с тяло в естествения принцип, така и в християнството душата се намира с душа чрез Христовия принцип в една по-висша любов. Точно както принципът на Йехова е създал човешките общности на основата на кръвта, на основата на семейство, племе и нация, така и Христос е бил призван да осъществи така, че душите да могат да се намерят една друга без посредничеството на кръвта. Чувствената любов се пречиства в жертвена преданост, силата на природата се пречиства в морален акт на Бога. Точно както другият принцип, Луциферическият принцип, е действал през целия Стар Завет като божествена сила на природата, протичаща през човечеството, носейки независимост и свобода, така и този принцип управлява човешкото развитие в днешно време като носител на светлина, като носител на свобода. Той не е противник, а по-скоро необходимо допълнение към Христовия принцип. То е обединено с този Христов принцип в единно единство, точно както всички привидно противоположни сили на природата се възприемат като обединени от онези, които са разбрали природата и вселената. Както казва Шилер: „Благодатна е силата на огъня, когато човекът го опитомява и пази, ... но страшна става силата на небето, когато се освободи от оковите си“, така е и тук. От една страна, християнското милосърдие, любовта, божественото, душа към душа, царува като единство.

води , а от другата страна носителят на светлината, носителят на независимостта и свободата.

Дори чрез духовната любов човечеството би живяло само в повече или по-малко несъзнателно състояние на съвършенство. Но тъй като душата е проникната и осветена, осветена от ясно, светло знание и окъпана в светлината на духа, тъй като носителят на светлината живее и работи в човечеството, християнската любов ще продължи да бъде действена за свободното развитие на човечеството в бъдеще. Така двете сили – разкритата мъдрост и човешки постигнатата наука – стоят в опозиция една на друга. Душата и съзнанието стоят по следния начин: душата е запалена от духовната любов, а съзнанието осветява и пронизва тази духовна любов с принципа на яснотата и свободата. Така човечеството живее между тези два полюса на своето битие; така човечеството живее и работи между тези две сили, точно в сърцето му. Така, за тези, които обмислят нещата по-дълбоко, Луцифер, носителят на светлината, не е враждебна сила; дори ако се освободи от веригите си и тръгне по собствения си път, като свободната воля на вселенската сила – да използваме думите на Гьоте, дори ако искаше зло, той винаги би могъл да създава добро. По този начин Луцифер ни се представя като това, което по необходимост трябва да допълва друг принцип в човечеството. Той се разкрива като доверен приятел на човечеството, заставайки пред тях като брат, докато от друга страна, човечеството гледа към възвишените богове, на които се подчинява в мълчалива преданост, които го подкрепят в своята любов. Така животът наистина се явява като борба между светлината и любовта. И такъв е той в сегашния си етап на развитие. Точно както физиците

положителното и отрицателното електричество , положителният и отрицателният магнетизъм се считат за два полюса, които задължително принадлежат заедно, така и на по-висшата равнина на човешкия живот светлината и любовта принадлежат заедно като двата полюса на човешкото съществуване. Възниква само *един* вид електричество; ако разтъркате стъклена пръчка, тя се зарежда положително, докато обектът, който се търка, се зарежда отрицателно. Това е вярно навсякъде. В развитието на живота човек никога не може да действа сам; другият винаги трябва да се добавя като необходимо допълнение. А в човешкия живот двата полюса са любовта и светлината. Единият е невъзможен без другия.

И точно както старият закон, заповедите на Йехова, символично дадени на Синай, бяха трансформирани от появата на Христос Исус на земята, така и любовта се трансформира. Любовта е духовна сфера, тъй като се е явила като по-висш етап на естествената сила в чувствената любов. И така е възможно също така нещо по-ясно, знание, да се появи на този по-висш етап. Какво беше знанието? Поглеждайки назад, то беше нещо подобно на закона на Йехова, Десетте заповеди, и то трябва да бъде трансформирано. Точно както любовта беше трансформирана от чувствения към духовния етап чрез страданието на Христос, така и принципът на простото знание, познанието на Луцифер, трябва да бъде трансформиран в нещо по-висше. Днес сме в разгара на тази трансформация. И в известен смисъл ние преживяваме обновление на това, което се е случило в християнството. Точно както законът беше трансформиран в благодат, така и науката трябва да бъде трансформирана в мъдрост – точно както благодатта трябва да се роди чрез собствената душа, така и мъдростта трябва да се роди от собствената душа на човек. Както Христос беше Бог

Ако Този, Който може да обитава и в човечеството, давайки му възможност да стане свой собствен законодател в благодат, тогава мъдростта ще се роди от човешкото знание. И както нашата наука, като наука, е изградена върху външен опит, даден отвън, подобно на заповедта на Синай към евреите, така и тази наука ще се роди в мъдрост, както законът се е родил отново чрез и в Христос. Това е духовно-научното начинание. Наука, дадена отвън, чрез сетивата – това сме имали досега и в известен смисъл това е достигнало най-високия етап в нашия културен живот. Да се роди тази наука, като най-присъщо притежание на човечеството, отвътре, да се направи Луцифер това, което действа и живее отвътре в човечеството – това трябва да донесе бъдещето. Духовната наука не желае нищо друго освен такова задълбочаване на знанието, такова задълбочаване на разбирането. Точно както законът или заповедта са станали вътрешни в християнската добродетел и както човешкото развитие напредва в любовта в царството на душата чрез Христовата добродетел, така и нашата материална наука ще напредва духовно, когато се прероди от душата. И това прераждане е това, към което духовната наука трябва да се стреми.

напълно аналогично събитие за човешкото развитие: морална добродетел на мястото на чистата естествена сила в любовта. Вътрешната добродетел – чрез пробуждането на вътрешни, скрити сили в човечеството – ще доведе до бъдещо развитие. Точно както гледаме назад към развитие, което е донесло интернализация и блаженство на един закон, така и ние гледаме назад във външната научна практика към...

Научно начинание, което ще донесе интернализация. Точно както законът е бил задълбочен в благодат, така и науката ще бъде задълбочена в мъдрост. Това означава търсене на вътрешно развитие. Трансформиран в душата, преработен, законът е бил трансформиран чрез християнската благодат. Нашата наука ще бъде преобразена от силата на нашата собствена душа в човешка компетентност и постижения. Пробуждането на вътрешни, спящи способности е целта на духовната наука.

Ако християнинът действа спрямо стария Свидетел на Йехова от любов към душата си, тогава в бъдеще просветленият ще действа от мъдростта на сърцето си и по този начин ще постигне още по-дълбоко задълбочаване на човешкото развитие. Християнството обещава и развитие на външния духовен живот. Гражданин на духа, тъй като външно обединява един човек с друг без разлика на раса или пол - това е, което обещава християнството. То ще превърне стремежа към бъдещето в такъв гражданин във висшите духовни светове чрез вътрешно окултно развитие.

Това е връзката между духовната наука и външното християнство: Външното християнство търси външна добродетел, за да постигне духовното; окултистът ще събуди вътрешни добродетели, спящите способности в човечеството, за да схване още по-дълбокия смисъл на висшите духовни светове. Това, което обсъждаме тук, е просто задълбочаване на самото християнство. Законът е задълбочен от християнския принцип; науката ще бъде задълбочена от принципа на духовната наука.

По този начин, през цялото човешко развитие, ние не сме представяли Луциферианския принцип като враг,

но като полюс, задължително принадлежащ на друг . Поставихме го редом с християнството, както е било досега. Но именно там разпознахме, че принципът на светлоносеца ще се обедини с принципа на любовта, за да образува по-висше единство. Когато вътрешните духовни способности се появят чрез развитието на само външни християнски добродетели, тогава ще имаме още по-дълбоко християнство, християнство, което не може да бъде предписано от Църквата, но което всеки ще развие чрез способностите, които все още спят в него днес. Всеки човек ще развие Бога чрез собствената си сила и всички души ще работят заедно в напълно свободен стремеж. Към любовта и доброто, Луцифер ще добави свобода, наука и независимост. Само този, който иска да остане в епоха на човешкото развитие, може да се отвърне от това, което се крие в обещаващата перспектива в тази бъдеща перспектива. Всяко минало би било безплодно, ако не носеше в себе си ново, по-висше бъдеще. Това е, което трябва да накара сърцето на една истински добре разбрана духовна наука да бие по-бързо, това, което трябва да изпълни човешкото сърце със съвсем различен вид ентузиазъм. Това, което е постигнато до днес чрез външни институции, това, което е наложено на човечеството по благороден, но външен начин, един ден ще се роди от собствената душа на човечеството, ще бъде извадено от самото него. Ще има вътрешна църква, вътрешен храм, който ще доведе външния до истинското му преображение, до истинското му одухотворяване. Всеки ще бъде християнин, защото Христос ще се пробуди в него, защото вътрешният Христос ще живее в него и ще се съедини с Христос, който вижда човечеството като...

цялото . Христос е изкупил човечеството като цяло; това ще се разбере, когато хората бъдат вътрешно свободни и изкупени, когато не само вярват в изкуплението, но и самите те живеят това изкупление.

Тези, които искат да ни насочат към християнството, винаги ни напомнят: Вие се стремите към самоизкупление , но погрешно разбирате какво е направил Христос. Това, което се казва срещу духовната наука, е погрешно. Духовната наука не е противник, а приятел и сътрудник на християнството; не християнството от миналото, а християнството, което знае какво е казал Исус: „Аз съм с вас през всичките дни до свършека на века“, християнството, което се развива към все по-голямо съвършенство. Духовната наука не е враждебна към Христовия принцип за изкупление, защото не заема едностранчивата позиция, че всеки човек трябва да прави нещо само за себе си. Това би бил най -унизителният егоизъм, дори ако хората искаха да се стремят само към най-благородните сили в себе си . Човечеството е цяло и когато един индивид – Христос – донесе смърт, изкупителната смърт, това е изкупителната смърт за цялото човечество. Но това трябва да бъде пронизано от съзнанието; трябва да бъде изживяно от индивида. Самото изкупление трябва да се прероди в свобода. И тук важи принципът на Евангелието от Йоан относно новото раждане на човека. Не е истински човек, който не се е родил отново в дух и истина. Това е казал Христос Исус. И днес, тъй като все още живее според думите си, Той казва ясно и недвусмислено, визирайки собствената си изкупителна смърт: Наистина, Аз умрях веднъж за всички хора, за да им дам уверението, че смъртта може да бъде победена чрез живота,

Но тази смърт трябва да се прероди в душата на индивида. Изкупеният човек е истински изкупен само когато е преродил и изкуплението в себе си.

Това е живият Христов принцип, Христовият принцип, задълбочен чрез духовната наука. Така във всяко едно човешко същество пребивава душата, която разгръща любовта с най-благородните идеали на човечеството – тази любов, която като духовна любов надхвърля обикновената чувственост и води човечеството към божествено съвършенство. От другата страна стои Луциферическият принцип, осветен от науката, свободата и независимостта. Любовта в блестяща яснота, съзнанието се присъединява към душата. Душата носи силата на любовта, а съзнанието излъчва и осветява тази сила на любовта с ярка, светеща яснота. И чрез душата и съзнанието самото човечество напредва към съвършенство. За да премине през неясна сфера, той би се издигнал до божественост, ако беше просто чувстваща душа; той би се издигнал до студено, чисто рационално съвършенство, ако беше просто съзнание. Но душата и съзнанието винаги трябва да се проникват. Следователно, духовно-научният търсач поглежда назад и също така гледа напред. Той гледа душата с нейните чувства и усещания, гледа съзнанието с неговата светлина и мъдрост и си казва: Не човекът, живеещ в тъпота, а човекът, процъфтяващ в ярка, светла яснота, е този, към който трябва да се стремим. И към всички други добродетели трябва да се добавят добродетелите, които се крият в науката, в свободата и в независимостта. Но свободата трябва да се задълбочи от любовта, иначе тя се превръща в произвол и само води човечеството по-близо до инстинкта.

От друга страна, науката трябва да се задълбочи чрез любовта: тогава тя се превръща в мъдрост, истинска духовност, родена от действието. В противен случай тя става студена, пуста и абстрактна. И независимостта също трябва да се обедини с любовта; в противен случай тя се превръща в сляп егоизъм, в противен случай води до вътрешно втвърдяване. Това е по-дълбоката истина на един мироглед и начин на живот, основани на духовната наука: че трите велики добродетели – наука, свобода и независимост – трябва да бъдат напълно преоформени като необходими принципи на човешката душа и че тези три добродетели трябва да бъдат задълбочени от силата на любовта. И тогава любовта ще превърне науката в мъдрост, свободата в готовност за жертвоготовност, преданост и почитане на божественото, а независимостта в безкористност – в онзи принцип в човечеството, който преодолява индивидуалността, който се слива с вселената и по този начин, в свободата, достига божественост.

ДЕЦАТА НА ЛУЦИФЕР

Берлин, март 1906 г.

Преди осем дни имах привилегията да говоря с вас тук за идеята за Луцифер. Днес е мой дълг, надграждайки тази лекция, да разгледам по-подробно същата идея и нейното значение за човешкото развитие, като мога да се позова на едно изключително произведение на изкуството „Децата на Луцифер“ от *Едуар Шуре*.

Всеки, който разглежда теософията просто като сборник от учения и догми, или Теософското общество просто като секта, занимаваща се със специфични религиозно-философски или други идеи и стремяща се към съответстващ начин на живот, може да намери темата на днешната лекция донякъде изненадваща. Но всеки, който разглежда теософията като нещо, което може да се счита за задълбочаване на целия ни духовен живот, всъщност, дори повече, задълбочаване на цялата ни култура, ще намери за разбираемо, че тази теософия се търси не само в току-що очертаните тесни рамки, но във всички области, във всички клонове на живота и следователно преди всичко в изкуството.

Много хора поддържат гледна точка, която ги кара да вярват, че теософията е нещо чуждо на света, дори нещо враждебно на живота. Тези, които вярват в това, вероятно все още не са схванали истинските основи на теософското движение. А произведение на изкуството като „Децата на Луцифер“ на Едуар Шурес ни показва, че живите

художника не само не са нарушени от теософското потапяне, но истинската теософия и истинският теософски живот всъщност са способни да дадат на изкуството висок полет в най-изтъкнат смисъл и изключително мощни импулси.

искал да се върна към тази драма „Децата на Луцифер“, но ако се задълбочим малко повече в генезиса на това драматично произведение в нашето време и в особената структура на ума, от която се е появило това произведение на изкуството, едновременно с това ще можем да получим някои дълбоки прозрения за това, което наистина може да се нарече теософски живот.

Едуар Шур несъмнено е черпил най-голяма сила за работата си от теософския мироглед и със сигурност е сред най-изтъкнатите писатели в теософската област. Всеки, който желае да се докосне до теософския живот от каквато и да е гледна точка, различна от тази на добре познатите сборници и по-малки наръчници, може да го направи предимно чрез произведенията на Едуар Шур, важния френски писател. Самият начин, по който Шур е стигнал до артистичното изразяване на това, което е трябвало да вдъхнови ума му, както виждаме пред нас в „Децата на Луцифер“, е от най-голям теософски интерес. Това е разказано в красивия паметник, който той е издигнал на личност, оказала най-дълбокото възможно влияние върху духовния му живот. Тук стигаме до един най-интересен факт от съвременния духовен живот. Едуар Шур е публикувал и е направил въведение към книга от личност, която се е потопила дълбоко в мистериите на теософията.

е надникнал в съществуването. Това е книга, която носи печата на художника. В тази книга диша дух, различен от всеки друг, който откриваме в подобни произведения, дух, който е преработил и погълнал директно истинската теософия като самия живот. Човекът, *който* е писал за Кореджо, на име *Маргерита Албана*, е наричан водач на Шуре през живота си; той я нарича дух на душата си след смъртта ѝ. И когато човек се задълбочи в психологията на творчеството на Шуре, е трудно да се намери по-подходящ израз от този, който той му е дал.

Последната третина на 19-ти век е такова време, период, в който на някои по-дълбоко настроени личности е дадена възможността отново да се потопят в истинския духовен живот, след дълго време, когато „духът“ е бил разбиран като малко повече от съвкупност от абстрактни понятия, след дълго време, когато думата „дух“ всъщност не е била свързвана с нищо реално. Ако се потопим, от една страна, в творчеството на Шуре, а от друга страна, в духа на личността, която той нарича свой водач, веднага си спомняме за това, което в гръцките мистерии е било разбирано в зората на нашия западен духовен живот като Бог и божествен живот. Думата „теософия“ възниква едва по-късно. За първи път е използвана от апостол Павел. Тя обаче е била общо достояние на всички, които имат дълбоко разбиране, и е нужно само да се заемем с това, което е съществувало в одухотвореното християнство като теософия, като божествена концепция, като концепция за божествен живот, и ще можем да схванем факта за духа по съвсем различен начин, отколкото с днешните концепции.

тъй като те все още са обичайна практика , е възможно. Гъркът е разбирал Бог, божественото същество, като нищо друго освен същество, което по своите качества и способности далеч надхвърля мярката на човечеството, но въпреки това е подобно на човечеството. И той нарича човечеството бог в процес на зараждане и си представя всеки бог като някога преминал през школата на човечеството. Когато гъркът е поглеждал към своя бог, той си е казвал: Страданията и радостите, преживяванията на живота, които сега трябва да изтърпя, боговете някога са изтърпели точно както аз. Те са преминали през тази школа на живота, която сега завършвам, и по-късно ще съм се издигнал до онези сфери на творението, онези сфери на действие, върху които сега стоят боговете. Гъркът нарича своите богове „по-големи братя в цялото космическо развитие“ и в самия човек е виждал потенциал, който един ден ще стане същият като това, което боговете са днес.

Това създава различна връзка с божественото от тази, която просто гледа нагоре към нещо божествено, само усеща нещо в отвъдния живот. Точно както светът на външните, сетивни сфери на природата, от минералното през растителното и животинското царство до човешкото царство, е бил структуриран за гърка във физическия свят, така и йерархията, редът на боговете, е стоял над човешкото царство. За него действителните сфери над човешкото царство са били световите, които съставляват боговете. И това, което гъркът е трябвало да преживее в тези училища, които са били едновременно места за поклонение, наречени мистерии, той не е описвал като абстрактно, просто научно разбиране на някакви висши принципи, някакви сили на природата. Не в

Гърците разбирали значението на мистериите не в символичен, а в буквален смисъл: че в тези школи хората наистина общували с боговете. Изучаващият мистериите се е чувствал във връзка с боговете не по-различно от това, което едно дете трябва да се чувства днес, гледайки нагоре, все още малко и неразвито, към възрастен, който вече е постигнал това, което самият той ще постигне в бъдещ етап от живота си. Тези преживявания са били нещо напълно реално и осезаемо за гърците. Следователно, за тези, които първи са въвели термина, теософията не е била познание за боговете, а знание, придобито по този уникален начин чрез общуване с висши духовни същества. Посветените в мистериите не просто са придобивали знания, но са били способни да взаимодействат с боговете, или да кажем, с духовете, точно както взаимодействат с хората тук, на Земята. И това знание, което хората придобиват чрез посредничеството на сетивата, се е наричало естествено знание. Но знанието, получено от самите богове, се е наричало божествено знание: теософия. Знам много добре, че повечето от онези, които мислят от днешна гледна точка, не виждат в използваната от мен фраза нищо повече от просто поетичен образ, символ или нещо силно фантастично и суеверно. Не е нито едното, нито другото; това е нещо, което човешките същества могат истински и искрено да преживеят. Човешките същества могат истински и искрено да го постигнат, точно както насочват погледа си към сетивния свят, те могат да насочат погледа си нагоре към духовните същества над тях, които се изплъзват на физическото око, както и на всички сетива, именно поради причината, че...

Защото са преминали през етапите на духовност и вече не съществуват единствено за сетивата. Това е била целта на гръцките мистерии: развитие на човечеството към взаимодействие с висши същества.

В последната третина на 19-ти век, както казах, някои по-дълбоки души отново получиха способността да разберат нещо от това, което всъщност се има предвид под подобно нещо. Личност като Маргарита Албана беше сред тях. Но бих искал да кажа, че такава личност не е била посветена чрез онова велико духовно изкуство, което човек трябваше да премине, за да култивира общение с боговете в гръцките мистерии. Такава личност е била посветена на природата, подобно на поетите на природата. Не мога обаче да разширя по-подробно идеята, че душа, естествено посветена в по-ранни етапи на съществуване, вече е имала преживявания, така че това, което сега преживява, са просто спомени от по-ранни етапи. Но това, което стои в основата, преди всичко, на такава духовна личност, каквато е била Маргарита Албана, е възможността да се зърне висшият свят чрез трансформацията на много специфични по-нисши сили на нашето съществуване. Какво означава това?

Всички висши средства за човешко познание са фундаментално трансформации на подчинени сили. Това, което неразвитите хора в далечната праистория са притежавали като недоразвити, притъпени сетива, може да се трансформира в око, което ни разкрива славата на слънчевата светлина. Или помислете колко несвършен е органът на ухото в по-ниските етапи на развитие! Всичко, което съставлява висши органи, всичко, което хората притежават, за да могат...

Великолепната природа, която го заобикаля, се разкрива по най-славен начин; всичко това е трансформация, метаморфоза на нисшите сили. По същия начин силите, които човекът притежава днес, също могат да бъдат трансформирани във висши сетивни органи.

По този начин някои хора, особено през последната третина на 19-ти век, са били надарени с изострени сетива. Това е отворило очите им за духовния свят. Това, което другите възприемат само в абстрактни понятия или предчувствия – реалността на божественото съществуване – за тях е било сигурност, точно както сетивните преживявания са истинска сигурност за други. Такива личности са могли да предават знания и информация за висши светове. И възприемчивата природа на Едуар Шуре е била стимулирана и вдъхновена да създава най-красивите и най-велики произведения именно от такива хора. В тази драма, която можете да намерите тук в превод на *Мари фон Сиверс*, Едуар Шуре е обединил душата и духа, дълбоките езотерични знания и истинското духовно прозрение с истински Шилеровски стил и сила на езика. И това е, което прави драмата на „Децата на Луцифер“ такава, че не е просто създадена от духа на настоящето, както е въплътено в момента в малцина, а по-скоро от самия дух на близкото бъдеще на човечеството – произведение, в което онези, които притежават способностите и таланта, могат да се развият до най-висшите и значими теософски идеи. Точно това е, което Едуар Шур е възприемал като случващо се в гръцките мистерии и в тези инициационни култове.

Всички знаят, че дори в германския интелектуален живот през последната третина на 19-ти век е имало известен намек за

Осезаемото беше разбирането за това, което присъства в гръцките мистерии. Всичко, което се върти около името на *Рихард Вагнер*, е било по определен начин вдъхновено от духа на гръцката мистериална традиция. Ще имаме още много да обсъдим по тази тема в предстоящите лекции. Знаете също, че един от умовете, тясно свързани с Рихард Вагнер, *Фридрих Ницше*, е написал първото си произведение върху гръцката трагедия и че е искал да покаже как тази гръцка трагедия е възникнала от древен духовен живот. Пътят на Фридрих Ницше, когато е написал произведението **Раждането на трагедията от духа на гръцкия духовен живот**, не го е отвел чак до Едуар Шуре, не в самите мистерии, а със сигурност до портите, до самата врата на мистериите.

Две думи стояха пред ума му: аполонийското, от една страна, и дионисиевото, от друга. Какво имаше предвид Ницше с тези две думи? Той ги разбираше като две течения на ума . Дионисиевото, казва той, е това, което живее изцяло в онази стихия на човешкия духовен живот, която знае, че е едно с целия космически дух около него. — За Фридрих Ницше дионисиевото е опиянение, което човек изпитва, когато е напълно проникнат, когато е същностно проникнат от онази сърцевина на най-висшия духовен живот, която залива целия космос. Така Ницше усещаше нещо от това, което питагорейците наричаха музика на сферите, нещо от онзи първичен хор, за който говори и *Гьоте* , когато започва своя „*Фауст*“ с думите:

Слънцето звучи по древен начин,
в братски сфери песен на
съревнование,

И тя завършва предписаното
си пътуване с гръмотевична
крачка.

онова тайнствено слушане и внимание към това, което
тече през космоса, което кара планетите да танцуват около
своето слънце, което оживява сферите. Той усещаше, че в
този танц на сферите се изразява нещо божествено и че
човешките същества могат да бъдат проникнати от дъха на
божественото и че тогава човечеството се чувства едно с
цялата вселена. Тогава, вярва Ницше, човечеството живее
в един вид екстаз, тогава живее в почит към това, което
тече през цялата вселена, тогава в него живее ехо от онзи
Бог, когото гръците наричат Дионис.

Това е Богът за Ницше, който се е е манира в целия
материален свят около нас, който лежи погребан в
материалния свят и който след това празнува своето
възкресение в човешкия дух, в човешката душа. Така
ученикът на Дионис, този, който е заловен от Дионис,
изпълнява своите песни и вдъхновения под влиянието на
този бог и позволява да се развие това, което се нарича
непосредствено Дионисиево изкуство, което извира от
божественото. Така Дионисиевият танцор и Дионисиев
певец е бил представител на Дионисиевия божествен
принцип в света. Тази Дионисиева драма е за Ницше
първичната драма, а по-късната драма е възникнала едва
от създаването на образ, спокоен, подобен на сън образ на
първоначалната Дионисиева лудост. Това, което ученикът
на Дионис получава, това, което възниква пред сетивата
му, той може да възпроизведе по спокоен, аполонски
начин. Така аполониевото изкуство е нещо, което е
създадено по-късно като отражение на Дионисиевото
изкуство. То е отражение на

Достъп, интуицията за нещо, което е живяло в Древна Гърция. Ницше вече посочва първобитната епоха, в която последователите на Дионис не само са говорили за бога, но в движенията, гласовете и действията си са живели божественото като оригиналните творци. Цялото по-късно изкуство се е явявало на Ницше само като по-късно ехо на това първично изкуство. Цялата наука му се е явявала само като сенчест образ на това представяне на самите сили, породено от човечеството.

В изкуството на Рихард Вагнер Ницше вижда обновление на онова велико изкуство, което отново свързва човечеството с божественото. Затова за Ницше е било ясно, че Рихард Вагнер не може да изведе човешки фигури на сцената, а че се нуждае от свръхчовешки фигури, които да представят не само това, което се случва в този свят, но и това, което действа в духа зад този свят. Точно както гръцкият художник е могъл да го направи в Дионисиевата драма, така и в смисъла на Ницше е трябвало да надхвърли обикновеното човешко, за да въплъти нещо, за което човечеството би могло да каже, че присъства за това, което тепърва предстои. В книгата си „Музикалната драма“ Шуре също черпи от този дух, който обгръща Вагнер, и великолепно представя идеята за музикална драма; защото е посветен в истинския духовен свят, в духовната реалност, от Маргарита Албана, която умира през 1887 г. Неговото предчувствие се превръща в реалност и с него той намира ключа към сърцето на гръцките мистерии. Едуар Шуре, по-добре от всеки друг, успява да ги осветли.

в това, което се е случило в свещените мистерии на Гърция. В произведението си „Светиилищата на Изтока“ той майсторски реконструира така наречената гръцка първична драма. Какво тогава е била Елевзинската първична драма? Нищо друго освен предаване на преживяване, което изобщо не може да бъде преживяно в сетивния свят, което може да бъде преживяно само когато човечеството се развие до точката, в която се пробуждат висши сетива, където става ясно, че всички закони на природата, които човек се учи да познава, не са абстрактни понятия, а действителни мисли на същества, наричани гръцки богове. Точно както човечеството днес твори с мислите си и както влага мислите си в делата си, така и по-големите му братя, боговете, са влагали мислите си в света на съществуването.

Нека си представим себе си в съзнанието на такъв гръцки мистериозен ученик, който е бил посветен. Той би си казал, ако можеше да говори с нашите думи: Вижте произведение на изкуството, машина, какво представляват те? Това са произведения, създадени от хора, оформени според човешките мисли. Когато застанете пред произведението на изкуството, пред машината, вие виждате чрез произведението и художника, механика, и аз разбирам произведението, когато законите ми се разкрият. А какви са тези закони? Те са това, което първоначално е живяло в ума, в духа на човешкото същество. Колко кристализирани са мислите на механика, художника, в материалния инструмент, в мраморното произведение на изкуството! И точно както аз гледам от произведението на изкуството и машината към художника и механика, така и гръцкият художник е гледал от земята към висшите същества. Ако е искал да проникне в законите, по които е устроено едно животно, тогава си е казвал, мисли за

същества с божествена природа. Точно както мисълта на механика пребивава в машината, така и животното, кристалът, звездното небе съдържат мисълта за създател, за бог. Този бог е същество, с което той чувства родство, същество, което стои на ниво, което самото човечество един ден ще достигне. За гърка богът е същество, излязло от човешко ниво, а човечеството е същество, което един ден ще достигне божествено ниво. Така в мистериите той общувал с боговете. Общувал с боговете като с по-големи братя или като дете с възрастни и чувството, изразено в това, е напълно естествено. Човек първо трябва да се потопи в такъв начин на мислене. От такъв начин на мислене, изучаващият мистериите гледа нагоре към онези същества, които сякаш спят или са vyplътени в мислите си в цялата природа, която ни заобикаля. В цялата природа, изучаващите мистериалните култове са виждали спящите мисли на Бога. Същността на божествеността се е вляла в това царство и човечеството съществува само за да могат тези мисли за Бога отново да достигнат истински автентично съществуване в тях. Всички мисли в човешката душа са пробуждане на Бога в света. Поставен по този начин в космоса, собственият човешки живот се явява като отражение на слизането, страданието и смъртта на божествеността и на нейното погребение в материята. Човечеството е призвано да изкупи боговете от материята. Това е Дионисиевият път, пътят, който всички богове са поели. Така боговете живеят в своите мисли.

В теософията, последният от боговете се нарича Дионис. Както знаете, в легендата той е описан като син на Зевс със смъртен...

Майката на Семела. Разказва се, че той бил откъснат от майка си от благочестивия си баща, когато тя била ударена от мълнията на Зевс. Тогава завистта на богинята Хера се разпалила срещу това дете, което не било нейно. Тя насъскала титаните върху детето, които го разкъсали и разпръснали парчетата по целия свят. Само сърцето било спасено от Атина Палада, която го донесла на Зевс, който след това създал от него Дионис.

Става ни ясно, че този Бог вече е бил там преди, и също така ни става ясно, че това божество има специална връзка със света. Какво е то? В мистериите то е изобразявано като създател на онзи аспект в човечеството, който човечеството е постигнало едва наскоро. Не е ли вярно, че когато се сблъскваме с човечеството в живота, виждаме себе си като създадени, отчасти, от ръката на самите богове? В първите години от живота си ги срещаме по този начин, тъй като все още не сме формирали или създали собственото си съществуване. Постепенно ние съзряваме и ставаме независими. След това работим и оформяме собственото си съществуване. Все повече и повече в нас се пробужда силата, която ни прави създател на най-съкровено то ни същество, оформител на нашата душа и дух. Сега, в ученията на мистериите, се казва, че последната стъпка в живота, която човечеството получава от природата или от Бога, е свързана с бог Дионис. И тук се докосваме до една от най-дълбоките тайни на гръцката мистерийна традиция, а именно това, което се нарича човешка сексуална зрялост. Моментът, в който човек излиза от недиференцирания сексуален живот в диференцирания сексуален живот на мъжа и жената, е последната стъпка, която природата прави с човечеството, водейки го към тази зрялост, довеждайки го до точката, в която в него се пробужда стремежът към противоположния пол. От какво тогава се развиват...

Какво се прави с този импулс, как той се усъвършенства, как се пропива с душа и какво се прави от любовта в духовен смисъл – това е дело на самия човек. Последната стъпка, която боговете извършват с човека, е да му позволят да се развие в млад мъж, в девойка в полова зрялост. Силата, която сега се изразява за изучаващите мистериите в цялата природа, във всяко познание, във всяка чувственост и във всички духовни сили на различните етапи, той сега разпознава и в тази склонност на единия пол към другия.

Чрез какви средства, пита се гръцкият изследовател на мистериите, възприема ли изобщо човекът? Чрез какви средства възприема изобщо някое същество? Ако си помислим за животно, когато то инстинктивно яде растенията, които са необходими и полезни за растежа му, това е вид възприятие. Но по-висш етап на възприятие настъпва, когато окото ни се обърне навън към светлината и сякаш я поглъща. Чувствеността е форма на възприятие, това е зрение, и тя е също форма на възприятие, когато единият пол се насочва към другия. След това идва трансформацията на по-нисшите сили във висши и все по-висши. Последната стъпка, която природата или Бог, говорейки по-свободно, е предприел с човека, също може да бъде трансформирана. Чувствеността се трансформира в любов. Тя се одухотворява, одушевява се. И богът, който за гърка на мистериите е бил близо до тази сила на половата зрялост, е бил Дионис. Дионис не е имал само тази функция, защото половата зрялост е свързана и с нещо съвсем друго. По този начин Дионис се разбира като последнороден от боговете.

Когато погледнем човека такъв, какъвто е пред нас днес

Когато обмислим това, пред нас е същество, в което по-проницателният наблюдател – и тези, които се занимават с теософския мироглед, постепенно биват водени до това по-дълбоко прозрение – вижда нещо, което постепенно се е превърнало в мъж и жена. За да разберете гръцката перспектива, е нужно само да прочетете и да приемете сериозно *Платон* и ще откриете как той посочва време, когато не е имало отделни мъжки и женски пол, когато човечеството е било едновременно мъжко и женско. Всъщност, библейският разказ също наемква за такава недиференцирана човешка раса, а грехопадението по същество не е нищо друго освен символично представяне на диференциацията на половете. Когато осъзнаем, че човечеството, такова каквото съществува преди нас, произлиза от бинарен пол, ще си кажем: В хода на развитието човечеството е придобило своя единствен пол. То еволюира от бинарен към сингулярност. То е загубило половината от своята продуктивна сила. И тази половина се е събудила от другата страна като силата на нашата душа, като силата на нашия дух. С факта, че човекът е станал моносексуален – както ни показва по-задълбоченият поглед към природата – човекът е станал духовно и психологически продуктивен, защото се е отказал от половината от физическата си продуктивна сила. Това е направило възможно за човека това, което днес наричаме самосъзнание, това, което наричаме способността да казва „аз“ на себе си, да бъде независимо същество, да бъде освободен от ръцете на боговете, ако можем да се изразим метафорично, и да стане свой собствен създател. По този начин, в хода на развитието е свързано, че човек чувства онази сила, която, макар и да е в основата на неговия егоизъм,

което обаче го прави свободно, самоосъзнаващо се същество. По този начин, на всеки етап, където сексуалността намира своето по-нататъшно развитие по някакъв начин, това освобождение на човека се повтаря.

Бог Дионис е последният от боговете; тоест, той е този, за когото гърците вярвали, че е довел човечеството до сегашното му състояние на независимост. Зевс, Кронос, по-старите богове, са създали човечеството до степен, в която то е било хермафродит, живеещо в притъпено съзнание, неспособно да каже „аз“ на себе си, лишено от самосъзнание и свобода. Създателят на независимостта е Дионис. С това божественият принцип се е влял като единно цяло в цялата природа до степен, в която човечеството е станало независимо. След това то се проявява пред нас като човешки същества в безброй индивиди.

Нека илюстрирам това доста живо. Нека се върнем към времето, когато човечеството все още не е било независимо, когато е било хермафродитно същество със съзнание в здрач. Може да се каже, че както ръката ми е част от моя собствен организъм, така и човечеството по това време е било част от цялото божествено. Неговото съзнание все още е почивало в лоното на божественото съзнание. Човек все още е можел да вижда през хората божествената душа. Сега, когато човечеството е станало независимо, отделено от божественото съзнание, тази душа е фрагментирана на толкова индивиди, колкото са хората. Това е било великолепно символизирано в разчленения бог Дионис, който е бил разчленен от титаните. Човешката мъдрост е била символизирана в Атина Палада. Тя е била като спасително съзнание за единство, усещано с нашия висш дух, със сърцето ни.

на цялото човечество. Като се почувства отново обединено , като развие единен дух в цялото човечество, сърцето *на* бог Дионис ще бъде спасено и пренесено обратно в обиталището на самите богове. Така гърците са си представяли, че бог Дионис е довел човечеството до точката на полово разделение и накрая до полова зрялост. И в склонността на единия пол към другия се е виждала една от многото сили, произтичащи от бог Дионис. Така две духовни течения, които са отправна точка на нашата собствена култура, действат върху човечеството, което следователно съществува в света като създание на бог Дионис.

Едно течение е това, в което духът работи във външната, изтънчена форма и в мъдрост, за да разгърне красотата на външната форма и реда в рамките на чувствения нагон. Нагонът, чрез който Дионис е довел човечеството до сегашния му етап, не трябва да бъде див, бурен, нерегулиран и безреден, а по-скоро трябва да бъде подчинен на хармонията и реда. Този принцип на външния формален дизайн на Дионис се вижда най-добре в елинското и римското изкуство, в гръцката красота и римското държавно изкуство. Чрез тях редът и красотата са въведени в социалния живот на хората, създадени от бог Дионис като независими същества. И душата, която оживява този нагон, която оживява този нагон, тази душа е доведена до изтънченост, до обожествяване на този нагон, чрез християнството. Всичко, което привлича хората един към друг, всичко, което регулира човешкото общество, така че да надделее не сляпото желание, а изисканото, одухотвореното, обожественото желание, всичко, което се постига чрез правилното...

Християнството, както е разбирано, води до това. Духът и любовта са двете течения в развитието на човечеството.

Приблизително така поетът на „Децата на Луцифер“ си представя както настоящето, така и миналото човешко развитие през последните хилядолетия. Той вижда в това, което елинският интелект и римското държавно изкуство са създали, единствения жив и възвисяващ принцип на дионисиевия човек, а от друга страна, в християнството - задълбочаването на принципа на любовта. Сега ще разберем и как Едуар Шуре е стигнал до включването на тези идеи в произведение на изкуството, което той нарича „Децата на Луцифер“.

В един град в Мала Азия цялата история се разгръща така: „Дионисий е имал култ, посветен на бог Дионисий. Тези Дионисиеви мистерии са били чествани в Дионисия, където са имали мистериозен център. След това това Дионисиево течение се преплита с второ течение. Това е било през IV век сл. Хр. От една страна, е имало римско световно господство, което е направило онези, които са били поклонници на Дионисий, които са знаели, че в тях живее искра от божествена душа, членове на римския държавен апарат. И сега гръцкият дух и римският държавен дух влизат в конфликт. Първоначалният дух трябва да се разбунтува. И защо трябва да се разбунтува? Трябва да се разбунтува, защото външната форма се стреми да включи независимото. Това лесно може да се превърне във външен ред. Това, което е предназначено да създаде ред, хармония и единство, лесно се превръща в нещо, което потиска и подчинява човешката свобода и независимост.“ Същото е било вярно и за римския дух – който самият той е роден от Дионисиевия дух – през IV век. И така стои.

В Дионисия срещаме две течения на духа на менструацията: от една страна, самият дух, а от друга, твърдият формализъм на държавата. Това са двете течения, които се простират от Дионисиевите мистерии към християнството, което е имало за цел да одухотвори стремежа на човечеството към човечност, да облагороди делата на Дионис и да ги издигне до по-висша светлина, като трансформира обикновения стремеж към чистота. В онази епоха, IV век, обаче, той се изражда във външен формализъм, който развива това, което е трябвало да облагороди, и подчинява и потиска това, което е трябвало да разгърне. Така, от една страна, имаме потисническия Цезар, а от друга, потисническият християнски свещеник, който не извлича любовта, за да я облагороди, а по-скоро я извлича, за да я убие. Така в драмата на Едуар Шур виждаме двама души, представени ни като представители на елино-римския дух: от една страна, младежът, първо наречен Теокий, а след това Фосфор, а от друга, девицата, посветена като чиста жертвена девица в служба на християнството. Виждаме Фосфор да се бунтува, докато се стреми да призове дионисиевото човешко същество в най-висшата му форма срещу закостенялостта и цезаровия принцип; и от друга страна, християнската девица, която не е толкова одухотворена, че да бъде отстранена от света, а по-скоро толкова одухотворена, че самата тя е призована към действие и творчество в този непосредствен свят. Тези двама души взаимно се обогатяват. Колко красиво, величествено и мощно е изобразено развитието на тези двама души. Фосфор е воден, след като е свидетел как родният му град е подкопан от една страна от цезаризма, а от друга от християнството...

Докато е воден – от едната страна вижда божествения Цезар, от другата – световноизвестния, просто добрия пастир и онези, които би трябвало да му се покланят – той е воден пред друг старейшина, пред онзи старейшина, който на гръцкия език се нарича Старецът на непознатото, на безкрайно разкриващия се Бог.

Фосфор претърпява голяма трансформация. В далечно планинско дефиле той търси следа и там попада на един от храмовете, считани за посветителни. Там той среща и стар жрец, един от мъдреците на неизвестния бог. Кой бог? Може би този, когото никой не признава, когото никой не почита под тази или онази форма? Този, от когото, ако човек попита, не получава отговор, защото всеки трябва сам да си отговори на това, което не може да се изрази с думи, но което живее като искра във всяко човешко същество? Точно както е вярно, че човек може да осъзнае божествената искра, така може да осъзнае и че целият му живот е пътешествие към великия Бог, който е в основата на всичко, което живее в звездите, всичко, което е в човешкото сърце, и всичко, което тепърва ще лежи в основата на всичко, което самият човек ще постигне на своя по-висок план, защото той не е Бог на миналото, а Бог на бъдещето, не е Бог на мислите за миналото или настоящето, а Бог на мислите, които човекът един ден ще може да мисли като най-висшите на настоящия етап на развитие. Затова той е наречен непознатият Бог, защото човек не може да служи на Бог, който приема съществуването му като завършен продукт, а защото иска да служи на Бог, който може да се появи в съвършената си форма само в бъдещето. Затова свободният човек се вкопчва в божествената искра в гърдите си, затова се вкопчва в това, което...

Това, което първоначално е разпръснато във външния свят, подобно на фрагментирания Дионис, не може да се намери в нищо друго освен в тази откъсната искра на божествеността, нито може да бъде източник на сила за възходящо развитие. Но човечеството знае също, че това възходящо развитие е свързано с преминаването през знание и страдание, с преминаването през зло, защото човечеството, във вътрешната си духовност, е откъснато от божественото. Следователно, в него трябва да изникнат свободни сили, които да отведат тази искра обратно към божествеността. Ако бяхме останали в лоното на боговете, без да бъдем фрагментирани в смисъла на мита за Дионис, тогава самото божествено би ни довело до благочестие. Но както е, ние изглеждаме като паднали синове Божии. И тази сила в нас, която е предназначена да ни води като синове на Дионис към това благочестие, тази сила в нас е Луциферическата сила, Луциферският принцип, онази светлина, която човек свободно разпалва в себе си, за да намери един ден целия Бог като част от божествената същност.

Тази сила, която действа в него, е светлината. И това, което носи тази светлина в него, и това, което носи тази светлина в цялото човечество, учителят и водачът, е Луцифер, носителят на светлината. Всички, които развиват такъв начин на мислене като Фосфор, са деца на Луцифер. Следователно те не са антихристияни. Те са с такъв ум, че казват: В Христос се яви въплътеният Бог, който слезе и се прояви в човешкото тяло. Но човечеството трябва да еволюира нагоре, за да разгърне Бога в себе си по такъв начин, че въплътеният в Бога човек да срещне въплътения Бог, че човекът, който се издига отдолу, да намери същество от себе си. Христос ли е този, който е слязъл най-дълбоко отгоре, отколкото този, който...

Ако Бог се разкрие, тогава Богът, когото обожественият човек ще срещне, е Луцифер. Христос и Луцифер , правилно разбрани, принадлежат заедно. Така виждаме Фосфор, невъзмутим от никакъв цезаризъм, от никакво световно потискане на свободния Дионисиев принцип, да бърза към храма на непознатия бог, за да получи там светлината, която го носи нагоре, за да може самият той да стане син на Луцифер.

Точно както Фосфор следва този път, издигайки духа си до видението, което Луцифер разпознава като принцип на еволюцията, така и Клеонис се развива от християнска девица до универсален принцип. Нейната любов трябва да бъде насочена единствено и изключително към въплътения Бог. Тя се развива до точката, в която усеща, че любовта в човечеството може да бъде толкова изтънчена, че божествената любов във въплътения Бог се съединява с човешката любов в самата човешка природа. Така християнската девица се извисява до точката, в която може да срещне непознатия Бог. Христос е оживял в християнската девица, защото тя не само се съединява с божественото в съзерцание и почитане, но и достига точката на издигане до християнската любов. Фосфор се е възнесъл до точката, в която духът му сияе в светлина. Така духът в мъжа и душата в жената са на едно и също ниво. И сега те работят заедно на едно и също ниво, по такъв начин, че вместо Дионис, свободната човешка двойка винаги стои на първо място, въплъщавайки предчувствието за бъдеще, което тепърва ще се случи. Християнството и цезаризмът са се развили в това, което се е случило в Дионисия: това поробено и изправено човечество.

Но двамата са там. Те са прогонени. Те не могат да спасят старата Дионисия. Старият Дионис, който първоначално загива в романизма и външния християнски формализъм, не може дори да приюти тези двамата, които са се освободили; те са прогонени. Като представят живота на бъдещето в настоящето, те трябва да живеят в настоящето. Те отново намират пътя си към непознатия храм. Там, където Фосфор е бил осветен, там, където му се е явила звездата на Луцифер, там, в часа на смъртта, обединявайки двата пътя, им се явява светещата звезда на Луцифер, водеща човечеството в свобода към най-висше развитие, и кръстът Христов, символът на изкуплението, което постигаме, когато въплътеният Бог докосне въплътения човек.

Така двамата, които са се освободили, трябва чрез смъртта да спасят това, което са спечелили. Те не могат да спасят Дионисия. Такъв е ходът на човешкото развитие. Това по същество е нещо, което вече е преживяно в един по-висш живот в гръцките мистерии: че животът винаги триумфира над смъртта, че смъртта е просто илюзия за индивида и също така илюзия в цялата човешка култура. Така, в края на драмата на Шуре, ни се дава усещането, че това, което двамата, в последните си моменти, са спечелили и разгърнали в себе си, има вечно значение, което надхвърля смъртта. Цялата драма завършва по великолепен начин, с увереността, че духът трябва да триумфира над материята.

Точно както смъртта тук побеждава живота, така и човек може истински да го разбере само ако знае нещо за истинския и реален живот на духа и разбира, че всяка смърт е просто илюзия. Който не

Всеки, който знае , че всяка смърт е нещо привидно, който отказва да признае, че духът е нещо реално, трябва да си каже: Ако смъртта беше нещо реално за благородната двойка, която спечели свободата си, като в крайна сметка беше изгонена и прогонена от поробената Дионисия, тогава всичко, което бяха взели със себе си, би загинало. Защото всички, които останаха в Дионисия, са изпратени в умираща епоха на човечеството. Тогава, изглежда, нищо не остава. Ако тази привидност беше реалност, никога не бихме могли да повярваме, че тя има някакъв смисъл, ако някой е купил по-висш живот със смъртта. Защото тогава тази драма би завършила с нищото. Тази драма се поддържа единствено от вярата и разбирането, че духовното е реалност и че от смъртта на освободената двойка извира истински духовен цвят, който по-късно работи и живее в останалото човечество, което е вложено в цялата духовна еволюция на човечеството. От смъртта на Клеонис и Фосфор извира духовен цвят на човечеството, който след това съществува.

Това, което човек преживява чрез светлината и това, което човек разпознава, продължава да живее. Шуре дължи тази сигурност на факта, че древногръцкият свят е бил възкресен в него чрез Маргарита Албана. И на християнството той дължи, че не е бил просто външен художник, но е могъл да получи и дълбоко прозрение за духовното развитие на човечеството. Той демонстрира това прозрение в книгата си „Великите посветени “, която скоро ще бъде достъпна в немски превод. Там той представя цялата историческа картина на човечеството, от Рама, Кришна, Хермес и Платон, и през другите посветени до Христос Исус.

Той представи тази картина на човечеството, този път на духовно развитие. С нея той предложи поглед върху историята, който е теософски в най-истинския смисъл и е довел безброй хора в Европа към теософския мироглед. От духа на неговите размисли е създадена „Децата на Луцифер“, това великолепно малко драматично произведение, в което теософският дух живее във всеки ред и всяка сцена. Така теософският мироглед оживява, така изкуството се превръща в израз на теософския дух, когато истината на духа ни сияе в красота.

Едуар Шуре казва, че има три неща, които хората могат да постигнат първоначално. Първо, имаме онтология. Тя ни води до великите закони на света, но когато сме дълбоко потопени в теософията, ние ги виждаме не като безжизнени, а като абстрактни понятия за Бога. След това имаме мистицизъм, който ни води до боговете и висшите същества, които разпознаваме като наши по-големи братя. И след това имаме символизъм, който ни показва божественото във външния му, сетивен образ и като сенчесто отражение в изкуството. По този начин, Едуар Шуре е истински теософ и истински художник и затова показва повече от всички теософски догми каква е теософската задача на света.

Характерно е, че първото теософско списание се появи под заглавието „Луцифер“, което ние възродихме в нашето немско списание „Луцифер-Гнозис“, където целият начин на мислене, цялата бъдеща задача на теософския мироглед, беше ясно изразена, както живее артистично в драмата, озаглавена „Децата на Луцифер“. Само онези, които виждат нещо повърхностно в изкуството, няма да успеят да разпознаят това

В това произведение на изкуството живее нещо от най-висш порядък, нещо, което по никакъв начин не е умалено от дълбочината на творческата му сила. Ако художникът е напълно удовлетворен от тази драма, тогава от нея произтича и нещо от онова издигане към непознатия Бог, който действа във всички нас и от чието все по-нарастващо разбиране теософията извлича самото си име. По този начин, тази драма е израз на онова теософско чувство, което приема сериозно истинското съзерцание и човешката свобода.

Никое човешко същество не може да бъде свободно в най-висшия смисъл на думата, ако не намери божественото в себе си, ако не е съюзник, брат на божествената същност. Когато човек стане такъв, той самият става част от онази сила, която е носител на светлина, а именно Луцифер. Тогава той става дете на Луцифер. Тези, които разбират нещо от мистериозната сила, която действа във вселената, която не може да се види само с очи и да се възприеме с инструменти, от силите, които проникват в моралния, етичния и религиозния живот и са активни в целия ни космос – тези, които знаят нещо от това, говорят за силите, които се наричат астрална светлина. Тези, които знаят, я описват като протичаща през пространството и действаща върху съществата, подобно на други сили като гравитацията. Астралната светлина тече през всички същества; тя живее във висшите животни и в човечеството като цяло. Когато човек прави нещо и казва: „Аз действам“ или „Воден съм от инстинкт“, всъщност астралната светлина е тази, която работи и живее в него. Те могат да се отдадат на тази астрална светлина, несъзнателно, с трептящо осъзнаване, и това винаги се случва, когато човек си позволи да бъде потиснат от страсти и инстинкти.

Това обаче не се случва, когато човек стане носител на собствената си светлина, когато се свърже с Луциферическата сила. Тогава той трансформира тази астрална светлина, тази творческа сила в света, в съзнателна, творческа сила в себе си. Тогава той става гражданин на висши духовни светове. Ако се предаде на астралната светлина с намалено съзнание, тогава може да каже: Разбира се, боговете живеят и те ме проникват и заливат, но аз съм призван да изляза от безсъзнанието, да позволя на светлината да се появи като нещо свободно, да осветя собствените си действия с божествена сила. Всичко, което възниква от сумрака на съзнанието, всичко, което не е породено от носителя на светлината, е това, което пречи на нашето развитие. Това, което води до целта и до истинския човешки идеал, е това, което произлиза от светлината, от истинското знание. Следователно, човек може истински да се хвърли в потока на живота само когато е схванал Бога в себе си, когато Богът в него е негов водач. Да събудиш съзнанието за Бога в себе си и след това да станеш гражданин на земята посредством силите, които извират в собственото сърце – това е теософският начин на мислене. Маргарита Албана, когото Едуар Шур нарича свой водач, изразява този начин на мислене в кратка поговорка, която би могла да послужи като мото за теософския начин на живот и която ще завърши и нашите размисли днес:

Довери се на Бога в гърдите си и след това предай всичко в себе си на потока на живота.

ГЕРМАНСКО И ИНДИЙСКО ТАЙНО УЧЕНИЕ

Берлин, 8 март 1906 г.

Често съм посочвал тук, че е предразсъдък да се описва настоящото теософско движение, строго погледнато, като будистко или, както някои казват, необудистко. Теософията, или духовната наука, не е за насаждане на чужд мироглед, лежащ извън нашата собствена култура, в Европа, а по-скоро за показване, дори в рамките на нашата европейска култура, как по-дълбоки учения за мъдрост стоят в основата на търсещите устремии на човечеството, учения, които се изразяват по най-разнообразни начини. Следващия път ще ми бъде позволено да покажа как в една по-нова епоха на немския интелектуален живот теософското чувство и мисъл са намерили израз в изключителна степен – бих казал дори в своята интелектуална чистота – около началото на 18-ти и 19-ти век. Днес обаче бих искал да покажа, доколкото е възможно в една лекция, как има влияние в германската народна култура, което води обратно към възгледите, които срещаме в теософията. Внимателното сравнение между това, което е в основата на европейските, централноевропейските, религиозните и философските идеи в продължение на векове, може би хилядолетия, с това, което е било изразено по такъв особен, духовен начин в Ориента, ще може да ни покаже колко малко е недоразумението...

Това е оправдано, сякаш теософското течение на мисълта иска да наложи нещо напълно чуждо на европейския живот. Ако наистина искаме да направим това сравнение, ще трябва поне да го започнем с няколко думи, очертаващи основните принципи на така наречения теософски мироглед. Нека, само накратко, представим на съзнанието си основните принципи на теософския или духовно-научния мироглед, които толкова често са били обсъждани тук.

Според този теософски мироглед, човекът е преди всичко същество с двойствена природа: нетленен външен слой, така наречената обвивка, външен аспект на неговата природа, и нетленно, вечно ядро. Външният слой е, така да се каже, облеклото или инструментът на човека, чрез който неговото безсмъртно ядро действа и се проявява в този свят. Тази обвивка е ясно разделена на четири подразделения. Първото подразделение е така нареченото физическо тяло, тялото, което може да се види с очите и да се възприеме с другите сетива. Вторият аспект е така нареченото етерно тяло. Това е тялото, в което пребивава животът. То е приблизително същата форма като физическото тяло, но като носител на жизнения принцип, то е това, което лежи в основата на физическото тяло. Третият аспект е носител на чувствата на удоволствие и болка, на инстинкти и страсти. Наричаме го астрално тяло, защото силите, действащи в него, се разкриват на онези, които могат да видят по-дълбоко в света, като силите, които живеят и са съществени в звездното царство, в астралния план. Ние определяме четвъртия член като истинското човешко „аз“. Определяме го така, защото останалите три члена – физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло – са

Човешките същества споделят тази обща черта с всички останали същества около тях. Всеки минерал има физическо тяло. Растенията имат физическо тяло и етерно тяло; животните имат физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло. Човешките същества притежават и четвърти елемент, който им позволява да живеят в този свят, което им позволява да казват „Аз“ на себе си. Този „Аз“ е крайният елемент, кулминацията на развитието на трите други тела, споменати току-що, към които всички те са се стремели от незапомнени времена. Този „Аз“ е едновременно отправна точка на ново божествено развитие. Този „Аз“, който обитава трите обвивки – обвивки, които не го обграждат като люспи лук, а по-скоро взаимодействат закономерно, прониквайки мощно и оформяйки се една друга – е едновременно носител на това, което в момента присъства само като предразположение у мнозинството от хората: носител на висша тройна природа, която ние на немски можем най-добре да опишем с термините: Дух-Аз, Дух-Живот и Дух-Човек. Човешкият духов-Аз се нарича Манас, термин, заимстван от източния мистицизъм. Вторият е жизненият дух, който според източната терминология се нарича Буддхи. Най-висшият, истинският най-съкровен член на човешкото същество е Атма. Това е истинският дух на човешкото същество, най-съкровената същност, безсмъртният елемент в човешката природа. Това ни дава, подобно на седемте тона или седемте цвята на дъгата, седем члена на човешката природа. Трите нисши члена са сливане, екстракт от трите царства, които ни заобикалят: минералното царство, растителното царство и животинското царство. Трите висши члена – Манас, Буддхи и Атма – са три члена, които не могат да бъдат възприети от сетивата, три члена, които са с божествена природа. Човешките същества също имат тези три члена, свързани с висши сфери.

Сферите на съществуване са споделени, точно както човечеството споделя своите по-нисши членове – физическото тяло, етерното тяло и астралното тяло – с трите сфери, които ни заобикалят в нашата земна сфера. Докато човечеството се простира в земното съществуване с тези три по-нисши тела, то се стреми нагоре с по-висшите духовни членове на своята природа в сферите на божественото, което е също толкова тройно, колкото са минералното, растителното и животинското царство тук долу. По този начин човечеството е вкоренено в земното царство и се простира нагоре с клоните си в духовно-божествения свят. И точно както човечеството се е развило от ниско начало в земния свят, така то се развива духовно, ставайки все по-подобно на по-висшите духовни същества. Следователно, можем да кажем също, че човечеството е по същество разделено на три части: Чрез комбиниране на трите по-нисши члена и трите по-висши, ние имаме егото в средата. Егото е това, което участва както в земното, така и в божественото. То прониква в етерното тяло и астралното тяло. Това е го наричаме душа. Истинското, безсмъртно вътрешно същество на човешкото същество – Атма, Будхи, Манас – наричаме дух. Чрез тези три члена на своята природа, човешкото същество е гражданин едновременно на три свята. Той е гражданин на обикновения физически свят тук. Когато е напуснал физическия свят тук, когато физическото му тяло го е освободило, заедно с етерното тяло, той навлиза в друг свят, един вид междинен свят, астрален свят, както наричаме душевния свят. В този свят, първоначално веднага след смъртта, той има няколко години, за да се пречисти, да се очисти от това, което все още се е залепило за него от връзката му със земно-физическия свят. Ние наричаме това състояние Камалока или пребиваване в астралния свят. Това не е място, а-

Това е състояние. Безтелесният човек, докато все още запазва определени ефекти от физическата си природа, остава в духовния свят и след това се възнася в още по-висш свят, който наричаме Девачан или духовен свят.

Сега знаете, че теософският или духовно-научният миروглед не просто приема еднократно пребиваване на човека в този физически свят, а ясно осъзнава, че човекът трябва да премине през многократни земни животи, че неговата безсмъртна същност може да бъде все повече обожествявана, може да се издигне до духовните сфери само чрез многократно преживяване и учене на уроци в земния живот. И така, след като премина през сферите на душата и духа, човекът се връща във физическия свят, после обратно в духовната сфера и така нататък. Тези многократни превъплъщения се държат заедно от така наречения закон на кармата, закона за причината и следствието. Когато човек се появи отново, след като е преминал през многократни земни животи, той се ражда с предразположения и способности, които е придобил чрез опит в предишни животи, а също и с вината, която е натрупал в тези предишни животи. Така един човек изглежда щастлив, друг нещастен и нещастен, защото сам си го е причинил, работил е за него. Това, което ние, хората, сме постигнали тук, ще се появи отново в бъдещи земни животи. По този начин човечеството се намира в състояние на възход и спускане, в състояние на превключване между трите свята: физическия свят, астралния свят и света на Девачан.

Човешките същества не са само същества, принадлежащи на тези три свята, но те имат и спътници в тези три свята. Този, който, в смисъла на духовните науки

Всеки, който е получил прозрение за други светове, не само за физическия свят, който хората могат да възприемат със сетивата си и да хванат с ръцете си, знае, че има не само същества, които притежават трите члена на човешката природа: тяло, душа и дух, но и същества, които са по-нисши от хората, и същества, които са по-висши от хората. Как да си представим тези същества, които са по-нисши от хората? Трябва да си ги представим като нямащи духовно ядро като хората, които се считат за най-висши същества, а само такова, основано на душата. Точно както хората имат дух, душа и тяло, така и тези същества от по-нисш порядък биха имали само душа, тяло и нещо, което е по-нисше от тялото. Нека наречем този свят, непознатото царство, което съставлява третото, например подземния свят. Тогава бихме могли да кажем: Такива същества също имат тройна природа, най-нисшата от която е подземният свят, средната от която е физическият свят, а най-висшата от която е светът на душата. Но има и същества, които имат два духовни члена и чийто трети член се издига над сферата на Девачан, над сферата на духовното. Така виждате, че можете да конструирате цяла гама от същества. И такива същества наистина съществуват, както показва опитът. Човекът принадлежи към три свята. Такива същества също биха принадлежали към три свята и точно както човекът е в състояние на развитие, еволюирайки от етап, в който душата му е била неговото върховно същество, в което е била потопена духовната сърцевина, така и тези други същества са в състояние на непрекъснато развитие. Виждате ли, тези, които имат опит с такива неща, трябва да си кажат, че

Човекът, когато се освободи от това физическо тяло, докато се възнася в духовния свят, ще бъде спътник на други същества, на същества, чийто най-нисш член е духовната природа.

Това е основната схема на един мироглед, който не просто е разпространен в някоя част от световната култура, а по-скоро е в основата на всички по-дълбоки религии и е предназначен да бъде обновен само от теософския или духовно-научния мироглед. В същото време обаче той е и мироглед в състояние на непрекъснато развитие, не такъв, който да се счита за абстрактно фиксиран, а по-скоро такъв, който се оформя по различни начини през различните етапи на човешкото развитие. Точно както човечеството узрява по стълбата на развитието, така и това развитие се проявява по различни начини. Сега човечеството не само участва в това развитие, но и фундаменталната доктрина на цялата световна култура показва, че определени отделни човешки същества могат да претърпят по-бързо развитие, че могат да се издигнат по-бързо до по-високи нива на съвършенство, че могат, така да се каже, да изпреварят своите събратя. Тогава, докато са все още във физическите си тела, те вече получават поглед към онези светове, в които хората навлизат, след като преминат прага на смъртта. Всички култури, всички религиозни култури пазят като тайна възможността хората да могат да надникнат в светове, които остават затворени за тях, докато обитават физическите си тела. Дори в този живот хората могат да преминат прага на смъртта и да придобият представа за онези светове, с които по-късно ще се сблъскат в своята възходяща еволюция.

е пристъпил напред. Точно както хората изпреварват животните, така и такива индивиди изпреварват останалата част от човечеството. Всички по-дълбоки учения на световната култура са прегърнали такива индивиди, които са изпреварили останалата част от човечеството, и ги определят като посветени. Виждате ли, тук наистина стигаме до стълбата от етапи, които имах привилегията да обсъдя последния път в лекцията си за Луцифер. Стигаме до цяла стълба от същества, които поставят човечеството, чудесно, но разбираемо, в рамките на изцяло естествения духовен свят. По този начин принципът, залегнал в основата на всяка религия и всеки основен мироглед, е, че наред с и над човечеството съществуват божествени природи, но че самите тези божествени природи, в отдавна отминали времена, са преминали през етапите, през които човечеството преминава днес, при различни условия и по различен начин; защото нищо във вселената не се повтаря.

Така можем да кажем: Тези, които са богове днес, някога са били човешки същества и човечеството ще еволюира към божествена природа в бъдеще. Човечеството е бог в процес на зараждане, а боговете не са нищо друго освен усъвършенствани човешки същества. Това е основата на цялата езотерична наука, както я наричат. И да разбереш напълно това твърдение означава именно да бъдеш „посветен“. Човек обаче не трябва да разбира това само абстрактно с интелекта, а чрез опит. Това включва разпознаването на лъча на духа, който сега е достъпен за човечеството. Едва тогава човек знае какво голямо, безкрайно значение има това твърдение на цялата езотерична доктрина, това твърдение, което и до днес служи като водещ принцип през всички мирогледи.

Нека сега разгледам как той е повлиян от различните концепции за германската

запазена отчасти чак до наши дни, и как можем да я открием. Тук мога да добавя, че науката за съжаление обръща малко внимание на това как стоят тези неща. В края на 1880-те години се появява произведение на моя скъп приятел *Лудвиг Лайстнер* - наречено „Загадката на Сфинкса“ - красиво, двутомно произведение. То не се занимава с никакви изключително възвишени доктрини, а започва от най-простите неща. Започва с един много прост факт, който все още се среща в многобройни форми в нашия съвременен фолклор. Например, народната легенда за обедната вещица все още е жива сред вендите. Тя гласи горе-долу така: Ако определени хора, които работят на полето, не си вземат подходяща обедна почивка по време на жътва, тоест, ако останат на полето между дванадесет и два часа, обедната вещица идва и им задава въпроси. Тя пита например леноносеца за тъкане на лен или нещо друго. Хората трябва да отговорят на тези въпроси. Ако се поколебаят по време на въпрос, всичко е свършено за тях. Те трябва да приключат с отговора до два часа. Ако не могат да дадат правилен отговор, Вещицата по обед ще ги удуши или ще им отреже главите със сърпа си. Сега фермерите използват различни методи, за да се справят с това. Засегнатият трябва да може да рецитира „Отче наш“ наобратно. Ако може да направи това, жената ще го остави на мира; в противен случай ще го убие или обиди.

Както виждате, тук фолклористът Лудвиг Лайстнер започва с прости легенди. Сега той изследва подобни легенди. Те все още могат да бъдат открити в нашата народна култура днес. Той ги търси в най-разнообразни региони и същевременно установява, че това е прост пример за

Така наречената „мъч от въпроси“ се отнася до затруднението, в което хората са поставени, когато духовни същества задават въпроси, на които трябва да отговорят. След това той показва как в други форми на легенда същият въпрос става все по-сложен, докато се стигне до загатката, поставена от Кадмейския сфинкс, и как Едип я е решил. Това е прекрасно обяснено от Лайстнер, където той демонстрира връзката между двете. Точно както азбуката е свързана с напредналата наука, така и легендата за Пладнешката вещица е свързана със сложния въпрос на загатката на човечеството, поставена от Сфинкса.

Но Лайстнер разкрива нещо друго. Трябва да ви кажа това, защото ще видите от него колко изключително важно е то за теософията. Подобно на повечето учени по митология, той е започнал с различните представи за Бог и е стигнал до това да види символи в тях. Знаете, че някои божествени фигури се разбират като символични изображения на облаци, слънце, луна и т.н. Това е широко разпространено схващане, което можете да намерите навсякъде. Но то се изтъква от онези – Лайстнер е преживял това от първа ръка по онова време – които не разбират истински как работи народното въображение, които не знаят, че е далеч от народното въображение да си измислят богове от вятър и време, мълнии, гръмотевици, слънце и дъжд. Лайстнер вече е осъзнал това, когато все още е бил зависим от установената наука, че това просто не е така. В книгата си за Сфинкса той сега пита: Какво всъщност се случва, когато Пладнешката вещица идва и хвърля всички в мъчително объркване? - Ясно е – и Лудвиг Лайстнер го е доказал почти точно – че тези неща са възникнали от различно състояние на съзнанието,

състоянието на сън. Той демонстрира, че Пладнешката вещица не е нищо друго освен продукт на сънно преживяване, преживяно от онези, които са спали по полето по обяд. Не будното съзнание е фантазирало, а по-скоро самият сън се е превърнал в символ. Лайстнер прави разлика между спане на закрито и спане на открито поле. Точно както човек може да сънува, с одеяло в ръка, жаба, която държи, така и външният свят е символизиран от Пладнешката вещица. Тя произлиза от сънно преживяване. Лайстнер се опитва да развие тази идея по-нататък. Той все още не е бил запознат с духовната наука. Затова е трябвало да посочи как важни елементи от нашия фолклор произлизат от реални сънни преживявания.

Въпреки това, преживяванията в сънищата са просто остатъци от друго състояние на съзнанието. Това друго състояние на съзнание може да бъде постигнато от онези, които претърпяват определено вътрешно развитие, което ще обсъдим в дванадесетата лекция на 19 април. Тези, които са посещавали тези лекции, знаят, че чрез изпълнение на определени упражнения и духовно обучение, те могат да трансформират иначе хаотичния, разстроен свят на сънищата в напълно редовен свят. Този свят не само им показва спомени от обикновената реалност, но и ги въвежда във висшия духовен свят, който след това те могат да интегрират в реалността. Това е висшето състояние на съзнанието, това е астрално или въображаемо съзнание. То започва с това, че преживяването в сънищата става редовно и човек един ден осъзнава, че преживява нова психическа реалност. След това може да се издигне до още по-висока, духовна реалност. Че човекът...

Способността да се вижда в духовния и менталния свят – да се вижда в духовната и менталната сфера – в известен смисъл вече е била налице в миналото. Защото човешкото развитие се състои в преминаване от едно ниво на съзнание към следващото. Това съзнание, което хората притежават сега, където възприемат с външните си сетива и обработват сетивните впечатления с интелекта си, е възникнало от съзнание, което не е било идентично, а подобно на съновидното съзнание. Това съзнание обаче, което нарекох съноподобно образно съзнание в „Луцифер-Гнозис“, е било донякъде неясно. Хората са възприемали не директни отпечатьци, а символи и дори това, което се е случвало в живота, им се е изразявало в образи. Хората са загубили това съзнание и в замаяна са получили ясно будно съзнание. По това време те не са притежавали ясното съзнание, което имаме днес. Те не са могли да възприемат със сетивата си, нито са могли да видят дневна светлина. Той е трябвало да стане свидетел на това съзнание да се спуска в тъмнината, за да постигне сегашното съзнание за ярка дневна светлина. В бъдеще той ще достигне съзнание, където ще притежава и двете: образното съзнание, което го води в духовния свят, и наред с него яркото, ясно съзнание за дневна светлина. Това е същността на всички езотерични учения, основата на всички култури.

По този начин човек може да зърне време, когато може да си каже: „Тогава виждах света около себе си като свят на душата. Това събуди в мен живо, образно осъзнаване. То беше вътрешно ярко и ясно. Никакво външно слънце не грееше върху външното око, но вътрешна светлина осветяваше душата навсякъде и тази вътрешна светлина се спускаше в тъмнината и...“

Външната светлина, която хората възприемат с външните си сетива, се е издигнала. Точно както останки и следи от всички неща, така и останки от това древно съзнание все още съществуват сред онези слоеве от населението, които са останали по-изостанали, които не са изострили толкова интелекта си, които не са потиснали толкова много това, което им е отговорило зрителното им съзнание, които са по-малко аналитични, по-малко проникателни. Така тяхното съновидческо съзнание е много по-ярко. Там те преживяват не само хаотични сънища, но и висши истини, които може да не са в състояние да разберат напълно. Те преживяват неща точно като ясновидеца и когато вътрешното им съзнание се пробуди, те преживяват съвсем различен духовен свят. Там те срещат същества, които не съществуват тук и които имат определена връзка с вътрешната природа на човечеството. За обикновените хора това е горе-долу ясно и те преживяват само образа на Пладнешката жена. Други обаче имат по-развито зрително съзнание. Те преживяват още повече. По този начин, дори в днешните примитивни легенди, са запазени останки от древно астрално съзнание. Ние гледаме назад към едно човешко минало, особено тук, в Централна и Западна Европа, минало, в което колкото по-назад се връщаме, толкова повече от това съзнание остава, съзнание, което е заменено от настоящето, светлото, будно съзнание. Всичко, което остава за хората като спомен, с по-голяма или по-малка яснота, е избледняването на астралното съзнание в тъмно минало, в мрачна неизвестност. Разбира се, не казвам: мислите на хората, а казвам: нещо, което живее в хората и което само искам да схвана в мисълта си. — Това си казват хората, без да са наясно с това.

Да станеш: Днес човек трябва да измести съзнанието си от ежедневно възприятие; трябва да спя, след което да си възвърна малък достъп до света, който моите предци са преживели, свят, който е изчезнал за човечеството. Не го преживявам като ясна представа, а като смътно сглобен спомен. – Такова нещо живее в хората и затова хората знаят също, че астралните преживявания са били по-богати и по-богати, колкото по-назад в миналото човек се връща. И това, което хората са преживели тогава, от което сега имат само оскъдни останки, като например да попитат Жената по обяд, какво е това? Това е споменът на съществата, които обитават астралния свят, това е споменът на старите богове. Там се появяват старите представи за боговете. Сега ще си спомните, че подчертах като особено забележително, че молитвата „Отче наш“ трябва да се моли в обратен ред. Тези, които са ме чували да говоря тук по-често, знаят, че в астралното царство всичко трябва да се чете в обратен ред. Числото 341 трябва да се чете като 143 в света на визуалното съзнание, т.е. обратното. Същото важи и за нашите страсти. Страстите, които произлизат от нас, се появяват, когато астралният свят се отвори за нас, като същества, които се втурват към нас. Това е много болезнено за онези, които не са били подготвени предварително. Всичко, което произлиза от нас, сякаш се втурва към нас. Затова виждате животни и всякакви същества, които се втурват към вас. В патологични състояния, например при лудост, осъзнавате, че същества внезапно се появяват под формата на животни. Това са същества, които живеят в човека, които произлизат от него и изглеждат сякаш отразени под формата на животни. Това, което се движи отзад напред в сетивния свят, се движи и в астралния свят.

Следователно, за да се умилостави Пладнешката вещица в света, който тя обитава, човек трябва да се моли „Отче наш“ наобратно. Можете да видите как легендата е съхранена в това. Сега бихме могли да разгледаме целия германски пантеон и да открием, че той отразява това, което представих в началото на тази лекция като окултна наука на всички култури. Това, което описах в началото на тази лекция, в общи линии и очертания, като светове, които сякаш са подредени един върху друг – всъщност те са един в друг – всичко това е отразено в популярната култура в рамките на германския пантеон. Когато човечеството някога е живяло в свят, където все още е притежавало образно съзнание, където все още не е напреднало до сегашния комбинаторен интелект, неговото е все още не е било толкова мощно, колкото е днес. То не е мислило или действало като животно, но трите по-нисши члена на неговото същество са преобладавали: физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло. Егото все още не е било надарено със сетива. То все още е живеело вътрешен живот; чрез това то все още е имало власт над външното. То е било съвсем различен вид човешко същество; Той беше човешко същество, което все още не можеше да мисли със съзнанието, което имаме днес. Тези хора бяха далеч по-несъвършени от днешните, но бяха по-съвършени по отношение на по-нисшите членове. Те ги бяха развили по-мощно и в по-голямо разнообразие. Следователно, те все още не принадлежаха към духовния свят. В известен смисъл те бяха душевни същества, чийто най-висш член принадлежеше към духовен свят, чийто среден член също беше духовен, а третият член беше още по-дълбок. Образното съзнание среща такива същества на астралния план, където открива тяхната най-висша същност. Тези същества, в известен смисъл предците на човечеството, отразяват

В германското народно съзнание те се появяват като гиганти. Те не са нищо друго освен предшественици на човечеството. След това светът продължил да се развива. Човечеството еволюирало в по-висши сфери. Те придобили способността си за мислене и по този начин станали спътници на духовни същества, които в известен смисъл са по-фино организирани от гигантите, защото са участвали във висшите духовни светове. Тези същества са отразени в германското народно съзнание като асирите. Оригиналната германска митология не виждала нищо чудотворно във всичко това, а по-скоро виждала в него израз на цитираното от мен твърдение: Човекът е бог в процес на зараждане, а боговете са това, което може да се нарече усъвършенствани хора, хора, които са станали богове. Боговете са същества, преминали през своя етап на човечество в отдавна отминалото минало. По този начин виждате, че последователността на съществата е изразена и в германската митология в разграничението между гигантите и асите.

Но това изразява още повече . Изразява се във факта, че развитието на такива същества протича по абсолютно същия начин, както човешкото развитие. Съвременните хора – така го тълкува германската митология – са научили това, което са научили от Вотан. Но кой е бил Вотан първоначално? Чуваме, че нашите предци са научили от Вотан изкуството на руническото писане, изкуството на поезията и други неща. Това обаче винаги се е приписвало на великите посветени. Така Вотан е въплъщавал индивидуалност, която по-рано, в смисъла на езотеричната доктрина, трябваше да наречем велик посветен, същество, което е предшествало човечеството и вече е преминало през етапите, които човечеството е преминало.

едва сега той преминава през това. И как Вотан стана великият учител на древността? Съвсем не по-различно от другите посветени в другите езотерични учения. Във всички езотерични учения има посветени. Днес тези посветени преживяват точно същото, както тогава, израствайки отвъд нисшето си аз, развивайки духовната си същност в себе си и превръщайки се в граждани на по-висш свят още в този живот. В същото време обаче ни се изяснява, че в определен час цялата им по-нисша природа ще се яви пред тях. Във всяко човешко същество има сбор от страсти, желания и мечти, които се придържат към по-нисшата му природа. Човешките същества първо трябва да излязат от всичко това. Тогава то се явява пред тях като цяло. Когато човек се възнесе към по-висшата си природа, по-нисшата му природа е като нещо, което е извън него, докато в противен случай той е хванат в капан в своите импулси, желания и страсти. Точно както никой не може да постави мозъка си върху чиния и да го погледне, така и никой не може да види вътрешния му живот, вътрешната му по-нисша природа. Тази откъсната същност се нарича Пазител на Прага. Като същество, нисшата природа на човек стои редом с човешкото същество и човек трябва да си каже: Това си ти! Това трябва да се освободиш! — Във всички посвещения това се нарича Слизане в Ада. Човек трябва да стане съучастник на адските сили, слизащи в дълбините на света, защото човешкото същество е просто затворено в него и висшата му природа съществува само наполовина в него. Това същество се нарича Пазител на Прага, защото тези, които не придобият смелост и присъствие на духа, не могат да го превъзмогнат. Тези, които са преминали този праг, се наричат посветени. Човешките същества напредват през това развитие стъпка по стъпка. Първо се преодолява етап, в който човешкото същество осъзнава своята нисша природа. Докато иначе те остават вътре—

След като се е оплел, отъждествил се с него, обектът сега се изправя пред него като нещо друго , точно както масата сега стои пред него. Във всички посвещения този етап се нарича разпъване на кръст или окачване на дървото. Човекът е разпнат в собственото си тяло, защото то е толкова безразлично към него, колкото външен кръст, на който е прикован. След като човекът преодолее този етап, той се издига по-високо. Тогава той е станал мъдър. Той е наречен, със символичен израз, „змия“, по същата причина, защото змията е символ на мъдростта. Там той пие от изворите на мъдростта в света.

След това той преминава през трети етап. Този етап се преминава по различни начини в различните религии. Нека разгледаме Вотан. Какво ни е представено за него? Представени са ни тези три етапа на посвещение. Първо, разказва се, че Вотан някога е трябвало да виси на священото дърво. В продължение на девет дни той страдал там и поел страданията на света. Тогава великанът Мимир дошъл при него и му дал да пие от чашата на мъдростта. След това той бил освободен от священото дърво. Това било първото посвещение на Вотан. След като претърпял това, той развил копнеж сам да намери чашата, от която да тече напитката, напитката, която чичо му Мимир му дал на бесилката. Но след това се разказва още, че тази чаша на мъдростта се пази в пукнатините на планините и че Вотан, под формата на змия, се промъкнал през пукнатините до Гунльод, за да завладее чашата на мъдростта. Това било второто посвещение. И третата е тази, в която ни се казва – и това е нещо много важно – че Вотан е отишъл до източника на тази мъдрост, която е мъдростта на

Настоящото се намира при извора в корена на световното дърво Игдрасил. Там дори е живял великанът Мимир. Тук Вотан е получил посвещението, което му е позволило да бъде учител на древността, а именно мъдростта на настоящето. Преди това той е придобил мъдрост от планинските пукнатини, от висшите светове. Но той трябва да стане този, който може да преподава нашата мъдрост, мъдростта, завладяна чрез сетивата и придобита чрез разума. Той придобива силата за това тук. Това е изразено в красив символ. Казва се, че е трябвало да остави след себе си око тук. Какво е окото, което трябва да остави след себе си, трябва да остави след себе си, за да намери мъдростта на настоящето? Това е астралното око. Сега, когато трябва да получи мъдростта на руните, мъдростта на настоящето, сега той трябва да остави след себе си астралното око, за да може да бъде водач на сетивния план, към който се е развило човечеството. Това са неща, които ясно ви показват как в трите последователни образа тайната доктрина, залегнала в основата на всички религии, е изразена и в германската митология.

Дълбоките истини се изразяват и по други начини, например, когато разгледаме легендата за Байдур, който е убит с имел от слепия Хьодр по настояване на неговия противник Локи . Когато разгледаме тази легенда, забелязваме, че мнозина казват, че Байдур означава слънцето, залязващото слънце. Те казват това, без да подозират, че никой човек не пише поезия по този начин. В древността, на астралния план, хората са преживявали в образи това, което научихме в началото на тази лекция като основа на тайната доктрина. Какво са преживели хората в това отношение?

Вече посочих идеите, които изникват като тъмни спомени, но не в ясното съзнание; посочих слизането на астралната светлина в тъмнината, за да може да възникне настоящият сетивен живот. От това, което в момента е тъмнина, психическа тъмнина, от настоящото сетивно възприятие, което е въплътено под ръководството на Хьодур, предишното астрално съзнание, Байдур, е убито и това се случва по настояване на Локи. А кой е Локи?

Локи, със самото си име, е свързан с огъня. Но какво е огънят в езотеричната наука? Той не е това, което огънят е във физическия живот. Физическият огън е просто външният израз на вътрешен огън, на това, което езотеричната доктрина разпознава като душа на огъня. Това също живее в човечеството по определен начин като негови импулси, желания и страсти. В хода на по-нататъшното развитие обаче това, което живее в човечеството като импулси, желания и страсти, се е отделило. То вече не е свързано с външния огън, но езотеричната доктрина сочи към това. Ще опознавате това все повече и повече, докато се задълбочавате в окултната страна на теософията или духовната наука. Тя показва как страстите и желанията са свързани с огъня по подобен начин на положителния и отрицателния полюс на магнита: страстите са единият полюс, а физическият огън - другият, но те принадлежат заедно. При желязото имате двата полюса неразделни. Това изглежда гротескно за материалистическия мироглед, знам го добре. Но така изглежда всичко за някой, който не иска да се задълбочи в дълбините на окултната наука. Това са времената, към които се връщаме, когато говорим за фигури като Локи. Той е същество, което представлява първично състояние.

Той е съществувал и е притежавал огромна сила, когато страстта и огънят все още не са били разделени, когато страстта все още е текла през кипящия огън. Локи е бил такова огнено същество. И тогава светът се е развил по-нататък по такъв начин, че от Локи, огънят, се е образувала нисшата природа, а от Асите, висшата природа. И двете са възникнали от природата на Локи. Това е основата на германската легенда. Това е тайната на германската митология: че с еволюцията на съществата нагоре се е появил светът на боговете, който също води началото си от първичните страсти, както и от духовния свят. Там ни се разказва как тези три са деца на Локи. Първото дете е вълкът Фенрис, второто - змията Мидгард, а третото - богинята на смъртта Хей, която е светлина от едната страна и има черно тяло от другата. Какво представлява тя? Тя представлява нисшата човешка природа, която води до раждане и смърт. Следователно Хей се появява черно-бяла. Змията Мидгард, увита около континентите в настоящия свят, представлява етерното тяло, което е свързано с настоящата нисша човешка природа. Третият член представлява това, което е възникнало от нисшите страсти. Локи е остатък от по-ранно развитие. Той е трябвало да се откаже от децата си, за да може да се появи настоящият свят, който по този начин е подтикнат към съпротива и става жертва на това, което е било възприятието на по-ранния свят.

Байдур трябва да се спусне до Хей, в дълбините. Дълбините символизират обикновената, физическа човешка природа. Какво е Байдур? Байдур съществува като подсъзнание, когато например в транс обикновеното повърхностно съзнание е угаснало и старото съзнание е събудено отново. За нас Байдур вече е мъртъв. Но в

Топлината е все още налице, като силата, страстната сила, свързана с природата на огъня.

По този начин, бихме могли да определим всеки член на германския пантеон като външен израз на тази тайна доктрина и бихте видели, ако имахме петдесет лекции вместо една, че всичко е чудесно точно до най-малкия детайл, че наистина си имаме работа с тайна доктрина, която е в основата на изобразителните изображения на германската митология. И тук посветените, мъдреците, знаеха това, което поставихме в началото на лекцията. Хората обаче преживяваха в различните си остатъци от съзнание същества от други светове и тези народни духове, народни същества, подредиха в ред в света на старите богове. Така германската митология изглежда сякаш родена от народното съзнание. Как Зигфрид, който е победен, намира своето висше аз, това се представя пред всички нас като израз на дълбоки тайни доктрини. Това не е изкуствено, но за тези, които са способни да се спуснат по този начин в духовните дълбини на древността, става пълна сигурност, че е така. Така че, ако преминем през германската митология, получаваме ярко впечатление.

Поглеждайки към Ориента, виждаме същата езотерична доктрина, която беше поставена в началото на лекцията, но там я виждаме развита по малко по-различен начин. Можем да я характеризираме с няколко изречения. Няма да се задълбочаваме в будизма или индуизма. Трябва само да знаем, че те почитат Брахма като първичното духовно същество, което е в основата на всичко. Основната способност на Брахма е творческото знание. Видя означава творческо знание. Представете си човек, стоящ до машина, който управлява машината -

Пасивен човек притежава рецептивно знание. Но помислете за изобретателя, който първоначално е създал машината, който я е сглобил от отделни части; в него знанието първоначално е било творческо знание. Такова творческо знание, разпростирано върху света около нас, е Видя, а възприемчивото знание е Авидя. По този начин има различни степени на Видя и Авидя. Брахма обаче е притежателят на всичко, което е обхванато от Видя и Авидя. Всичко се ражда от мисълта и самото човечество се ражда от нея. Но човечеството е предназначено да се развие обратно до Видя, до творческо знание. Това е целта на човешкото развитие. И отново, човечеството се води през три сфери, които индийските учения наричат Локи. Когато човек умре, той трябва да прекара известно време в Бхурлока, същото като Камалока. Най-висшият свят е духовният свят, Сваргалока, който е Девачан. Оттам той се връща в Бхурлока и обратно във физическия свят. Така виждаме как той абсорбира най-разнообразните сили и вещества във физическия свят. Те са се появили от Видя на всеобхватния Брахма. Там, горе, имаме най-финия материален свят, светът на Акаша. Акаша е просто материален израз на Индра, който е душата на този свят. След това стигаме до света на огъня, до Агни. Това е материалният израз на бог Агни и за индийските езотерични учения той е същият като бог Локи в германската митология, само че в малко по-различен нюанс. След това се спускаме до въздуха, Ваю, после до водата и накрая до твърдата материя. Така индийските учения разбират структурата на външния свят. И това, което наричаме индийски култ, са външни символични изрази на тези тайни истини. Ако сега се запитаме кое свойство...

Като се има предвид, че индийската езотерична доктрина се характеризира с различната си образност, можем да кажем, че тя има по-малко символичен и повече концептуален характер. Това е, като цяло, разликата между индийската и германската езотерична доктрина. Вътрешно те са еднакви, но външно има разлика, защото външните религии в Европа са приели фигуративен характер, говорейки повече за съществата от астралния план, докато индийският народ е напреднал с една крачка напред и им е дал характер, по-тясно свързан с външните сетивни впечатления. Трябва да посочим това като разлика между германската и индийската доктрина: че германската доктрина е по-близо до астралното царство, докато индийската доктрина е по-близо до мисълта. Следователно е ясно също, че индийската доктрина е по-близо до това, което хората днес смятат за свои най-съкровени притежания, и че е по-лесно разбираема от света на германските богове, който е потънал в царството на непознатото.

Тези учения са приели различни форми. Точно както виждаме две форми в Европа и Индия, виждаме още една, така да се каже, по средата, в Гърция. Можем да видим, че индийските и германските характеристики са обусловени от две напълно различни сили в природата. Индийската характеристика е по-ориентирана към съвременното его, към егото на човека. Следователно индиецът е търсил висшето си съзнание в потапяне в собственото си вътрешно аз. Той се е стремил да се издигне от Авидя към Видя, от рецептивно знание към творческо знание. Индийският възглед е доктрина за знанието, по-висша доктрина от астралната доктрина за образите, а астралната доктрина за образите е това, което се среща в германската митология.

Това е било изразено. И защо е така? Самата германска митология ни дава величествен и красив отговор. Във всички езотерични учения висшето съзнание, което човечеството трябва да постигне, винаги е изобразено като женско, като душа. Това, което се получава отвън, което опложда душата, е изобразено като мъжко. Така имаме женската душа, която е оплодена от мъдростта, от духа на външния свят. Така, докато човечеството се развива духовно, образно казано, то се издига до висшето женско в своята природа. Това е, което *Гьоте* има предвид, когато казва: „Вечното женско ни дърпа нагоре“. Това не бива да се тълкува по дребнав начин, защото се намира в „Chorus Mysticus“. Ако го разберем по този начин, тогава ще разберем какво имат предвид германските хора, когато казват: Когато воинът падне на бойното поле, Валкирията идва да го посрещне; там той достига висшето духовно царство. Духовната природа на войнствения народ и това, което се нарича преминаване през портата на смъртта и постигане на по-висше съзнание, се означава и символизира от приближаването на Валкирията, приемането на душата във Валхала, връзката с по-висшето съзнание, с Валкирията. Най-висшият бог в протогерманския език е Зиу, от когото вторникът произлиза името му. Това е същият бог, който е наричан Марс в римската митология и Арес в гръцката митология. Марди е денят, посветен на бога на войната Марс. Това е била военна религия и се различава от вътрешната религия на индийците. Тези, които живеят във вътрешния свят, развиват по-малко от страстите, които пребивават и намират израз в астралния свят. По този начин съзнанието, присъщата войнствена природа на германските народи, се отразява в техния пантеон от богове. По естествен начин,

Валкирията представлява висше съзнание. Тъй като страстта на войната е била създателят на митологията тук, светът на боговете е намерил израз в астрални образи; тъй като в Азия, в Индия, насоченият навътре ум е бил създателят, е била изразена по-духовна религия. Тези два мирогледа са намерили своето висше единство, своята хармония, когато християнството е добавило вътрешно измерение към германския мироглед, допълвайки външното му.

Така виждате, че в основата на развитието на човечеството стои дълбок вътрешен смисъл и че този дълбок вътрешен смисъл трябва да се търси. Тогава човек достига до мъдростта, присъща на еволюцията на света, и тогава няма да остане заседнал в абстрактни понятия, сякаш в основата на човечеството стои една-единствена форма, а по-скоро ще види, че това е мъдрост, която е многостранна. Езотеричната доктрина е трябвало да бъде различна в Индия и различна в Европа, различна сред съзерцателните, различна сред войнствените и различна в Гърция, сред артистично надарените хора. Така човечеството се развива чрез най-разнообразни форми на културно съществуване, като прогресът винаги е напред в еволюцията на този свят и същевременно винаги е нагоре.

НЕМСКИ ТЕОСОФИ ОТ НАЧАЛОТО НА 19-ТИ ВЕК

Берлин, 15 март 1906 г.

Често отбелязван факт е, че е изключително трудно да се постигне каквото и да е разбиране за движението в хуманитарните науки сред нашите учени лидери в научните среди. От една страна, много фатален факт е, че в наше време науката е обградена от толкова силна вяра в авторитета и всичко научно упражнява такава внушителна сила във всички посоки, че едно интелектуално движение, което е предназначено да бъде и възнамерява да бъде въздействащо, естествено се сблъсква с много трудности, когато огромното мнозинство от учените – може да се каже, че почти без изключение всички научни среди – се отнасят към движение като нашето в хуманитарните науки като към дилетантство, сляпо суеверие и т.н.

Може да е обезпокоително, но със сигурност разбираемо, да чуваме преценките на такива учени кръгове за теософията или духовната наука. При по-внимателно разглеждане обаче става ясно, че тези преценки са сред онези, направени без никаква фактическа основа. Ако след това разгледаме така нареченото обществено мнение, изразено в нашите списания, не бива да се изненадваме, ако и то не е съвсем симпатично на теософското движение. Защото това обществено мнение е изцяло под натрапчивото влияние на научния авторитет и напълно зависимо от него.

Това може да изглежда объркващо, но е напълно разбираемо. Има различни причини, които правят това разбираемо . Една от тези причини, отнасяща се до германския интелектуален живот, може да се намери просто във факта, че един важен аспект от нашия германски интелектуален живот, едно ниво на най-дълбоко потапяне в мисълта, е напълно пренебрегнато от нашия научен живот. Макар че ще намерите някои бележки по тази тема във всеки наръчник по философия и във всяка история на литературата, липсва наистина проникващо разбиране на този най-значим аспект от нашия интелектуален живот и на това, което най-важните германски мислители са постигнали около началото на 18-ти и 19-ти век. По-специално, липсва разбиране за това как тези постижения на германския интелектуален живот са вкоренени в общия германски интелектуален живот отпреди около сто години. Ако това не беше така, а по-скоро нашите учени кръгове наистина се бяха ангажирали с това задълбочаване на германския интелектуален живот около началото на 18-ти и 19-ти век, например, сред нашите философи щеше да има разбиране за великия интелектуален живот на *Лихтеницайн*, *Шелинг* и *Хегел* . Ако сборниците по философия съдържаха не само отделни, неадекватни откъси от произведенията, но и ако човек знаеше какво всъщност е постигнала тази идея в Германия, тогава би намерил достъп до хуманитарното движение и от гледна точка на науката.

От всички подготвителни училища за теософия или духовна наука, които човек може да посети днес, това училище на немската мисъл от началото на 18-ти до 19-ти век е най-доброто за съвременните хора. Вярно е, че то не е достъпно за всеки, защото как би могло...

Широката общественост няма да разбере истински великите немски мислители, ако университетските и академичните среди изостават толкова много в това разбиране, ако правят толкова малко, за да насърчат истинската популярност на тези мислители. Широката общественост, тези, които са предназначени да се обърнат към теософията, не могат да бъдат обвинявани за неспособността си да го направят. Но на онези, чието призвание е да интегрират интелектуалните съкровища на Запада в цялостната култура на народа, трябва да се каже, че те напълно се провалят в това си задължение.

Няма да споменавам непознати имена, но може би ще трябва да се спра на странния факт, че имена, срещани във всеки философски сборник, могат да бъдат свързани с теософията. Любопитно е колко често хората говорят за това колко абсурдно е да се използва терминът „тайно учение“ по какъвто и да е начин. Западните учени, например, които са изучавали будизма, многократно са твърждали, че е безсмислено да се мисли, че будизмът съдържа тайно учение, нещо, което надхвърля написаното в книгите. Не е особено изненадващо, че подобни научни кръгове правят подобни твърдения. Защото самият факт, че го правят, предполага, че най-важните неща самите по себе си са останали тайно учение за тях. Как биха могли да знаят, че съществува тайно учение, след като никога не са имали достъп до него! По същество най-важното дело, извършено впоследствие от великия немски мислител Йохан Готлиб Фихте, остава за мнозинството дори и днес дълбоко езотерично учение. Вярно е, колкото и обезпокоително да изглежда, че този немски интелектуален живот е израснал от началото на 18-ти и 19-ти век...

от така нареченото Просвещение . Това Просвещение можем да опишем с няколко думи. То е необходимо събитие в много модерното развитие на ума. То е това, което най-важните умове на 18-ти век са защитавали. *Кант* казва, че Просвещението означава просто това, което може да се обобщи в изречението: „Имайте смелостта да използвате собственото си разбиране“. Това Просвещение не е нищо друго освен еманципация на индивида, излизане на индивида от традициите и обичаите. Това, в което се е вярвало векове наред, това, което всеки е усвоил от общата интелектуална субстанция на народа, е трябвало да бъде изследвано. Само това, към което отделният човек се е придържал, е трябвало да бъде валидно. Знаете ли, великите умове са извличали своето развитие от това Просвещение. Достатъчно е само да си спомним името *Лесинг* , за да посочим един от най-добрите. По същество това, което се свързва с името Кант, също не е нищо друго освен резултат от това, което се нарича Просвещение.

Един човек, който скъса с това Просвещение по един много особен начин, е Йохан Готлиб Фихте. Когато казвам, че той скъса с това Просвещение по особен начин, моля, не мислете, че възнамерявам да представя Фихте като противник на Просвещението. Той скъса с него, като разгледа всички резултати на Просвещението и надгради върху техните основи, но Фихте отиде далеч отвъд това, което е просто Просвещение, отвъд тривиалното, по един много задълбочен начин. Фихте, в частност, предлага на тези, които имат възможност да се потопят в неговите велики мисли, нещо, което може да се постигне само чрез него сред съвременните умове.

След като изслушахме много чисто популярни лекции, днес ще чуем една, която сякаш се отклонява от обичайния път, поет от нашите лекции по хуманитарни науки тази зима. Целта ми е да покажа, възможно най-разбираемо, малко от това, което всъщност се е случвало в германския интелектуален живот в началото на 18-ти и 19-ти век. Голяма част от това, което имам да кажа, ще бъде само откъслечно. Този германски интелектуален живот първоначално е затруднявал достъпа до истинския духовен свят, а след това и до живата и безсмъртна сърцевина на човешката природа. Днес не мога да се задълбочавам в достойнствата и недостатъците на философията на Кант. Официалната философия нарича Кант разрушител на всички неща и смята неговото учение за философско постижение от най-висок порядък. Днес просто бих искал да припомня един термин, който може би е познат и на онези, които нямат възможност да се задълбочат в темата: терминът „нещо само по себе си“.

Човешкият когнитивен капацитет, в Кантов смисъл, е ограничен. Той не може да проникне до „нещото само по себе си“. Каквито и идеи и понятия да формираме, каквото и да преживяваме в света, в Кантов смисъл ние си имаме работа с привидности, а не с истинското „нещо само по себе си“. То винаги остава скрито зад привидностите. Това може да насърчи сляпа жажда за спекулации – и видяхме това достатъчно в интелектуалното развитие на Германия – която се стреми да дефинира и ограничи човешкия когнитивен капацитет във всяка посока. В същото време обаче човешката склонност да прониква до истината, да се гмурка в дълбините на съществуването, трябва да бъде обуздана.

Трябва да се покаже, че човечеството не може просто да се доближи до първичните източници на съществуване. Може би е вярно, че подобно нещо е било необходимо предвид хода на интелектуалния живот през 18 век. Но погледнато в голям, всеобхватен мащаб, философията на *Кант* също така създава голяма пречка за по-нататъшното развитие на интелектуалния живот. Добре знам, че има хора, които казват: Какво по същество направи Кант различно от всички онези велики умове, които винаги са подчертавали, че имаме работа с привидности, че не можем да стигнем до „нещото само по себе си“! – Това изглежда правилно, но всъщност е невярно. По съвсем различен начин истинските духовни изследователи на всички времена твърдят, че светът се състои само от привидности. Никой истински духовен изследовател никога не е отричал, че докато изследваме света със сетивата си и го разбираме с интелекта си, той ни предлага само привидности, но че в нас трябва да се събудят висши сетивни органи, органи, които надхвърлят обикновеното, които проникват по-дълбоко в източниците на съществуване и могат, и всъщност трябва, да водят бавно и постепенно, но сигурно до „нещото само по себе си“. Никоя източна философия, никаква платоническа философия, никакъв себеразбиращ светоглед, който прониква в духа, никога не е говорил за света като за нещо друго освен за Мая. Те винаги са казвали следното: За по-нисшото човешко разбиране има завеса пред „нещото в себе си“; за по-висшето човешко разбиране тази завеса се разкъсва и човечеството може да проникне в дълбините на съществуването. В своето разглеждане на този въпрос Просвещението в известен смисъл е стигнало до задънена улица и това най-добре се характеризира с едно твърдение, което направихте в предговора към второто издание на основното произведение на Кант.

В „Критика на чистия разум“ на Кант откриваме Просвещението, хванато в капана на своята плахост, нежелание за прогрес. Там се казва: „Трябваше да премахна знанието, за да направя място за вярата.“ Това е същината на философията на Кант и на мисленето, до което е достигнал 18-ти век и което нашето философско търсене все още не е преодоляло, от което то все още страда. Докато страда от това страдание, философията никога няма да бъде призована да разбере теософията. Какво означава: „Трябваше да премахна знанието, за да направя място за вярата“? Кант казва: Нещото в себе си остава скрито и следователно скрито е и нещото в гърдите ни. Ние не знаем какво сме самите ние; никога не можем да стигнем до истинската форма на нещата. Сякаш от неопределени светове отеква така нареченият категоричен императив: Ще направиш това или онова. — Чуваме го, но не можем да го докажем. Просто трябва да го повярваме. По същия начин чуваме за божествената същност. Трябва да вярваме в същото. Също толкова малко знаем за съдбата на душата, за безсмъртието и за вечността. Трябва да им вярваме. За тези неща, които свързват човечеството с божественото, има само вяра, тъй като никакво знание не може да проникне в божественото. Човешките същества вярват в знанието, когато си въобразяват, че могат да проникнат в божественото. По този начин това божествено е изопачено, поставено в фалшива светлина от диви спекулации. Следователно Кант е искал да запази всичко духовно за чиста вяра и да ограничи познанието — това, което може да бъде познато — до външни впечатления, до привидности. Каквото и друго да прочетете и изучите за тази Кантова философия, тази идея е същественият момент, решаващият. Тази идея стана съществената —

Те са заимствали от по-нататъшното развитие на мисълта на Кант. Но този, който решително скъса с тази мисъл, който скъса с тази мисъл от смело вътрешно състояние на духа, е Йохан Готлиб Фихте.

Странно е , че сред теософските мислители на съвременна Индия, сред възродителите на философията на Веданта, наскоро беше направено едно забележително откритие, а именно, че германците имат велик мислител и че името му е Йохан Готлиб Фихте. Това е казано от индиец, който пише под името *Бхагавад Дас* . Срещал съм немски теософи, които едва чрез него научиха, че Йохан Готлиб Фихте е дълбок немски мислител.

Много неща могат да се случат в това отношение. Преди седмици бях в един град в Южна Германия. Един от моите приятели теософи ми каза: „Сега тук имаме университетски преподавател, който смята, че би било добре хората да изучават Фихте, защото – каза той – е осъзнал, че Фихте съдържа много дълбоки мисли.“ Забележително признание от немски университетски професор! Ако повече от век след Фихте, немски университетски професор може също да направи лекото откритие, че Фихте е постигнал нещо велико, тогава това хвърля особена светлина върху този тип немска наука. Защото Фихте, през последното десетилетие на 18-ти век, не е защитава доктрината за егото, за човешкото самосъзнание, сред своите студенти в Йена не само от спекулация, а от самата дълбочина на своето същество. Той не ги е представял точно както ние ги представяме днес от хуманитарна гледна точка, но ги е представял по такъв начин, че ако редица хора са били повлияни от неговия подход

да напреднат, ако се бяха образовали според неговите големи интелектуални изисквания и след това бяха стигнали до теософията по здравословен, просветен начин, осветявайки истинската им вътрешна същност. Неслучайно речите на Йохан Готлиб Фихте вдъхновяваха студентите в Йена по това време. Защото следното живееше в него: Въпреки че ходеше по висините на мисълта, въпреки че говореше с най-чистите, най-ясните и най-логически точни термини, тези мисли едновременно изразяваха много топла и дълбока, непосредствена личност и същност. Като това, което най-дълбоко го характеризираше, той изричаше думите, че всеки има философия, според това какъв човек е. Казано по-просто, може да се каже: Няма никакво значение дали някой може да мисли логически добре или зле, защото човек може много добре да обоснове логически една празна философия; важното не е проникателността, а вътрешният опит, това, което човек е преживял, това, което е проумял с всичките си душевни сили. Това се изразява в езика. Дори някой да е повърхностен материалист, той все пак може да бъде остър логик и обратно, някой може да бъде спиритуалист и слаб логик. Човек не доказва мироглед, а по-скоро мирогледът е израз на най-съкровения човек, на вътрешния опит. Това е, което Фихте не само е формулирал, но и е живял. Той е бил вдъхновен от Кант. Но Фихте със сигурност е бил наясно как човек се вдъхновява от това, към което може да добави обратната страна, обратната страна, вътре в себе си – защото там се отварят най-дълбоките органи на човешкото същество.

А сега ме последвайте, бих искал да кажа, за кратък миг в ледения, но не по-малко важен свят-

Това са областите на мъдростта, от които Фихте е извлякъл същността на самосъзнанието . Няма да ги описвам със собствените му думи, тъй като това би било твърде трудно тук, но ще предложа предложения, които са не по-малко верни за това. Бих искал да кажа това, което той някога е измислил за своите ученици в Йена: Има едно нещо за всеки, в което „нещото в себе си“ се обявява, в което се изразява – това е собственото вътрешно аз на човек. Наведете се в него и ще откриете нещо, което не можете да откриете никъде другаде. Виждаме, че Фихте е знаел, че не всеки открива това, което е предназначен да открие, защото той използва един много красив, макар и за повечето хора суров израз. Той казва: Ако хората можеха наистина да постигнат самопознание, те щяха да намерят най-значимото нещо в себе си. Но малцина постигат това, защото предпочитат да се смятат за парче лава на Луната, а не за самосъзнателно същество. Какво е самосъзнанието за нашето време? Някой го представя като конгломерат от мозъчни атоми. Но те не се стремят да познаят себе си. Няма голяма разлика дали някой казва конгломерат от мозъчни атоми или молекули, или парче лава на Луната. Тук Фихте ясно посочва, че онова познание за вътрешния Аз, което просто наблюдава как стоят нещата, не е истинското познание за вътрешния Аз. Защото битието на човека във вътрешния му Аз се различава от всяко друго битие. По какво се различава? Различава се по това, че битието на човека включва решение, включва действие. Това е ледено царство на мисълта, от което скоро ще навлезем в цветни полета. Фихте не нарича себепознанието размишление навътре, не съзерцание; не, за Фихте това е действие, дело. Това е дума, която...

От фалшивото себепознание произлиза истинското себеразвитие. Човешките същества не могат просто да се вгледат навътре, за да открият кои са. Те трябва да си дадат това, което са предопределени да станат. Те трябва да се потопят в божественото царство на света и да извлекат от същността на божествеността искрите, с които непрекъснато разпалват пламъците на собственото си същество. Наблюдаваме камък. Той е това, което е. Разпознаваме го. Наблюдаваме растение. То е това, което е. Дори наблюдаваме собственото си физическо тяло, етерното и астралното си тяло. Те също са това, което са. Човешките същества са само това, което правят от себе си, а себепознанието е интимна дейност, а не безжизнено познание. Използвайки думата „акт на действие“, Фихте изразява нещо, което по този смислен начин се среща само в древната философия на Веданта. Той е стигнал до точката, която теософите сега отново търсят. Казвал съм го тук многократно: Теософията има за цел да покаже как човечеството се бори нагоре към божественото, как е предназначено да събуди божествената сила, дремеща в самото човечество, така че човечеството след това да осъзнае божественото около себе си. Фихте се стреми към точно същото. Фалшивото себепознание, казва той, се състои в това да кажеш: Погледни в себе си и ще намериш Бог в себе си. Истинското себепознание казва нещо различно. То казва: Ако се замислиш в себе си, това би било като да погледнеш в собственото си око. Но това не е функцията на окото. Ние научаваме за светлината чрез окото. По същия начин ние научаваме и за светлината на себе си чрез душата. Пробуждането на вътрешното аз може да се сравни с окото. Точно както не намирате душата в организма, нито светлината в окото, така и не намирате Бог в себе си. Но ние намираме възможността за...

Да развием органите, за да открием този Бог. Дейността в егото, която развива нашите духовни органи – това е битието, което човек си дава. Това е актът на правене, това е себепознанието на Фихте. От тази точка пътят на Фихте се изкачва стъпка по стъпка. Ако човек се потопи напълно в него, ако се култивира в мислите си, тогава намира здравословен вход в теософията и никой никога няма да съжалява, че се е потопил в кристално чистите мисловни процеси на Йохан Готлиб Фихте, защото ще намери пътя към духовния живот.

Сега, ето един забележителен факт: на Йохан Готлиб Фихте му е липсвало именно прозрението, което все още не е постигнал, прозрението, което духовно-научният мироглед оттогава е възстановил, като решение на загадката на вселената: доктрината за кармата и прераждането. Човек трябва само да осъзнае това, за да разбере как да го приложи към собственото си развитие. Хората са склонни да съдят всички епохи по един и същ шаблон. Но човешкият дух е в постоянна еволюция и всяка епоха има различни задачи. Векът, който Йохан Готлиб Фихте интелектуално представлява, е достигнал кулминацията си, е имал задачата да еманципира човешката личност. Това е бил положителният аспект на Просвещението. Личността обаче е този елемент в човешката природа, който не се връща точно такъв, какъвто е. Нашата най-дълбока същност, която се изразява в личността, се завръща в различните земни животи. Но индивидуалният живот на Земята се изразява в личността.

Нека сега разгледаме правилно природата на личността . По същество имаме четири човешки...

Това са два слоя, които обаче не бива да се представят като люспи от лук: физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло и в тях това, което човекът е култивирал за себе си, неговото пречистено астрално тяло, това, към което човешкото его вече е работило. Това са четирите слоя, които имаме. В тях обаче се намира нетленната, вечна същност на човешкото същество, така наречената духовна триица: Манас, Будхи, Атма – духовно аз, жизнен дух и духовен човек. Те преминават от земния живот в земния живот и след това се издигат до по-високи нива на съществуване. Последният външен слой е този, който се изразява в личността. Той има още едно значение и това значение е придобивано все повече през цялата човешка еволюция. Ако се върнем към древността, ще открием, че в по-ранните векове хората са поставяли все по-малко акцент върху индивидуалността, докато личността е ставала все по-могъща. Днес понятията за индивидуалност и личност лесно се бъркат. Индивидуалността е вечният елемент, който прониква от един земен живот в следващия. Личността е това, което човек развива в земния си живот. Ако искаме да изучаваме индивидуалността, трябва да погледнем в дълбините на човешката душа; ако искаме да изучаваме личността, трябва да видим как се изразява същностното ядро. Същностното ядро се ражда в общността, в професията. Всичко това определя вътрешната същност, това е, което я олицетворява. При човек, който е все още на подчинен етап от развитието, малко ще се забележи работата, която се извършва върху вътрешното му „аз“. Начинът му на изразяване, жестовете му и т.н. са просто такива, каквито са ги научили от своята общност. Но това са напредналите хора, които развиват своя начин на изразяване и жестове от собствената си общност.

Отдайте вътрешното си аз. Колкото повече вътрешното аз на човек може да работи върху външното си аз, толкова по-високо развит става той.

Може да се каже: „Ето как индивидуалността се изразява в личността.“ Някой, който има свои собствени жестове, своя собствена физиономия, дори в действията си и по отношение на заобикалящата го среда, притежава отчетлива личност. Дали всичко това се губи при смъртта? Не, не е. Християнството знае отлично, че това не е така. Това, което се разбира под възкресение на плътта или на личността, не е нищо друго освен запазването на личното във всички следващи превъплъщения. Това, което човек е постигнал като личност, остава с него, защото е включено в неговата индивидуалност и тази индивидуалност го пренася в бъдещи превъплъщения. Ако сме направили нещо от тялото си, което има отличителен характер, тогава това тяло, тази сила, която е работила, се издига отново. Колкото и да сме работили върху себе си, колкото и да сме направили от себе си, не се губи в нас. Да доведем това осъзнаване напълно до човешкото съзнание е нещо, което все още не се е случило. Това ще бъде постигнато чрез теософията. Но да го доведем до по-неопределено чувство - това беше задачата на Просвещението. То разкри задачата на личността. В кристално ясна структура от идеи, Йохан Готлиб Фихте представи идеята за личността в нейното вечно значение. И от това произтича пряко това, което е правилно за ерата на схващане на вечното в личността, на нетленното в личността. Това е постигнато чрез Фихте. Често се казва, че великите хора имат големите недостатъци на своите големи добродетели и тъй като Фихте уникално схваща личността—

личността с мисъл, той не е проникнал до нивото на индивидуалността; нито пък неговите последователи. Но те са вложили идеята в личността и който я намери там, когато се обърне към духовната наука, ще я носи по здравословен начин през повтарящи се земни животи. Важното не е догмата, а образованието, което можем да получим в неговия дух. А Йохан Готлиб Фихте може да стане педагог в най-истинския смисъл на думата.

Не става въпрос за това да станем роби на ученици на такъв човек, а за това да преминем през силата, през която е преминал той. Тогава, чрез неговите сили, може би ще стигнем до различни мисли в друга епоха.

Ето как човек се изправя срещу такъв ум . По негово време това е намирало особен израз. Какъв човек е бил той, може да ни образува и да намери красив израз в далечното бъдеще. Духовната наука е толкова недогматична, че ни води до велики индивидуалности и ни показва, че можем да научим от тях дори повече, отколкото са казали. Езикът е израз на това, което са. Но във всеки човек живее повече от израз; безсмъртната душа живее в тях и именно до тази душа можем да се издигнем като до истинската същност на битието. Следователно, Фихте е бил силно стимулиращ за онези, които в края на 18 век са седели в краката му и са слушали, докато той изследва човешката личност с всеобхватни нишки на мисълта, и по този начин са били вдъхновени да проникнат интелектуално в душата и да извлекат от нея съвсем различни съкровища, отколкото самият Фихте.

Един от онези, които седяха в краката на Фихте и го гледаха с благоговение, един от онези, чрез които се родиха подобни философски идеи, беше младият немски теософ *Новалис*. Той почина около началото на 18-ти и 19-ти век, все още ненавършил тридесет години. Всеки, който се потопи в неговите трудове, ще получи най-красивото обучение по теософия. Може би за някой, образован в западната наука, първоначално би било много по-добро елементарно обучение да изпита огромните проблясъци на светлината на Новалис*, отколкото Бхагавад Гита или подобни източни писания, които остават повече или помалко чужди на Запада. В момента е възможно напълно да се потопим в това, което тази велика душа е постигнала. Издадена е книга от него, в която той описва как един млад мъж, запознат с подземния свят, с геоложките пластове от скали и минерали, от велики геолози и минераложки трудове, веднага си мисли от рода на: „Вие, скали, сте това, което търся; това, което казвате, търся непрестанно.“ Руни, букви, думи – това бяха за него камъните, които той изследваше като миньор под земята, представляващи духовни същества, които творят в земята и изваждат най-вече всяка отделна скала. Той виждаше дух и душа в земята и всеки камък беше за него израз на това, което земята имаше да каже. Минералогията и геологията се превърнаха за него в руническа наука и той се стремеше да проникне до духа на земята, докато неговият велик учител изясняваше пластовете и приликите на скалите. Тези, които работят дълбоко под земята, често са водени до по-дълбоки мирогледи. Не на последно място сред тях са миньори, които са получили дълбоки прозрения в духовния свят. Времето, прекарано под земята...

Земята има особен ефект върху духовния опит.

Но нещо друго се открояваше в творчеството на Новалис. За да го разберем, е нужно само да си припомним, че на входната порта на школата на Платон са били написани думите: „Никой няма да бъде допуснат тук, който не е преминал през геометрия или математика“. Платоновата школа е представяла елементарните си знания в геометрични форми, а Новалис, който е хвърлял такива блестящи проблясъци светлина в мистериите на съществуването, е почитал математиката като религия. За него тя е била нещо свещено. Считайте това за своеобразен психологически феномен. Има забележителни хора, които са способни да възприемат нещо свещено и нещо подобно на музиката в абстрактните линии на математиката и геометрията. Как се групират кръговете и ъглите, как се конструират различните форми – многоедри, додекаедри и т.н. – ако човек не усвои това по същия начин, както в нашите училища, а е способен да се потопи във вътрешната музика на пространството, тогава може да усети нещо от това, което идва от Новалис, когато говори за математика. За него тя е вратата към безкрайната истина.

След това той слуша Фихте и от него великите истини за Аз-а като личност. Тогава виждаме как по определен начин почти целият окултизъм се отразява в този забележителен ум. За тези, които имат познания в тази област, Новалис е особена личност. Той е личност, която вече е преживяла най-дълбокото посвещение в предишни превъплъщения. Всичко, през което е преминал през последното, третото десетилетие от живота си, е било спомен. Това е очевидно в живота му, тъй като съдържа още спомени от предишни превъплъщения -

Нациите са били различни от сегашната. Това е видно във въображението му. По-ранните превъплъщения на Новалис са се превърнали в чиста фантазия, защото са хвърляли своите сенки и са намирали израз тук като произведения на изкуството. Следователно, ние трябва да разбираме Новалис като своеобразно, деликатно и интимно същество. Ето как той стои пред нас. Когато Фихте ни представя своите остри като бръснач мисли и ни повлича с тяхната острота, Новалис е чудесно деликатен и нюансиран, разкривайки духовния живот от съвсем различна перспектива. Следователно той е необходимото допълнение за всеки, който желае да изследва немския предшественик на теософията. Нашите най-добри умове са преминали през този подготвителен етап по това време. Бихме могли да назовем много фигури, които по свой начин и според характера си са се опитвали да проникнат в истините, които духовната наука сега разкрива на човечеството. Това са все имена, които са повече или по-малко добре познати, но чиито носители трябва да бъдат разгледани по-отблизо.

Първо, имаме *Шелинг*. Ако позволим на ранните му трудове, откакто е станал независим, да ни повлияят, ще видим, че те имат толкова силно въздействие върху онези, които се занимават с тях, защото той е изразил мисълта на *Парацелз по обичайния за времето си начин*. *Тази идея не е била уникална за Шелинг, а се среща и в творчеството на великия Щефенс* и особено в това на натуралиста *Окен*, великият предшественик на съвременната еволюционна теория и основател на Германската асоциация на естествените учени и лекарите. Тази идея е изключително теософска. Тя е била често срещана в естествените науки, както и във философията на Шелинг и Щефенс, а също и в тази на Новалис. Тези мислители са казвали: Когато погледнем към света, виждаме редица животни. Всяко животно ни представя определени човешки характеристики по един

Това представлява едностранчиво развитие. Това, което имат земноводните, това, което имат охлювите, се среща и при хората. Тези охлюви, земноводни и т.н. имат нещо физически едностранчиво. Но ако направите от това цяло, тогава получавате хармонично развитото човешко тяло, което обхваща всичко, което е разпространено в света. Както казва Парацелз, ние откриваме букви в природата и когато ги съберем, те образуват дума, а тази дума е човекът. Един велик теософ – не немски – от 18-ти век е направил именно този принцип основа на цялото си теософско изследване. Ето защо той стига дотам, че казва: Когато гледаме човека, ние по същество виждаме целия останал животински свят. Това е обратният принцип на начина, по който тези неща се изучават днес. Еволюционните теоретици от онова време са казвали нещо различно от днешните. Те са казвали: Ако имате човек, който стои тук, и не знаете например, че е велик часовникар, тогава няма да можете да разпознаете човека. Първо би трябвало да се задълбочите в неговия проницателен интелект, който го води да създава това, което произвежда. Важно е това, което произвежда. Но природата е създала човечеството като ключов камък. Ето ви сборника на цялата природа. Ако го схванете по този начин, тогава ще разберете природата. — Човек трябва да разпознае останалата част от природата чрез човечеството, а не човечеството чрез природата. Ако човек наистина приложи това на практика, тогава той разбира и как би могло да се появи в определено отражение у Шелинг и Окен. Можете да го прочетете у Шелинг и Окен: Охлювът е животното, което усеща, насекомото е животното, което свети, птицата е животното, което чува, земноводното е животното, което чувства, рибата е животното, което обонява.

По този начин те изразяват как сетивата са разпределени между различните животни. При хората те са хармонично обединени. Човек трябва само да категоризира характеристиките на хората, за да разбере останалата част от природата.

През 1809 г. Шелинг публикува труд от голямо значение за теософията. Той се запознава с дълбокомислещия немски мислител *Якоб Бьоме*. Той се потапя в мисълта на Бьоме и по този начин разбира природата на злото и връзката му със свободата. Това може да се намери в неговото „Изследване на същността на човешката свобода“. Там той показва, че Бог е светлина и че всичко, което свети, идва от светлината, но че светлината трябва да свети в тъмнината и че където има светлина, възниква сянка. Само чрез тази аналогия може да се разбере какво твърди този труд. Ако оставите слънцето да свети в тъмнината, се създават сенки; сенките трябва да се появят, ако има светлина, но светлината не ги създава. Затова той казва, че всичко велико в света идва от божествената основа на светлината. Но както тъмнината се противопоставя на светлината, така и основата на нищото се противопоставя на основата на доброто и от това идва сянката на доброто: злото. Това загатва за безкрайно дълбоко изследване. И от своя страна човек може да бъде обучен за теософския живот, като усвои това. Друго от произведенията на Шелинг е значимо: „Бруно, или За божествения и естествен принцип на нещата“. В красива диалогична форма, напомняща на Платон, тук се обсъжда връзката между душата и духовното в теософски смисъл. Следователно самият Шелинг би бил способен да стане теософ. Той е разбирал как да практикува вътрешно виждане. Шелинг първоначално е бил и ентусиазиран учител в

Шелинг, професор в Йена, след това работи на други места, преди най-накрая да се пенсионира напълно. Дълго време живее в Мюнхен и е тясно свързан с интелектуалната фигура, която така красиво възражда Якоб Бьоме през 19 век: *Баадер*. Шелинг е вдъхновен от Баадер. През този период той пише много малко. Трактатът му за свободата е написан през 1809 г. След това той не пише почти нищо до назначаването му в Берлин от крал Фридрих Вилхелм IV, крал, чиито възгледи могат да бъдат оспорени по определени точки, но чиито прозрения за дълбоки, дълбоки и вътрешни духовни връзки все още не са достатъчно признати. През 1841 г. Шелинг е повикан в Берлин. Той трябва да представи на студентите това, което е преживял през толкова дълго време. Той изнася две поредици лекции: едната върху „Философия на митологията“, а другата върху „Философия на откровението“. След това ни въвежда в същността на древните мистерии и показва как от тях произлиза християнството и какво представлява то. Тогава човек съвсем естествено стига, днес, повече от половин век по-късно, до прераждането и кармата. Ако се задълбочи във философията на митологията и философията на откровението, ще открие: това е теософията. Но всички повърхностни мислители от онова време са се задълбочавали в това. Те не са могли да разберат какво представя Шелинг. Ако теософите някога са били склонни да се потопят в тези писания, щяха да видят от какви дълбини е извлечено всичко това.

Тъй като бил един от онези, които искали да отворят очите на хората, на Фихте било позволено да говори за специално духовно чувство. По същество Фихте дал определението за теософия още през 1813 г. Той казал: „Влез като ясновидец в свят на чиста...“

Отидете при слепите и им говорете за цветове и светлина. Или не им говорете за нищо – и това е по-щастливият вариант, ако го кажат, защото по този начин скоро ще осъзнаете грешката си и ще прекратите безсмислените си приказки – или по-умните ще кажат, че сте фантазьори. Така е с всички онези, които са надарени със специално чувство. Те са сякаш сред слепите. Но това чувство може да се събуди у всички тях, бавно у едни, по-бързо у други. Чрез това специално чувство Фихте ясно показва, че е знаел какво представлява теософията. Това е било истинското определение на теософията. Други също са черпили от такива източници, от такива течения на душата и духовния живот.

преди всичко бих искал да ви напомня за Хегел. Не мога да се задълбочавам в особенния възглед на Хегел на този етап. И бих искал да ви напомня също за името на една изключително любезна личност, *Готилф Хайнрих фон Шуберт*, който е писал книги за природата на душата. Едва през 1850 г., когато е публикувано шестото издание на книгата му за природата на душата, Шелинг пише на Шуберт: „Вие сте този, който всъщност е в по-щастливо положение от мен. Аз трябва да се занимавам с всеобхватните мисли, които водят към духовния живот. Но вие живеете интимната страна, която се изправя пред човека, когато той изследва душата във всичките ѝ интимни аспекти.“ Шуберт изучава живота и действието на душата, които лежат на границата между съзнанието, полусъзнанието и безсъзнанието, но също така и на границата между ежедневно съзнание, сънищата и ясновидството. У Шуберт вече ще намерите обяснения на закона, който управлява света на сънищата. Можете да прочетете повече за това по-късно.

Можете да намерите много в неговите трудове. Той е изучавал *Сведенборг* по време, когато дълбоката мисъл е позволявала да се посочат тези особености на човешкия духовен живот по здравословен начин. Той е смятал, че има етерно тяло и че има дори по-висше етерно тяло от това, което се разтваря във всеки човек след смъртта. Шуберт вече е загатвал за това, което философията на Веданта нарича „фино тяло“. Той е написал много проникателен трактат за това висше човешко тяло. В неговите трудове можете да намерите някои красиви наблюдения по тази тема.

Как различните течения вече са се сливали тогава, може да се види в творчеството на поет, който е вплел тези елементи в поезията си, а именно *Хайнрих фон Клайст*, който създава особен принц в „Принцът от Хомбург“ и който също така замисля „Кетхен фон Хайлброн“ – такъв уникален герой. Той е вдъхновен да направи това от лекции за сомнамбулизма и за по-висшия духовен живот.

Шуберт говори за предсъщество на душата; той също така повдига въпроса за прераждането. По това време то все още не му се е струвало християнско. Но той говори за предсъщество, чиято съдба следи отблизо. От това произлиза *проницателната книга на Юстинус Кернер*: „Пророчицата от Преворст“. Когато книгата за тази особена жена се появява през 18 век, тя предлага изключително много теософия за своето обяснение. Преди всичко, в основното определение, което той дава на тази гадателка, окултистът разпознава експерта в Юстинус Кернер. Той е бил такъв, защото е живял във време, което е възприемало идеи, каквито описах. Той казва за гадателката от Преворст, след като тя е родила две деца и

на сомнамбулизъм беше толкова дълбоко, че духовният свят около нея беше отворен и тя можеше да наблюдава духовната страна на хората. Той го описва така: Представете си някой, здраво държан в момента на смъртта, така че това особено състояние да продължи няколко години; появата на етерното тяло и уникалната връзка на астралното тяло с етерното тяло - това продължи години. Тъй като духовното ѝ състояние беше такова, тя можеше например, ако някой беше загубил крайник, ясно да види останалото етерно тяло на този човек. Тя можеше да възприема и много други неща. Кернер, макар и да не е напълно в крак с нашето време, предоставя красиви и точни обяснения. Можете да намерите и допълнителни пояснения в произведенията на *Екартсхаузен* , който почина през 1803 г. и също пише за вътрешното духовно развитие. „Пътешествието на Кости“ или „Йероглифите на човешкото сърце“ са произведения, подходящи за отключване на човешката душа за по-висше виждане. Той също така описва точно и красиво това, което нарича душатяло. Друг автор, *Енемозер*, понякога е доста стимулиращ – той също е писал за теософията, споделял е много за жизнения магнетизъм и е представил някои много красиви аспекти на мистериозния живот в своите произведения, а също така е допринесъл значително за показването на гръцката митология в истинската ѝ светлина. Така виждате картина на началото на 19-ти век, от първите идеи, които могат да имат образователен ефект върху човечеството, до фактите, които теософията свързва с директните духовни преживявания. Всичко това е изразено тогава по по-чист и понякога по-благороден начин, отколкото по-късно е било представено от съответните писатели. Може да се каже много повече.

Там научавате за магическия духовен живот , а не от това, което е публикувано от *Шиндлер* или *Албертус* .

По-късно този интерес постепенно се трансформира в нещо подобно на любопитство, просто жажда за знания. През първата половина на 19-ти век дори онези умове, които не са се задълбочавали много дълбоко, са притежавали стремежа на душата да се издигне до духовни висоти, да развие вътрешни духовни органи и да притежава разбиране за това какво представлява себепознанието и саморазвитието. Новалис, в своя „Хайнрих фон Офтердинген“, говори прекрасно за всичко това. Той представя голямото съкровище от минали посветнически спомени в това, което възприема като спомени от минали животи. В „Чираците на Саис“ той изобразява как Хиацинт среща девойката Розенблют. Само горските животни знаят за тази изключително деликатна любов. Мъдрец пристига и говори за магическия живот, за духовните тайни. Хиацинт и самата Розенблют са обзети от копнеж да пътуват до посветническия храм на Изида. Но никой не може да разкрие правилния път към посветническия храм. Той се скита и скита. Уморено, той сядва под красиви природни образувания, особено заради това, което природата му говори. По призрачен начин той потъва в сън. Храмът е навсякъде около него. Завесата се повдига от забуления образ и какво вижда той? Розови пъпки. Той очарователно описва как розовите пъпки представляват това чувство за единство, единната идея за цялата природа, как тя се разширява, за да обхване цялата природа, и как той търси скритата тайна, която животът често ни представя, която само трябва да разберем. Всичко това е чудесно и красиво предложено. И така, с Новалис, наистина можете

прекрасни открития, ако си позволите да оцените колко интимно е изразил преживяванията на света по онова време.

Имах привилегията да говоря тук за Гьоте, Хердер и Шилер и да покажа как те са били теософи. Новалис, по-специално, изразява по истински теософски начин това, което е било красива нишка, преминаваща през цялата епоха, това, което духовно я е доминирало като теософско мото. То се съдържа в думите: „Един успя, той повдигна завесата на богинята в Саис. - Но какво видя той? Той видя - чудо на чудесата - себе си.“

Така, развил органите на духа в себе си, човекът се появява и търси себе си в целия свят. Той не търси себе си в себе си, а в света търси себе си и по този начин търси Бога. И това търсене на Бога в света, както е толкова красиво изразено в този дух: това е теософията.

ЗИГФРИД И ГЁТЕРДЕМЕР

Берлин, 22 март 1906 г.

Изненадващо , през 18-ти век образовани германци преоткриват древната легенда за сагата за Нибелунгите. Всъщност тази сага, на която дължим разбирането на европейските народи за техния произход, е била до голяма степен забравена в продължение на векове. Почти нищо не се е знаело за това, което германците от древността са си разказвали за зората на своето съществуване, почти нищо от 12-ти до 18-ти век. А умове, способни да схванат пълното значение на подобно откритие за психиката на германския народ, като Гьоте , отдават най-голямо значение именно на сагата за Нибелунгите. Тогава става ясно, че това, което е било събрано от ръкописи от 12-ти и 13-ти век, е просто по-късни версии на много по-стара народна приказка. В едическите поеми човек може да открие тези по-стари фигури от немски легенди от праисторически времена, които, така да се каже, са избягали на север, но след това са се върнали обратно – първоначално чрез научни изследвания – и сега, през втората половина на 19-ти век, са поставили основата за наистина великото обновление на изкуството от поета-музикант *Рихард Вагнер*. Рихард Вагнер се е стремил да осъществи това обновление на изкуството, като не е черпил фигури от вселената – фигури, които той е избрал да изразяват най-дълбоките основи на човешката съдба или които биха могли да привлекат интереса ни чрез специална съдба, надхвърляща ежедневието.

Той не е приемал ежедневието за свой модел, а вместо това е използвал идеализираните фигури от античността, издигнати до свръхчовешки размери. Той е знаел, че тайните, пазени от човешкото сърце и душа, не могат да бъдат изразени чрез ежедневни фигури или събития; той е знаел, че митът и легендата, по-специално, могат да бъдат отражение на това, което се случва в човешката душа. Ежедневието вече ни показва как всеки човек е по същество загадка, криеща безкрайно повече, отколкото можем да възприемем с обикновените си сетива и интелект. Знаем, че имаме задължението – ако признаем такова идеално задължение – да разглеждаме хората като такива загадки, без никога да завършваме преценката си за тях. Когато позволим на това, което човек е развълнувал в нас, да резонира в нас, неговата форма наистина нараства до свръхчовешки размери. Можем да ги представим само като увеличим чертите им и го направим по правилния начин, подчертавайки характерните им качества, без да ги изкривяваме в карикатури. Това е истинското изкуство да се разбере вътрешният човешки характер.

Точно както Вагнер е осъзнавал, че човечеството един ден – макар и не днес – може да бъде способно да изрази най-висшето чрез обикновения език, точно както е осъзнавал, че човек трябва да се обърне към възвишения елемент на изразяване, към музиката, за да извади наяве най-дълбоките аспекти на душата, така е осъзнавал и че трябва да се издигне над ежедневието до митичното. Силата, вътрешното чувство и реалността, които се крият в този мит, ни изправят пред изненадващ начин в този новатор на изкуството. Много е направено именно чрез изкуството на Вагнер, за да се задълбочи разбирането ни за този свят на легенди. Дори днес ще се опитаме да подходим към това от гледна точка на хуманитарните науки –

За да проникнете в реалността на този привидно нереален свят, ще видите, че теософията, или духовната наука, има много да каже за по-дълбокото ядро на тези легенди. Защото, от Ницше до други интерпретатори на Вагнер, мнозина са останали заседнали в символичното разбиране на легендата. Това произтича от факта, че в нашата епоха на материалистичната мисъл е доста забележително постижение да се разпознаят символични алюзии към дълбоки вътрешни човешки истини в мита. Разбира се, за мен е невъзможно да разгледам целия въпрос за мита за Зигфрид пред вас днес; мога само да предложа няколко перспективи, за да демонстрирам как, от гледна точка на по-дълбоко духовно разбиране, този мит придобива живот и реалност.

Образът на Зигфрид е познат предимно от немската версия на „Песен за Нибелунгите“. Знаете, че Зигфрид е успял да се направи невидим. Той е притежавал съкровището на Нибелунгите, златото, с което е свързано много: земно щастие, но същевременно и известно проклятие, гибел. Знаете също, че е бил сгоден за Брунхилда. Това е характеристика, която не се среща в немския мит, но без която немският мит е трудно разбираем. Знаете, че сключвайки брак с Кримхилда, той след това придобива Брунхилда за Гюнтер чрез измама, а именно като се появява под прикритието на друг, което след това се превръща в негово падение и води до смъртта му. Знаете, че Зигфрид е отмъстен от съпругата си в хунския двор на Етцел или Атила.

Това са основните характеристики на фигурата на Зигфрид. Характеристиките в германската легенда намират значително уточнение в скандинавската версия, която разкрива нещо съвсем различно.

Той казва. В немската легенда откриваме Зигфрид да притежава Тарнкаппе, което му е позволявало да се прави невидим. В скандинавската легенда биваме въведени в света на боговете чрез фигурата на Зигфрид или Сигурд. Този мит за боговете е пълен с мистерии и тайни. Там научаваме – и мога само да загатна за самите очертания – че самите богове са били принудени да предадат златото, което са придобили от нибелунгите, на гигантите като плащане за дълг, който са натрупали. Гигант, под формата на линдчерв, сега пази това съкровище. Значителна черта е, че Зигфрид, потомък на старите богове и, така да се каже, роднина на самия Вотан, е предопределен в младостта си да победи линдчерва, пазителят на златото. Чрез това той получава силата, с която придобива своята мощ. Като донесе няколко капки кръв на линдчерва до устните си, той е способен да разбира езика на птиците; по този начин е способен да получи дълбоко прозрение за природата и да попие скрита мъдрост. Чрез това съвършенство той е способен да се приближи и да се сгоди за Валкирията Брюнхилда, обградена от огън и пламъци – той, който самият е завладял съкровището на Нибелунгите в битка срещу дракона.

Този Зигфрид е легендарна фигура, която се появява често в произведенията на световната литература. Той е победителят на дракон, който е потопен в кръвта на дракона и по този начин постига специални сили, който придобива способността да става невидим и да се доближава до женска фигура, до която може да се стигне само чрез огън и пламъци. В различните етапи на неговото произлизане от боговете се крият важни древни концепции, някои от които...

дори ги изтеглят от всякаква публична дискусия, защото водят до области, които принадлежат към най-дълбоките сфери на окултизма.

Учените често са виждали Зигфрид като символ на слънчев герой, интерпретирайки такива символи по начина, по който науката обикновено ги разбира : слънцето като победител на облаците и т.н. Преди две седмици посочих колко малко подобна външна символика съответства на реалността на въпроса и как изследването на *Лудвиг Лайстнер* върху загадката на Сфинкса е показало ясно, че хората не символизират по този начин. Можем да разберем германския пантеон и сагата за Зигфрид само ако приемем, че преживяванията на боговете са изразени във всички тези взаимоотношения.

Преди две седмици видяхме, че в предгерманските времена е съществувало нещо като преживяване на висши духовни и ментални светове и как развитието на човечеството се състои именно във факта, че човечеството еволюира от астралното виждане на древни времена, от надникване в духовния свят, до нашите обикновени, ежедневни възприятия, които виждат нещата с външните сетива. За нашите предци в Централна Европа беше като спомен, че хората някога са надниквали в духовния свят, който обаче сега е потопен в мрак и неизвестност, тъй като външното физическо зрение се е усъвършенствало все повече в човечеството. Това, което все още живее днес като легенда и мит, е остатък от такова висше духовно възприятие. Боговете са висши преживявания, реални форми на онзи свят, в който човечеството живее, когато е постигнало висши сетива. Права линия води от сънищата към най-висшия астрал...

духовни преживявания на душата. За да стане това по-ясно, нека разгледаме разликата между така нареченото нощно и дневно съзнание.

Будното съзнание на средностатистическия човек, чрез което е създадена културата, се придобива. То възниква от душата, която възприема външния свят чрез сетивата и го обработва с интелект и въображение. Но когато душата се освободи от тялото през нощта, когато портите на сетивата са затворени, когато душата е в себе си, тогава тя живее в различна духовна среда, но не може да възприема, защото ѝ липсват необходимите сетива, точно както човек, който е загубил очи, уши, всъщност всички сетива, все още би могъл да живее, но не би възприемал нищо от заобикалящата го среда. Някога душата е притежавала способността да гледа в света, в който човек се спуска, когато се отдава на сън. Тя е виждала в духовния свят, а образите на духовния свят се крият в митовете; те са реални преживявания. Ето защо на хората в Централна Европа им се е струвало, че някога са възприемали светлина, която сега е потънала в тъмнината на нощта. Има светлина, която може да освети нощта, светлина, която позволява на човек да види духовни и психически същества, онези неща, които са записани в митологичните легенди. Това спускане на астралното съзнание е красиво и силно изобразено във фигурата на Байдур. Просто фантазия на немските учени е да се твърди, че Байдур е слънцето. Байдур е древната астрална светлина, която гледа в духовния и психическия свят, но е умряла в хода на еволюцията, когато се е появило поколение, за което духовната светлина е била обвита в мрак. Това поколение, от което наистина произлизат древните германци,

Те биха могли да кажат: „Светлините светят в тъмнината, но тъмнината не познава светлина“ – това се отнася до родословието на Нибелунгите, жителите на Нифелхайм. Какво се има предвид под това родословие, за които духовното е тъмно, а само чувственото е светло? Какво се е променило в тях?

Древните сили, които проникваха в пространството и живееха във всичко, силите на любовта, от които всичко произлизаше, бяха – както се помнеше – по-дълбокият източник на живот в онова време, когато човек все още можеше да зърне духовния свят, когато животът беше съвсем различен. С възхода на външните сетива егоизмът до голяма степен замени любовта, която управляваше всички неща, издигна всяко взаимодействие между съществата, водеше същества към същества и установяваше всички взаимоотношения между тях. Поколение, което все още беше зърнало духовния свят, сега привързваше ума си към чисто външни, физически неща, физически притежания, физическа собственост: желанието да обхване някаква част от сетивния свят. Това е „злато“, външни, физически притежания. Дори сред германския народ, при скромни обстоятелства, винаги е имало някакъв спомен за онова време, когато земята все още е принадлежала на цялата селска общност. Тези, които са седели на такава собственост, са били естествено свързани; кръвта все още е установявала родство. Сега настъпи различна епоха. Общата собственост, която едновременно с това насърчаваше известно чувство за общност и споделена любов, отстъпи място на частната собственост, на стремежа и нагона за притежание. Това развитие, което почти всички народи са преживели, е преживяно и от древните германци. По този начин те възприемаха новите условия като антитеза на старите, сякаш външното е заменило вътрешното.

Сякаш в по-ранни времена човек е следвал вътрешния си импулс, любовта, в действията си, а сега е следвал егоизма. Сега дори това, което е обединявало хората, е трябвало да се регулира от договори и законови разпоредби, вместо, както преди, от естествени степени на родство. Нов световен ред е дошъл с нови богове, подходящи за външната, чувствена реалност. Това е бил нашият пантеон от богове от древни времена. Но тези богове също се появяват в нова форма, сякаш са тези, които са извлекли по-добрата част, същността, от старото, като свръхсетивни сили над чувственото време. Човешките същества изглеждат обсебени от чувствеността. Но този, който е искал да бъде водач, водач в човечеството, е бил, дори в германската праистория, както и навсякъде другаде, посветен, който е можел да вижда по-дълбоко в източниците на съществуване и да прониква до божествените, творчески сили. Такъв посветен трябва да е преодолял това, което свързва човечеството със чувствеността; той трябва да е способен да съсредоточи всичките си мисли и стремежи единствено върху това, което е трайно, върху това, което се намира отвъд чувствените неща. Той трябва да се издигне над борбата на ежедневието. Сега всеки човек е обзет от тази борба на ежедневието с неговите желания и ежедневни представи. Всичко това трябва да бъде преодоляно; преди това е невъзможно наистина по-дълбокото вникване в нещата. Тъй като това е толкова малко разбирано днес, човек не може да схване какво е истинската и истинска мъдрост; иначе човек би знаел също, че преди да се издигне до знанието, е необходимо първо да се направи достоен за знанието, да почувства, че това, което интелектът и разумът могат да схванат, това, което можем да мислим, са мислите на Бог, според които е изграден светът.

Не е важно *какво* знаят посветените, а *как* го знаят, и те стават знаещи, защото са преодолели по-низшите аспекти на човечеството. Чрез това знание, което е свързано с трансформацията на цялата душа, знанието се превръща в мъдрост.

Различните народи са имали различни посветени, всеки от които е отговарял на техния характер. Разбираме това, когато схванем значението на посвещението. Каква е действителната задача на посветения? Преди всичко, именно посветените са дали на народите сигурността в безсмъртието на човешката душа. Да се издигнеш до мъдрост означава да изпиташ, че душата е реална. Човек наистина я опознава, когато погледне в света, осветен от астрална светлина. Там безсмъртието на душата се разкрива като присъщо качество на душата. Тъй като посветеният може да влезе в тези светове, където съществува вечен живот, дори в този живот, той може да даде отчет за човешката съдба преди раждането и след смъртта. Да изяснят как душата се издига над преходното, чувствено съществуване е била задача на посветените през всички векове. Навсякъде, където има вяра, основана на дълбоки знания и опит, се казва нещо подобно на това, което наскоро беше изразено отново за първи път от теософското или духовно-научното движение. Колкото повече човек трансформира сетивното си съществуване чрез развитието на различни добродетели и способности, толкова повече той преминава в друго съществуване, което е нетленно. Гърците наричали душата пчела, която излита, събира мед и след това се връща в кошера. Душата е абсолютно същата. Тя лети във физическия свят, събира преживявания и

То ги връща обратно в духовния свят, където те стават негово постоянно притежание. Навсякъде, където са в сила мистични факти, душата е била възприемана като нещо женско, например от Гьоте като „Вечната женственост“, душата, която непрекъснато получава от средата си и се опложда от нея. Космосът, от друга страна, е мъжки, когато се гледа от гледна точка на душата. Във взаимодействието си с външния свят всяко събитие е оплождане за душата. Следователно, за човека, който може да възприеме това, възходът на душата към безсмъртието се явява като съюз, защото тя се обединява с висшата си природа, която, така да се каже, идва да я посрещне, когато тя се е издигнала до това по-висше ниво. Така, в германския мит, тъй като храбростта е била най-висшата добродетел за германския народ, придобиването на безсмъртие за воина, паднал на бойното поле, се е явявало в идването на Валкирията да го посрещне; Валкирията не е нищо друго освен безсмъртната човешка душа. Когато воинът е практикувал добродетелта, която води до безсмъртие, той се обединява с Валкирията; Този, който не падна на бойното поле, умря от сламена смърт и трябваше да слезе в царството на мъртвите, където духовната светлина не светеше.

Посветеният е някой, който вече е имал среща с душата в живота. Зигфрид е посветеният от германската древност, който преодолява нисшата природа, дракона, който се възнася и печели правото, като всеки посветен, да вижда света, в който хората ще влязат, когато преминат през портата на смъртта. Такива посветени винаги са били невидими за физическото око на хората; те винаги са носили мантия на невидимостта. За всеки е очевидно, че ако днес във всеки съвременен...

Ако посветен като Христос Исус се появи в някой град, той би останал съвсем скрит като такъв. Защото дори и да не беше затворен, това, което може да се възприеме само с духовното око, пак би се смятало за нещо съвсем необикновено. Това важи за всички посветени, включително за Зигфрид. Всеки, който се стреми към по-висше разбиране на „мъдростта“, трябва не само да победи дракона, но и да премине през различни опасности, за да достигне по-висше съзнание. Пламъците и огньовете около Валкирията са напълно реални. Преди човек да може да зърне висшия свят, неговата висша природа винаги е смесена с по-нисшата му природа; тя държи по-нисшата под контрол и пази това, което заплашва да излезе от по-нисшите, бурни страсти. Но когато висшата природа се издигне над нея, по-нисшата природа първоначално остава сама. Следователно, тези, които не са укрепили напълно характера си предварително, но които постигат ясновидски способности и желаят да се издигнат в духовния свят, често са подложени на трансформация към по-лошо. Тогава огънят на страстите лесно започва да гори. Образуването на пламъци произтича от по-висше съзнание и посветеният първо трябва да премине през това образуване на пламъци. Ето ви церемониите по посвещението на Зигфрид. Такива посветени са съществували в онези дни; те са били древни жречески фигури, които... Смелостта и мъдростта са се обединявали в себе си, царе и жреци едновременно. Това е бил идеалът за човека, живял в паметта на древните германци и стоящ пред душите им в самия момент, когато това стихотворение е възникнало като спомен. Това сега се е променило. Смелостта вече не е била предмет на посвещение, а мъдростта е била дарявана на светска класа; вместо на войнство, което

Докато по същото време е имало свещеническо рицарство, сега има свещенство, което не знае нищо за посвещенията.

Достигането на това висше съзнание от посветените жреци-мъдреци е изобразено във факта, че Зигфрид, който вече е бил сгоден за Валкирията Брюнхилда, изпива отварата на забравата, тоест самият той е поставен в свят, който не знае нищо за древните времена, и че придобива Брюнхилда за някой, който вече не е жрец-мъдрец, който е загубил един аспект, храбростта - този, с който се придобива висшата душа. Брюнхилда е трябвало да бъде придобита за някой, който вече не е древен потомък на боговете, тоест посветен.

Развитието на духовната култура е чудесно изразено в сагата за Зигфрид. Времената са отминали , когато смелостта и дълбоката мъдрост са били обединени в посветения. Съюзът с Валкирията вече не е обвързан с посвещението; те са, в известен смисъл, онези, които са отпаднали от древния свят и сега постигат безсмъртие чрез смелостта. Така връзката със стария свят на боговете е била загубена; останал е само чувственият живот, обвързан със златото. За такова време - това е било ясно за мистичната мисъл по онова време - висшето съзнание означава нещо опасно. За посветения, който е победил дракона, съществува възможността той да се съедини с висшето съзнание и да бъде изпълнен от него. Низшата природа не може да го подведе, тъй като той я е отхвърлил. Но за този, който все още трябва да премине през това и не е преодолял низшата природа, същата може да стане опасна. Това би трябвало да е било ясно за древните германци.

поставено пред очите ни . Защото съюзът с Валкирията е разрушителен, ако не е свързан с вътрешна достойнство. Той се превръща в покваряваща сила, когато действа самостоятелно. По този начин Брухилда действа самостоятелно, тъй като е трябвало да принадлежи на човека, който не е преминал посвещение, на когото е била несправедливо присвоена. Следователно, висшето съзнание трябва да има покваряващ ефект. С това обяснихме и какво в крайна сметка води до падението на Брухилда. Брухилда, висшето съзнание, произлизащо от старите богове, трябва да повлече самите стари богове в разруха. Потомството на боговете е било нейно равно. В древността е било правилно Валкириите да се спускат върху воините, защото сред тях е имало посветени, които чрез победоносен живот са спечелили правото на съюз с Брухилда. Това осъзнаване, дарът на старите богове, който първоначално са дали на посветените, впоследствие е достигнало и до онези, които не са били посветени, където е могло да има разрушителен, разтварящ ефект и след това непременно е трябвало да повлече надолу и самия стар свят на боговете: Рагнарок.

Не случайно , а от най-дълбока мъдрост, новото християнство се появява и в немската версия на „Песента за Нибелунгите“, където народът се спуска в двора на крал Ецел, за да посрещне съдбата си. Християнството сияе в стария свят. Светът произлиза от любовта. Помне се символично споменаване на стара любов, която е била заменена от законите, основани на злато. Златната епоха доведе до момента, в който висшето съзнание на Брухилда има разрушителен ефект. А моментът, в който старите богове се спускат, е...

изобразено космически във времето, където астралното зрение е отстъпило място на физическото зрение, което по този начин се превръща в отражение на космическия процес.

Любовта, а не властта, трябва да се въздигне отново като нов елемент. Митът дори загатва за това символично и в този факт то се проявява още по-интимно: Когато Зигфрид е трябвало да бъде предаден, жена му е отбелязала мястото, където може да бъде ранен, с кръст. Всеки посветен е духовно неуязвим за земната чувственост, дори ако тялото му е разкъсано от него на парчета. Душата е изживяла своя път към по-висш живот. Но има едно нещо, което посветеният все още не е успял да постигне. Зигфрид е останал уязвим в точката, където моралната закономерност, пречистена в божественото, трябва да пламне в любовта. Това пламване на самообожаваш се морал в любовта е същността на християнството. Това все още не е било част от посвещението на Зигфрид. След като здрачът на боговете е отминал, сред старите бойци се появява друг герой, който стои по-високо от Зигфрид, който е неуязвим в точката, където Зигфрид е бил все още уязвим. Кръстът, който Криемхилда може само да нарисува, Великият е носил на гърба си. — Виждате каква дълбока основа, каква духовна визия за живота се крие в тази древна легенда. Загадката на човечеството резонира в нея.

Всички знаете, че Рихард Вагнер не се е задоволил с образа на Зигфрид от „Песен за Нибелунгите“, а е черпил от скандинавската сага, дори и да е променил донякъде отделните мотиви и личности. Той представя Зигфрид като душа, претърпяла посвещение чрез убийството на дракона, като същество, което разбира езика на птиците, тоест такова, което не вижда и не чува единствено през портите на сетивния свят.

И в „Залезът на боговете“ той ни позволява да зърнем връзката, символизирана в Брунхилда като стария свят на боговете, който се гмурка в дълбините, от които след това се издига християнската любов, заела мястото на стария свят на боговете.

искам да твърдя, че Рихард Вагнер е имал тези мисли по абстрактен начин; но това не е задължително да е така при един художник. Хората говорят толкова небрежно за „несъзнателната“ работа на художника. Това не е добър термин. Докато хората мислят с абстрактни понятия, със сенчести идеи, художникът работи чрез творението. По-скоро е знак за суетата на учеността и интелекта да се етикетира този живот и дейност във въображението и творението като „несъзнателни“. Тук играе роля и нещо друго. Какво е изкуството с неговото творческо оформяне, с неговото осветяване на един висш свят? Дълбоко е важно, че обновяването на мита е довело и до обновяване на изкуството. Ако митът е просто символ за обикновения човек, той е духовна реалност за посветения, израз на преживяването на един висш духовен свят. Това е толкова пълно съзнание, че обикновеното, ясно ежедневно съзнание не може да го схване. Сянка отражение на това е останала в мита и ние откриваме нещо подобно, когато си представим посветен, който въвежда своите ученици в древните мистерии, били те гръцки, персийски, египетски или такива, разказани в една германска първобитна история. Ето го посветеният, който има силата да отвори очите на своите ученици за този висш свят. Те се взират в тази духовна сфера; пред тях се разкриват сцени от едно по-висше преживяване.

Взаимодействието, не между хора, а между богове, е било уловено в изкуството. По-късна епоха е запазила това разиграване на сцени, сякаш в пиеса на сенките. Изкуството е като сън или пиеса на сенките, спомен за минало ясновидство и пророчество за бъдещо ясновидство на цялото човечество.

велика епоха, когато последните отгласи от онази древна епоха бяха възродени в немския мит от Рихард Вагнер, за да преоткрие съюза между изкуството и съзерцанието. По този начин произведенията на изкуството на Рихард Вагнер притежават пророческо значение. Те са велико и изтъкнато образователно средство на нашето време; чрез звука на музиката и свръхчовешките събития, разгръщащи се пред очите ни, те ще обновят мита за човечеството и ще помогнат за пробуждането на силите на душата. И теософският или духовно-научният мироглед, който се стреми към това бъдеще на човечеството, може да разглежда това изкуство, преродено от мита, като истинска сестра . По този начин е възможно в известен смисъл да се постигне по-нататъшно задълбочаване на изкуството на Рихард Вагнер от духовната наука. Жизнеността на духовното проникване, към която се стреми духовната наука, трябва да замени просто абстрактната наука, която е завладяла древните саги и митове. Митът е представяне на дълбоки истини, на възвишени духовни преживявания и чрез пробуждане на съзнанието за тези духовни преживявания чрез духовно изследване, което е различен вид изследване от обикновеното изследване, то също така ще направи мита отново разбираем в неговите дълбини. Тогава легендите за зората на човечеството ще могат да оживеят отново в своята същност.

Хората са изразявали истината по безброй начини. Но само онези, които имат усет за ядрото и живия източник на истината, наистина разбират нейната форма. Търсенето на ядрото на тази истина е задача на хуманистичния мироглед и именно чрез тази нагласа, която съставлява същността на хуманитарните науки, най-доброто от миналото на интелектуалните съкровища на човечеството ще може да изплува на повърхността на съвременния образователен живот.

ПАРЦИВАЛ И ЛОЕНГРИН Берлин,

29 март 1906 г

Преди осем дни имах привилегията да говоря с вас за езотеричното ядро, духовното съдържание на онези велики саги, които изразяват немска, или дори централноевропейска, мисъл и чувство през първата третина на Средновековието, и чрез чието обновление *Рихард Вагнер* едновременно постига нещо пророческо за нашето изкуство. Днес ще се занимаем с различен тип саги, две саги, които също са били обновени от Рихард Вагнер и са били смислено възвърнати от изкуството в наше време. Днес ще обсъдим сагите за Парцивал и Лоенгрин. С тези две саги ние се докосваме до малко по-различна област от тази, която ни занимаваше преди осем дни. Бих искал накратко да характеризирам още веднъж какво всъщност се свързва със сагите за Зигфрид и Нибелунг и какво живее в тях. То изразява осъзнаването на централноевропейското население за древен духовен опит на техните предци, който е потънал в мрака на времето и е бил заменен в епохата, в която тези легенди са възникнали, или по-скоро вече е заменен от обикновеното ежедневно сетивно възприятие, древен духовен опит, който все още е живял като ехо, а именно като свят на богове или легенди.

Дали легендата за Нибелунгите и Зигфрид е ехо от древните езически времена с тяхната тайна...

Докато древните водачи на народа са проповядвали със своите възгледи за посвещението на народа, а ние сме открили в самия Зигфрид такъв велик посветен в стила на, да речем, древногерманската култура, ние откриваме в Лоенгрин и Парцифал личности от съвсем различен вид. С тях ние навлизаме в периода, в който християнството, един миоглед, напълно нов за Централна Европа, се е разпространило и е придобило влияние. Цялата същност на това нововъзникващо християнство и всичко, което следва като следствие от него, живее в тези две саги, сагите за Парцифал и Лоенгрин. Нека разгледаме как същността на средновековното европейско развитие първоначално се изразява в този свят на саги. Преди осем дни подчертахме, че сагите за Зигфрид и Нибелунг ни насочват към древна праистория, в която един вид естествена връзка на любов е обединявала отделните племена и популации. Има нещо като ехо от тази епоха в това, което *Таккус* предава, когато казва, че германците все още са почитали древен племенен бог, към когото са се възхищавали като на баща, обвързани от семейни връзки, които са се простирали до племенната общност. Любовта, която е изковала тези връзки, е била основана на кръв, на естествено родство. Всяко отделно племе е имало такова племенно божество, което от своя страна е имало своеобразен прародител. Тази естествена любов, следствие от кръвните връзки, виси като дъх над тези древни времена и именно споменът за тези древни времена и племенни общности, за тази древна любов, родена от кръв, намира израз в сагата за Нибелунгите.

Разбираме, че характерната черта е именно това, че тази „Песен за Нибелунгите“, този тип сага, е възникнала във време, когато племенната любов вече е отстъпила на заден план. Нещо друго е заело нейното място: жаждата за притежание, всичко, символизирано от злато, всичко, свързано с егоизма и вкоренено в него. Вече не е била решаваща старата любов, основана на кръвни връзки, а по-скоро нови взаимоотношения, основани на устава, договори и закони. Тази промяна е отразена именно в това, което продължава да живее в сагата за Нибелунгите.

Времето минаваше и други цели заменяха тези стари общности, които бяха изградени, да речем, върху злато, имущество и просто рицарска доблест, които се съобразяваха с материално богатство. Постепенно се появяваха други цели, други идеали. Те се появяват с християнството. Може би никъде най-съкровената същност на християнството не е била изразена толкова силно и величествено, както в легендите, с които постепенно се запознаваме и в които символично се разиграва ролята на християнството в Централна Европа: в легендата за Лоенгрин и легендата за Парцифал.

Каква беше жизнената сила на християнството? Абсолютното равенство на всички хора. Поне така се е възприемало християнството по онова време. Свобода, равенство по отношение на най-висшия идеал, който може да се представи за човечеството – това се е смятало за бижу, истинската мисия и цел на християнството. Предците на германските народи са се гордели с имената на своите предци, с името на племе или с фамилно име. Те са призовавали тези имена, когато са искали да утвърдят собствената си стойност в света. Те са се обръщали към закона, към титлите и към имената в...

Ерата, която замени племенната любов . Сега нито едното, нито другото не би трябвало да има значение; ценен е бил само отделният човек, който се е чувствал истински съществен в най-съкровената си същност. Човекът без титла, без име е бил християнският идеал. В него е казано нещо дълбоко. Това е изразено в легендите за Лоенгрин и Парсифал.

До каква степен това е изразено в тези две легенди? Ако вземем легендата за Парцифал, е достатъчно да разгледаме нейната структура, каквато е съществувала през Средновековието, каквато е съществувала в *произведението на Волфрам фон Ешенбах*. Става дума за млад човек, израстващ откъснат от всяка общност, откъснат от това, което е давало на хората ценност и значение в онази епоха. Майка му, Херцелоида, е преживяла от първа ръка, че страданието и болката могат да бъдат свързани със стария ред, който се е основавал на титли, почести и имена. В този стар ред съпругът ѝ е отведен на Ориента, където загива. Сега тя иска да отгледа сина си далеч от всичко, което властва. Той не бива да знае нищо за амбициите на светските рицари. Но един ден той вижда такива светски рицари. Тогава решава да тръгне сам и затова се впуска в своето пътешествие. Знаем, че това пътешествие го отвежда на две места, които трябва да считаме за особено важни за интелектуалния мироглед на Средновековието.

Първото място, което Парсифал посещава, е Кръглата маса на крал Артур; другото е замъкът на Светия Граал. Кои са тези две места? За средновековното въображение Кръглата маса на крал Артур представлява общност, от която произтича цялата интелектуална сила за това, което през Средновековието преди влиянието на християнството е било известно като светско рицарство.

като цяло, както всичко светско, е съществувало. Връщаме се в древни времена, към онези времена, за които успяхме да се позовем последния път в лекцията за „Песента за Нибелунгите“. Знаем, че германските народи, предците на германските и англосаксонските народи в Европа, са заемали територия, която в праисторически времена е била обитавана от други племена, от келтите. Келтите: Малко се знае исторически за тях; историята ни разказва малко за онези далечни минали времена на Европа, в които този забележителен народ е имал голямо влияние, който след това е бил изтласкан на запад от настъпващите германски племена, но е бил и изтласкан обратно там като народ. Като народ келтите са били изтласкани назад. Тяхното влияние е останало. В Европа съществува духовен остатък от този древен келтски период. Именно от този келтски период, в който хората все още ясновидски са възприемали духовните сфери, са останали представите за духовния свят.

Сред келтите, където древното ясновидство е било широко разпространено, е имало особено, непосредствено осъзнаване , че човек може да има преживявания в божествено-духовния свят. Разказите и драматичните действия са по същество ехо от инструкциите, които посветените келтски жреци са давали на своите ученици и чрез учениците – на целия народ. Тук се връщаме към онези първични времена на Европа, когато на европейска земя е имало истински посветени, посветени на древното келтско езичество.

Това, което ви разказах за посвещението на Зигфрид, Вотан и т.н., се връща към древните посвещения или освещавания от древните келтски жреци. Тези древни келтски жреци

Те по същество са били същите по дух като мъдрите владетели на древен Египет, Халдея или Персия, водени от жреци. Те са упражнявали власт там. Всичко, което се е случвало в светския свят, всичко, което е касало външната организация, е било правено според диктата на мъдрите владетели. Нямащо нищо в държавата, нищо в общността, което да не е било подчинено на мъдростта на тези древни учени на Европа.

Крал Артур, за когото се твърди, че се е оттеглил в Уелс със своята Кръгла маса, където е живял и царувал, е бил не друг, а ученият учител на тези мъдреци, които са формирали интелектуален център, един вид интелектуална монархия. Този интелектуален център е бил възприеман, бих казал, като „първичен учен“. с избраната си група, обикновено посочвана като дванадесет, наистина е бил там. Това има своите основателни причини. Казват, че крал Артур в Уелс е бил не друг, а наследник на водещия учен от древните келтски жреци. И с това ние стигаме директно до осъзнаването, че в древна Европа е съществувало това, което ние в духовните изследвания наричаме Велика Ложа.

Нека сега изясним концепцията за Велика Ложа. Знаете, нали? И тъй като толкова често обсъждаме духовни въпроси тук, предполагам, че мога да говоря и за по-интимни неща. Знаете, че ние сме доста сериозни по отношение на еволюцията и че еволюцията съществува в човечеството, че човечеството ще продължи да се издига все по-високо и по-високо, че всеки индивид ще се изкачва по пътя на познанието до онези етапи, където самият той ще зърне духовните светове, където това, което е в основата на света като негова изначална основа, ще му бъде разкрито. Така че, когато говорим за възможността за еволюция...

Говорейки за човечеството, не е неразумно да се признае, че в рамките на човечеството вече има високо еволюирали индивиди, които са надминали останалата част от населението и които чрез живот на отричане са извървели пътищата на знанието и мъдростта, така че да могат да бъдат лидери на човечеството днес. Днес, когато всичко е изравнено, когато нищо не се признава, когато хората говорят за развитие, но отказват да вярват в него, това се пренебрегва. Но във времена, когато нещо се е знаело за него, хората действително са говорили за съществуващото развитие.

Според един естествен закон, ние откриваме дванадесет различни сили на духа. Казах за *Гьоте*, че самият той говори за такова тайно братство, което нарича Розенкройцери. За такава Велика Бяла Ложа се е говорило през Средновековието. От тази ложа са произлизали нишките, които са държали живота заедно и са го контролирали. А този, който е ръководил всичко това, е бил разпознат като крал Артур, който е живял скрит в Уелс. Около него са били неговите рицари, които, макар и вече да не са съвсем на същото ниво като жреците от древните келтски времена, за които епохата на любовта се е превърнала в епоха на егоизма, където земите са били завладявани с меч в ръка, все още са били под ръководството на Бялата Ложа.

Разбира се, възниква въпросът: Ако такива ложи съществуват – дори днес – защо не се разкриват? Често съм казвал, че това не зависи единствено от това някой да се разкрие, но и от това да бъде разпознаваем. Дори Исус вероятно не би бил разпознаваем днес. Трудно е да се разпознае мъдрец в собственото време. Това включва точно това, което теософските или духовно-научните подходи...

Той иска да върне движението в човечеството. Ако това набере скорост, тогава отново ще разбираме нещо като Кръглата маса на крал Артур, ръководещата бяла лежа.

Това беше едното нещо: Артур. Другото е: Замъкът на Светия Граал. Можем да го засегнем само ограничено. Казват, че Светият Граал е чашата, в която Христос Исус някога е участвал в Тайната вечеря, виното, с учениците си, и с която по-късно е била събрана кръвта му. След това копието, с което е била прободена ребрата на Исус, също е било донесено в Европа. Чашата на Граала се намира на Монтсалвач, където е построен свещен замък. Светият Граал има силата да дарява вечна младост, самата сила на вечния живот, на онези, които са запознати с неговите чудеса, които живеят под слънцето на неговата благодат.

Отново има дванадесет, но вече християнски, духовни рицари. Древните рицари тамплиери пазят Светия Граал и силата, която черпят от тази стража, използват, за да разпространяват духовното рицарство на сърцето, на вътрешния живот, в цяла Европа. Така бялата лежа на светското рицарство, която е преместена в Уелс, е противопоставена на духовното рицарство в замъка на Светия Граал, разположен на испанската планина Монсалвач.

Каква е била задачата на рицарите, които са били в замъка на Светия Граал? Не е било да извършват завоевания, да придобиват външни владения или да присвояват земи; тяхната задача е била да завладеят душата. Когато ни се разказва за съкровището на Нибелунгите, златото като символ на притежание, като крайна цел на Нибелунгите, тогава Светият Граал е одухотвореното съкровище на Нибелунгите, съкровището на душата. Каква е силата, която произтича от Светия Граал?

Каква е истинската цел на Граала? Какви са дейностите на тези дванадесет рицари, обединени в неговия замък? Както често се подчертава в теософските светогледи, искра на божественост живее във всяко човешко същество. Мистиците от Средновековието развиват своите велики идеи през същия период, в който възникват тези легенди. Те говорят за човека като за четиричленно същество. Първо, има външният, физически човек, който живее тук, в този свят, който се стреми към притежания, който преследва злато в този свят. Вторият е духовният човек, който страда и се радва, който има импулси, желания и чувства, които трябва постепенно да бъдат усъвършенствани. Третият човек е още по-вътрешен. Той е духовен човек, човекът, който постепенно получава достъп до духовното царство. Най-вътрешният човек е божественият човек. Това е този, който днес - и това се усещаше особено през Средновековието - съществува само в най-ранните си етапи. Започването на древното езичество е имало за цел да развие все повече и повече тази способност за божествено вдъхновение, за да издигне човечеството до по-висши светове. Сега това се преследва по нов начин в християнския свят. Християнското посвещение също е интернализирано.

Може би си спомняте от предишни лекции как са се провеждали церемониите по посвещение в древността, как хората е трябвало да преминат през процедури, които са издигали вътрешната им душа от физическото тяло, за да бъдат пренесени във висшия свят и да могат да станат свидетели на неговите качества от първа ръка. Това е включвало външна процедура, която е трябвало да се завърши. Християнството обаче е имало за цел да предложи посвещение, което се е случвало само в най-дълбоките кътчета на душата, в нейното забулено святилище. Там човек е трябвало да търси Бога, който...

Този, който донесе спасение на християнския свят чрез проливането на кръвта си; този Бог трябва да бъде намерен от всеки човек в собствената му душа. Всъщност всеки човек трябва да може да постигне това, което *Ангелус Силезий по-късно описва като...* Великият християнски мистик изразил това с думите: „Когато се издигнеш над себе си и позволиш на Бог да поеме контрола, възнесението ще се случи във твой дух.“ Това възходящо развитие на онова, което е присъщо на човечеството като вътрешна искра на живота – това била задачата на Рицарите на Светия Граал. Светият Граал не бил нищо друго освен най-дълбокото ядро на човешката природа и бил единно цяло, защото вътрешната човешка природа е единна, защото животът, прекаран в търсене на мъдрост, събужда надеждата, че човек може да разбере какво се има предвид под великото единство, под великата божествена искра. Те били там като братя на Светия Граал. Парсифал искал да намери пътя към Светия Граал. Легендата ни разказва, че когато стигнал до Светия Граал, намерил тогавашния цар Амфортас да кърви. Казали му да не задава твърде много въпроси и със сигурност не нищо невярно. Затова той не попитал за раните на царя, нито за значението на Граала. Поради тази причина бил изгонен. Той трябвало да попита за свойствата на Светия Граал и раните на царя. Това е едно от преживяванията, които човек трябва да има в божествения живот, за което трябва да се пита. Трябва да има копнеж за него. *Ето* го, Светият Граал; може да бъде намерен, ще бъде даден на всеки, но не ни се натрапва. Той не идва при нас; трябва да усетим в душите си копнежа за този Свети Граал, вътрешното светилище, божествената искра на живота в човешката душа. Трябва да имаме копнежа да се питаме за него. Има ли човекът...

Когато душата се е възнесла към Бога, тогава Бог слиза към нея. Това е мистерията на самия Граал: слизането на Бога, който слиза, когато човечеството еволюира към божественото. Това е изобразено във връзка с кръщението на Исус от Йоан: гълъб се спусна и кацна на главата му, а глас от небето каза: „Това е Моят възлюбен Син, в когото е Моето благоволение.“ Светият Граал е символично представен под формата на гълъб.

Парсивал все още не беше готов по време на първото си посещение в Замъка на Граала да изтърпи това, което току-що описахме. Когато се почувства изгонен, в душата му влезе нещо, което трябва да влезе във всяка душа, ако иска наистина да узрее до най-висшите етапи на познанието. Съмнение, неверие и вътрешен мрак навлязоха в душата на Парсивал. Разбира се, всеки, който желае да се издигне до знанието, първо трябва да премине през суровата школа на съмнението. Само когато човек се е усъмнил и е изтърпял мъките и всичко, което съмнението може да донесе, само когато е преминал през това, той е придобил онази вътрешна увереност, че знанието никога повече няма да бъде загубено. Съмнението е зъл брат, но пречистващ, очистващ брат. Парсивал сега преминава през тези съмнения и се бори за познание, което се състои от нещо различно от това, което обикновено се нарича интелектуално или рационално познание. Това прозрение, което Рихард Вагнер изрази с великолепно точност, може би не е изцяло философски или психологически правилно, но по същество, като нарича Парсивал „чист глупак“, който става мъдър чрез състрадание.

И така, стигаме до описанието на пътя, който човек трябва да извърви, за да се издигне до по-високите нива на знание. Знаете, че това е пътят на ученичеството и че се разграничават три етапа. Когато някой е придобил качествата, които съставляват подготвителния път, когато се е пречистил от неконтролирани идеи и води чист живот, тогава той става готов за чела, тогава той става готов да приеме гуруто, духовния водач. Първият етап от повисшия път на знанието се състои в това да се научим да разбираме как да се държим напълно обективно към света, да практикуваме любов без най-малката следа от предразсъдъци отвътре. Не е ли вярно, че защо хората обичат в обикновения живот? Ами защото имат кръвна връзка, защото са свързани дълго време чрез някаква връзка. Това е вярно. Но който иска да върви по пътя на знанието, трябва да проникне до различен вид любов. Нищо, което ме свързва с човек по специален начин, не може да му даде предимство в моята любов. Мога само да попитам за това, което е извън мен. Има ли човекът, който е мой брат или зет, някакво предимство? Не! Това не говори нищо против родството; отнася се само до чертите на характера на човека. Дори ако той е напълно непознат за нас, ако признаем, че е достоен за нашата любов, тогава го обичаме, сякаш е някой, който е свързан с нас от дълго време. Такъв човек стои на първото ниво на чела. Наричаме го бездомник, защото е загубил, в идеалния смисъл, това, което се нарича дом. Това се има предвид и с поговорката, която срещате в християнството: „Който не остави жена си и детето си, майка си и брат си заради Мен, не може да бъде Мой ученик.“ Същото се има предвид и с тази поговорка.

И така християнството се възприемало в Централна Европа. Никое име и никаква титла не трябва да дават право на преференциално отношение. Човек, в най-съкровената си ценност и стойност, трябва да бъде основата за любов у някой, който се издига по пътя на знанието.

Когато човек е изкачил първите стъпала по пътя на просветлението, започват трудните моменти на съмнение. С опознаването на света все повече и повече и потапянето си все повече в любовта, ние опознаваме и тъмната и зла страна на света. Това са трудните дни на посветения. Посветеният постепенно се бори нагоре. Тогава се пробужда онази вътрешна светлина, която подобно на вътрешно слънце осветява духовните неща и същества около тях. Виждаме обектите около нас с очите си, защото светлината ги огрява. Всъщност виждаме само лъчите, които се отразяват обратно към нас от обектите. Не виждаме духовни неща, защото никаква духовна светлина не ги огрява. Но който е достигнал точката, в която така наречената светлина Кундалини го огрява, стои на втората стъпка от пътя на просветлението. Третата стъпка се достига от този, който е постигнал способността да възприема себе си без предпочитания, който не се смята за по-висш от другите хора, който намира своето висше аз в любовта към всички същества. За онези, които вече не възлагат надеждата си на собственото си егоистично „аз“, а чуват и възприемат истинската природа на съществата, ние казваме, че са достигнали третия етап от пътя на познанието. В нашите езотерични учения ги наричаме лебед и това е израз, разпространен по целия свят, където и да се провеждат духовни изследвания.

И какво постига тази степен? Тя причинява отлив .

Отвъд всички същества. Там ние вече не сме отделени от света, сякаш с кожа. Чуждата скръб е нашата болка, чуждата радост е нашата радост; ние живеем и се движим в съществуването. Цялата земя ни принадлежи. Чувстваме себе си във всичко. Тогава човек вече не знае, че гледа обектите отвън; тогава е сякаш е вътре в тях, сякаш е проникнал в тях чрез любов и по този начин ги познава. Чрез състраданието, чрез чувството за единство, всяко знание е възникнало.

тази мъдрост от един отшелник, Тревризент . Фактът, че той е отшелник, затворник, е показателен. Той е човек, който е отделен от останалата част от човечеството, който наистина е изоставил всичко зад гърба си: баща, майка, брат, сестра и е станал ученик на този, който не познава такива разграничения. Там Парсивал е наставляван във висшите добродетели и там е готов да влезе в замъка на Светия Граал и да попита какви са чудесата на Светия Граал. Той е приет, освобождава ранения Амфортас и самият той става Цар на Граала. Това е вътрешен, човешки път, пътят, който езотеричната наука предписва по целия свят, преведена на християнски език, път, по който е изобразен Парсивал. Лоенгрин принадлежи към кръга на Граала. Той е син на Парсивал. Докато Парсивал изобразява възхода на човечеството към висшето аз, Лоенгрин изобразява историческа и социална мисия от средата на Средновековието. Средновековното народно съзнание е било ръководено от посветени, а не сляпо, както си представят учените. Това народно съзнание обхваща важна епоха в средата на Средновековието. Какво се случва тогава? Накратко: случва се значимо историческо събитие, което...

, която се заражда, е в началото. Старата феодална епоха претърпява мощна революция. Докато преди това става дума единствено за собственост върху земята и селското население, сега виждаме отделни градове да изникват навсякъде в Германия, Франция, Белгия и дори чак до Русия. Градовете са основани; скок напред в човешкото развитие е очевиден. Какво се е случило по време на това средновековно градско основаване? Хората са били откъснати от общностите, към които преди са принадлежали. Всеки, който се е чувствал потиснат, е отивал в града. Там те са били сами на себе си. Там те са стрували само това, което са могли да произведат. Това, което е било установено в средата на Средновековието, когато сега се е зараждала буржоазията. Този мощен катаклизъм е изразен в легендата за Лоенгрин.

Точно както Парцифал ни показва как човечеството намира висш Аз в себе си, как се посвещава на поклонението към този висш Аз, Лоенгрин ни показва как средновековните хора преминават през знаменателна епоха от човешкото развитие: освобождението на човечеството, излизането на индивида от старите му ограничения. Ако искаме да разберем връзката между това историческо събитие и легендата за Лоенгрин, трябва да знаем, че във всеки мистицизъм този етап е символизиран от женска фигура. Ето защо Гьоте, в края на втората част на своя „Фауст“, говори за Вечната Женственост, която ни дърпа нагоре. Това не бива да се тълкува тривиално. Всъщност то се отнася до човешката душа, която дърпа човечеството нагоре. Обикновено душата е изобразена като женска, а това, което обгражда човечеството отвън, като мъжко. Стремещата се душа винаги е изобразена като женска.

В езотеричните учения се разбира, че великите водачи на човечеството, посветените, са тези, които непрекъснато го развиват. Лоенгрин е пратеникът на Светия Граал. Средновековното съзнание го изобразява като великия посветен водач, който в средата на Средновековието издига човечеството. Той е носител на градската култура, този, който вдъхновява буржоазията в нейното възникване. Това е същността на индивидуалността на Лоенгрин. А Елза от Брабант не е нищо друго освен символ на средновековната национална душа, която под влиянието на Лоенгрин е предопределена да се издигне на следващ етап от своето развитие. Този напредък в човешката история е изобразен красиво и силно в легендата.

Видяхме, че ученикът, посветен в трета степен, се нарича лебед. Учителят, който е дълбоко посветен, се издига по-високо; той се издига в отвъдния свят, в сферите, до които човешкото съзнание не може да достигне. Той знае всичко, което говори чрез човечеството, единствено в себе си. Не може да бъде попитан: Откъде идваш? Как се казваш? Лебедът е този, който го довежда от още по-висши сфери. Следователно Лоенгрин е доведен в ерата на градовете от лебеда. Помислете за напредъка, постигнат в Древна Гърция. Боговете в Гърция не са нищо друго освен обожествени посветени. Вземете Зевс, който се съединява със Семела; от този съюз се ражда Дионис. От това произтича гръцката култура. Всички големи постижения на човечеството са представени по този начин. Елза не бива да пита за името и произхода на този, който я ръководи и става неин съпруг. Така е с всички велики учители; те преминават през човечеството неразпознати и незабелязани. Ако я попитате, тя би...

Те прогонват това от човечеството. Необходимо е да защитят светилището от нечестиви погледи и въпроси. Същото е, ако природата на такъв посветен бъде доближена до човешкото разбиране. В такъв момент такова същество също би изчезнало, както направи Лоенгрин. А това, че освобождението на средновековната буржоазия е станало под влиянието на християнството, е само по себе си представено от факта, че Лоенгрин е наречен за нас син на Парсифал.

Така ние надникваме в легендите на Средновековието и виждаме как реалностите на духовния живот са красиво изразени в тези две истории. Мисията на християнството за средновековната култура се превръща в мисия за освобождаване на човечеството от земното човешко тяло. Тази мисия е изобразена в двете легенди. Тя е оказала особено влияние върху Рихард Вагнер. Той винаги се е стремил да я изобрази: чиста любов, която прави човечеството ясновидско. Още през 1856 г. той започва драма, наречена „Победителите“: Ананда, млад брамин, е обичан от момиче от Чандала. Ананда обаче е отделен от любовта на момичето от Чандала от кастовата система. Забранено му е да преследва любовта ѝ. Той триумфира над собствената си природа, като става ученик на Буда. В последователите на Буда той намира победа, там той отново намира себе си, там той преодолява човешките наклонности и на момичето от Чандала се казва, че в предишен живот е била момиче от Брамин и е отхвърлила любовта на младеж от Чандала. След това тя също става победителка и се обединява по дух с Ананда, младежа от Брамин. По-късно Вагнер искал да промени характера на Исус от

Назарет да бъде използван драматично. Той е имал предвид цялата вътрешна същност на християнството и доктрината за свободния човек, който не е обвързан с титли или каквото и да било друго. Светият Граал се търси единствено в човешката душа. През 1857 г., в Разпети петък – както разказва Вагнер – той стои пред чуден природен пейзаж в Цюрих. За миг нещо се лее към него от света, изразявайки в него цялото чувство, което е пропита с рицарството и християнското рицарство. Той си казва, сякаш от вътрешно вдъхновение: В деня, в който Христос Исус умря, никое човешко същество не трябва да носи оръжие. Тогава го осени пълното величие на фигурата на Парцифал, който е постигнал знание чрез потапяне в човечеството и всички същества. Сега той възобновява недовършената си пиеса „Победителите“ в християнско-модерен стил. В „Парсивал“ той изобразява този, който напуска родината си, който не знае нищо за имена и титли, нищо за връзки, нищо за баща и майка, който среща, от една страна, омагьосания замък Клингсор и магьосницата Кундри и който в мига, в който Кундри се появява пред него, изпитва пълното значение на земния чувствен живот и какво означава чувственият живот, когато човек го опознае единствено чрез желания; и, от друга страна, в самия момент, в който целувката на Кундри се приближава, му става ясно, че тази чувственост, в най-истинския ѝ смисъл, се проявява в човек само когато е свободен от желание. Рихард Вагнер представя величествено и красиво тази свободна от желания чувственост, каквато се постига чрез вътрешната сила на духа, духа на Парсивал, който той нарича християнски дух. Така той я изобразява каквато се постига, от една страна, чрез светеца.

Граалът, а от другата страна, вълшебният замък . Така, от една страна, чрез тяхното завладяване, от друга, чрез тяхното умъртвяване. Това са двата пътя, използвани за възход към духа. Някои умъртвяват чувственото, практикуват аскетизъм, умъртвяват органите си, за да не се поддадат на слабост. Други остават хора; те не се стремят да се възнесат до висше знание чрез това, а по-скоро като развиват висшето в себе си до още по-голяма сила. Това е пътят, който Парцифал е разпознал като правилния. Да станем по-силни, колкото и свирепи да ни приближават изкушенията – това е. И сега е време да бъдем приети в Граала. Сега той пита по правилния начин и е посветен в мистериите на Светия Граал; той е готов да стане сам Цар на Светия Граал.

Вагнер се стреми да разкрие Светия Граал. В продължение на години той се е занимавал с изследвания, не научни, а изпълнен с артистични и пророчески дарби. Той е провеждал тези изследвания, като се е придържал по същество към духа на средновековните легенди, така че в неговото творчество ръководството на Средновековието, породено от посветен, е истински изразено. Старият ред е представен от Ортруд, новият ред - от разрастващото се съзнание на хората, които копнеят да се освободят. Това съзнание, въведено по напълно подходящ начин от Лебедите, учениците от трета степен, е символизирано от Елза Брабантска и Лоенгрин. По този начин Вагнер уместно разкрива величието, присъщо на това. Вагнер се е занимавал с истинско обновление на изкуството. Той е този, който е искал да направи изкуството отново нещо близко до религията, който е искал да въплъти в своите произведения на изкуството настроения, които да водят хората обратно към божественото.

чрез който искаше да превърне творците в религиозни водачи. Вагнер се нуждаеше от теми, които надхвърлят обикновения живот. Той също така искаше да представи духа на християнството, духа на любовта, на човечеството по артистичен начин. Той чувстваше дълбоко и сериозно как в днешно време духът на любовта е бил заменен от духа на егоизма, от духа на материалните притежания. Това, което се беше развило като социален ред и което той следваше толкова интензивно и радикално, той описваше като стремеж към злато, като епоха, която трябва да бъде заменена от истинския християнски дух на любовта. В своите музикални драми той искаше да използва средствата на свръхчовешкото и божественото, което живее в човечеството, за да създаде нещо като приток на любов в свят, управляван от злато. Затова той се обръщаше и към великите легенди на Средновековието, когато разглеждаше тези въпроси. Това беше, което живееше в Рихард Вагнер.

От това можете да видите как теософията, или духовната наука, с разбирането си за митовете, трябва да се доближава до изкуството на Вагнер. За теософа е особено ясно, че в легендите не виждаме нищо друго освен образи и изрази на велики истини. Чрез тези легенди на древните народи са били давани образи за развитието на външния живот и душата. Легендата за Лоенгрин изяснява нещо, за да може човечеството да знае какво се случва с него, когато достигне определени етапи. Истината се провъзгласява на народите по начин, който те могат да разберат. Имало е и все още има племена и народи, които могат да разберат велики истини само под формата на легенди. Днес вече не говорим с преносни термини. Духовната наука съдържа същите истини, които са били представяни на древните народи в грандиозни легенди —

са били изведени наяве и които Вагнер се стреми да обнови. Духовната наука говори по различен начин, но това, което тя иска да влее в света като дух, е същото. И така, ние чувстваме, че не само това, което казва *Шопенхауер*, е вярно, че великите умове се разбират през вековете, че Платон и Спиноза, Буда и Гьоте, Джордано Бруно и Сократ, Хермес и Питагор се разбират, говорят си, са в духовен обмен през вековете. Не само това е вярно, не само избрани индивиди се разбират, но и това, което живее като истина в духа на народа. Това резонира заедно в голям исторически акорд и ние го усещаме, когато днес си изясняваме какво живее в легендите и митовете, когато му позволяваме да се издигне отново за висшата душа на настоящето. *Една* истина живее във всички времена и се изразява в най-разнообразни форми. Ако се задълбочим в тези истини, ще разберем как народите и времената говорят в тези индивидуални форми и ще чуем ехото на това как в най-разнообразни тонове *единствената* истина се разкрива на всички народи, на всички човешки същества.

ВЕЛИКДЕН

Берлин, 12 април 1906 г.

Гьоте изразявал по най-разнообразни начини едно много специфично чувство, което често изпитвал. Той казвал: „Когато обмислям противоречивостта на човешките страсти, чувства и действия, наистина чувствам желанието да се обърна към всемогъщата природа и да черпя сила от нейната последователност и съгласуваност.“ В основата на това, което човечеството е изразявало от древни времена чрез институцията на празниците, е стремежът да се погледне от хаотичния живот на човешките страсти, импулси и действия към великите, последователни, единни факти на природата. Подходящо е, предвид тези велики факти на природата, големите празници да са свързани със значими природни явления. Един такъв празник, свързан с природни явления, е Великден, който за днешния християнин е възкресението на неговия Изкупител, празнувано от древни времена като пробуждането на нещо наистина специално за човечеството. Обръщаме се към древен Египет с неговия култ към Озирис-Изида-Хор, който изразява непрекъснатото подмладяване на вечно безсмъртната природа; обръщаме се към Гърция и откриваме там празник в чест на *Дионис*, пролетен празник, който по някакъв начин е свързан с пробуждането на природата през пролетта. В Индия има празник на Вишну през пролетта. За брахманизма божественото е разделено на три аспекта: Брахма, Вишну и...

и Шива. Брахма, заедно с Редит, е наричан великият архитект на света, който носи ред и хармония в света. Вишну е описан като вид изкупител, освободител, будител на спящия живот, а Шива е този, който благославя и издига спящия живот, събуден от Вишну, до най-високите висоти, до които може да бъде издигнат. На Вишну е бил посветен един вид фестивален сезон. Казвало се е, че той е заспал по времето на годината, когато празнуваме Коледа, и се е събудил по време на Великден. Тези, които се наричат негови слуги, празнуват целия този период по значим начин: те се въздържат от определени храни, напитки и месо. По този начин те се подготвят да разберат какво се случва, когато възкресението, пробуждането на цялата природа, се празнува на фестивала Вишну. Коледа също е значително свързана с големи природни явления: силата на слънцето постепенно отслабва, дните стават все по-къси и от Коледа нататък слънцето отново излъчва по-голяма топлина, което прави Коледа фестивал на прероденото слънце. Християните имали подобно разбиране за фестивала на зимното слънцестоене. Когато християнството през VI и VII век се стремяло да го свърже с древни, свещени събития, раждането на Христос Исус било поставено в деня, в който слънцето отново изгряло на небето. По този начин духовното значение на Спасителя на света било свързано с физическото слънце и пробуждането и прераждането на живота.

През пролетта Великденският празник, както всички подобни празници, е свързан с определено слънчево събитие, което се изразява и във външни обичаи. През първия век на християнството символът

Символът на християнството е представен от кръста, в чието подножие е агне. Агнето и овенът означават едно и също нещо. През пролетта, по времето, когато християнството се е подготвяло, слънцето се е появявало в съзвездията Овен или Агнецът. Слънцето си проправя път през съзвездията на зодиака, като се измества малко всяка година. Приблизително шестстотин до седемстотин години преди Христос Исус слънцето се е преместило в това съзвездие. Две хиляди и петстотин години по-късно слънцето се е преместило по-нататък по това съзвездие; преди това е било в съзвездията Телец. По това време хората са празнували това, което са смятали за значимо във връзка с развитието на човечеството чрез бика, защото тогава слънцето е било в съзвездията Телец. Когато слънцето е влизало в съзвездията Овен или Агнецът, овенът също се е появявал в легендите и митовете на народите като нещо значимо. Язон е донесъл кожата на овен от Колхида. Самият Христос Исус се нарича Божият Агнец и в ранните дни на християнството е бил символично изобразяван като Агнецът в подножието на кръста. По този начин Великден може да се свърже със съзвездията Овен или Агнето и следователно този празник може да се счита за празник на възкресението на Изкупителя, защото Изкупителят възкресява всичко, след като е умряло през зимните месеци.

Само това не прави Коледа и Великден толкова ясно разграничени, защото слънцето възвръща силата си след собствения си празник на възкресението, Коледа. Нещо друго трябва да се изрази във Великден. В най-дълбокия си смисъл Великден винаги ще се възприема като празник на най-голямата човешка мистерия, не просто като вид празник на природата, свързан със слънцето, а е нещо повече.

По-точно: за него се загатва в християнското значение на възкресението след смъртта. А в пробуждането на Вишну има още по-силно позоваване на пробуждането след смъртта. Пробуждането на Вишну съвпада с времето, когато слънцето започва отново да изгрява през зимата, а Великден е продължение на изгряващата слънчева енергия, която се издига от Коледа насам. Трябва да се задълбочим в мистериите на човешката природа, ако искаме да разберем какви чувства са изпитвали посветените, когато са се опитвали да изразят това през Великден.

Човешките същества ни се явяват като двойствено същество, обединяващо духовна и умствена същност от една страна с физическа същност от друга. Физическата същност е сливане на всички други природни явления, които обграждат човечеството: всички те изглеждат като красив екстракт от човешката природа, в който сякаш са се слели. *Парацелз* многозначително представя човечеството като сливане на това, което е разпространено в света: природата ни се явява като букви, а човечеството образува думата, съставена от тези букви. — В неговата структура се крие най-голямата мъдрост; то е физически храм на душата. Всички закони, които можем да наблюдаваме в мъртвия камък, в живото растение, в живото, изпълнено с удоволствие и болка, са съчетани в човечеството ; там те са мъдро слети в единство . Когато разгледаме чудната структура на човешкия мозък с неговите безброй клетки, които работят заедно по такъв начин, че да позволят всичко, което може да бъде изразено — всичко, което е човешка мисъл и чувство, всичко, което по някакъв начин прониква в човешката душа — ние разпознаваме всеобхватната мъдрост в дизайна на неговото физическо тяло.

Тяло. В цялата среда, когато погледнем навън, разпознаваме кристализирана мъдрост. И когато проникнем във всички закони на средата със знанията си и след това погледнем назад към човечеството, виждаме цялата природа, концентрирана в нея, виждаме я като микрокосмос в макрокосмоса. В този смисъл *Шилер* казва на Гьоте: „Ти събираш цялата природа заедно, за да осветлиш индивида; в съвкупността от нейните проявления търсиш обяснителната основа за индивида. От най-простата организация се изкачваш, стъпка по стъпка, към по-сложните, за да изградиш накрая генетично най-сложната от всички, човечеството, от материалите на цялата структура на природата.“

Чрез чудната структура на човешкото тяло, човешката душа е способна да насочва погледа си към околната среда. Чрез сетивата, духовният човек наблюдава света и постепенно се стреми да проумее мъдростта, която е в основата му.

Нека разгледаме едно все още съвсем неразвито човешко същество от тази гледна точка: тялото му е най-рационалното нещо, което можем да си представим; целият божествен разум е съсредоточен в тази единствена човешка форма. И все пак в него обитава една доста детска душа, едва способна да развие първите мисли, необходими за разбиране на онази мистериозна сила, която царува в сърцето, мозъка и кръвта. Много бавно човешката душа се развива, постепенно разбирайки какво е действало върху човешкото тяло. Това обаче носи белега на едно дълго минало. Човечеството стои там като *короната* на цялото творение. Трябваше да минат еони, преди мъдростта на световите да се съсредоточи в това човешко тяло.

Но само в душата на неразвития човек започва да расте световната мъдрост. Там тя едва ли мечтае за великата мисъл на Универсалния Дух, създал човечеството. Но това, което сега спи в човечеството – духовната и умствената сфера – ще бъде схванато от човечеството в бъдеще. Универсалната Мисъл е работила през безброй цикли на годината, тя е била творческа по природа, като в крайна сметка е образувала короната на цялото това творение: човешкото тяло. В това човешко тяло сега дреме световната мъдрост, за да се разпознае в човешката душа, да развие око в човечеството, да се разбере. Световна мъдрост отвън, световна мъдрост вътре, творейки в настоящето, както и в миналото, творейки в бъдещето, чиято възвишеност можем само да зърнем. Най-дълбоките човешки емоции се разпалват, когато съзерцаваме миналото и бъдещето по този начин.

Когато душата започне да схваща чудото, изградено от световната мъдрост, когато достигне замислена яснота, светло сърдечно познание, тогава слънцето може да ѝ се яви като най-славния символ, изразяващ това вътрешно пробуждане, което отваря достъпа на душата до външния свят през портите на сетивата. Човешките същества получават светлина, защото слънцето осветява нещата. Това, което хората виждат във външния свят, е отразена слънчева светлина. Слънцето събужда в душата силата да възприема външния свят. Пробуждащата се слънчева душа в човешкото същество, която започва да разпознава космическата мисъл в сезоните, вижда своя освободител в изгряващото слънце.

Когато слънцето отново започне да изгрява, когато дните се удължат отново, душата поглежда към слънцето и казва: На теб дължа възможността , в обкръжението ми -

Дарът да видиш как се разгръща космическата мисъл, мисълта, която спи в мен и във всички останали . - И сега човекът поглежда назад към предишното си съществуване, към това, което предшества колебливото схващане на космическата мисъл. Човекът е, в края на краищата, много, много по-стар от сетивата си. Духовното изследване ни води до онзи момент във времето, когато сетивата на човека едва са започвали да се оформят. Стигаме до момента, когато сетивата все още не са били портите, през които душата е могла да възприема заобикалящата я среда. *Шопенхауер* е усетил това и е характеризирал повратната точка, когато човекът достига сетивно възприятие на света. Това е, което той има предвид, когато казва: Този видим свят е възникнал едва когато е имало око, което да го види. - Слънцето е образувало окото, светлината е образувала светлината. Преди да съществува такова външно виждане, човекът е имал вътрешно виждане. В най-ранните етапи на човешката еволюция не външен обект е стимулирал човешкото възприятие; по-скоро идеите са възниквали отвътре: древното възприятие е било възприятие в астрална светлина. Хората по това време са притежавали тъпо, смътно ясновидство.

В германския пантеон хората също възприемали боговете чрез смътно, сумрачно, астрално зрение и от това извличали своите представи за боговете. Това смътно ясновидство се спускало в тъмнината и постепенно изчезвало напълно. То било угасено от мощната светлина на физическото слънце, което се появявало на небето и правело физическия свят видим за сетивата. Така астралното зрение на човечеството отслабвало. Когато човечеството погледне към бъдещето, става ясно, че това астрално зрение трябва да се завърне на по-висш план: това, което сега е спящо, ще бъде съживено.

Силата на физическото възприятие е престанала, така че може да се постигне пълноценно, будно ясновидство. В допълнение към дневното възприятие, ще бъде преживян по-ярък, по-сияен живот в светлината на бъдещето. Към физическото възприятие ще се добави и виждането в астрална светлина.

Водачите на човечеството са онези духове, които чрез живот на отречение на земята са успели да постигнат за себе си, още преди смъртта, състоянието, известно като преминаване през портата на смъртта. Това състояние обхваща онези преживявания, които по-късно ще бъдат дадени на цялото човечество, когато то придобие астрално зрение, което ще направи душата и духа възприемаеми. Тази възприемаемост на духовния и душевния свят около нас – това е, което посветените винаги са наричали пробуждане, възкресение, духовно прераждане, което дарява на човечеството даровете на духовните сетива в допълнение към даровете на физическите сетива. Вътрешен Великден се празнува от онези, които усещат това ново астрално зрение да се пробужда в себе си.

По този начин можем да разберем, че пролетният фестивал винаги носи със себе си символи, които напомнят за смъртта и възкресението. В човечеството астралната светлина е мъртва; тя спи. Но тази светлина ще се издигне отново в човечеството. Великден е празник, който сочи към пробуждането на астралната светлина в бъдеще.

Дрямката на Вишну започва около Коледа, когато астралната светлина потъва в дълбок сън и физическата светлина се пробужда. Когато човек успее да се откаже от личното, астралната светлина се пробужда отново в него, тогава той може да празнува Великден, след което Вишну може да се пробуди отново в душата му.

Великден се празнува с космически духовно прозрение.

свързан не само с изгрева на слънцето , но и с разцъфтяването на растителния свят през пролетта. Точно както семето е посято в земята и трябва да изгние, за да покълне отново, така и астралната светлина трябва да дреме в човешкото тяло, за да се събуди отново. Символът на Великден е семето, което се жертва, за да позволи на ново растение да се появи. Това е жертвоприношението на една фаза от природата, за да се роди друга. Жертва и ставане – те се сливат във Великден. *Рихард Вагнер* възприема тази идея като красива и дълбока. Той е на езерото Цюрих през 1857 г. във вила Везендонк; там той се взира в пробуждащата се природа. С мисълта за това го осени мисълта за мъртвия и пробуждащ се Спасител на света, за Христос Исус, и мисълта за Парцифал, който търси най-святото нещо в душата.

Всички водачи на човечеството, които са знаели как висшият духовен живот на човечеството се пробужда от по-нисшата си природа, са разбирали концепцията за Великден. Ето защо *Данте*, в своята „Божествена комедия“, е изобразил пробуждането си в Разпети петък. Това ни става ясно още в началото на поемата. В тридесет и петата година от живота си Данте има това велико видение, което описва. Той му позволява да се разгърне в средата на живота му. Седемдесет години е нормалната продължителност на човешкия живот; тридесет и пет е средната точка. Той отделя тридесет и пет години за развитие на физическия опит, през които човек все още усвоява нови физически преживявания. Тогава човек е готов духовният опит да се присъедини към физическия опит. Тогава той е готов да възприеме духовния свят. Когато всички растящи, развиващи се сили на физическото се обединят, тогава започва времето, когато духовното оживява.

е събуден. Ето защо Данте позволява това видение да се появи на Великден.

Първоначалният растеж на слънчевата енергия се празнува на Коледа. Великден е свързан със средната точка на тази нарастваща слънчева енергия. На пролетното равноденствие, на Великденското равноденствие, ние стоим там, където Данте е вярвал, че е стоял в средата на човешкия живот, когато е преживял как духовният живот се слива в него. С право Великден е поставен в средата на изгрева на слънцето, съответстващ на момента, в който спящата астрална светлина се пробужда отново в човечеството. Слънчевата енергия събужда спящото семе, зърното, почиващо в земята. Зърното се е превърнало в образ на това, което се случва в човешката природа, когато това, което окултистът нарича астрална светлина, се пробужда вътре. То се ражда в човешкото същество. Великден е празникът на възкресението в човечеството. Концепцията за изкупителния Христос е била свързана с космическата концепция.

един вид контраст между това, което християните виждат във Великден, и духовно-научната идея за кармата. Изглежда, че има противоречие между тази идея за кармата и тази за изкуплението чрез Човешкия Син. Тези, които не разбират много от фундаменталната концепция на духовно-научната мисъл, виждат такова противоречие между изкуплението чрез Христос Исус и идеята за кармата. Те казват: Идеята за изкупителен Бог противоречи на самоизкуплението чрез кармата. – Те не разбират нито великденската концепция за изкупление, нито идеята за справедливостта на кармата в истинския смисъл. Би било погрешно, ако някой види друг човек да страда и му каже: Ти самият си причинил това страдание – и затова той...

Той не искаше да помогне, защото кармата трябва да действа. Това е погрешно разбиране на кармата. Напротив, кармата казва: Помогни на страдащите, защото ти си там, за да помогнеш. Ти подобряваш кармичната сметка за нуждата, като помагаш на ближния си. По този начин му даваш възможност да понесе кармата си. Тогава ти се появяваш като спасител от страданието. По подобен начин, вместо да помага на отделен човек, човек може да помогне на цяла група хора. Като им помага, човек става част от тяхната карма. Когато един могъщ индивид като Христос Исус се притече на помощ на цялото човечество, неговата жертвена смърт действа в рамките на кармата на цялото човечество. Той успя да помогне за понасянето на кармата на цялото човечество и можем да бъдем сигурни, че изкуплението чрез Христос Исус е включено в кармата на човечеството.

Самата идея за възкресение и изкупление ще бъде истински разбрана чрез духовната наука. Християнството на бъдещето ще обедини кармата и спасението. Тъй като причината и следствието са взаимосвързани в духовния живот, този велик акт на жертвоприношение трябва да има своето въздействие и върху човешкия живот. Духовната наука също задълбочава тази концепция за Великден. Мисълта, която сякаш е написана в небесното царство, която вярваме, че четем в небесното царство, тази мисъл за Великден, се задълбочава от духовното познание. Но ние също така зърваме дълбочината на Великденската мисъл в бъдещото пробуждане на духа, което ще се случи в човешките същества. Сега човечеството живее в средата на своя живот в дисхармонични, объркващи условия. Но то също така знае: Точно както светът е излязъл от хаоса, така и хармонията един ден ще възникне от все още хаотичното му вътрешно аз.

Вървете напред. Точно както планетите следват обичайния си път около слънцето, така ще се появи и вътрешният спасител на човека, който, в противовес на всяка дисхармония, ще символизира единство и хармония. Великденският празник трябва да напомня на всеки за възкресението на духа от настоящата помрачена природа на човека.

ВЪТРЕШНО РАЗВИТИЕ

Берлин, 19 април 1906 г.

Днес бих искал отново да ви говоря за вътрешното развитие. Тези, които редовно посещават тези лекции, ще си спомнят, че вече съм правил различни презентации по тази тема. Затова ще засегна само това, което вече беше обсъдено, и ще добавя това, което надхвърля това.

Многократно сме говорили за феномените на висшите светове и естествено възниква въпросът: Как да стигнем до такова знание? — Пътят към това знание не е толкова лесен, че да може да бъде описан дори повърхностно само за час-два. Но въпреки това, от време на време трябва да се даде указание как човек трябва да си представи това развитие. Всички знаете, че не говорим само за обикновения физически свят, но и за света на душата и света на духа, които сме опознали като астрален свят и като Девачан. Човешките същества живеят във всички тези светове. Те не принадлежат към един, а към три. По същество те принадлежат към много повече светове, но познанието за още по-висши светове е толкова далеч отвъд сегашното обикновено ниво на човешко разбиране, че едва ли е възможно да се говори за тези светове тук.

Въпросът, който сега трябва да си зададем, е следният: Как човек достига до астралния и духовния свят? – Това са световите, в които човекът живее тук, но за които първоначално не знае нищо, в които той...

Той ще живее, когато вече не е облечен във физическо тяло. Всичко, което съществува около нас като сетивен свят, тогава няма да има значение за нас. Но другите светове, придобити чрез висше познание, наистина ще имат висше значение за нас. Често се задава въпросът: Защо човек всъщност се нуждае от познание за светове, различни от този, в който живее? Ако човек прави добро на ближния си, защо трябва да се занимава с висши светове? Това е възражение, което много скоро трябва да бъде признато за неоснователно. Тези сили, факти и същества, които човек среща във висшите светове, не само са активни в тях, но и влияят на нашия физически свят. Защото нещата не са създадени сами по себе си, а са възникнали чрез силите на духовния свят. Ние също познаваме себе си само повърхностно, ако се познаваме само чрез сетивата. Чрез сетивата ни се представя само това, което се случва между раждането и смъртта. Цяла гама от предразположения и способности влизат в света с човека при раждането. Само повърхностна преценка може да каже, че човек, с цялата си гама от предразположения, трябва да започне да се развива едва в момента на раждането или ембрионалното развитие.

В окултизма, който се занимава със светове, непознати за сетивата, се казва, че обикновените хора нямат способността да разпознават най-важните факти; те не наблюдават достатъчно внимателно колко тромаво хората навлизат в света, как все повече се учат да използват вродените си органи като органи на духовния живот. Там виждаме някой, който използва много малко от тези органи.

Един човек разбира как да използва ума си, докато друг не само овладява целия си крайник по много специфичен начин, но и се научава да използва мозъка си по много специфичен начин. Материалистичният мислител, в частност, би трябвало да каже: Вярвам в значението на човешките органи; но защо тези органи съответстват на чувствата и усещанията на един човек, а също и на чувствата и усещанията на друг? Всеки признава, че чукуът, който човек използва за каквато и да е рационална задача, първо трябва да е възникнал чрез рационална мисъл. Всеки вярва в това за чука. Материалистичният мислител не вярва в това за тялото, за живите същества като цяло. Следователно, никога не може никой, който изучава чудната структура на човешкия мозък, който опознава чудната структура на човешкото сърце, никога не може да повярва, че всички тези неща биха могли да се появят чрез някаква сляпа случайност, чрез някакъв безсмислен процес. Но тези неща се проявяват във всяко човешко същество по различен начин, отколкото могат да се случат при животните. Всички животни са отпечатани върху общ модел; техните специфични различия са от по-малко значение. Думата „индивидуалност“ прави това разграничение веднага ясно. Тъй като всяко човешко същество е индивид, всяко от тях става много по-значимо. Всяко човешко същество, всяка индивидуалност, подготвя тялото си по свой собствен начин. Защото това тяло трябва да е съобразено с особеностите, които всеки човек притежава. Когато човек навлезе в съществуването чрез раждане, той вече е присъствал духовно и сам е подготвил органите си за индивидуална употреба, не докрай – защото хората също са животински същества – но колкото повече се развиват –

Колкото повече човек е ангажиран с развитието на собствените си органи, толкова по-голям контрол има върху собственото си развитие. В най-добрия случай човек би могъл да повярва, че човешкото същество на най-ниското ниво е започнало с раждането; но никой рационален мислител не може да предположи, че мислещо същество не е съществувало преди раждането. Всеки може да изпълнява действията на чук, но никой не може да изпълнява действията на мозъка вместо друг. Следователно, човешките същества не могат да бъдат разбрани без предположението, че те надхвърлят раждането и смъртта, а само когато се признаят силите, върху които органите на човешката мисъл вече са започнали да работят.

Издигането към астралния и духовния свят е изпълнено с определени трудности за индивида, включващи откази, които трябва да бъдат предприети, а също и с определени опасности. Човешките същества са свикнали със света на сетивата, но не толкова с другите светове. Преди всичко трябва да сме наясно, че причините за много от това, което остава невидимо в този свят, ни стават ясни във висшите светове; това ни изненадва и смущава. И упражненията, чрез които се стремим да се издигнем, също ни натоварват по определен начин. Поради тези опасности някои казват, че човек може да постигне най-висшето познание за божествените сили на света, дори без да знае нищо за тези духовни и астрални сили, скрити зад света на сетивата. Дори днес се твърди, че човек може да се издигне до познание за Бога, без всъщност да прекосява световите, които ни отделят от Всевишния.

Без истинско разбиране за висшите светове би могъл да произнесе такава реч. Един вид висше знание, което често има и теософско измерение –

Това, което се нарича божествено, не е нищо друго освен обикновено разпознаване на нисшия аз и колкото и човек да определя нисшия аз като свой божествен аз, той не намира нищо друго освен своя нисш аз. Само извън себе си човек намира своя висш аз, защото сме родени от външния свят. Има някои духовни движения, които отклоняват хората от външния свят; човек трябва да търси висшия аз само в себе си. Тази гледна точка никога не може да доведе до истинско познание; тя е едновременно нехристиянска и антихристиянска. Само обръщайки се към света, който ни заобикаля, ние намираме своя висш аз. Трябва да търсим Бог в невидимите светове и във всички външни създания, факти и процеси. Ако някой ни каже: Отричайте външния свят, тази външна материя не съществува - тогава такъв човек отрича божествения свят; и за по-широка перспектива няма по-лошо прозрение от това да се отвърнем от външния свят. Именно потапянето във външния свят води до висше познание. Издигнато леко над земята, всичко физическо повяхва; издигнато леко над духовния свят, всичко душевно повяхва. Да живееш в света, от който човек е роден, към който принадлежи, както ръката принадлежи на тялото — това е предразположението, което наистина води до по-висше развитие. Запитай се вътрешно къде се намира предназначението на човек. Точно както човек не може да се отвърне от външния свят, така и предназначението на човек не е ограничено в кожата. То принадлежи на висшето аз на света и като изследваме висшето аз на света, ние изследваме собственото си висше аз. Не е възможно да се агитира за окултизъм. Само тези, които наистина го желаят и които притежават условията за по-висше развитие, могат да го постигнат.

Всеки, който желае да изпълни своята цел, трябва също да се ангажира да изпълнява това, което окултизмът предписва за такова високо ниво на развитие. Истинското окултно направление в рамките на теософията следователно не бива да се бърка с това, което често външно се нарича теософия. То се отнася до методи, които са били изпитани и доказани през вековете. В свободната воля на всеки човек е кога желае да постигне целта; следователно никакво възражение, като например това да бъдеш външен човек, не е валидно.

Висшето развитие, което всяко човешко същество може да постигне, протича бавно и постепенно. Светът, който човек може да възприеме тогава, е светът, в който той винаги живее. Всички ние живеем не само в сетивния свят, но сме еднакво заобиколени от духовни и умствени сили и духовни събития. И тези духовни и умствени светове съществуват за онези, чиито духовни и умствени очи са отворени. Налични са методи, които да отворят духовните и умствените очи на човечеството на първо място. Едва тогава човек наистина живее за тези светове; защото има нещо различно между това да живееш в тези светове и да възприемаш в тях. Хората живеят в тези светове дори през нощта, но не възприемат, защото все още им липсват необходимите органи. В това се състои висшето развитие: душата да придобие умствени органи и по този начин да се научи да възприема.

първо през нощта. Докато за човек, възприемащ само сетивата, се разпростира тъмнина, за човек, възприемащ душата, тъмнината е осветена. Има светлина, която може да освети света дори когато няма слънце, светлина, която не прави масата възприемаема, а по-скоро вътрешните реалности на душата. Това е астралната светлина. Имате ли душа-

Ако душата ви не е сляпа, тогава астралната светлина може да възприеме душата на човек и там, където преди очите са виждали физическата форма. Тогава душата се осветява от астралната светлина, точно както тялото се осветява от слънчева светлина през деня. Всичко, което трябва да се развие в човек, вече е налично в него според своя потенциал, точно както човешкият ембрион има потенциал за очи и уши, така и потенциалът за ясновидство е наличен в душата, която обитава всяко човешко същество; но точно както човешкият ембрион все още не може да вижда във физическия свят, така и духовните и умствените способности трябва да се развият в човешкото същество. Така, в умствения свят, човешкото същество в момента се намира в своя ембрионален стадий. Това, което все още не вижда умствената и духовната сфера, ще види по-късно. В това се крие началото на размисъла: Какво всъщност прави тази душа по време на сън? – Душата не е неактивна там, дори и да не вижда. Силата на физическото тяло се изчерпва през деня, но душата работи по време на сън, за да я възстанови. Тъй като душата е заета със себе си, тя няма налична енергия за развитие на нови органи. Тези енергии обаче трябва да се използват за създаване на нещо ново; по този начин нещо се отнема от физическото тяло. Човешкият дух постепенно е изградил това физическо тяло, а инструментите, които тялото използва, постепенно се изграждат от самата душа; душата работи по същия начин, когато физическото тяло се износва. По време на сън тя възстановява всичко в правилния му ред.

Ако сега използвате енергиите на съня по различен начин, трябва да намерите заместител. Всичко, загубено в борбата на енергиите, може да бъде заменено от хармонията на енергиите. Ако човекът днес, където е постоянно

Ако някой работи по начин, който следва всеки импулс на волята, в своята професия, във всяко усещане, чувство, желание и мислене по неправилен начин, тогава силата му се изтощава от тази борба. Ако след това обмисли изтеглянето на определени енергии на душата от тялото си, той трябва да компенсира това, като предложи на тялото определени дейности с хармонично функциониране. Следователно, вътрешното развитие предписва много специфични добродетели за начало, така че енергията, която сега се изтегля от тялото, да бъде заменена от ритъм. Тези добродетели са: контрол на мислите и действията, безпристрастност, постоянство, спокойствие и доверие в цялата си среда.

Днес човекът е отдаден на всеки импулс; но той самият трябва да бъде този, който държи юздите на мислите си. Тогава той внася ритъм в себе си. Да извършва действия по собствена инициатива, да подхожда към всяко действие по такъв начин, че то да е наистина негово, му носи мир, който е необходим за душата. Поносимост: да стои сигурно и твърдо, да понася страдание и радост; да стане поносим: да бъде отклоняван от радостта също толкова малко, колкото и от болката. Освен това, човек трябва да постигне най-голяма безпристрастност. Нищо не го изтощава повече, отколкото когато се подхожда към негативните аспекти на нещата; това означава дисхармония и едновременно с това изтощение. Персийската легенда, която ни разказва как Христос Исус и неговите ученици веднъж видели гниещо мъртво куче, лежащо край пътя, е отличен пример. Учениците умолявали Учителя да не се занимава с кучето, казвайки, че животното е твърде грозно. Но Христос погледнал кучето и казал: „Какви красиви зъби има това животно!“ Той търсел красотата в това, което в края на краищата било грозно. Всяко утвърждение оживява, всяко отрицание заличава.

То създава и убива. Не само защото е необходима морална сила, за да се обърне въпросът към положителната страна, но и защото всяко утвърждение съживява и освобождава душевните сили.

В епоха като днешната, нервността също е широко разпространена. Нервността и критичността вървят ръка за ръка. Предписаните добродетели съществуват, за да отключат висши сили за човечеството. Такива добродетели, които са предназначени да внесат ритъм в целия по-нисш живот, дават на душата силата да се посвети на по-висше развитие. Това вътрешно развитие протича съвсем тихо.

някои от нещата, които принадлежат към това . Тези неща преди са били тайна на окултните школи, но сега се разкриват по специфични причини. Когато човек е подготвил душата си чрез такава практика, той ще бъде воден от някакъв учител, когото ще намери, когато бъде призван да го направи. След това ще премине през различни етапи на ученичество и ще трябва да използва силите, които е придобил, за по-висшия живот на душата.

Първият момент е, че едно-единствено мнение е по същество безполезно. Личното мнение, изразът „Вярвам в това или онова“ – това е нещо, което висшият ученик трябва напълно да преодолее. Сега висшият ученик трябва не само да разпознае глупостта на материалиста, но и да интернализира основателните причини, които той може да има, за да разбере как някой може да стане материалист. Той ще открие, че когато хората казват „да“ на нещата, тоест когато утвърждават положителната страна, те обикновено са прави; когато казват „не“, тогава започва това, което висшият ученик трябва да се научи да преодолява. Причините и съдържанието на всяко

не само трябва да е усвоил логически даден мироглед , но и да го е живял. Той трябва да съчувства на душата на всеки съмняващ се. Без ученикът да знае какви възражения могат да бъдат повдигнати срещу всяко едно от тях, висши сили няма да се пробудят. Който е преминал през това, ще събуди и сили в собствената си душа, които със сигурност ще дойдат.

След това той трябва да преодолее всяко суеверие; не само суеверието на африканския поклонник на фетиши, но и това на просветения европейец. Всеки знае ефектите на хипнозата; нашите европейски професори, например *Вундт*, обясняваха хипнозата, като казваха, че определени части на мозъка не са добре кръвоснабдени. Но това не е нищо друго освен суеверието на африканеца. По този начин бихте могли по същество да опровергавате всички материалистически теории, които говорят само за определени части на мозъка. Колкото и велик да е *Хекел* като естествоизпитател, за всеки трябва да е ясно, че това, което този естествоизпитател твърди за тези неща, е чисто суеверие. Ученикът трябва да преодолее всички форми на суеверие.

Третото е разпознаването на илюзията за личния аз, при което човек се убеждава, че може да намери по-висш живот в себе си. След като човек постигне това, той е готов за втория етап. Той трябва да премине през илюзията за личния аз; трябва да разпознае нейното оправдание, за да се освободи от него. Следващата стъпка е всичко да се превърне в метафора за него: „Всичко, което е преходно, е само метафора.“ Приемайте всичко такова, каквото е, метафора за това, което изразява. Отделното цвete, дори отделният човек, трябва да се превърне в метафора за него; тогава той ще усети как това събужда сили в душата му. След като човек е научил това за известно време,

За да гледаме на нещата като на метафори, човек трябва да научи, че човекът е микрокосмос, че в него няма нищо, което да не съответства на външния свят. Дълбок смисъл се крие в германската митология, която разказва за целия свят, образуван от гиганта Имир. Човек трябва да научи как всеки орган е свързан със света; тогава ще може да представи собствения си организъм в правилната перспектива. Докато човек преминава през света, той не осъзнава как органите му са свързани с него. Той трябва да научи това. Източният окултист дори учи на това, като кара ученика да заеме много специфична седнала позиция, така че и той да стои навън в правилната връзка със света.

Друго нещо, което човечеството трябва да научи и което може само да се спомене тук, е съзнателното регулиране на нещо, което иначе се управлява от несъзнателен естествен процес. Това е преди всичко дихателната система. Ако човечеството желае да еволюира, дишането му трябва да стане съобразено с великите процеси на развитие. Вдишване по точно предписан начин, задържане на дъха и отново издишване. Когато човечеството регулира дишането си от духа, то одухотворява дъха си, своя животворящ въздух. С това то се издига от Хатха Йога до Раджа Йога, царската йога.

След това идва най-висшето: медитация и съзерцателни упражнения с живота на индивида вътре в себе си. Когато човек се е подготвил и практикувал по този начин, когато е напреднал до точката на регулиране на ритъма на живота си, тогава той е напълно готов да води вътрешен живот. Има три етапа на медитация. Тя може да бъде органично интегрирана в процеса на ритмично дишане. Първо, трябва да се вземе началната точка -

от сетивния свят, за да може човек да се разсее от външния свят и множеството от негови външни впечатления. Поемането на цялото му внимание в свои ръце му помага в по-висшето му развитие. Ако е способен да бъде господар на вниманието си по този начин, тогава той трябва да може да се потопи изцяло в обекта на своето внимание, без да позволява на нищо друго да влезе; само тази една мисъл трябва да живее в него. Най-добре е учителят да му даде много специфични задачи, съобразени с неговата индивидуалност. Когато достигне тази точка, оръдие би трябвало да може да бъде изстреляно до него, без да се разсейва. Тогава той трябва сам да напусне обекта на своето размишление, но да поддържа активността. Това е, което го отвежда до най-висшите сфери.

Когато човек е стигнал до тази точка, след като е съзерцал обекта, след което го е пуснал и живее единствено в действие, той достига състоянието, което в окултизма се нарича Дхяна. И той може веднага да се освободи от това състояние; тогава вътрешното му око се пробужда.

Той се учи да упражнява силата на мисленето си върху външни обекти. Обаче, все още не стига много далеч; той пристига в свят, който изглежда като един вид скелетна рамка за висшия свят. Сега той трябва да развие чувство за много специфична интензивност от обекта, отново изключвайки всичко останало. По този начин, той трябва да може да усети нещо много специфично, когато държи кристал в ръката си; по този начин, той трябва да усети нещо, когато държи октаедър в ръката си. Той придобива чувство, което човек може да има по отношение на неодушевления свят. След това сравняваме неодушевената скала с живото, изпълнено с кръв същество и казваме

За нас: Това има чувственост, но кристално чистият камък е без желание. Ако мога да усетя как камъкът е оставил желанието си да умре, как е станал чист и целомъдрен, и ако знам как да се потопя в това чувство, така че светът около мен да избледнее и да позволя само на това чувство да живее в мен – било то чувството от кристала, от животното или от човешкото същество – и ако след това мога да се освободя от обекта, да се върна по същия начин както преди и да вляза в състоянието на Дхяна, тогава осъзнавам, че чувството не е просто чувство, а че то започва да става ярко, че чувството започва да се превръща във феномен на светлина. Така се появява това, което човек възприема като мисловна форма, но което е по-добре да нарече форма на чувство.

Това са някои от концепциите, които исках да споделя с вас днес. Винаги е имало учители, които са предоставяли насоки и задачи, подходящи за всеки индивид. Всеки човек има свое име в духовния свят; там той е дори по-индивидуален, отколкото във физическия свят, и тази уникална индивидуалност трябва да бъде внимателно обмислена, особено на по-високи нива на развитие. Следователно, само учител може да осигури необходимото.

Това, което представих днес, са първите стъпки на това, което се нарича самопознание. Когато човек се научи да усеща обектите около себе си и тези обекти придобиват цветове, които след това кристализират в образи, тогава той вижда емоционалния си свят около себе си. Човек трябва да се изправи срещу себе си обективно; тогава той прекрачва прага, където възприема себе си с всичко, което е и което все още не е. Първият пазител на прага застава пред нас, показвайки ни: Това си ти! Всеки трябва да се научи да разпознава себе си.

Защото чрез себепознанието човек достига до познание за света. Никой обаче не бива да бърка себепознанието с познание за Бога. Затова на портата на храма в Делфи е написано: Познай себе си! И когато човек премине през себепознанието, той влиза в най-съкровено святилище на света, където царуват божествени сили и се даряват духовни прозрения. Когато вътрешното му същество се чувства свързано с вътрешния свят, където може да се говори за истинско вътрешно развитие, когато човек подходи към това познание достойно, а не по лекомислен или низък начин, тогава то ще му бъде дадено. И ще му бъде дадено това, чрез което неговата човечност може да бъде все по-развита и той да стане все по-достоеен член в развитието на човечеството. Но никой не бива да се издига до по-висше познание само заради себе си. Само за да стане слуга на цялата вселена, човек трябва да се развива, да увеличава силите си и да събира знания – тоест, да увеличава силите си.

Така ние ставаме слуги в целия свят и единствено в този смисъл би трябвало да се осъществи напредъкът към по-висше знание.

Парацелз

Берлин, 16 април 1906 г.

Със сигурност е привлекателно да се потопим в миналото и да се огледаме за великите умове, които са били преди нас. Но с фигурата, която искаме да обсъдим днес, се намесва нещо съвсем различно от привлекателността на историческото размишление. При *Парацелз* е много по-важно, че той все още има толкова много да предложи на хората днес. И едно движение на интелектуално търсене, като хуманитарните науки, е особено подходящо за разкриване на съкровището – духът на знанието, на изследването и осветяването на природата – което се крие в Парацелз. Вярно е, че съвременните изследвания се обръщат, в по-голяма или по-малка степен, към фигури като Якоб Бьоме, Парацелз и други от този период на късното Средновековие. Подходът на нашата съвременна наука обаче е толкова различен от духа, от гледната точка на човек като Парацелз, че не може, в най-истинския смисъл на думата, да му отдаде дължимото.

Парацелз трябва да се разбира по различен начин, отколкото обикновено се случва, когато човек се потапя в съзнанието на миналото. Човек трябва да изпитва живо чувство за предмета и посоката на мисълта, на които се е посветил. Това е, в известен смисъл, такова потапяне в духовния живот, особено в духовните сили и есенции, които са в основата на природата, и това може да се постигне само чрез...

Начин на мислене, какъвто е случаят с хуманитарните науки. Парацелз принадлежи към интересна епоха. Това е периодът от 1493 до 1541 г., в който той живее, време, което или току-що е преминало, или все още е било в разгара на това, което наричаме възход на буржоазията. Това е оказало значително влияние върху целия интелектуален живот.

две съсловия са били считани за влиятелни в интелектуалния живот преди възхода на буржоазията: благородството и духовенството. С възхода на буржоазията, интелектуалната култура се е изграждала много повече върху индивидуалната личност и нейните заслуги, отколкото преди. В рамките на благородството, кръвните връзки и племенната принадлежност са определяли стойността на човек и неговия социален статус. Не само собствените му постижения са стояли зад него, но и цялата сила и интелектуална култура на Църквата. Църквата като цяло е стояла зад индивида. Едва в епохата на буржоазията постиженията на индивида са се градили върху личните му заслуги. Следователно, всичко, с което се сблъскваме в този период на късното Средновековие, на разрастващата се буржоазия, придобива личен характер, изискващ много по-голяма ангажираност от страна на индивида. Бихме могли да цитираме много такива фигури, които е трябвало да упражняват своите уникални силни страни по този начин.

Една от най- забележителните и интересни личности е Парацелз. Други неща също са били актуални по време на неговия живот. Това е било пряко в съответствие с епохата, когато светът се е разширявал неимоверно, когато са се правили великите открития на далечни земи.

които са родени в епохата, когато новооткритото изкуство на печатарството е насочило интелектуалния живот в съвсем различни посоки и течения, отколкото е било преди това. Всичко това, което ни осигурява основната рамка, е рамката, от която се очертава личността на Теофраст Парацелз. В допълнение към всичко това, ние си имаме работа с една забележително отличителна личност, личност с революционен характер в интелектуален смисъл. Той е личност, която е осъзнавала постигнатото преди това в областта на интелектуалния живот и колко много се различава собственото му творчество от него.

За да разберем кой е бил Парацелз, човек трябва да разгледа целия фундаментален характер на неговата работа като лекар и като философ и да схване как той е съчетавал тези два аспекта на своето същество като теософ. Неговата личност е била изцяло единна. С блестящ поглед той се е стремил да разбере структурата на Вселената. Удивеният му поглед е гледал високо към мистериите на звездите, е прониквал в структурата на Земята и особено в структурата на самото човечество. Този блестящ поглед е прониквал и в мистериите на духовния живот. Той е бил едновременно теософ и в това, че се е опитвал да обхване същността на астрономическото знание и едновременно с това същността на антропологията, изучаването на човечеството във връзка с изучаването на всички живи същества. Нищо в този човек не е било просто теория; всичко е било насочено непосредствено към практиката, непосредствено, така че спасението, духовното и физическото здраве на човечеството е това, за което е искал да приложи всичко, което е знаел. И е знаел за Бог и звездите, за хората, животните, растенията и минералите. Това придава на неговата работа, мислене и изследвания техния

Велико , могъщо единство. Това ни го показва сякаш е остро издълбан от едно парче дърво. Така той стои пред нас като първична, елементарна личност.

За него, в областта, която е била най-важна за него – изкуството на медицината – е имало две школи на мисълта. Едната е следвала древногръцкия лекар *Хипократ* , другата – *Гален*. Бащата на медицината, Хипократ, е стоял пред него като велик идеал. Съвременният учен не може да отдаде дължимото нито на това, което е бил този грък, нито на това, което Парацелз е видял в него. Със сигурност изглежда доста проблематично днес, когато чуем, че според тази медицинска традиция това, което съставлява човешките същества, е било разграничено като черна жлъчка, бяла жлъчка, кръв и храчки, хумори – четири хумора, които от своя страна е трябвало да имат определена връзка със земята, водата, въздуха и огъня. Това е трябвало да бъдат съставните части на човешката природа. Съвременният естествоизпитател естествено смята, че това е детски възглед, който е трябвало да бъде преодолян с течение на времето чрез дълбоко прозрение. Той не подозира, че е заложено нещо съвсем различно. Ето защо Парацелз е толкова изключително труден за разбиране от днешната научна гледна точка. Защото той не е имал предвид хумори и съставни части, вещества в обичайния физически, материален смисъл, а нещо съвсем различно. Естественият учен от онова древно време виждал в човешкото тяло, изградено от физически, сетивно възприемаеми вещества, само външния израз на нещо духовно, истинския строител на това външно тяло.

В лекциите ни по хуманитарни науки често сме говорили за този строител на човешкото тяло. Ние

Те са говорили за така нареченото етерно тяло, фино тяло, което е в основата на това физическо тяло във всичките му многообразни материи, вещества и течности, и че това етерно или жизнено тяло съдържа силите, които изграждат физическото тяло. По този начин всеки орган е изграден от това етерно тяло. Изучаването на това етерно тяло включва не само сетивно изследване, но и нещо друго, а именно това, което се нарича интуиция, духовно изследване. И когато сетивни изрази като черно, бяло, жълто, зелено и т.н. се използват за това, което е от значение за това духовно изследване, човек се позовава само на метафори за нещо, което се крие зад него. Напълно погрешно е да го отъждествяваме с нашите материални неща.

Начинът, по който старите лекари са подхождали към болните в клиниките, е бил различен. Това е бил интуитивен подход, който не се е фокусирал върху физическото, а по-скоро върху по-фината, етерна сфера, лежаща в основата на физическото. Основната идея е била, че ако нещо е болно, то е по-малко свързано с външно възприемаемите промени и повече с това, което ги е причинило. Разстройството във външното физическо тяло съответства на нещо нарушено в етерното тяло. Човек разпознава как етерното тяло се променя в болния организъм и се стреми чрез медицинско лечение да излекува това, което се крие зад физическото тяло: формиращата сила, силата, която е в основата на физическото тяло. Казано малко по-директно: ако някой има стомашно заболяване, той не е болен в самия стомах, а в по-финото тяло, на което стомашното заболяване е просто израз.

Парацелз беше погълнал духа на такава интуитивна медицина. Но сега , навсякъде, сякаш...

Авторитетът , римският лекар Гален. Той външно основава медицината си на тези древни принципи и ако човек прочете Гален повърхностно, остава с впечатлението: Защо Парацелз се бори толкова яростно срещу *Гален* и защитава по-старата медицина? Не е ли едно и също нещо? – Може би изглежда почти така, но не е. Защото това, което се превърна в медицина в творчеството на Гален, е материализъм, материализация на първоначално духовната интуиция. Така учениците на Гален разбират това, което преди това се е разбирало интуитивно като нещо външно материално. И вместо да го прозрат с интуитивно прозрение, те просто изследват материала, спекулират и измислят теории. Моралната перспектива е била загубена.

се противопоставяше на този метод, на тази загуба *на* интуитивно прозрение. Той искаше да се върне към разбирането на самата природа, да преоткрие средствата за лечение. Затова той се противопоставяше на всичко, което официално преобладаваше като медицина по онова време. Той не искаше да основава работата си на написаното в книгите, а по-скоро да отвори фундаменталната книга, великата книга на самата природа. Всичко, което постепенно се беше очертало като медицина, беше изплетено от изцяло производни спекулации, от изследвания, които не знаеха нищо за първоначалното духовно виждане. Връзката между медицината и болестта вече не можеше да бъде разпозната, защото това, което се крие зад тялото, вече не се виждаше, защото всичко се разглеждаше само материално. Това накара Парацелз да заяви: „Светлината на самата природа трябва да заблести отново.“ Това го доведе до остър конфликт с медицината на неговото време. Такова дълбоко прозрение, каквото беше неговото, самосъзнанието...

Присъщата природа на неговото същество, която схващаше величествената връзка с космоса, му даваше интензивно самосъзнание, което имаше нещо възхитително в начина, по който се изправяше срещу онези, които практикуваха науката по конвенционалния начин на неговото време. Медицината от онази епоха силно прилича на нашата, с разликата обаче, че в нашата съвременна епоха няма Парацелз в областта на медицината. Но това объркване и несигурност бяха почти точно както днес. Това много напомня за времето на Парацелз. Когато наблюдаваме медицината днес и виждаме как едно лекарство е изобретено и след пет години вече се счита за вредно и изхвърлено, как безброй хора се изследват, но пошироката перспектива за връзката между човечеството и природата е напълно загубена, това доста напомня за времето на Парацелз. Вярно е, че повечето хора нямат представа как отново са попаднали в такова време и каква огромна сила притежава вярата във властта, особено в тази област. От една страна, хората се борят срещу сляпата вяра във властта и се чувстват чудесно, когато се вдигнат срещу старото суеверие, което изпраща хората в Лурд. Може би са прави за това, но не осъзнават, че само формата на суеверието се е променила и че суеверието едва ли е по-малко интензивно, когато някой е изпратен във Висбаден и други места. Може да се види нещо подобно на това, което е съществувало при Парацелз и по негово време, когато е имало тенденция да се противопоставя на традицията. Парацелз е казал: „Както аз приемам четирите за себе си, така и ти трябва да ги приемеш и трябва да ме следваш, не аз за теб, ти за мен. Следвай Авицена, Гален, Расис, Монтаняна, Месуе и т.н., следвай ме и аз за теб, ти за мен.“

Париж, Кьолн , Виена и всичко, което лежи на Дунав и Рейн, вие, острови в морето, Италия, Далмация, Сарматия, Атина, Гърция, араби, Израел, последвайте ме и аз няма да ви последвам... Аз ще бъда монарх и монархията ще бъде моя, и аз ще водя монархията и ще препасам чреслата ви.

Това характеризира силата, с която тази личност се е изразявала. Той е вярвал, че тази сила произтича от първоначалното му родство с тайните на природата. За Парацелз това се е проявявало по такъв начин, че той не само е възприемал това, което окото му е виждало, но е виждал със самото си същество, което е било свързано с природата. Той е предприемал големи пътешествия. Не е искал да му се казва нищо научно от амвона, а по-скоро е търсел да се учи от тъмните инстинкти на обикновените хора отвън, които все още не са били прекъснали връзките на чувството и усещането с природата. Бих искал да изясня природата на душата на Парацелз чрез едно сравнение. Всъщност е доста красиво да се види как животните, с инстинктите си, знаят точно какво да пасат по полетата и какво да оставят недокоснато, какво е полезно за тях и какво би било вредно. Това се основава на така нареченото родство на битието с неговата среда. Именно това родство съществува в силите на душата и е способна да избира кое е полезно и кое не.

Чрез разум и разсъждения, съществото се откъсва от природата. Не е суеверие да се каже, че простият човек, живеещ на село, все още притежава нещо от първичните сили, които по копнеж и инстинктивен начин водят животното към храната му, че това родство все още пази нещо.

То произтича от знанието за това как една-единствена билка, един-единствен камък, влияе на човечеството. Това е чувство, което присъства, което съществува, нещо съвсем различно от това, което обикновено се разбира като знание, но което следователно вече не е толкова важно за човечеството. Така, у хората, които все още не са преминали през формално образование, човек открива изначална сигурност за това, което в природата е полезно за човечеството. Парацелз чувства родство с това изначално чувство към природата. Той многократно подчертава, че онези, които просто се скитат по света с карети, отделени от местните хора, не са правилният тип хора. Парацелз пътува по различен начин. Той се вслушва в това, което може да му каже обикновеният човек. Инстинктът на обикновения човек се превръща, в неговия случай, в интуицията на блестящия индивид. Той не прекъсва връзката между природата и изначалната интуитивна сила в човечеството. Той го изразява така: „По природа не съм фино преден, нито е обичайно в моята страна да се постига нещо чрез предене на коприна; не сме отгледани на смокини, нито на медовина, нито на пшеничен хляб, а на сирене, мляко и овесен хляб: това не може да направи някого фин другар, към когото да се вкопчва по цял ден, този, който е заченат в младостта; същото е само много грубо към финото, чистото, свръхфиното, защото тези, които са отгледани в меки дрехи и в женски стаи, а ние, които израстваме в танцови зали, не се разбираме добре.“ Той знаеше, че по време на обширните си пътувания през Полша, Унгария и до Турция винаги е ходил на слънце, не само на слънцето на физическия свят, но и на слънцето на духовното. Това, което отличава Парацелз, е неговият единен поглед върху духовното. Следователно за него човекът не е човекът, който си въобразява, че е.

Изследването не просто се вмъква в сетивното преживяване, а за него съществува във връзка с цялата природа. Той казва: Вижте ябълката, а след това и ябълковото семе. Не можете да разберете как расте ябълковото семе, ако не разгледате цялата ябълка. Семето черпи силата си от обкръжението си, ябълката, и така е с човечеството и целия свят, точно както с ябълката и ябълковото семе. В смисъла на Парацелз, той не разбира ябълковото семе, което изследва само семето, а не ябълката. Следователно за него няма медицина и няма естествена наука, която да не е едновременно астрономия и познание за Бога. Човешките същества трябва да се разбират в този контекст. Следователно за него човечеството е разделено на три аспекта на човешката природа.

тези три елемента . Първо, имаме физическото човешко същество, състоящо се от същите физически компоненти, вещества и сили, които се срещат и другаде в природата. Следователно, всеки, който прекосява природата, който изучава минералите, растенията и животните в природата, всъщност изучава, по смисъла на Парацелз, това, което съставлява физическото човешко същество. Той разглежда физическото човешко същество така, сякаш е взел цялата физическа природа около него и е извлякъл един вид есенция, един вид екстракт, от всички отделни метали, растения и животни и е образувал от това физическото човешко същество . Той нарича това физическо човешко същество елементарно човешко същество. За него това е най-нисшият елемент, който може да се сравни със семето на ябълката, което не може да бъде разбрано, без да се разбере цялата ябълка. По подобен начин човек не може да разбере елементарното човешко същество, без да разпознае земята с всичките ѝ вещества и сили, защото той черпи цялата си сила от земята. След това

Една сила вгражда по-фина субстанция в това физическо елементарно тяло. Парацелз нарича това архей . По този начин той разграничава по-финото тяло, строителя на физическото тяло, от елементарното тяло, точно както то е строител на земята. По този начин той гледа от външно възприемаемото към земята, от физическото тяло към жизненото тяло, от външно физическото към това, което е в основата му като сила. Това е първият член на човешката природа в смисъла на Парацелз.

Той разглежда второто тяло в малко по-различна светлина, като ябълково зърно. За това второ тяло ябълката е целият небесен свят. И както елементарното тяло черпи силата и флуидите си от земята и от това, което ѝ принадлежи, така и вторият човек черпи силата си от това, което живее в звездите, от законите на звездите. Точно както кръвта, мускулите, костите и хранителните течности са съставени и хранителните течности се обменят и трансформират, и както те зависят от земния свят, така и инстинктите и влеченията, желанията и страстите, всъщност идеите, удоволствието и болката – всичко, което Парацелз обобщава под двете основни сили на човешката душа, симпатия и антипатия – са израз на целия небесен свят, точно както ябълковото зърно е израз на цялата ябълка. Затова той нарича второто тяло астрално тяло или тялото, принадлежащо далеч на звездите.

Това, което действа външно като гравитация, като сила на привличане и отблъскване, присъства в хората, сякаш в екстракт, като удоволствие и неудоволствие, като симпатия и антипатия, така че нищо в хората, свързано с инстинктите и страстите, не може да бъде разбрано, освен чрез това, което Парацелз нарича астрологична астрономия. Това е...

Наука, за която съвременните хора знаят малко . Астрономията е поела по различен път. Парацелз, като лекар, не иска да има нищо общо с нея. Той иска да знае как астралните сили в космическото пространство са свързани с астралното тяло на човека. Той се отнася към астронома така, както свещеникът се отнася към свещеника-заупокойник. Свещеник-заупокойник е този, който чете литургията и получава заплащане за това, докато истинският свещеник е този, който прониква в духа. Парацелз използва тук ясни изрази, които другите често наричат грубост. Сега схванахме втората част от човешката мъдрост.

Третата част е това, което той нарича дух. Този дух, от своя страна, се отнася към целия духовен свят, както сърцевината на ябълка се отнася към много по-голямата, по-могъща ябълка, както божествената искра в човека се отнася към цялата сума от божествени сили в света. Така Парацелз разграничава три неща в света: божествено-духовното, небесното и елементарно-земното. В човека има екстракт от всяко от тези три неща: от духовно-божественото - човешкият дух; от небесното - астралното тяло; и от елементарно-земното - физическото тяло. И точно както човек трябва да изучава материалния свят - растения, животни и т.н. - ако иска да разбере човешкото тяло, така и лекарят трябва да изучава и разбира какво се случва в небесното царство, ако иска да разбере човека. И тъй като Парацелз твърди, че човек може да разбере една болест само като я проследи до нейния произход, той търси корена на болестта в нагоните и страстите. Той разглежда болестта като следствие от умствена грешка и накрая, в най-висшия смисъл, я приписва на морални качества , дори и да не приписва тези качества на небесните тела.

да се върнем към факта, че вероятно знае, че ефектът няма да настъпи толкова бързо.

Той вижда израз на духовното навсякъде във физическото. Той казва, че който иска да изследва причината за болестта, трябва да изучи цялата основа на симпатиите и антипатиите на душата, а това може да се изучи само чрез изучаване на небесните тела на човечеството. Представете си, че се приближава до болен човек. С интуитивно прозрение погледът на тази душа се измества от външно болния крайник към това, което живее вътрешно в душата на човека. И оттам той отива към астралните влияния на звездите и елементарните влияния на земята. Той вижда това пред себе си във всеки отделен случай. Това е истинската духовна медицина . Как си представя това и как се опитва да го изясни със собствените си образи, той красиво изразява в това разплитане на целия свят: Това е нещо велико, което трябва да обмислите. Няма нищо на небето и на земята, което да не е и в човека, и Бог, Който е на небето и на земята, е и в човека . - Често съм цитирал друга красива поговорка, в която той изразява, чрез сравнение, това, което е искал да каже тук. Той казва: Погледни навън в природата. Какво има там? Той вижда минерал, животно, растение; той ги вижда като отделни букви, а човекът е думата, съставена от тези отделни букви. Ако човек иска да прочете човека, той трябва да събере отделните букви от великата книга на природата. — Според Парацелз това не е просто подбиране, а всеобхватна визия. Това е, което винаги му позволява да има целия свят на лице в конкретния случай, който трябва да лекува като лекар. Зад всичко това действа гениално-моралната сила,

От което произтича всичко това в него. В крайна сметка, това е нещо като морално възмущение , което се бунтува срещу тогавашния преобладаващ начин на лечение и намиране на смеси за всякакви болести. Той казва: Не съм тук, за да обогатявам фармацевтите, аз съм тук, за да лекувам хората.

Човек трябва да е наясно, че той е използвал термини по съвсем различен начин, отколкото по-късно. Когато четем за сол, живак и сяра у Парацелз днес, не схващаме веднага значението им; мислим си как хората ги наричат сега. И тогава всичко, което четем у Парацелз, ни се струва несъвършено и детинско. Запознатите със съвременните научни изследвания имат известно право да гледат на Парацелз като на детински, но човек трябва да се задълбочи малко. Искам да предложа идея как човек може да разбере какво има предвид, когато използва термините сол, живак и сяра.

Парацелз погледна назад към произхода на Земята, развитието на съществата, които живеяха около него, и на самото човечество. Поглеждайки назад по този начин, той си представи време, когато хората са имали съвсем различни форми на съществуване от сегашните. Никой не е бил толкова ясен за това какво се е случило, колкото Парацелз. Преди милиони години Земята е била съвсем различна. Често сме говорили за трансформацията на Земята. Той погледна назад към човешка форма, която все още е била изцяло животинска , където ръцете все още са били органи за движение, където хората все още са живели във въздух и вода. Земята, околната среда, е била съвсем различна. Дори съвременната физика погледна назад към епоха, в която това, което знаем днес, е било съвсем различно.

Съществуваше в твърда форма, но все пак беше в течено състояние. Парацелз, който започваше от духовна гледна точка, естествено виждаше духовно човешко същество във връзка с такава Земя, която изглеждаше съвсем различно от днешната. Съвременните хора не биха могли да живеят на Земя, която беше толкова по-топла, отколкото е днес.

Тогава хората са живели при различни условия; металите все още са текли, те трудно са могли да съществуват като пара във въздуха. Живите същества също не са могли да съществуват във фиксирана форма тогава; въпреки това са продължили да се развиват. Точно както днешният елементарен човек е свързан с физическия свят като ябълково семе с ябълка, така и праисторическият човек е бил свързан с праисторическа Земя по различен начин и по различен начин с целия заобиколен астрален свят, така че това, което съставлява човешките същества днес – физическият човек, душата му като астрално тяло и духът му като божествен човек – е възникнало едва тогава. Това е съществувало по съвсем различен начин в миналото. Човешките същества са били много по-близо до божественото. Астралният човек се ражда от астралния свят, а физическият човек се ражда от целия физически свят.

Парацелз е говорил за раждането на физическото човешко същество от физическата среда в далеч по-широк и по-благороден смисъл от днешната теория за еволюцията. Парацелз със сигурност е признавал това и многократно го е подчертавал, но за него човекът е сливане на всичко, което живее в природата. Човешките същества имат страсти; те ги притежават, само че в по-мека форма, като тези на лъва например, и такива, каквито присъстват в околната среда. Когато човекът, в смисъла на Парацелз, погледне лъва,

Той вижда същата сила, която сега обитава в него, като своя страст, родена от целия астрален свят. В лъва тя е едностранчива; в човека е смесена с други сили. Така за Парацелз цялото животинско царство е човечеството, разгърнато като ветрило. Той вижда всичко разпределено между формите на животните в себе си, невидимо във вътрешното му същество. В известен смисъл това е вярно и когато човекът гледа земята. Дори металите, които днес са станали физически, са родени от същата есенция, от която се е родил физическият човек. Моля, разберете ме правилно сега, защото това е далеч от днешния начин на мислене. Парацелз гледа далеч назад към времето, когато физическото човешко тяло за първи път е развило сърцето. В края на краищата има по-нисши животни, които нямат сърце, които все още са запазили формата, която човекът е притежавал по това време. За Парацелз това е същото време, от което златото също се е развило от много по-обща есенция на земята, така че има връзка между произхода на златото и сърцето у човека. Той интуитивно вижда и връзка между аномалия като холерата и арсена. Той разсъждава, че възможността за възникване на холера зависи от образуването на арсен от външния свят. По този начин той разглежда всеки отделен орган като принадлежащ към човешкото цяло и е толкова част от него, колкото всяко животно, растение или вещество във външния свят.

още една поговорка , която ще ви покаже как се изразява по много специфичен начин. Това е поговорка, взета от редица поговорки на Парацелз, която би могла да бъде умножена хилядократно. Тя представлява по много специфичен начин

Отделното човешко същество, във връзка с отделните си органи и разпознаването на болестите си, е в специфично отношение към физическия и астралния свят. Това отношение е диференцирано по най-специфичен начин. Днес хората се възхищават на общите твърдения за това какво е пантеизъм, за това какъв е възгледът за природата, но това е чист дилетантизъм, ако не се знае, че великият Парацелз не е бил доволен от универсален живот, който се проявява в отделното човешко същество. Парацелз говори за конкретна същност: „От това произтича фактът, че не бива да казвате, това е холера, това е меланхолия, а по-скоро това е арсен, това е алуминий; следователно, това е Сатурн, това е Марс, а не това е меланхолия, това е холера. Защото едната част е небето, едната част е земята и са смесени като огън и дърво, където всяко може да загуби името си; защото има две неща в едно.“

Точно както обяснява връзката между сърцето и златото, така обяснява и връзката на определени явления със Сатурн, а други с Марс и това, което е свързано с Марс. Така, за уникално структурирания ум на Парацелз, човекът се разполага в природата, в света. И дори да има нещо за коригиране в творчеството на Парацелз, важното е величествената, всеобхватна концепция, която живее в тази душа.

Той проследява това до специфични индивидуални типове. Така за него всичко, което се образува като утайка в минералния свят, е елементарно. Едновременно с това то е възникнало по време на развитието, когато човешкото тяло се е формирало и е приело формата, която има днес на Земята. Следователно за него всичко, което се установява в минералния свят, всичко солено, е свързано с човешкото тяло, с животинското тяло. И всичко, което остава течено, впоследствие...

От който са се образували определени отлагания, той нарича меркуриал, променлив елемент. Живакът е типичен пример за него. Така имаме склонност течният метал да се втвърдява. За него душата също се ражда от същите сили на света, от които се ражда меркуриалът, живакът. Подълбоката връзка е такава, че не може да се обсъжда публично.

Сярата има паралелна причина в света с произхода и настоящата форма на духа. Тази връзка обаче не е такава, че да може да се използва като метафора. Не – тези три неща в света съответстват точно на тялото, душата и духа в човека.

Сярата, по самата си природа, е свързана с духа, живакът с душата, а солта с тялото. Всичко останало, което човек поглъща, е свързано с тях, защото се ражда от тях. Следователно, такъв пример ни показва, че трябва да се задълбочим. Не е достатъчно просто да разберем изразите на Парацелз; трябва да подходим към книгите му с цялостна подготовка, за да го разберем. Трябва да сме наясно, че той винаги разглежда цялостната картина, така че си казва: Ако човек е болен, това е прекъсване, нарушаване на определено равновесие, което той нарича магнитно равновесие – и точно както никога няма само един полюс на стрелката на компаса, а северният и южният магнетизъм винаги принадлежат заедно – така и всеки храносмилателен процес в човешкото тяло има съответстващ храносмилателен процес в света, който той след това търси. И в етерния аспект на човека той търси причината за индивидуалното неразположение; в материалния аспект той търси проявлението на болестта.

Натиск на духа. В този смисъл той нарича материалното тяло мумията. Това е важен израз, който първо трябва да бъде разбран . Това е определена същност, която е в основата на физическото тяло; мумията е различна при здравия човек и различна при болния, защото цялото и отделните части са променени. Следователно, човек трябва само да разпознае мумията, *промените* в етерното тяло, за да разпознае какво липсва на човек.

Накратко, ние зърваме дълбините на един духовен живот, от който можем да научим много. Трябва да сме наясно, че само задълбоченото изучаване на духовното може наистина да разбере какво се крие в Парацелз и че когато Парацелз бъде разбран по този начин, той вече няма да се явява като ум, разглеждан просто като интересен исторически обект, а като ум, който трябва да бъде разглеждан от по-висша перспектива и от който все още можем да научим много – поне по отношение на метода – дори в наше време. Ето как трябва да се подхожда към Парацелз. Всеки, който направи това, ще открие, по очарователно прякия начин на Парацелз, разлика между днешния подход към изследването и неговия собствен, разлика, която той вече е направил за своите съвременници. Той разграничава два вида разум: разум, който обхваща цялата сфера на духовния живот, и разум, който се фокусира само върху индивида. Той нарича първия разум първа причина. Той нарича тази причина така, защото тя води до скрития дух на нещата, а другата причина нарича: публична глупост в сравнение със скритата мъдрост. Той се изразява още веднъж нежно, или може би по-грубо, когато казва: Трябва да се прави разлика между човешко-божествен разум и зверски разум. – Той не се изразява по такъв начин, че да прави разлика между животинската и духовната природа на

Той не говори за хората, а за животинското царство. Той вижда връзката така, че човекът трябва да се счита за син на животинското царство. Животното е разпръснато на отделни аспекти; животното е концентрирано в човека. В един момент той казва: Следователно човекът е син на цялото останало животинско царство. Но че той би искал да бъде като другите животински същества, те не биха разбрали; тогава животинските същества биха го гледали като на своенравен син и биха се учудили на това, в което се е превърнал.

ще откриете и възможността да получите елементарно ръководство по някои истински теософски фундаментални понятия. Това, което Парацелз казва за сънищата и съня, е в най-висшия смисъл това, което духовната наука също може да каже за тях; само че той го изразява с великолепия си език . Когато човек спи, елементарното тяло е в пространството и това, което е астралният човек, е активно. Тогава астралният човек може да общува със звездите, така че той трябва само да си спомни за това общуване със звездите, за да помогне на болния, да го излекува. Той проследява всичко това до пророците. Те са по-ценни за него от всичко, което е дошло по-късно. Той не нарича Мойсей, Даниил или Енох магьосници, а казва: Ако човек ги разбира правилно, те са предшествениците на тази велика астрономическо-астрологична медицина, която е работила за човечеството. Такъв човек е имал право на известна степен на самочувствие и силата на действията му е произтичала от това самочувствие. Той обаче е бил наясно, че това, което е установил, трябва да продължи да живее и ще продължи да живее в онези, които могат да го разпознаят. Въпреки всичко, срещу него са отправени много клюки, включително исторически клюки. Хората...

Дори след като изследвали черепа му, за да го оклеветят, защото имал дупка в него, а човек трябва да отдава голямо значение на такива външни неща, те установили, че е истина, че е паднал, докато е бил пиян, и е счупил черепа си. Така искали да съдят целия му живот. Може да се цитира притчата за Христос Исус с мъртвото куче, където Христос Исус посочил хубавите зъби на животното. Всичко останало е без значение за нас в случая с такава личност, освен това, което можем да научим от него, какво го е направило благодетел на човечеството, многото неща, които е преодолял и чрез които е станал безсмъртен.

Нека завърша с неговите собствени думи , които той хвърля в лицата на противниците си, където им казва: „Ще ви обясня и предупредя толкова ясно, че до последния ден моите писания трябва да останат верни и валидни, а вашите ще бъдат разпознати като пълни с жлъчка, отрова и змийски рожби и мразени от хората като жаби. Не е моя воля всички вие да бъдете унищожени или свалени в рамките на една година, но след дълго време сами трябва да разкриете срама си и да паднете пред коня; ще ви съдя повече след смъртта си, отколкото преди. И дори да погълнете тялото ми, ще сте яли само мръсотия: Теофраст ще се бие с вас без тяло.“

ЈАКОВ В ÖНМЕ

Берлин, 3 май

1906 г

Якоб Бьоме е може би една от най-забележителните фигури на последните няколко века. В зората на една съвсем нова ера, в началото на XVI и XVII век, той е застанал там със знания и мъдрост, със светоглед, който е изглеждал като кулминацията на много векове. Той е фигура, която в следващите години всъщност е била доста слабо разбрана, въпреки че е бил наричан Тевтонският философ и е имало общества в Холандия, Англия и Германия, които са се стремили да популяризират възгледите на Якоб Бьоме. Винаги е имало хора, които са се ангажирали с Якоб Бьоме.

През 1600 г., същата година, в която *Джордано Бруно* е убит мъченически, великите, могъщи идеи на Якоб Бьоме за първи път вникват в съзнанието му. Всеки, който започне да изучава Якоб Бьоме от гледната точка на нашето време, ще го намери за трудно разбираем. Ето защо съвременните книги за Якоб Бьоме често твърдят, че той е изразявал идеите си чрез неразбираеми и неясни образи. След като прочетем какво е казано за Якоб Бьоме в последните учебници, е напълно разбираемо, че човек може да го намери за неразбираем. Това, което е написано за него в учебниците по история на философията, всъщност е най-неразбираемото нещо на света. Това е странното явление, с което се сблъскваме при Якоб Бьоме.

Ако човек е добре запознат с интелектуалния живот на 19-ти век, особено с този на Германия, повлияна от философските кръгове, тогава може да разбере защо Якоб Бьоме е бил толкова зле разбран. Малко са по-големите контрасти от тези между Якоб Бьоме и *Имануел Кант*. Всичко останало, което образованието през 19-ти век е създавало, е доста далеч от духа на този забележителен човек. Всички, които се опитват да се обърнат към Якоб Бьоме от гледна точка на теософския мироглед, ще бъдат изумени, че народът, към който е принадлежал Якоб Бьоме, все още се е нуждаел от теософски подход. За да се разбере теософията, е достатъчно да се познават *Парацелз* и Якоб Бьоме. Всичко, което са написали, извира от дълбок източник, пропит с огромна дълбочина и магическа сила. Якоб Бьоме е един от най-великите магьосници на всички времена, с величие, което все още не е равно на нищо.

Якоб Бьоме е роден през 1575 г. в бедно семейство. Първоначално е бил говедовъд и едва е можел да чете и пише. Докато е пасъл добитъка, той е преживявал много забележителни проблясъци на прозрение. Понякога му се е струвало, сякаш всяко листо по дърветата, сякаш горските животни, имат нещо да му кажат, сякаш всички същества на природата му говорят. След това става чирак на обушар. По време на чиракуването му се случва любопитен инцидент, чиято истинска същност не може да бъде обсъждана публично. Веднъж Якоб Бьоме е бил натоварен от господаря и господарката да се грижи за магазина, докато те са навън. Той обаче не е трябвало да продава нищо. Тогава в магазина влиза фигура, чиито очи му правят много специално впечатление.

Очевидно този човек е искал да купи нещо. Якоб му казал, че няма право да продава нищо. Погледът на непознатия му се стори доста необикновен. След това непознатият излезе навън. След няколко минути Якоб чул да го викат по име. Непознатият му казал: „Якоб, ти си още малък, но ти е предопределено нещо велико!“ Якоб Бьоме разбрал, че нещо трайно е прозвучало в тези думи. След това Якоб Бьоме разказва друго преживяване, за планина. Веднъж надникнал в пещера, където нещо проблеснало пред него като злато. Отново му се сторило като откровение, като нещо, което ще му каже нещо за скритите сили на природата. Ако човек докоснеше всичко това, то щеше да загуби онази магия, която може да бъде разбрана само чрез окултни средства.

Като всички млади занаятчии от онова време, Якоб Бьоме предприема пътешествие след чиракуването си и след това се установява в родния си град Гьорлиц като майстор обущар. Скоро той започва да записва това, което живее в душата му. Важно е да хвърлим светлина върху чувствата, които са се криели в тази личност. Когато хваща перото си, за да запише това, което му се разкрива, той се чувства издигнат отвъд себе си. В него има нещо като висша природа. То е толкова силно, че когато се връща към ежедневието и иска да прочете написаното, не може да го разбере. Не може да следва този дух. От самото начало написаното от него са думи, извлечени единствено от центъра на мъдростта. „Аврора, или изгряващата зора“ е първата му книга. Аврора, или зората, винаги е била символ за мистиците на раждането на висшето аз, на душата, излизаща от дълбините на съществуването.

То издига низшето съществуване. Одухотворяването на човека винаги е било символизирано като зората . Якоб Бьоме е написал по това време думи, които, понеже носят печата, печата на истината, му звучат очевидни. Така веднъж той е казал, че знае, че „софистът ще го смъмри“, когато говори за началото на света и неговото сътворение, „защото аз не бях там и не го видях самият. Нека му се каже, че в моята душевна и телесна същност, когато още не бях азът, а когато бях същността на Адам, аз наистина присъствах и се отказах от славата си в самия Адам.“

Този прост човек, който вероятно е практикувал това, което се нарича четене, само с Парацелз , е бил наясно, че вечната душа, живееща в човека, не е ограничена от пространството и времето, че има разширение на съзнанието на тази душа, чрез което човекът е способен да се издигне над пространството и времето. Така единството, което живее във всичко, което живее във всяка човешка душа, му е било ясно, така че е нужно само да се премахнат тесните граници, за да се получи образ, видение, което ни показва всичко, което се връща към самото начало на човешкото сътворение. Всичко това, според Якоб Бьоме, е основано на дълбоко благочестие. Той казва следното за състоянието си на ума: „Докато се борех и подвизвах с Божията помощ, чудна светлина осени душата ми, светлина, напълно чужда на дивата природа, в която за първи път разбрах какво са Бог и човекът и каква е връзката на Бог с човечеството.“

е било пряко преживяване. Това преживяване е основата на неговия ентусиазъм, това, което се е отделило от душата му по един напълно елементарен начин. Така го виждаме в човешката природа.

да се схване историческото развитие на цялото човечество по начин, който, ако човек не може да проникне до самите източници, прави доста трудно разбирането на този дух.

Това, което откриваме у Парацелз, ни се явява по одухотворен и преобразен начин у Якоб Бьоме. Това е видно още от първото му произведение „Аврора“. Това произведение първоначално не е било отпечатано, а е разпространявано само като ръкопис сред приятелите му. След това попада в ръцете на фанатичен проповедник. Той проповядва срещу него и успява да убеди магистрата на град Гьорлиц да забрани на Якоб Бьоме да пише каквото и да било в бъдеще. Ето колко опасен е бил смятан дори тогава. Якоб Бьоме обаче не пише нищо в продължение на много години след това. Всичките му други писания произлизат от последните пет или шест години от живота му, живот, който непрекъснато е бил много труден за него, защото хората не са разбирали нищо за това, което живее в този човек, и защото фанатичното свещенство е било изпълнено с фанатична омраза към всичко, което самите те не са написали. Преди произведенията му да бъдат отпечатани в Германия, те са били преведени на английски, холандски и други езици. Съдбата на Якоб Бьоме и неговите произведения е пример за това как пътищата на истинския интелектуален живот зависят малко от официалното образование и колко е трудно да се преодолеят препятствията, които се поставят пред интелектуалния живот от всякакви власти.

Още в „Аврора“ се натъкваме на това, което живееше в Якоб Бьоме. Първоначално Якоб Бьоме говори за нещо, живеещо в човека, което може да надхвърли себе си, за божествена искра на живота. За него това не остава нищо абстрактно, а се развива във велико-

В мислите и чувствата си той си представяше необятни светове и човешки структури. Всеки, който иска да разбере Якоб Бьоме, трябва да осъзнае, че само дълбоко духовно образование може да проникне в това, което живее в него. Той знаеше, че физическият човек има различна, по-духовна, по-фина същност като своя основа. Между физическия и духовния човек се намира нещо, което Якоб Бьоме нарича „тинктура“. Това е често неразбран термин. По онова време е имало и велики умове, като Нютон, който е прекарал години в опити да разбере какво е имал предвид Якоб Бьоме, когато е говорил за тинктурата.

Ако хвърлим поглед назад към по-ранни времена в далечното минало, ще открием, че светът тогава е бил съвсем различен, отколкото е сега. Якоб Бьоме е бил изцяло пропит с дълбока теория за еволюцията. Никой научен възглед не е представил теорията за развитието на света толкова всеобхватно, толкова величествено, толкова приложимо към всичко духовно и сетивно едновременно, както Якоб Бьоме. Той поглежда назад към периоди, далеч отвъд нашето време, когато Земята е изглеждала съвсем различно, отколкото сега. Това, което някои естествени учени са казали несръчно за първоначалното състояние на Земята, Якоб Бьоме е разбрал по забележителен начин. Ако се върнем към началото на времето, съвременният естествен учен проследява живите същества до все по-несъвършени форми. Тогава той би могъл да каже, в най-добрия случай: Всичко, което съществува на Земята, се е развило от космическа мъглявина. Формите са възникнали от нея чрез законите, присъщи на тази космическа мъглявина. – В Якоб Бьоме виждаме това развитие, замислено в много по-грандиозен мащаб. Погледът му след това се простира до всички духовни същества, до всички животински същества, до всички растителни същества, до всички...

минерални същества. Там той е в състояние да зърне по-ранните състояния, формите, които хората са имали в по-ранни времена, когато тези същества все още не са съществували така, както съществуват днес, а по-скоро така, сякаш са се съдържали в един вид първична материя, от която е възникнал по-късният свят. Той вижда феноменалния свят и съществата такива, каквито са съществували тогава, такива, каквито са били присъщи по своята същност. Вижда земя, която не е твърда, не е въздух, не е вода, не е огън, върху която не е имало нито животни, нито растения, но която съдържа всичко, което по-късно е излязло наяве. Якоб Бьоме не говори за фантастична първична мъглявина, а по-скоро за тинктурата, която някога е съществувала наистина, като такава е образувала нашия свят и която днес е скрита в сърцевината на съществата. Тази тинктура присъства в хората като духовно-психически организъм зад физическото същество. Тя присъства и във всички други неща. От своята Тинктура Якоб Бьоме извежда структурата на всички живи същества, като разграничава седем основни характеристики. Това води до много дълбока основа за неговия мироглед. Въоръжен с това разбиране, човек може да намери нишка през света, способна да разреши безброй загадки. Якоб Бьоме притежава прекрасен език, на фона на който нашият съвременен език с неговите понятия изглежда сив и безжизнен.

Трябва да си представим, че Тинктурата живее в света като първична материя, че всичко почива в нея като в майчина утроба и че след това от нея се появяват формите. Той нарича един вид форма „горчивина“. Човешкият прародител е бил същество с хрущялен скелет, точно както хрущялните риби имат днес. След това, от първоначалната Тинктура, костната структура е кристализирала.

стипчивост . Това Якоб Бьоме нарича всичко солено в света. Не бива да се мисли, че първоначалната стипчивост също е трябвало да приеме формата на скелетна структура. Но всичко, което кристализира от първоначалната духовна материя с потенциал да стане твърдо и земно – това за Якоб Бьоме беше тази стипчивост, тази солениост.

Втората форма на природата е тази, която запазва вътрешната мобилност, позволявайки на частите постоянно да взаимодействат помежду си. Якоб Бьоме нарича това меркуриална.

Третото е сярната субстанция, която съдържа в себе си, като скрита сила, силата на огъня.

Якоб Бьоме обединява дълбоко първични идеи в немската народна традиция с чудесно мъдър език. Именно тук можем да разпознаем връзката на Якоб Бьоме с изначалната немска национална душа. В средата на юни се провежда Празникът на лятното слънцестоене. Това предполага нещо значимо по природа. Учените спекулации говорят за лятното слънцестоене и астрономическите връзки. Но не с това се занимаваме тук. В оригиналния немски народен мироглед огънят, който може да бъде събуден от природата, е означавал нещо много специално. Огънят за лятното слънцестоене е трябвало да се запали чрез триене на парчета дърво едно в друго. Вярвало се е, че ако такъв огън за лятното слънцестоене се запали, когато предстои чума, този огън притежава лечебна сила. В основата на всички дълбоки народни вярвания е идеята за родството между огъня и това, което наричаме човешки нагони и инстинкти. Това не е било замислено като символ, защото хората имат...

Никога не са били измислени подобни символи . Нещо друго стои в основата им. Това става очевидно в легендите за огъня на лятното слънцестоене, както и в писанията на Якоб Бьоме. Това, което виждаме днес като огън, извиращ от материята, е едно, а човешките и животинските страсти са съвсем друго. Сега те са толкова далеч един от друг, колкото Северния и Южния полюс. Народната интуиция, подобно на Якоб Бьоме, е поглеждала назад към времето на най-ранното развитие. Там е имало нещо, което не е било нито материален огън, нито страст, но от което огънят, от една страна, и страстта, от друга, са се диференцирали. По онова време те са споделяли обща основа. Якоб Бьоме намира същата духовна основа в материалния огън, както и в човешката страст. За него има родство между това, което дремва в материята, това, което може да бъде извлечено от материята, и човешката страст. В това има нещо, което е свързано с духовния аспект на огъня.

Сярата съдържа в себе си скрития огън, точно както тялото съдържа животинската страст. Така Якоб Бьоме първоначално разграничава тези четири: тинктура, сол, сяра, огън.

Точно както старата немска народна интуиция е гледала назад към времето, когато не е имало нито огън, нито страст, така и Якоб Бьоме гледа назад към такова състояние, към нещо, което, когато се одухотвори, се трансформира в петата първична форма на природата, която той нарича вода. Това е вода в смисъла, в който я намираме в Библията, като външен знак на душата. Божият дух се е носил над водата, над душевните сили, спящи в материята, за да могат те да се събудят.

Шестата форма на природата възниква, когато вътрешното „аз“ се стреми навън, когато вътрешният живот се живее по такъв начин, че...

става осезаемо. Якоб Бьоме нарича това реверберация или звук. Това е всеки психически израз, който носи вътрешната същност на съществото в него, точно както камбаната носи своя тон. Реверберацията или звукът могат да се появят и по такъв начин, че да изразяват единната природа на Бог. Тогава възниква седмата сила: мъдростта, божествената сила, съдържаща се в света. Якоб Бьоме вижда цялата природа, обхваната от тези седем форми.

Най-ниският аспект на човешката природа е свързан със солена горчицина; след това той се издига все по-високо до мъдростта. Освен това, силите на природата и човечеството са свързани със слънчевата система. Навсякъде се изразява родството на всички същества. Всичко, което протича през всички същества като духовна жизнена кръв, Якоб Бьоме нарича още Тинктура. Тя се намира между световната мисъл и цялата материя. Якоб Бьоме си представя великия архитект на света като художник, който е оформил света сетивно и физически. Връзката между сетивното и създателя на света той отново нарича Тинктура. Той я търси във всички отделни същества. Това е, което прави писанията му толкова трудни: трябва да си проправим път до неговите идеи. Хората обикновено са щастливи, когато са схванали няколко понятия. Якоб Бьоме не създава отделни абстрактни понятия, които стоят едно до друго като войници. Той, така да се каже, се промъква във всички същества. Той вижда всички същества като свързани, като взаимосвързани. За да разбере Якоб Бьоме, човек трябва да направи самия ум гъвкав, точно както самата природа е гъвкава, така че понятията да могат да се трансформират, точно както се трансформират нещата в природата. Дори теософите...

Често се представят тесни понятия. Но не става въпрос за това да имаш понятие, а за това да можеш да го разтвориш веднага. Ако имаш понятие, трябва да можеш да го трансформираш, точно както се трансформират нещата. Нищо не е по-голяма пречка от абстрактните, строго дефинирани понятия. Ето защо тези, които четат Якоб Бьоме, не могат да го разберат, защото първо формират фиксирани понятия; той обаче преследва живия живот на нещата. Понятията също трябва да се променят, точно както се променят самите неща. Но тогава хората се чувстват сякаш се носят във въздуха. Те наистина са загубили равновесие, ако се опитват да разберат света. Те просто трябва да запазят центъра си в себе си.

на душата на Якоб Бьоме е копие на самата природа. В човешкия ум Бьоме открива нещо, което е подобно на тинктурата: въображението. Въображението е сила на душата, разположена между силата *на* мисълта и силата на волята. За тези, които първо разбират как да визуализират своите понятия и след това да ги изобразяват в съзнанието си, така че да не им се представя абстрактен образ на растение, а по-скоро растение, сякаш със сетивно възприятие, такава жива концепция се пропива с истински живот отвътре. Тези, които могат да направят това, притежават въображение. То може да бъде толкова засилено, че човек действа творчески и получава влияние върху това, което живее в нещата като тинктура.

тук започва алхимията , която може да има реципрочно въздействие върху материята, върху тинктурите и оттам върху сетивните неща. По този начин човекът с въображение може да се превърне в магьосник. Тъй като Якоб Бьоме е разбирал това, можем да го наречем най-великият магьосник на новата ера.

Той нарича време. Якоб Бьоме нарича Въображението великата Дева на Природата, Девата Мъдрост. Сега той се връща към сътворението на Адам и по-нататък към първоначалното божествено Въображение. Той казва, че божественото Въображение, според своето отражение, е оформило първоначалния духовен човек в материя. Той нарича този духовен човек първоначалния Адам. Като показва, че този духовен човек присъства от самото начало, той демонстрира как духовният човек вече е присъствал в първоначалната Тинктура, но как всъщност е настъпила пълна духовна трансформация при сътворението на света . Той поставя тази трансформация на четвъртия ден от сътворението. Този първоначален човек, когото той нарича човекът Тинктура, не е виждал с истински очи, но вътрешно е бил ясновидец, така че е могъл ясновидски да възприема всичко, което се е случвало вътре в него. Тогава на четвъртия ден в съзнанието на този човек навлизат самоличността, независимостта и ясновидецът осъзнава себе си, започва да възприема собствената си същност. Първоначално е имало духовно, божествено творение навсякъде около него. Примитивният човек е виждал това ясновидски. Сега той вижда себе си. Това беше неговото отпадане от Бога. Сега този човек би се закоравял напълно, погълнат от горчивина, ако нещо друго не беше възможно. Човекът вече не виждаше света ясновидски. Дойде времето, когато ясновидският човек можеше външно да възприема божественото. Слънцето, луната и звездите първоначално са образи на божественото, което той преди това беше виждал в себе си. Така човекът беше отпаднал от божествеността, но чрез сетивата светът беше станал възприемаем за него. Именно концепцията за сетивното възприятие трансформира човека от древния човек с Тинктура в материалния човек.

Материалният човек става чувствен човек чрез собствената си концепция, произлизаща от материалния свят, така че човекът е станал чувствен човек отвътре, чрез собственото си въображение за чувственото.

Якоб Бьоме виждал дълбока родствена връзка във всички същества – животни, растения и минерали. Той казвал, че всичко в света, с кожата и костите си, плътта и кръвта си и т.н., е свързано с нещо на Земята. Якоб Бьоме също така свързва цялата социална, художествена и обществена структура със съзвездията на планетите. Той демонстрира връзката между планетите и човешкия живот. Всичко това е толкова ясно за всеки, който иска да го разбере, но същевременно толкова необятно, че дори кратко време може да му попречи да го схване.

Друг въпрос влезе в ползрението му: въпросът за произхода на злото в света, въпросът: Как злото идва в света? Дали злото се съдържа в самата основа на света? Тогава основата не е добра. Той намира отговора, като сравнява първоначалното добро със светлината, чиста, неподправена светлина. В нея не се съдържа тъмнина. Но както светлината се появява, става осезаема, тя се появява чрез предметите с техните сенки. Можем ли да кажем, че тъмнината се съдържа в светлината? Със сигурност не. Само чиста, неподправена светлина произлиза от източника на светлина. Но противоположността на светлината произлиза от предметите. Светлината се изправя пред нас в света като основа... не за да произлиза от основата. Точно както сянката трябва да присъства със светлината, така и злото трябва да присъства в доброто. Можем да сравним божествената хармония с човешката душа. Тя прониква в организма. Членовете на човешкия организъм са в...

Движение, породено от душата. Световната хармония на божественото се проявява в душата по такъв начин, че членовете ѝ имат автономия. И все пак, въпреки хармонията, която е в основата на душата, членовете могат да се обърнат един срещу друг. Ако трябва да има свобода в света, тогава членовете трябва да могат да се обърнат един срещу друг. Свободата и възможността за зло са ръка за ръка, хармонията и възможността за дисхармония. Именно тази идея на Якоб Бьоме е вдъхновила *Шелинг* и в неговото творчество човек намира прекрасно изображение на това, което живее в човешката свобода. Това писание на *Шелинг* за човешката свобода е като дар към Якоб Бьоме. Шелинг е схванал нещо от Якоб Бьоме. То е живяло и у *Гьоте* и други велики умове на 19 век. Едва когато се е появил материализмът, интелектуалният живот се е отчуждил от Якоб Бьоме. Тогава той е бил разбран все по-малко и по-малко. Ще дойде отново време, когато той не само ще бъде разбран, но и когато хората ще искат да се учат от него. Тогава ще настъпи нова ера за това, което днес се нарича теософия. Ще дойде време, когато такива дълбоки духовни постижения като писанията на Якоб Бьоме, като германската митология, ще бъдат разбрани отново, когато ще бъдат преосмислени. Тогава ще бъде възможно одухотворяването на цялата мъдрост, на цялата човешка енергия. Когато приключи епохата, чиято задача е външното овладяване на всички природни сили, тогава и Якоб Бьоме ще бъде разбран отново. Коперник, Галилей и Джордано Бруно принадлежат към същата епоха като Якоб Бьоме. Те водят света към съзерцанието на сетивния свят, външния свят. Якоб Бьоме се появява именно в тази епоха и неговите произведения са като...

Грандиозно обобщение на всички духовни постижения на човечеството. Той представя всичко това на света в зората на епоха, която въвежда материалистичната епоха. След като материалистическата епоха бъде преодоляна, Якоб Бьоме също ще бъде преоткрит, заедно с всичко, съдържащо се в неговите произведения. Всичко, което светът е събрал като интелектуални съкровища, се съдържа в неговите произведения.

Постигнатото досега от теософията не бива да се счита за изключително. Теософското световно движение трябва да бъде нещо живо, нещо, което означава живот и растеж. Ако стане това, ако Теософското общество представлява това, тогава то ще разбере как да действа в духа на великите умове от по-ранни времена, в духа на Якоб Бьоме; само тогава то ще бъде наистина теософски активно в най-истинския смисъл на думата.

БЕЛЕЖКИ

Текстови материали: 22-те лекции, съдържащи се в този том, са изнесени в две серии, общо 24 лекции: десет лекции през 1905 г. и четиринадесет лекции през 1906 г. Не е оцелял препис от лекцията „Теософия и изкуство“ от 8 февруари 1906 г.; преписът от лекцията „Планетарна еволюция“ от 5 април 1906 г. е недостатъчен за публикуване. Темата обаче е представена по фундаментален начин в много серии лекции, например в „Духовни йерархии и тяхното отражение във физическия свят: Зодиак, планети, космос“, GA Bibl. No. 110, и особено в трудовете „От Акашовите записи“ (1903–1908), GA Bibl. No. 11, и „Очерк на окултната наука“ (1910), GA Bibl. № 13. Вместо преписите на двете лекции от 26 октомври и 2 ноември 1905 г., които бяха недостатъчни за публикуване, бяха включени две хамбургски лекции по същите теми. За лекция X, „Коледа като символ на победата на Слънцето“, тук е използван различен препис от този в публикацията в „Das Goetheanum“, 9-та година (1930), № 52, където лекцията е погрешно датирана на 24 декември.

Лекция I: Стенографският препис от Франц Зайлер, Берлин, е лично прегледан от Рудолф Щайнер за публикуване в списание „Луцифер-Гнозис“ (1906 г.). По това време той добавя следната бележка: „Горното е възпроизвеждане на лекция, която *не* е била подготвена преди това, базирано на стенографски запис. Тъй като съответства на дългогодишното ми желание да мога да чета такива лекции, реших да го публикувам. Моля ви да имате предвид, че правя голяма разлика между говоримото слово и писменото произведение. Това, което е полезно в първото, не е непременно добро във второто. С това, надявам се, някои неща в горното представяне са извинени, които бих представил по различен начин в есе. Стенографският препис обаче е прегледан от мен оттогава.“ За допълнителни отделни публикации вижте изданието, страница 4. Лекцията може да бъде намерена и в тома „Луцифер-Гнозис“. Фундаментални есета по антропософия и доклади от списание <Луцифер> и <Луцифер-Гнозис> 1903-1908», GA Bibl.-No. 34.

Лекции II, III, VI-XIX и XXI са стенографски транскрибирани от Франц Зайлер, лекция XX от Валтер Вегелан, а лекция XXII от Матилде Шол. Имената на преписващите лекции III и IV са неизвестни.

Трябва да се отбележи, че преписите са с различно качество, както вече се вижда от различната им дължина. В някои случаи те са дори много непълни и показват съответните недостатъци.

Заглавията на отделните лекции са избрани от самия Рудолф Щайнер. Заглавието на тома е базирано на заглавието на първата лекция, избрано от редакторите.

Тъй като по време на тези лекции Рудолф Щайнер е бил активен в Теософското общество, той винаги е използвал термините „теософия“ и „теософски“ в смисъла на своята антропософски ориентирана духовна наука (Антропософия). Поради по-късните му изрични указания, те са заменени с термините „Антропософия“ или „духовна наука“ в съответните пасажии.

Произведенията на Рудолф Щайнер в Събраните съчинения (СА) са изброени в бележките с техния библиографски номер. Вижте също общия преглед в края на тома.

Отидете на страницата

- 9 *Ернст Хекел*, „Загадката на Вселената: Популярни изследвания върху монистична философия“, Лайпциг 1899. 1925: 400 000 копия; „Антропогения или историята на развитието на човешкия зародиш“, 1874.

Аз самият също съм в специална позиция по отношение на миогледа на Хекел: Вж. Рудолф Щайнер „Пътят на моя живот“ (1923-1925), библиотека GAB № 28.

- 10 *Хелена Петровна Буватски*: Основни произведения: «Разбулената Изида» (1877), немски: Die entschleierte Isis, Leipzig n.d. «Тайната доктрина» (1887-1897), немски: Die Geheimlehre, Leipzig n.d. и Улм 1960-61.

- 11 *Моят труд „Хекел и неговите опоненти“*: Минден 1900. В рамките на пълното издание в тома „Методологични основи на антропософията“, GA Bibl.-No. 30.

Моята книга „Мирогледи и философия на живота през 19 век“: разширена през 1914 г. до „Загадките на философията в нейната история, очертани“. Същевременно е издадено ново издание на произведението: Мирогледи и философия на живота през 19 век. Допълнено с предистория върху западната философия и продължава до наши дни“, GA Bibl.-No. 18.

12 *Лоренц Окен*: «Учебник по естествена философия», (Книга XIV, Зоология), 2-ро издание, Йена 1831 г.

16 *Дарвин*: „За произхода на видовете в животинското и растителното царство чрез естествен подбор или запазването на благодетелстваните раси в борбата за съществуване“, 1859 г.

Хекел: *Връзката между хората и господарските животни*: Вж. „Естествена история на сътворението“. Научнопопулярни лекции върху теорията на еволюцията като цяло и тези на Дарвин, Гьоте и Ламарк в частност, върху тяхното приложение към произхода на човека и други свързани фундаментални въпроси на естествената наука (24 лекции), 1868; „Антропогения или историята на развитието на човешкия зародиш“, 1874.

17 *Хекел веднъж казал в разговор* : Вж. Рудолф Щайнер, „Пътят на моя живот“, Глава XXX, GA Bibl.-No. 28.

Хъксли: „Свидетелства за мястото на човека в природата“, 1863 г.

18 следващо *Хекел*: Вижте бележката на стр. 16.

20 *Дю Боа-Реймон*: „За границите на естественото познание“, лекция на 14 август 1872 г., Лайпциг 1872 г. „Седемте загадки на Вселената“, лекция на 8 юли 1880 г., Лайпциг 1882 г.

25 *Бел*: Конструира първия телефон, който не изисква батерия през 1875 г.

26 сл. «*Пролог в рая*»: Гьоте, «*Фауст*» I.

„Звучи до ушите на ума ... “: „*Фауст*“ II, Сцена 1.

33 *Цитат от Фихте*: Лекции по «Теория на науката» 1813. Посмъртни съчинения, том 1, Бон 1834, стр. 4 и след това.

„*Не беше ли окото подобно на слънцето...*“: „Очертания на теорията на цветовете“, дидактическа част, въведение, стр. 88 в „Научни съчинения“ на Гьоте, редактирано и коментирано от Рудолф Щайнер в „Германска национална литература“ на Кюршнер 1883–1897, 5 тома, препечатка Дорнах 1975, GA Bibl.-No. Ia-e, том III.

Фойербах: „Същността на християнството“, Лайпциг 1841 и „Същността на религията“, Лайпциг 1851.

34 *Хекел казва*: В «Естествена история на сътворението», 9-то издание Берлин 1898, том I, стр. 64. Цитатът е свободно възпроизведен от Рудолф Щайнер

.

- 36 f. *Циркуляр*: Цар Николай II издаде този манифест от 24-ти. Август 1898 г. даде тласък за първата Хагска мирна конференция (18 май до 29 юли 1899 г.). Цитирано от Bertha von Suttner, "Die Haager Friedenskonferenz. Tagebuchblätter" (Хагската мирна конференция: записи в дневника), Дрезден и Лайпциг, 1900 г.
- 37 *Хенри IV*, крал на Франция.
- Берта фон Зутнер*: Вижте бележката на стр. 36 и сл.
- 38 *Трансваалска война*: 1899-1902
- Днес отново имаме война*: Руско-японската война от 1904/05 г.
- Изследователят, който е привлякъл към себе си толкова много мислители*: има предвид се Ернст Хекел.
- 41 *Дарвин е възприел* (възгледа за борбата за съществуване) *от Малтус*: Вж. «Произходът на видовете чрез естествен подбор» Щутгарт 1876, том 2 от Събраните съчинения, глава 3: Борбата за съществуване, стр. 85–87.
- Малтус*, английски национален икономист: „Есе за принципа на населението“, анонимно 1798 г., 9-то издание 1888 г. Немски превод от Хегевиш 1807 г.
- 44 *Кеслер* : „Законът за взаимопомощта“ в „Доклади на Петербургското дружество на естествените учени“, том 11.
- Княз Кропоткин*: „Взаимна помощ в развитието“, превод на Густав Ландауер, Лайпциг 1904 г.
- 45 *Густав Ландауер*, писател социалист.
- 53 ... *нашият първи принцип*: „Целите на Теософското общество са: а) да формира ядрото на всеобщо братство на човечеството, без разлика на раса, вероизповедание, пол, каста или цвят на кожата.“
- 54/55 „*Светлина по пътя*“: Твърдение на английската теософистка Мейбъл Колинс „в полза на онези, които, непознаващи мъдростта на Ориента, желаят да попаднат под неговото влияние“. Превод от английски, 2-ро издание, Лайпциг 1888 г.
- 65 „*Сънят е храносмилането на душата...*“: Новалис „Общият проект 1798/99“.
- 69 *Гьоте*: Виж бележката на стр. 26 и сл.
- 79 „*Един успя...*“: Новалис, Паралипомена към „Чираците на Саис“.

86 *Правителствен съветник Колб*: Алфред Колб: «Като работник в Америка», Берлин 1904. Вижте също есето на Рудолф Щайнер «Духовната наука и социалният въпрос», Дорнах 1977; в пълното издание в тома «Луцифер-Гнозис 1903-1908», GA Bibl-No. 34.

89 *Робърт Оуен*, английски социален реформатор.

94 *цитата от Фихте*: „Тези практични хора...“: Буквално: „Че идеалите не могат да бъдат представени в реалния свят, ние, другите, знаем може би толкова добре, колкото и те, може би по-добре. Ние просто твърдим, че реалността трябва да бъде преценявана според тях и модифицирана от онези, които чувстват силата в себе си да го направят. Ако предположим, че и те не могат да се убедят в това, те губят много малко в процеса, тъй като вече са станали това, което са; а човечеството не губи нищо в процеса. Просто става ясно, че само те са предвидени в плана за усъвършенстване на човечеството. Последното несъмнено ще продължи по своя път; нека благосклонната природа управлява първите и им дава дъжд и слънце в точното време, благотворно хранене и необезпокоявана циркулация на телесните им течности, а в същото време - мъдри мисли!“ Предговор към „За призиването на учения“, 1794 г.

„Повечето хора...“: „Основа на цялата теория на науката“, бележка към § 4., 1794.

106 *Хил*, реформатор на английската пощенска система.

107 *Баварска медицинска асоциация*: Вж. Р. Хаген „Първата немска железница“, 1885 г., стр. 45.

108 *Мьобиус* : „Върху физиологичната слабоумност на жените“, Хале 1905. „Върху патологичното у Гьоте“, Лайпциг 1898. „Върху Шопенхауер“, Лайпциг 1899. „Върху патологичното у Ницше“, Хале 1902.

109 *Бишоф*, анатом и физиолог. „Изучаване и практикуване на медицина от жени“, Мюнхен 1872 г.

111 *Роза Майредер*: «Върху критиката на женствеността. Есета», Йена и Лайпциг 1905. Вижте също Рудолф Щайнер «Пътят на моя живот» (1923-1925), GA BibL-№ 28.

Ломброзо, професор по психиатрия в Павия.

Джордж Еджъртън (псевдоним на Мери Чавелита Брайт, по баща Дюн), австралийско-английска писателка. Смятана за една от водещите фигури в женския роман.

- 111 *Рудолф Вирхов*, професор по патологична анатомия.
Хавелок Елис: „За гражданското усъвършенстване на жените“,
Берлин 1792 г.
- 111/112 *Преценката на Ницше*: „Казва се за тези, които знаят как да
разсъждават: жените имат интелекта, мъжете - емоцията и
страстта“ в „Човешко, твърде човешко“, том 1, глава 7: Жена и дете.
- 114 *Науман*. Протоколите от Паулскирхе: Първо германско национално
събрание, Франкфурт, 1848-49.
- 115 *Якоб Буркхард*: „Цивилизацията на Ренесанса в Италия“, 1860 г.
Рахел Варнхаген, немска поетеса-романтик,
- 119 *Елена Петровна Блаватска*: Вижте бележката на стр. 10.
- 120 *Макс Мюлер*, ориенталист: «Свещени книги на Изтока»,
многотомници 1879-1894.
- 122 *се среща в писанията на Павел като духовното тяло*: 1 Кор. 15:44 и
сл.
- 126 *Чела (Чея)*: Термин, често използван от теософите по онова време за
изучаване на окултни науки.
- 128 „*Всичко преходно е само притча*“: Гьоте, „Фауст“ II, заключителни
бележки.
- 129 *Относно пасаж*: „*И какво е това, този особен вид ум?*“: Преписът
очевидно е много непълен тук.
- 134 *Хекел*: Вижте бележката на стр. 16
- 137 *Платон разказва за остров Посейдонис*: Според „Критий“ на Платон,
когато земята била разделена от боговете, остров Атлантида паднал
в ръцете на Посейдон.
- 154 *Цитат*: Вижте бележката на стр. 79
- 155 *Хекел*: Вижте бележката на стр. 16
- 162 *Солон*. Виж „Тимей“ на Платон.
- 178 „*Който притежава наука и изкуство...*“: Гьоте, Стихотворения, том
3/1 „Питомни епиграми“ VIII в „Германска национална
литература“ на Кюршнер, том 84, стр. 297.
- 181 *Хъксли*: Вижте също стр. 42 и бележка към стр. 17.

- 182 *Александър Тиле*: „От Дарвин до Ницше“, Книга за етиката на развитието, Лайпциг 1895.
- Кеслер* : Вижте бележката на стр. 44.
- 183 *Княз Крапоткин*: Вижте бележката на стр. 44.
- 190 *Рюкерт* : «Светът и аз», в: Съчинения на Рюкерт в 6 тома, том 2: Разни стихотворения; Щутгарт н.д., Кота.
- 192 „Където двама или трима са събрани в Мое име... “: Матей 18:20.
- 199 „5 паунда талантът се оформя в мълчание, характер в потока на света“: Гьоте, „Тасо“.
- 207 „Ако не станете като малки деца... “: Марк 10:15 и Матей 18:3.
- 211 „Лесно е, но лесното е трудно“: Гьоте, „Фауст“ II, Тронната зала.
- 222 *Описах астралните сетивни органи в списание „Луцифер-Гнозис“*: Отнася се до есета „Как да постигнем познание за висшите светове?“ (1904/05), първо книжно издание 1909 г., GABibL Nr. 10.
- Хамлет казва*: „Само страхът от нещо след смъртта — / Неоткритата страна, / От областта, от която никой скитник не се завръща — заблуждава волята, / Че по-скоро трябва да понесем злините, които имаме, / Вместо да бягаме в непознати.“ „Хамлет“ от Шекспир, действие 3, сцена 1.
- 225 *Гуру*: В ориенталското посвещение, водачът, който води окултното развитие на ученика по пътя на знанието.
- 226 *Т. Суба Роу* (днес също изписван като Рао), адвокат в Мадрас, Индия. Самостоятелно зает окултист и приятел на Х. П. Блаватска. Малкото есета, които е написал, са публикувани посмъртно под заглавието „Езотерични писания“.
- 228 *Дума на поета*: Вижте бележката на стр. 79.
- 230 *Един вид Гьотеова молитва*: От афористичното есе „Природа“. Виж „Научни съчинения на Гьоте“, бел. на стр. 33, том II. Относно авторството на прозаичния химн вж. Рудолф Щайнер „Върху фрагмента за природата на Гьоте“ (1892) в „Методологични основи на антропософията 1884-1901“, библиотека на GA № 30.
- 231 „Възвишен дух... “: Гьоте, „Фауст“ I, Гора и пещера.

- 247 е. *Установяване на коледния празник през IV век*: Около 354 г. от Отложено от 6 януари на 25 декември.
- 248 *Тема на лекция догодина* : Вижте лекция XI „Мъдростта на християнството“ от 1 февруари 1906 г.
- 248 *Гьоте*: Виж бележката на стр. 230.
- 252 *Лесинг*: „Образованието на човешката раса“, 1780.
- 255 *Когато говорих преди време за мъдростта на християнството*: Това се отнася до лекцията, изнесена на 21 ноември 1905 г. в Колмар, от която не е запазен препис.
- 257 *Павлина казва*: Вижте бележката на стр. 122.
- 265 *Цитат от Платон*: Вижте „Федон“, превод от Ф. Шлайермахер, издателство Ламберт Шнайдер, Берлин, без дата, Стефан, номериране 68 E-69 D, стр. 746: „И така, онези, които са ни наредили посвещенията, може изобщо да не са лоши хора, но отдавна ни показват, че ако някой пристигне неосветен и неосветен в подземния свят, той ще лежи в калта, но пречистеният и осветен, когато пристигне там, обитава с боговете.“
- „Блажени са онези, които вярват, дори и да не виждат“ : Йоан 20:29.
- 268 „Аз съм пътят, истината и животът“ : Йоан 14:6.
- 272 *Хекел*: Вижте бележката на стр. 16.
- 273 „Аз съм с вас през всичките дни до свършека на века“ : Матей 28:20.
- Стихотворение на Гьоте*: „Блажен копнеж“ от „Западно-източен диван“: Ако никой не го каже,... (продължение на страница 521 и сл.)
- 274 *Преображение Христово*: Матей 17.
- Чела*: Вижте бележката на стр. 126.
- 276 *Ангелус Силезий*: От «Херувимският скитник», книга 1, поговорка 61.
- 285 *Гьотевата поговорка*: «Фауст» I, Действие 1, Сцена 1: Нощ.
- 287 f. *Дарвин веднъж искал да обясни на един дивак...*: Вижте „Пътешествие около света. Описание на Огнена земя“.
- 289 *Гьоте*: Виж бележката на стр. 128.

- 293 *Санскритска дума Карноти*: корен на думата Карма.
- 295 *Думите на Павел*: „Бог няма да бъде подиграван; защото каквото посее човек, това ще и пожъне.“ Галатяни 6:7.
- 303 *Лесинг*: Виж бележката на стр. 252.
- 304/05, 310 *Цитати от Гьоте*: «Ах, ти беше моя сестра или моя жена в отминали времена», от стихотворението до Шарлот фон Щайн (юли 1776 г.) «Защо ни даде дълбоките мостове...»
- „Като в онзи ден...“: „Първични думи, орфически.“
- „Душата на човека е като водата...“: „Песен на духовете над водите“.
- „Този, който се стреми винаги напред...“: „Фауст“ II, Възнесението на Фауст.
- 308 *Цитат на Шилер*: „Благотворна е силата на огъня...“ от „Камбаната“.
- 313 *Цитат от Ангелус Силезий*: От „Херувимският скитник“, книга 4, стих 56.
- 321/22 *Цитат на Гьоте*: „Природата е грях...“: „Фауст“ II, Сцена 2, Тронна зала, думи на канцлера.
- 325 *Цитат от Шилер*: Вижте бележката на стр. 308.
- 331 „Аз съм с теб...“: Вижте бележката на стр. 273.
- 334 *Едуар Шуре*: „Децата на Луцифер“. Драма. Авторизиран превод от Мари фон Сиверс, Лайпциг 1905. Същият превод, настроен на свободни ритми от Рудолф Щайнер (1909): „Луцифер - Децата на Луцифер“, Дорнах 1955
- 336 *Margherita Albana*: «Le Corregge, sa vie et son oeuvre» (1881), pre-cede d'un essai biographique sur Marguerite Albana от Edouard Schure, Париж 1900.
- 340 *Мари фон Сиверс*. От 1902 г. най-близкият сътрудник на Рудолф Щайнер, а от 1914 г. Мари Щайнер. За информация относно връзките между Мари Щайнер-фон Сиверс и Рудолф Щайнер с Едуард Шуре вижте Рудолф Щайнер, „Mein Lebensgang“ (Пътуването на моя живот), GA Bibl.-No. 28 и „Aus dem Leben von Marie Steiner-von Sivers“ (Из живота на Мари Щайнер-фон Сиверс), Dornach 1956.
- 341 *Фридрих Ницше*: „Раждането на трагедията от духа на музиката“, 1869 г.

343 f. *"Музикалната драма"*: "Le Drame Musical. Richard Wagner. Son Oeuvre et son Idee", Париж 1908 г.

Маргерита Албана: Вижте бележката на стр. 336.

„Светилището на Ориента“: „Sanctuaires d'Orient. Egypte — Grece - Palestine“, Париж 1898. Авторизиран превод от Мари Щайнер-фон Сиверс, Лайпциг 1912.

358 *«Луцифер»*, първото теософско списание: основано през 1887 г. от Х. П. Блаватска, *«което подновихме в нашето немско списание <Луцифер-Гнозис>: Виж Рудолф Щайнер, «Луцифер-Гнозис, 1903-1908», GA Bibl.-No. 34.*

360 *Поговорка от Маргерита Албана*: «Crois au Divin qui est en toi, et puis prete l'oreille au fleuve de la vie.» Предговор от Schure към неговото есе за нейния живот и работа (виж бележката на страница 336).

369 *Лудвиг Лайстнер*: «Загадката на Сфинкса. Очертания на една митологична история», 2 тома, Берлин 1889. Сравнете за него Рудолф Щайнер «Пътят на моя живот», Глава XV, както и «Вътрешна същност на човека и живот между смъртта и прераждането», Лекция 4, GA Bibl.-No. 153.

371 *в дванадесетата лекция на 19 април*: Лекция XX от този том.

372 *«Луцифер-Гнозис»*: Вижте бележката на страница 358.

390 *Кант*: „Имайте смелостта да използвате собственото си разбиране.“ „Малки съчинения по логика и метафизика“, 1870.

394 *Бхагавдн Дас*: Член на Теософското общество, понякога генерален секретар на индийската секция. Вижте също Рудолф Щайнер, „Историята и условията на антропософското движение във връзка с антропософското общество“ (Дорнах 1923), Библиотека на GA № 258.

396 *какво (Фихте) е сътворил за своите студенти от Йена по това време*: В лекциите „Основа на цялата теория на науката“, 1794 г., и „За призиването на учения“, 1794 г.

396 и сл. *Цитати от Фихте*:

„Малцина идват тук, защото предпочитат да мислят за себе си като за парче лава на луната“: Вижте бележката на стр. 94.

Изразът на Фихте за „акт на факта“: „Азът се постулира и е, по силата на това просто постулиране чрез себе си; и обратно: Азът е и постулира своето битие, по силата на самото си битие. Той е“

Веднага агентът и продуктът на неговото действие; активното същество и това, което е произведено от *дейността* ; действието и постъпката са едно и също нещо; и следователно: „Аз съм“ е израз на акт.“ В: „Основи на цялата теория на науката“ 1794, част 1 , § 1, № 6в.

402 *една от книгите му: „Чираците на Саис“.*

403 *Новалис ... почитал математиката като религия: „Чистата математика е религия.“ Съчиненията на Новалис в четири части, редактирани от Херман Фридеман, Златна класическа библиотека, част 3, фрагменти II, Математически фрагменти № 1666.*

404 *Окен: Вижте бележката на страница 12.*

Стефенс: „Антропология“, Глава „Животинска растителност и свят на насекомите“, Щутгарт 1922.

405 *Велик теософ - не немски - от 18-ти век: Вероятно Клод дьо Сен Мартен (1743-1803).*

406 *Якоб Бьоме: Вижте бележката на страница 511.*

Изследването на Шелинг върху природата на човешката свобода: „Философски изследвания върху природата на човешката свобода и свързаните с нея теми“, 1809 г.

407 f. *Цитат на Фихте: „Представете си свят от хора, родени слепи, на които*

Следователно, само онези неща и техните взаимоотношения са познати, които съществуват чрез чувството за допир. Вървете сред тях и им говорете за цветовете и другите взаимоотношения, които съществуват за зрението само чрез светлината. Или не им говорите нищо и това е по-щастливият ход, ако те го кажат; защото по този начин скоро ще осъзнаете грешката си и, ако не можете да отворите очите им, прекратете безсмислените си приказки... — Или, по някаква причина, те все още искат да осмислят вашето учение: тогава те могат да го разберат само от това, което им е познато чрез допир: те ще искат да усетят или ще си помислят, че усещат светлината и цветовете и другите взаимоотношения на видимостта, измисляйки нещо в рамките на това чувство и лъжейки за това, което наричат цвят. Тогава те разбират погрешно, изопачават и тълкуват погрешно. «Уводни лекции по теория на науката», представени в Берлинския университет 1812–1813, Бон 1834 от Адолф Маркус, стр. 4–5.

408 *Готилф Хайнрих фон Шуберт: «Историята на душата», Щутгарт и Тюбинген 1839 г.*

- 409 „*фино тяло*“: индийски = сукшма-шарирам
Фустинус Кернер: „Пророчицата от Преворст“, Щутгарт 1828 г.
- 410 *Екартсхаузен*: „Пътуването на Кости от сутрин до пладне. Пътепис от времето на мистериите, подкрепен от важни фрагменти от истината и приложим за настоящето и бъдещето“, Берлин 1896/97. „Най-важните йероглифи за човешкото сърце“, том I и II, Берлин 1896/97.
- 411 *Шиндлер I Албертус*: Нищо не може да се определи за тези имена. Възможно е те да не са били записани правилно от лицето, което ги е транскрибирало.
- 412 *Новалис*: Вижте бележката на стр. 79.
- 417 *Лудвиг Лайстнер*: Вижте бележката на стр. 369.
- 431 *Тацит*: „De origine situ moribus ac populis germanorum“, „Германия“; често се превежда на немски.
- 436 *Гьоте... самият говори за такова тайно братство*: „Тайните, един фрагмент“. Вижте също лекцията на Рудолф Щайнер от 25 декември 1907 г., „Тайните – коледно и великденско стихотворение от Гьоте“, Дорнах 1977.
- 439 *Ангел Силезий*: Виж бележката на стр. 313.
- 441 *Чела*: Вижте бележката на стр. 126.
„*Който не си тръгне заради Мене ...*“: Лука 14:26; Матей 10:37; Марк 10:29.
- 446 „*Победителите*“ на Вагнер : Вж. Пълните съчинения на Рихард Вагнер, редактирани от Б. Кап, Hesse and Becker Verlag, Лайпциг, без дата, том 6: Чернови, фрагменти, стихотворения, стр. 278: „Победителите“, чернова 1856 г.
- 447 *Вагнер разказва*: „ В Разпети петък (1857 г., в „Убежището на Зеления хълм“, малка селска къща до вила Везендонк в Цюрих), се събудих на слънце: градината беше зелена, птиците пееха и най-накрая можех да седна на бойната стена на вилата, за да се насладя на дългоочакваната, обещаваща тишина. Изпълнен с това, изведнъж осъзнах, че днес е Разпети петък и си спомних колко важно ми беше напомнянето това в „Парсифал“ на Волфрам.“ Вагнер, Моят живот, том III, Мюнхен 1915, стр. 133–134.

- 451 *Гьоте е изразил това:* Например, в разговор с Екерман на 26 септември 1827 г.: „Тук човек се чувства велик и свободен, като великата природа, която има пред очите си, и какъвто винаги трябва да бъде.“

Древен Египет с неговия култ към Озирис-Изида-Хор: „Точно както сирийският и финикийският празник на Тамуз и фригийският празник на Кибела имат две съществени части – период на оплакване с всички признаци на траур за изгубения бог и дни на радост след преоткриването на бога – така и тази загуба и преоткриване, и техният израз, траур и радост, са в основата на публичното честване на Озирис.“ Фридрих Кройцер, „Символизъм и митология на древните народи, особено на гърците“, част втора, 2-ро издание, Лайпциг и Дармщат 1820, стр. 8.

Фестивал в чест на Дионис: В Антестерион, месецът на цветята, съответстващ на нашия март, в Атина се е празнувал фестивалът Антестерии, посветен на Дионис. Той е продължил три дни и е включвал както погребални обреди, така и буйни празненства.

- 454 *Цитат на Парацелз:* Природата ни се явява като букви, а човекът образува думата, съставена от тези букви – буквално: „За това ще свидетелствам заедно с природата: който иска да я изследва, трябва да стъпче по книгите ѝ с краката си; писането се изследва чрез буквите ѝ, но природата от земя на земя: колкото често земя, толкова често и лист. Такъв е кодексът на природата, така човек трябва да обръща листата му.“ Цитирано от Судхоф, Пълни съчинения на Парацелз, том II, Четвъртата защита, стр. 145/46, Мюнхен 1924.

- 455 „*Те обхващат цялата природа ...*“: Писмото на Шилер до Гьоте, 23 август 1794 г.

- 457 *Артур Шопенхауер:* „Светът като воля и представяне“, книга I, § 1. Виж Пълните съчинения на Шопенхауер в 12 тома с увод от д-р Рудолф Щайнер, J.G. Cotta Bookstore Successors, Щутгарт и Берлин, без дата (1894).

- 463 *Относно лекцията „Вътрешно развитие“:* Това също е непълен кратък препис, поради което е направена препратка към трудовете „Как се постига познание за висшите светове?“ (1904/05), GA Bibl.-No. 10, и „Етапите на висшето познание“ (1905-08), GA Bibl.-No. 12.

- 472 *Вундт:* Виж „Хипноза и внушение“, Лайпциг 1892.

- 477 сл. *Върху лекцията „Парацелз“*: Основни произведения: Книга Парагранум, Книга Парамирум, За падащите дни на болестта, *Astronomia Magna (Philosophia Sagax)*, Седем защиты, Голяма медицина на раните. Пълно издание на медицинските произведения от К. Зудхоф, Мюнхен-Берлин 1922-33.
кое издание на Парацелз е използвал Рудолф Щайнер. Представените тук цитати са проверени според изданието на Судхоф.
- 483 *цитата от Парацелз*:
„Как си вземам четирите...“: От предговора към книгата „Paragranum“. Издание на Sudhoff, том 8, страница 56, Мюнхен 1924.
„По природа не съм фино манипулиран...“: От „Седемте защиты“,
485 издание на Судхоф, том 11, страници 151 и сл.
- 487 *Парацелз ... прави разлика по следния начин*: например във «*Philosophia sagax*», книга 1, том X, 17: «Първата основа на този елемент е следната: Когато при смъртта на човек вечното и временното се отделят едно от друго, на земята остават две смъртни духовни същества, които човекът оставя след себе си — елементалното и звездното». Цитирано от Ф. Фройденберг, Парацелз и Флът, Берлин 1918.
- 489 „*Това е велико нещо, което трябва да обмислите*“: „и това е велико нещо, което те трябва да обмислят, че няма нищо на небето или на земята, което да не е в човека, защото това са небесните сили, които ще се движат; защото Бог, който е на небето, е в човека.“ От „*paramiri Über quartus de matrice*“, издание на Sudhoff, том 9, страница 220.
„*Погледнете към природата...*“: Вижте бележката на страница 454.
- 493 „*От това произтича, че не бива да казвате ...*“: От „Paragranum“, издание на Sudhoff, том 8, страница 74.
- 497 *Притчата за Христос Иисус*: Гьоте, «Западно-източен диван».
„*Ще ви го обясня по този начин...*“: От „Paragranum, Alchimia, der dritte Grund medicinae“, издание на Sudhoff, том 8, страници 200-201.
- 498 и сл. *Върху лекцията за Якоб Бьоме*: Описанията от труда на Бьоме Биографията на Бьоме от Абрахам фон Франкенберг „от Лудвигсдорф, благочестив силезец от благороден произход и близък приятел на автора. Задълбочен и правдив разказ за живота и кончината на Якоб Бьоме, който почива благословен в Бога, действителният автор и писател на тези теософски писания.“

- 504 и 508 сл. *Якоб Бьоме ... говори за Тинктурата*: В: «Таблицы на трите принципа на Божественото Откровение», 1624, Глава « *Великата Мистерия на Тинктурата или Най-великата и Най-висша Основа на Божията Троица*», §§ 31-50 и 63-76.
- 510 *Светлината се изправя пред нас в света като първична основа...: На мястото, отбелязано с точки, има очевидна празнина в преписа.*
- 511 *Творчеството на Шелинг за свободата на човека е като дар към Якоб Бьоме: „Философски изследвания върху природата на човешката свобода и свързаните с нея теми“, 1809 г.*

ЛИЧЕН РЕГИСТЪР

(Числата *в курсив* показват страните, към които
(Съществува бележка)

Албана, Маргарита (1831-1887)
336, 339, 343, 357, 360 Алберт,
Едуард (1841-1900) 108
Александър Велики (356-323 г.
пр.н.е.)
пр.н.е.) 49 Ангел Силезий
(1624-1677) 276,
313, 439 Аристотел (ок. 384-
322 пр.н.е.)
176 Августин (354-430)
173

Баадер, Франц Ксавер Бенедикт
фон
(1765-1841) 407 Барбароса
(Фридрих I, 1122 до
1190) 241 Бел, Греъм
Александър (1847 до
1922) 25 Бернар от Клерво
(1091 до
1153) 291 Bhagav ān Das
(*1869) 394 Бишоф, Теодор
(1807-1882) 109 Блаватска, Елена
Петровна (1831)
(до 1891) 10, 119 Бьоме, Якоб
(1575-1624) 406,
477 498 *и сл.* Бруно, Джордано
(1548-1600)
283 303 *сл.*, 450, 498, 511 Буда,
Гаутама (Сидхарта, пригл.
550-480 г. пр.н.е.) 56, 170, 243,
268, 289, 450 Бюхнер, Лудвиг
(1824-1899) 14 Буркхард, Якоб
(1818-1897)

115

Бурдах, Карл Фридрих (1776 до
1847) 13

Колинс, Мейбъл (псевдоним на
г-жа Кенингейл Кук, 1851 до
1927) 54/:

Кореджо, Антонио Алегри да
(1489-1534) 336

Даниил (старозаветен пророк,
около 165 г. пр.н.е.) 496

Данте, Алигиери (1265-1321)
187, 459

Дарвин, Чарлз (1809-1882) 15, 16,
41, 286 *и др.*

Дю Боа-Реймон, Емил (1818 до
1896) 20#, 27

Екартсхаузен, Карл фон (1752 до
нои) 4ио

Егертън, Джордж (псевдоним на
Мери Чавейита Брайт, по
рождение Дюне, 1859-1945) 727

Илия (старозаветен пророк, ок.
854 г. пр.н.е.) 241, 274 след Елис,
Хавелок (1859-1939) 111

Енемозер, Йозеф (1787-1854) 410
Енох (библейски патриарх) 496

Фойербах, Лудвиг (1804-1872)

33 Фихте, Йохан Готлиб (1762
до

1814) 12, 33, 94, 388 *f.*, 394 *ff.*,
400 {{ „ 407 *f.*

Франциск от Асизи (1182-1226) 124,
 291 Фридрих Уилям IV (1795 до 1861) 407

Гален (Клавдий Гален, 131 до 201) 480, 482

Галилей, Галилей (1564-1642) 272, 511

Гьоте, Йохан Волфганг фон (1749-1832) 26, 33, 69, 104, 108, 128 сл., 158, 178, 199, 211, 230, 231 сл., 246, 248, 273, 285, 289, 304 сл., 309 сл., 321 сл., 325, 341, 385, 412 сл., 436, 444, 450 сл., 455, 511

Хекел, Ернст (1834-1919) 9 и сл. 16 ед., 19 ед., 34, 38, 42, 134, 155 ед., 162, 176, 272, 286, 321, 472

Хегел, Георг Вилхелм Фридрих (1770-1831) 252 388 408 Хенри IV Френски (1553-1610) 37 Хердер, Йохан Готфрид (1744) до 1803 г.) 412 Хермес 162, 267 f., 289, 357, 450 Хил, Роуланд (1795-1879) 106 Хипел, Теодор Готлиб фон (1741-1796) 111 Хипократ Велики (460-377) с. 480 Хъкли, Томас (1825-1895) 17 години, 42 години, 54 години, 181 години

Яков (ученици на Исус) 274
 Йоан (евангелист) 174, 213, 265, 292

Йоан (Кръстител) 275, 440
 Йоан (Ученици на Исус) 274

Кант, Имануел (1724-1804) 390 и сл., 393 сл., 499 Кернер, Юстин (1786-1862) 409f Кеслер, Карл (1815-1881) 44, 182 Клайст, Хайнрих фон (1777-1811) 409 Колб, Алфред (дати на раждане и смърт неизвестни) 86 Конфуций (ок. 551-479 г. пр.н.е.) 163 Коперник, Николай (1473 до 1543) 272, 511 Кропоткин, Петър Алексеевич Принц (1842-1921) 44, 183 Лайстнер, Лудвиг (1845-1896) 369 ff, 417 Ландауер, Густав (1870-1919) 45 Лесинг, Готхолд Ефраим (1729 до 1781) 212, 303, 390 Ломброзо, Чезаре (1836-1909) 111 Лука (Евангелист) 441

Малтус, Томас (1766-1834) 41
 Марк (евангелист) 207, 441
 Матей (евангелист) 192, 207, 441 Майредер, Роза (1858-1938) 111 Мьобиус, Пол (1859-1907) 108 Молешот, Якоб (1822-1893) 14 272 Моисей (около 1230 г. пр.н.е.) 274 496 Мюлер Йоханес (1801-1858) 12 син на Мюлер, Макс (1823-1900) 120

Наглер, Фердинанд Фридрих фон
(1770-1846) 707 Науман,
Фридрих (1860-1919)

114 Нютон, Исаак (1643-1727)
503 Ницше, Фридрих (1844-1900)
1QS 7 III е., 180, 341 е., 415
Николай II (1868-1918) 36
Новалис (Фридрих фон
Харденберг, 1772-1801) 66, 79,
154, 228, 402 е., 411 е.

Окен, Лоренц (1779-1851) 12,
404 сл. Оуен, Робърт (1771-
1858) 89 сл.,
102

Парацелз (Philippus Aureolus
Theophrastus Bombastus von
Hohenheim, 1493-1541) 404,
454, 477 ff, 499, 501

Павел (апостол до 66/67 г.) 122,
257, 295, 336

Петър (ученик на Исус) 273

Платон (427-347 г. пр.н.е.) 137,
176, 265, 348, 357, 403, 406, 450

Питагор (ок. 580-ок. 496 пр.н.е.)
162, 267, 450

Реди, Франческо (1626-1698) 283

Русо, Жан Жак (1712 до
1758) 43 Роу, Т. Суба (1856-
1890) 226 Бек, Фридрих (1788-
1866)
190

Шелинг, Фридрих Вилхелм
Йозеф фон (1775-1854) 12, 388,
404 сл., 406 сл., 511

Шилер, Фридрих фон (1759 до
1805) 124, 284 сл., 308, 325,
340,

412, 455, 511 Шопенхауер,
Артур (1788 до
1860) 108 450 457 Шуберт,
Готилф Хайнрих фон
(1780-1860) 40* Шур, Едуард
(1845-1929)

334 ff., 340, 431, 343 f., 351 f.,
357 ff. Сиверс, Мари фон
(1867-1948) 340 Сократ (470-399
пр.н.е.) 450 Солон (660-559
пр.н.е.) 162 Спиноза, Барух
(1632-1677) 450 Щефенс, Хенрик
(1773-1845) 404 Зутнер, Берта
фон (1843-1914)
37f Сведенборг, Емануел (1688
до
1772) 409

Тацит Публий Корнелий (55-120
431 Таис от Милет (640-562 г.
пр.н.е.)
270 Тиле, Александър (1866-
1912) 182

Varnhagen von Ense, Рахел (1771
до 1833) 115 да Винчи,
Леонардо (1452-1519)
18 след Вирхов, Рудолф (1821-
1902) 111

Вагнер, Рихард (1813-1883) 125,
341, 343, 413 и сл., 426 и сл.,
430, 446 и сл., 459

Волфрам фон Ешенбах (1770 до
ок. 1220) 433

Вунд, Вилхелм (1832-1920) 472

Заратустра 267 сл., 286

II. Хекел, загадките на света и теософията

Берлин, 5 октомври 1905 г. 9

Световните загадки на Хекел и дарвинизмът. Неговият възглед за етапите на сътворението. Седемте световни загадки на Дю Боа-Реймон. Животът по време на сън и първите преживявания на ново възприятие. Сътворението от гледна точка на хуманитарните науки.

II. Нашата световна ситуация. Война, мир и науката на ума

Берлин, 12 октомври 1905 г.
35

Царят и Хагската мирна конференция – Берта фон Зутнер . Дарвинизмът и борбата за съществуване. Кропоткин и принципът на взаимопомощта. Хуманитарното движение като истинско движение за мир. „Светлина на пътя“.

III. Основни понятия на теософията. Душа и дух на човека

Берлин, 19 октомври 1905 г.
57

Хуманитарните науки разграничават тяло, душа и дух. Дума от Новалис: Душа, това, което достига до живо съществуване вътре; дух, това, което прониква до същността на нещата. Платон: Духът е нетленен, защото се храни от вечна подкрепа. Тат твам аси.

IV. Хуманитарните науки и социалният въпрос

Хамбург, 2 март 1908 г. (вместо Берлин, 26 октомври 1905 г.) 80

Социалният въпрос като резултат от машинната култура. Подобриението няма да дойде от промяна в обстоятелствата, а от морално обновление, от отдаденост на...

Цялостно. Провалът на опита на Робърт Оуен. Цитат от Фихте. Социални трудности, следствие от материализма. Не става въпрос за създаване на работни места, а за създаване на ценни стоки. Възнаграждението трябва да бъде отделено от труда. Цитат от Гьоте.

V. Женският въпрос

Хамбург, 17 ноември 1906 г. (вместо Берлин, 2 ноември 1905 г.). 105

Женският въпрос като културен въпрос. Роза Майер. Рахел Варнхаген. Женският въпрос като контрапункт на мъжката култура на машинната епоха. Хелена Петровна Блаватска в началото на теософското движение. Седмokratната природа на човека. Етерното тяло на мъжа има женски качества, а това на жената - мъжки. "Мистичният хор".

VI. Основни понятия на теософията. Човешки раси.

Берлин, 9 ноември 1905 г. 132

са се развили в Атлантида . Лемурийците са притежавали огромна воля. Индианците, етиопците, малайците и монголците. Китайското население, прототолтеките и протосемитите. Монголските и негроидните езици имат атлантически произход. Постатлантическите култури. Семитските и кавказките езици.

VII. Същността на мъдростта в религиите

Берлин, 16 ноември 1905 г. 155

Теософията като знанието, което най-съкровена същност на човека придобива. Ложата на Учителите на Мъдростта. Великите основатели на религиите. Даоистката религия. Божественото преживяване на атлантския човек. Доктрината за прераждането. Преживяването на Бога в Индия, Персия и Египет. Троицата в религиите. Дух – Син – Отец – основа на цялото битие. Цитат от Гьоте.

VIII. Братството и борбата за съществуване

Берлин, 23 ноември 1905 г. 179

Познанието за духовния свят трябва да води до братство. Ницше - Хъкли - княз Кропоткин. Принципът на братството в общото благо, в гилдиите. От това произтича буржоазията. Висшите същества са привлечени към братството. Братствата трябва да се основават на духовното.

IX. Вътрешно развитие

Берлин, 7 декември 1905 г. 200

Вътрешен фокус, хармония с външния свят. Почит. Развитие на характера. Разделяне на значимото от незначителното. Контрол на мисълта, контрол на действията, продуктивност, разбиране, безпристрастност, вътрешна хармония. Ритъм. Медитация. Астрални сетива. Истинност.

X. Коледа като символ на слънчевата победа

Берлин, 14 декември 1905 г. 229

Химнът на Гьоте към природата. Победата на слънцето над тъмнината. В лемурийската епоха човешките тела са били пропити с висшата човешка душа: слънчева победа. Седемте степени на персийско посвещение. Слънчевите митове и основателите на религиите. Откровение за божествена хармония и мир на земята. Празниците като символи за човечеството.

XI. Мъдростта на християнството

Берлин, 1 февруари 1906 г. 251

Историята като образование на човечеството: Лесинг, Хегел. Задълбочаване на християнството. Инстинктивно развитие, след това законът. Лидерите като пазители на мъдростта. Великите посветени преживели смърт, възкресение и възнесение. Мистериозното преживяване било разкрито на света в Христос. „Аз съм пътят, истината и животът.“ Ново-

Време: Човекът става господар на природата. „Умрете и станете“. Преображението. Външната култура трябва да получи културна душа.

XII. Прераждане и карма

Берлин, 15 февруари 1906 г. 279

Живите същества произлизат от живи същества, духовните и психическите неща - от духовни и психически неща. Тройната фундаментална същност - духовен човек, жизнен дух и духовно аз - преминава през прераждания . Физиогномика, речев орган, жестове. Действия в миналото като съдба за бъдещето. След смъртта индивидът преживява пречистване и трансформация. Съвест и характер. Съдба и свобода. „Urworte, Orphisch“ и „Gesang der Geister über den Wassern“ (Песен на духовете над водите) на Гьоте.

XIII. Луцифер

Берлин, 22 февруари 1906 г. 307

на Гьоте : Луцифер вече не е само носител на разрушение. Съществата, които стоят между човечеството и настъпващите богове, се наричат Луцифер. Мъдростта, животът и любовта царуват в природните сфери. Човечеството, луциферическият принцип и божествеността действат в човечеството. Луциферическият стремеж носи свобода, но също така и възможността за зло. Човечеството става независима личност; тогава законът се изправя срещу него. Христос осъществява вътрешния закон на морала и любовта. Законът се превръща в благодат, знанието се превръща в мъдрост. Задълбочаване на християнството.

XIV. Децата на Луцифер

Берлин, 1 март 1906 г. 334

Драмата на Едуар Шуре „Децата на Луцифер“. Маргарита Албана. Теософия: Божествено познание. Рихард Вагнер и Фридрих Ницше. Творчеството на Шуре: „Светилището на Ориента“. Митът за Дионис. Резюме на сюжета на драмата „Децата на Луцифер“. „Великите посветени“.

XV. Германска и индийска тайна доктрина

Берлин, 8 март 1906 г. 361

Седемкракото човешко същество. Подчовешки и свръхчовешки същества. Лайстнер: „Загадката на Сфинкса“. В германския фолклор гигантите са предшественици на човечеството. Вотан, велик посветен, който е преподавал изкуството на руническото писане и поезия. Пазителят на прага. Митът за Вотан. Слизане в Ада, разпятие, чашата на мъдростта, световното дърво Игдрасил. Мимир. Загуба на око. Сагата за Байдур: Байдур, Хьодур, Локи. Вълкът от Фенрис, змията от Мидгард, Хей. Зигфрид. В Индия първичното духовно същество е Брахма. Камалока и Девачан. Агни. Германската доктрина е по-близка до астралното царство, индийската до мисълта. Войнствената природа на германския народ се отразява в техния пантеон от богове; природата на индиеца е по-ориентирана навътре. Християнството добавя вътрешно измерение към германската култура, допълвайки външния ѝ аспект.

16. Немски теософи от началото на 19 век

Берлин, 15 март 1906 г. 387

Кант и Фихте. Фихте все още не е имал учение за кармата и прераждането. Обвивките на човека и неговото същностно ядро. Новалис, Шелинг. Щефенс. Окен. Шелинг и Якоб Бьоме. Баадер. Готилф Хайнрих фон Шуберт. Хайнрих фон Клайст. Юстинъс Кернер. Екартсхаузен, Енемозър.

XVII. Зигфрид и залезът на боговете

Берлин, 22 март 1906 г. 413

Сагата за Зигфрид: Зигфрид, посветеният в германската древност. Той побеждава дракона, нисшата природа и преминава през опасности към по-висше съзнание. Брунхилда. Рихард Вагнер се е позовавал на скандинавската митология. В „Залезът на боговете“: Брунхилда представлява древния свят на боговете. Тя се спуска в бездната и от тази дълбочина се ражда християнската любов. Изкуството на Рихард Вагнер има пророческо значение.

XVIII. Парсивал и Лоенгрин

Берлин, 29 март 1906 г. 430

Волфрам фон Ешенбах. Кръглата маса: Бяла лежа. 12 рицари. По същия начин, 12 рицари на Граала. Духовното рицарство е противопоставено на светското рицарство. Мистицизмът разграничава физическите, емоционалните, духовните и божествените аспекти на човечеството. Граалът: Най-дълбокото ядро на човешката природа. Пътят на посвещението на Парцифал. Лоенгрин: Носител на градската култура. Елза Брабантска: Символ на средновековната национална душа. Драмата на Рихард Вагнер „Победителят“. Целта на Вагнер: Обновяване на изкуството.

XIX. Великден

Берлин, 12 април 1906 г. 451

Брахма, Вишну и Шива. Великден, празникът на възкресението след смъртта. Вътрешен Великден: духовно прераждане. Преживяването на Рихард Вагнер през 1857 г., довело до „Парсифал“. Данте и „Божествена комедия“. Жертвената смърт на Христос влияе върху кармата на цялото човечество. Карма и изкупление.

XX. Вътрешно развитие

Берлин, 19 април 1906 г. 463

Потопянето във външния свят води до висше знание. Душата придобива духовни органи. Култивиране на шестте добродетели: контрол над мислите, контрол над действията, безпристрастност, постоянство, спокойствие и доверие в обкръжението. Жизнен ритъм. Етапи на ученичество: незначителността на личното мнение. Преодоляване на суеверието. Илюзията за личностното аз. Всичко се превръща в притча. Човекът, микрокосмос – трансформация на дишането. Медитация и съзерцание. Пробуждане на вътрешното око. Пазител на прага, „Познай себе си!“

XXI. Парацелз

Берлин, 26 април 1906 г. 477

Епоха на откритията. Изобретяване на печатането. Хипократ, бащата на медицината. Гален материализира духовното възприятие. Интуитивното зрение на лекаря е изгубено. Парацелз е имал визия за духовното. За него човекът е екстракт от природните царства. Освен елементарното тяло, той вижда по-финото тяло, архея. След това астралното тяло, което черпи силата си от звездите, и накрая духа. Той стига до духовно лекарство. Сол - живак - сяра. Връзка между болестта и звездите. Болестта като нарушение на баланса на силите.

XXII. Якоб Бьоме

Берлин, 3 май 1906 г. 498

Якоб Бьоме, един от най-великите магьосници на всички времена. „Аврора, или Изгряващата зора“. Той преживя възкресението на божествената душа в човешката душа. Неговото разбиране за развитието на света. Тинктурата: Първичната материя и нейните седем фундаментални свойства. Въображение. Алхимия. Падението на човечеството от божествеността. Произходът на злото. Неговото влияние върху Шелинг. Ако материализмът бъде преодолян, тогава и Якоб Бьоме ще бъде разбран отново.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР ПЪЛНО ИЗДАНИЕ

Структура според: Рудолф Щайнер - Литературният и художествено творчество. Библиографски преглед (Номерата на библиографията са в курсив и са в скоби)

А. ПИСЕНИЯ /

Произведения

„Научни съчинения“ на Гьоте, въведение и коментари от Р. Щайнер, 5 тома , 1883-97, ново издание 1975 (*la-e*); отделно издание на въведенията, 1925 (1)

Очертания на епистемологията на светогледа на Гьоте, 1886/2)

Истина и наука. Прелюдия към „Философия на свободата“, 1892 (3)

Философия на свободата. Очертания на един съвременен мироглед, 1894 (4)

Фридрих Ницше, борец срещу времето си, 1895 (5)

Светогледът на Гьоте, 1897 (6)

Мистицизмът в зората на съвременния интелектуален живот и връзката му със съвременния мироглед, 1901 (7)

Християнството като мистичен факт и мистериите на древността, 1902 (8)

Теософия. Въведение в свръхсетивното познание за света и човешката съдба, 1904 (9)

Как човек може да придобие знания за висшите светове? 1904/05 (10)

От Акашовите записи, 1904-08 (11)

Етапите на висшето познание, 1905-08 (12)

Очерк на окултната наука , 1910 (13)

Четири мистериозни драми, 1910-13 (14)

Духовното лидерство на човека и човечеството, 1911 (15)

Антропософски календар на душата, 1912 (*в 40*)

Път към себепознанието на човека, 1912 (16)

Прагът на духовния свят, 1913 (17)

Загадките на философията в тяхната история, очертани, 1914 (18)

Загадката на човека, 1916 (20)

От загадките на душите, 1917 (21)

Интелектуалната природа на Гьоте, разкрита чрез неговия „Фауст“ и чрез приказката за змията и лилията, 1918 (22)

Основните проблеми на социалния въпрос в жизнените потребности на настоящето и бъдещето, 1919 (23)

Есета върху тройния социален ред и съвременната ситуация 1915-1921/24

Космология, религия и философия, 1922 (25)

Антропософски насоки , 1924/25 (26)

Основи за разширяване на изкуството на лечението според духовно-научните прозрения, 1925 г. От д-р Р. Щайнер и д-р И. Вегман (27)

Моят живот, 1923-25 (28)

77. Събрани есета

Есета по драматургия 1889-1901 (29) - Методологични основи на антропософията 1884-1901 (30) - Есета по културна и съвременна история 1887-1901 (31) - Есета по литература 1886-1902 (32) - Биографии и биографични скици 1894-1905 (33) - Есета от «Луцифер-Гнозис» 1903-1908 (34) - Философия и антропософия 1904-1918 (35) - Есета от «Гьотеанумът» 1921-1925 (36)

III. Публикации от наследството

Писма - Пословици - Сценични адаптации - Чернови за четирите мистерийни драми 1910-1913 - Антропософия. Фрагмент от 1910 г. - Събрани скици и фрагменти - От тетрадки и документи - (38-47)

Б. РАЗГОВОРИТЕ РАБОТАТА

I. Публични лекции

Берлинската серия от публични лекции, 1903/04 до 1917/18 (51-67) - Публични лекции, серии от лекции и университетски курсове в други части на Европа 1906-1924 (68-84)

Лекции на IL за членове на Антропософското общество

Лекции и лекционни серии с общо антропософско съдържание - Хри-
Стология и евангелски размисли - Хуманитарни науки
Човешки изследвания - Космическа и човешка история - Духовното
Контекст на социалния въпрос - Човекът в неговия контекст
с Космоса - Карма Отражения - (91-244)
Лекции и трудове върху историята на антропософското движение
и Антропософското общество (251-263)

III. Лекции и курсове по отделни области на живота

Лекции по изкуство: Общи художествени въпроси - Евритмия - Формиране
на речта и драматично изкуство - Музика - Изобразително изкуство -
История на изкуството (271-292) - Лекции по образование (293-311) -
Лекции по медицина (312-319) - Лекции по естествени науки (320-327) -
Лекции за социалния живот и тройния *социален* ред (328-341) - Лекции за
работниците по реконструкцията на Гьотеанума (347-354)

В. ХУДОЖЕСТВЕННОТО ПРОИЗВЕДЕНИЕ

Точни репродукции на картини и графични дизайни и скици на Рудолф Щайнер в художествени портфолия или като отделни листове: проекти за изографисването на Първия Гьотеанум - учебни скици за художници - програмни изображения за евритмични изпълнения - евритмични форми - скици за евритмичните фигури и др.

*Томовете на Пълните съчинения на Рудолф Щайнер
са еднакво екипирани в рамките на отделните групи
предлага поотделно.*